

VI, X, f

38347

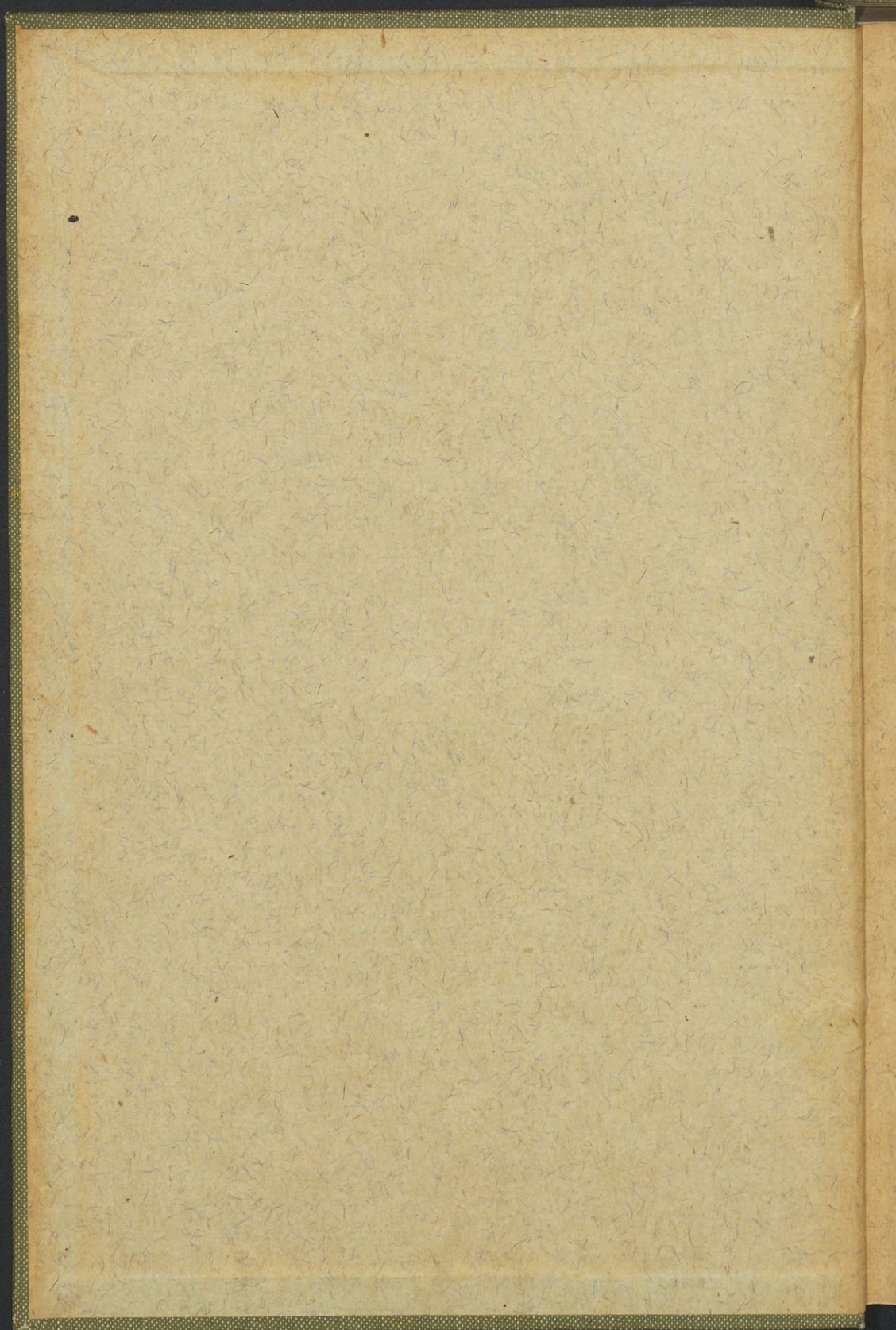
Katoliški verouk

Prva knjiga

Spisal

Dr. Iv. Svetina

Cena vezani knjigi R 2.80

Katoliški verouk

za višje razrede srednjih šol.

Prva knjiga :

Resničnost katoliške vere.

Spisal

dr. Ivan Svetina,

profesor in katehet na c. kr. l. državni gimnaziji v Ljubljani.

Odobril preč. kn.-šk. ordinarijat v Ljubljani dne 22. junija 1907, št. 2428.
Kot učno knjigo potrdilo. vis. c. kr. ministrstvo za bogočastje in pouk
dne 25. avgusta 1908, št. 35.400.

Cena vezani knjigi 2 K 80 vin.

V Ljubljani, 1908.

Založila „Katoliška bukvarna“. — Natisnila „Katoliška tiskarna“.

38347

~~53025~~

F.V.
D(25.4.35)

030023021

Pregled in kazalo.

Stran

Uvod v katoliški verouk.

§ 1.	Kaj je vera in kaj verouk?	1
§ 2.	Splošnost vere. Njen izvor	2
§ 3.	Brezverstvo	3
§ 4.	Naravna in nadnaravna ali razodeta vera	5
§ 5.	Nadnaravna ali razodeta vera je človeku potrebna	5
§ 6.	Bog se je res razodel. Prava in neprave vere	8
§ 7.	Katoliška vera in katoliški verouk. Razdelitev	10

Dokaz resničnosti katoliške vere.

§ 8.	Spored in razdelitev dokaza	12
------	-----------------------------	----

Prvo poglavje.

Viri, iz katerih se dokazuje resničnost katoliške vere.

§ 9.	Zgodovinske knjige svetega pisma novega zakona in pisatelji teh knjig	13
§ 10.	Zgodovinska verodostojnost štirih evangelijev in „Dejanja apostolov“	18
§ 11.	Zgodovinske knjige novega zakona so pristne	18
§ 12.	Zgodovinske knjige novega zakona so se ohranile nepokvarjene	33
§ 13.	Pisatelji zgodovinskih knjig novega zakona so osebno verodostojni	34

Drugo poglavje.

Jezus Kristus je pravi Bog.

§ 14.	Pregled dokaza za to resnico	39
§ 15.	Jezusovo pričevanje o samem sebi	40
§ 16.	Čudeži	44
§ 17.	Prerokbe	54
§ 18.	Jezusov nauk	63
§ 19.	Jezusova svetost	66
§ 20.	Vzvišenost Jezusove osebe	69
§ 21.	Razširjanje in vedni obstanek krščanske vere in Cerkve	71
§ 22.	Krščanski mučenci	79
§ 23.	Prenovitev sveta po krščanstvu	82
§ 24.	Zaključek. Krščanska vera je pravo in dovršeno božje razodetje	87

Tretje poglavje.

O katoliški Cerkvi.

§ 25. Pregled in razdelitev nauka o katoliški Cerkvi	88
--	----

Prvi del.

Jezus Kristus je ustanovil katoliško Cerkev.

A. Jezus Kristus je ustanovil vidno Cerkev za vse narode
in za vse čase.

§ 26. Jezus Kristus je ustanovil versko družbo ali Cerkev	90
§ 27. Kristusova Cerkev je vidna družba	91
§ 28. Jezus Kristus je ustanovil le eno Cerkev	92
§ 29. Kristusova Cerkev je ustanovljena za vse čase	93

B. Uredba in znamenja Kristusove Cerkve.

§ 30. Trojna služba in oblast apostolov	93
§ 31. Prvenstvo (primat) sv. Petra	95
§ 32. Neizpremenljivost temeljne uredbe	97
§ 33. Škofje, nasledniki apostolov. Mašniki in diakoni	99
§ 34. Rimski papež, naslednik sv. Petra	101
§ 35. Razmerje med papežem, škofi in mašniki	104
§ 36. Znamenja Kristusove Cerkve	107

C. Edino katoliška Cerkev ima uredbo in znamenja
Kristusove Cerkve.

§ 37. Katoliška Cerkev ima uredbo Kristusove Cerkve	112
§ 38. Katoliška Cerkev ima znamenja Kristusove Cerkve	113
§ 39. Druge verske družbe nimajo uredbe in znamenj Kristusove Cerkve	117
§ 40. Razmerje med Cerkvijo in državo	122
§ 41. Cerkvena država in politiška samostalnost rimskih papežev . .	128

Drugi del.

Sveti Duh razsvetljuje in vodi katoliško Cerkev.

§ 42. Apostoli so bili navdihnjeni od Svetega Duha	131
§ 43. Učeha Cerkve je v verskih in нравnih naukih nezmotljiva . . .	132
§ 44. Kdo ima v Cerkvi dar nezmotljivosti?	134
§ 45. V čem je Cerkev nezmotljiva in kako izreka nezmotljive rzsodbe?	137
§ 46. Viri božjega razodetja	139
§ 47. Sveto pismo	139
§ 48. Božji izvor ali navdihnjenje svetega pisma	141
§ 49. Sveto pismo ni edini vir božjega razodetja	144
§ 50. Ustno izročilo	146
§ 51. Versko vodilo	149
§ 52. Verska resnica in pobožno mnenje	152
§ 53. Katoliška Cerkev je edino zveličavna	153
§ 54. Sklep	156

Berilo.

I. Vsebina svetopisemskih knjig starega zakona.

§ 55. Prva Mozesova knjiga	157
§ 56. Poslednje štiri Mozesove knjige	165
§ 57. Jozue. Knjiga sodnikov. Ruta	173
§ 58. Štiri knjige Kraljev. Dve knjigi Kronike ali Paralipomenon	175
§ 59. Ezdra in Nehemija	183
§ 60. Tobija. Judita. Estera	185
§ 61. Dve knjigi Makabejcev	188
§ 62. Poučne knjige starega zakona	190
§ 63. O prerokih	195
§ 64. Veliki preroki	197
§ 65. Mali preroki	206

II. Zgodovinska verodostojnost svetopisemskih knjig starega zakona.

§ 66. Sveto pismo starega zakona je pristno	209
§ 67. Sveto pismo starega zakona se je ohranilo nepokvarjeno	213
§ 68. Pisatelji svetopisemskih knjig starega zakona so osebno verodostojni	214

III. Stari zakon je božja uredba.

§ 69. Mozes je božji poslanec	216
§ 70. Tudi drugi preroki in sveti možje starega zakona so bili božji poslanci	218
§ 71. Pričakovanje obljubljenega Odrešenika	220

IV. Poučne knjige in preroška knjiga novega zakona ter pisatelji teh knjig.

§ 72. Listi sv. apostola Pavla	222
§ 73. Listi drugih apostolov in Skrivno razodetje sv. Janeza	227

Uvod v katoliški verouk.

§ 1.

Kaj je vera in kaj verouk?

Vera je spoznanje in češčenje božje. (Religio est cognitio et cultus Dei.)

a) Vera je spoznanje božje. Človek že s svojim umom jasno spoznava, da je Bog, in nekoliko tudi, kakšne lastnosti ima Bog.

Mislečemu človeku, opazujočemu vidni svet, njegovo krasoto in modro uredbo, se mora vzbuditi vprašanje: Kdo je vse to naredil in uredil? In naravni razum odgovarja, da mora razen stvari biti neustvarjeno, večno bitje: stvarnik in vladar vidnega sveta. Sv. apostol Pavel piše: „Kar je nevidnega na njem (na Bogu), se od ustvarjenja sveta spoznava in vidi v tem, kar je bilo ustvarjeno.“ (Rim. 2, 20.) (Prim. Job 12, 7—9; Ps. 8, 12.)

Tudi pogled v lastno dušo človeka enako uči. Glas vesti mu govori, da Bog ni le stvarnik in vladar zunanjega sveta, ampak je tudi najvišji Gospod, ki človeku zapoveduje dobro in prepoveduje hudo, in ki bo enkrat sodil njegova dela. Zato piše sv. apostol Pavel: „Oni (pogani) kažejo, da je delo postave zapisano v njihovih srcih, ker jim o tem pričuje njihova vest.“ (Rim. 2, 15.)¹⁾

Naravno spoznanje božje pa izpopolnjuje nadnaravno božje razodetje, s katerim je Bog sam poučil ljudi, kakšen je, ter kake dolžnosti ima človek do njega.

¹⁾ Popoln modrosloven dokaz temeljne verske resnice, da je Bog, poda druga knjiga, v kateri se razlagajo in dokazujejo posamezne resnice katoliške vere. V tej knjigi govorimo zlasti o nadnaravnem božjem razodetju, ki ga kažejo zgodovinska dejstva.

b) Spoznanje božje je prvi pogoj vere, a samo spoznanje še ni vera. Spoznanju se mora pridružiti božje češčenje.

Veren človek ne spoznava samo, da je Bog, ampak se tudi zaveda, da ima dolžnosti do njega. Izvrševanje teh dolžnosti je božje češčenje.

Vera prešinja vsega človeka. Po njej se človek ves in popolnoma posvečuje Bogu z umom in voljo. Z umom spoznava Boga, z voljo pa ga priznava za svojega najvišjega Gospoda, od katerega je popolnoma odvisen. Zato ga časti in mu služi izpolnjevaje njegove zapovedi; zato ga tudi ljubi in se želi združiti z njim, ker le po njem in v njem upa doseči popolno srečo.

Vera je človeku najvišja naloga življenja; zakaj Bog je človeka zato ustvaril, da njega spoznava in časti, ga ljubi in mu služi ter se tako večno zveliča.¹⁾

Vera že na tem svetu človeka druží z Bogom in je edina pot do poslednjega namena, t. j. do popolne sreče, ki jo doseže v večnem zveličanju.

Opomnja. V slovenščini ima beseda „vera“ tudi še ožji pomen. Ne zaznamuje nam vselej tega, kar latinska „religio“, ampak večkrat le to, kar „fides“, „Glaube“, namreč priznavanje naukov o Bogu ne glede na njihovo dejansko izvrševanje. Včasih nam pa pomenja „vera“ tudi to, kar „veroizpoved“, „symbolum“, „Glaubensbekenntnis“, to je točen izraz naukov o Bogu in našem razmerju do Boga, n. pr. „Apostolska vera“.

Verouk je skupina vseh naukov o Bogu in naših dolžnostih do njega.

§ 2.

Splošnost vere. Njen izvor.

1. Zgodovina nam izpričuje, da **imajo vero vsi narodi**. Ni ga bilo in ga ni naroda, kateri bi ne imel nikakega pojma o Bogu in bi se vsaj nekoliko ne zavedal odvisnosti od nekega višjega bitja. Zato se tudi v vsakem narodu nahaja nekako bogočastje, čeprav včasih zelo nepopolno ali celo nedostojno.

¹⁾ „Hac conditione gignimur, ut generanti nos Deo iusta et debita obsequia praebeamus, hunc solum noverimus, hunc sequamur.“ Lactantius. Div. instit., c. 4.

Že Plutarh piše: „Ako prehodiš ves zemeljski krog, najdeš morda narode brez mest, brez kraljev, brez zakonov . . ., a naroda brez Boga, brez molitve, brez daritev in verskih obredov ni našel še nihče.“¹⁾ Od tedaj so se odkrili novi deli sveta, našli so se poprej nepoznani narodi, a vsa ta odkritja Plutarhovega izreka niso ovrgla, marveč ga le potrjujejo. Tudi divji narodi, ki so jih našli v Ameriki, Avstraliji in po raznih otokih, niso brez verskih pojmov in čuvstev. Prepričani so, da gospoduje nad njimi neko višje bitje, in to prepričanje po svoje tudi izražajo v verskih obredih.

Ta zgodovinska resnica izpričuje, da ima človek zmožnost, spoznavati Boga, in da čuti v sebi naravno potrebo, Boga tudi častiti. Zato pravi cerkveni pisatelj Tertulijan, da je vera človeški naravi prirojena — „*naturae congenita et ingenita*“.

Vera je bila poprej, preden so bili duhovniki in zakonodajalci. Likurg, Solon, Numa so vero že našli pri svojih narodih ter so nanjo oprli svoje zakone, da so jim dali večjo veljavo.

2. Vera je Stvarnikov dar. Bog sam je dal človeku duševne zmožnosti, da ga more spoznati in častiti. Razodel se je pa tudi na nadnaravni način že v začetku človeškega rodu. To nam izpričuje prva Mozesova knjiga, ki pripoveduje, kako je Bog v raji neposrednje občeval z Adamom in Evo, ki sta praroditelja vsemu človeštvu. Pa tudi v ustnem izročilu raznih narodov se je ohranil spomin na nekdanje neposrednje občevanje božje z ljudmi ali na prvotno razodetje v raji.

§ 3.

* 2) Brezverstvo.

Dasi ni naroda brez vere, je vendar možno, da so brezverni posamezni ljudje. Samo čuvstvo odvisnosti od višjega bitja človeka še ne stori vernega, marveč je treba za to proste volje, s katero človek priznava resničnost božjega bivanja in svojo odvisnost od Boga; zato je možno, da posamezni ljudje zlorabijo svojo prosto voljo in do vere ne pridejo ali jo zavržejo. Taki ljudje so brezverci. Brezverec se sicer ne more popolnoma iznebiti ideje o Bogu ter zavesti, da je odvisen od njega, more pa trdovratno Boga tajiti ter tako delati, kakor bi Boga ne bilo.

¹⁾ Plut.: Adv. Colot., c. 1.

²⁾ Z zvezdico (*) zaznamovani odstavki so namenjeni samo za branje.

Tedaj pa ravna proti svoji naravi. Ne razum, ampak napuh in poželjivost vplivata na njegovo voljo. „Brezumnež (hudobnež) govori v svojem srcu: Ni Boga.“ (Ps. 13, 1.) „Nihče ne taji Boga, razen, kdor želi, da bi ga ne bilo.“ (Sv. Avguštin).¹⁾ A v resnih trenutkih življenja in včasih tudi v razkošnem razveseljevanju brezvercu navidezno srečo greni misel: Kaj pa potem, ako vendarle biva Bog? Zlasti pa ob smrtni uri marsikaterega v obupnost tira vprašanje: Kaj bo z menoj, ako me bo po smrti sodil Oni, ki sem ga v življenju tajil in mu nisem hotel služiti?²⁾

Kdor se torej vda brezverstvu, ne izgubi le upanja večne sreče, ampak tudi neskajljene časne sreče ne more uživati.

Brezverstvo je pa tudi pogubno za človeško družbo: družino in državo.

Vera pospešuje pravo srečo družinskega življenja, ker posvečuje zakon ter blaži in utrjuje vezi, ki vežejo moža in ženo, roditelje in otroke.

Pa tudi država nima nikjer boljše opore, nego v verskem prepričanju svojih podložnikov. Mnoge države so bile mogočne in slavne, dokler je bilo ljudstvo verno in je spoštovalo verske nauke in uredbe. A ko je začela v kaki državi pešati vera, tedaj je začela tudi ljudska nramnost pojemat, država pa propadati, ker je bila v svojem temelju omajana.

Veliko važnost vere za blagor človeške družbe in obstanek države so spoznali najboljši modrijani, državniki in zakonodajalci, kakor: Likurg, Solon, Sokrat, Platon, Aristotel, Numa, Ciceron i. dr. Platon n. pr. piše: „Kdor napada in podkopuje vero, ruši temelje človeške družbe.“³⁾ Aristotel uči, da je vera prvo in najpotrebnejše za obstanek države.⁴⁾ Washington pravi: „Vera in nramnost sta neizogibno potrebni podpori občnega blagostanja. Oni ni rodoljub, kdor podkopava ta dva mogočna stebra ljudske sreče.“⁵⁾

1) „Deum esse nemo negat, nisi cui Deum non esse expedit.“ Aug. Tract. 70. in Joan.

2) Ciceron piše o brezvercu, ki je živel ob njegovem času: „Nec quemquam vidi, qui magis ea, quae timenda esse negaret, timeret, mortem dico et deos.“ Cicero: De natura deorum, I. I., c. 31.

3) Plato: De leg., I. 10.

4) Aristoteles: Polit. VII. 8.

5) Raumer: Die vereinigten Staaten v. N. A., I., Kap. 3.

§ 4.

Naravna in nadnaravna ali razodeta vera.

Vero razločujemo v naravno in nadnaravno ali razodeto vero.

1. **Naravno vero** imenujemo ono spoznanje in češčenje božje, do katerega se more človek povzdigniti z naravnimi dušnimi zmožnostmi: z umom in prosto voljo.

Verske resnice in dolžnosti, katere more človek spoznati s svojim umom, so naslednje: 1. Da je Bog. 2. Nekatere lastnosti božje: da je večni, moder, vsemogočen, svet, pravičen in dobrotljiv. 3. Da je človek odvisen od Boga in ga mora zato primerno častiti, ljubiti in mu služiti zlasti s tem, da izpolnjuje njegovo voljo, ki se mu na naravni način razodeva po glasu vesti. 4. Da je človeška duša naravno neumrljiva. 5. Da ima človek prosto voljo ter more delati dobro ali hudo. 6. Da ga čaka za dobra ali huda dela plačilo ali kazni.

Kdor bi s svojim umom spoznal in s svojo prosto voljo izpolnjeval vse te verske resnice in dolžnosti, ta bi imel čisto naravno vero.

2. **Nadnaravno vero** pa imenujemo ono spoznanje in češčenje božje, ki se naslanja na božji pouk in neposredno božjo pomoč, t. j. na nadnaravno razodetje in milost božjo. Nadnaravni veri pravimo tudi razodeta ali pozitivna vera.

Nadnaravno razodetje utrjuje in izpopolnjuje naravno versko spoznanje, ker daje prvič božjo veljavo onim verskim resnicam, ki jih človek že s svojim umom spoznava, drugič pa uči tudi verske skrivnosti, to so take resnice, katerih z naravnimi silami ne more spoznati in umeti noben ustvarjen razum. Milost božja pa nadnaravno razsvetljuje um, nagiblje in krepi voljo za dobra dela, podeljuje tem delom nadnaravno vrednost, človeka pa prerodi v popolnoma novo, nadnaravno življenje.

§ 5.

Nadnaravna ali razodeta vera je človeku potrebna.

I. S svojim umom more človek spoznati nekaj verskih resnic in dolžnosti, in ker ima prosto voljo, more po spoznani resnici tudi živeti. Naravna vera je torej možna. Vendar pa bi se človeštvo brez nadnaravnega razodetja in brez nadnaravne milosti božje dejansko ne povzdignilo niti do čiste naravne vere. To moremo natančneje spoznati iz sledečih razlogov:

1. Le malo ljudi je sposobnih za samostojno raziskovanje verskih resnic. Nekateri nimajo za to dosti bistrega uma, drugi ne potrebne izobrazbe, premnogi pa so v časne skrbi in opravila tako vtopljeni, da nimajo ne časa ne volje za preiskovanje težavnih modroslovnih vprašanj, kakoršnim moramo prištevati resnice naravne vere. Pa tudi najboljši modroslovci ne bi mogli vseh teh resnic dognati s popolno gotovostjo, še manj pa bi bili zmožni, druge prepričati o resničnosti svojih trditev. V verskih rečeh pa je treba človeku popolne gotovosti. Ako je nima, začne ob času izkušnje lahko omahovati ter dvomiti, je li dolžan dobro storiti in hudo opustiti tudi takrat, kadar ga to stane mnogo zatajevanja.

Zgodovina nam izpričuje, da narodi, katerim ni sijala luč nadnaravnega božjega razodetja, tudi resnic naravne vere niso prav spoznali, marveč so zabredli v velike zmote. Namesto edino pravega Boga so častili malike, ki so jim pripisovali lastnosti, kakoršnih ne more imeti pravi Bog. O nesmrtnosti človeške duše in življenju po smrti so imeli zelo nejasne in deloma napačne nazore. Tudi verskih dolžnosti niso prav spoznali, še manj pa so jih izpolnjevali. Grozna je bila tema nevednosti in zmote, v kateri so tavalili poganski narodi, a še bolj grozno je bilo brezdnost pregreh in npravne izpridenosti, v katero so bili zabredli. Najmodrejši in najboljši možje one dobe so se trudili, da bi ljudstvo rešili iz te dvojne bede, a njihovo prizadevanje je ostalo skoraj popolnoma brezuspešno.

* Res, da so nekateri poganski modroslovci, kakor Sokrat, Platon, Aristotel, Ciceron i. dr. učili mnogo vzvišenih in plemenitih nauk o Bogu in človeški kreposti, a dvomljivo je, so li ti nauki sad njihovega umovanja, ali pa ostanek prvotnega božjega razodetja, ki se je po nekoliko ohranilo med raznimi narodi. Sv. Avguštín naravnost trdi poslednje,¹⁾ in Platon ter Aristotel priznavata sama, da so njuni verski nauki „neko prestaro versko izročilo“,²⁾ „ostanek prestare, davno pozabljene modrosti, o kateri se more po pravici misliti, da je božje razodetje.“³⁾ Sicer pa tudi ti modroslovci nikakor niso spoznali vseh resnic naravne vere. O mnogih za človeka velevažnih vprašanjih so le kaj nedoločnega ugibali, marsikaj pa so tudi popolnoma napačno učili. Sokrat in Platon sta sicer slutila, da je pravi Bog le eden, vendar se nista popolnoma odpovedala malikovanju.

1) August: De doctr. christ., I. 1., c. 30; I. 2., c. 43.

2) Plato: De leg. IV. 354.

3) Arist.: Metaphys. XII. 8.

Platon odobrava zametovanje slabotnih otrok, sužnost, zaničevanje tujih (negrških) narodov. Pa tudi to, kar so ti možje resničnega izumili in lepega učili, je ostalo skoraj popolnoma brez vpliva na ljudstvo. Redki so bili oni, ki so poslušali in sprejeli njihove nauke, še redkejši pa oni, ki so po njih živeli. Vsi ti možje, dasi so bili modri in spoštovani, vendar niso imeli potrebne veljave.

2. Človeški um, sam sebi prepuščen, zlasti na dvoje velevažnih verskih vprašanj ni mogel in bi tudi nikdar ne mogel dati povoljnega odgovora, namreč: *a)* kako naj Boga častimo, da bode prav, in *b)* kaj nam je storiti, ako smo grešili, da za greh zadostimo in se z Bogom zopet spravimo.

a) Kakor nas zgodovina uči, so vsi narodi spoznali ter soglasno priznavali, da je treba Boga častiti. A njihovo bogočastje je bilo večinoma neprimerno in nedostojno, mnogokrat naravnost pregrešno, ne češčenje ampak žaljenje božje. Skoraj vsi poganski narodi so ljudi darovali malikom. Celو izobraženi grški in rimski narod v tem oziru nista delala izjeme. Da tako bogočastje ne more biti pravo, to so pač spoznali modrejši možje onih časov; a kako češčenje bi bilo Bogu prijetno, tega niso znali povedati. Treba je torej, da Bog sam to človeku razodene. — Platon navaja v tem oziru sledeče Sokratove besede: „Vidiš, da še moliti ne moreš popolnoma brez skrbi, ker se moraš bati, da bi te Bog ne zavrzel, ker morda govoriš molitev, katera je v resnici le bogokletstvo. Zato se mi zdi najboljše, mirno čakati, dokler ne pride kdo, ki nas pouči, kako se moramo vesti proti Bogu in proti ljudem.“¹⁾

b) Zgodovina nam dalje izpričuje, da so vsi narodi, tudi oni, katerim božje razodetje ni bilo znano, spoznali potrebo, zadoščečati za storjeni greh, da bi se zopet spravili z razžaljenim božanstvom. Zavedali so se, da so z grehom izgubili božjo naklonjenost in si smrt zaslužili. Zato so darovali krvave žrtve, hoteč razžaljenemu božanstvu dati kri in življenje zaklanih živali v zameno za svoje lastno življenje.²⁾ A vse te daritve jim niso mogle umiriti vesti. Zato so iskali še drugih sredstev, da bi si očistili dušo. Uvedli so razna umivanja in mnoge druge

1) Plato: Alcibiades II.

2) Ta pomen krvavih žrtev izraža Ovidij z besedami:

„Cor pro corde, precor, pro fibris accipe fibras,
Hanc animam vobis pro meliore damus.“ (Fast. VI. 161.)

verske obrede ter snovali skrivne verske družbe. Vendar se nikdar niso mogli popolnoma iznebiti strahu zaradi negotove usode ter otresti neprijetne zavesti grešne zadolženosti.

Potrebno je torej, da nas Bog sam pouči, kako naj ga častimo, ter kaj nam je storiti, ako smo grešili, da dobimo odpuščenje.

II. Ako bi se tudi človeštvo s svojo lastno močjo moglo povzdigniti do čiste naravne vere, bi nas vendar taka vera ne mogla privedi do nadnaravnega namena, za katerega nas je Bog ustvaril. Naš namen je namreč, kakor vemo iz nadnaravnega božjega razodetja, večno zveličanje v nebesih, kjer bomo Boga iz obličja v obličje gledali, t. j. neposrednje in na najpopolnejši način spoznali ter v večni ljubezni združeni z njim uživali neskončno srečo. Tega namena brez božjega razodetja ne bi mogli spoznati, še manj pa bi ga mogli doseči z naravnimi močmi svojega duha. V tem oziru nam je torej nadnaravna ali razodeta vera ne le moralno, ampak neizogibno potrebna.

§ 6.

Bog se je res razodel. Prava in neprave vere.

Bog se je razodel že v začetku človeškega rodu praroditeljem vsega človeštva, potem posameznim znamenitim možem, ki jih imenujemo patriarhe ali očake; ti so: Noe, Abraham, Izak in Jakob. Dalje se je Bog po Mozesu in prerokih razodeval izraelskemu narodu. Slednjič se je po Jezusu Kristusu in njegovih apostolih na najpopolnejši način razodel vsemu človeštvu.

Vera, katero je Bog razodel, je prava ali resnična, in sicer edino prava vera. Prava je zato, ker je Bog večna Resnica in ne more ničesar razodeti, kar bi ne bilo resnično. Edino prava pa je zato, ker vse druge vere v marsičem nasprotujejo razodeti veri. Izmed dveh ali več nasprotnih misli ali trditev pa more vsekdar le ena biti resnična.

Bog se je sicer večkrat razodeval človeštvu, vendar ni več od Boga razodetih ver, ker eno božje razodetje ne more biti drugemu nasprotno. Možno pa je, da Bog ne razodene vseh verskih resnic naenkrat, ampak jih razodeva le polagoma. Prava vera je potem tista, katera obsega vse to, kar je Bog do onega časa razodel.

Iz zgodovine božjega razodetja vemo, da se je Bog res le polagoma razodeval človeštvu. Vsako prejšnje razodetje je bilo nekaka priprava na poznejše, to pa izpopolnitev prejšnjega. Poslednje in dovršeno božje razodetje pa smo prejeli po Jezusu Kristusu in njegovih apostolih. Vera, ki se naslanja na to razodetje, se imenuje zato krščanska vera. Ker to vero edino sv. katoliška Cerkev nepokvarjeno hrani ter jo vsem narodom oznanja, zato se imenuje tudi katoliška vera.

Katoliška vera je torej prava, in sicer edino prava in dovršena od Boga razodeta vera. To resnico hočemo v pričujoči knjigi dokazati. Dasi to že zdaj verujemo, ker smo v katoliški veri vzgojeni, bomo vendar svoje vere tem bolj veseli in jo bomo tem zvesteje tudi v dejanju izpolnjevali, ako pregledamo in ocenimo razloge, iz katerih je razvidna njena resničnost.

Poleg prave vere pa je na svetu tudi mnogo nepravih ver, ki so od prave bolj ali manj različne in ji v mnogem oziru nasprotujejo.

Neprave vere so :

1. Poganstvo. S tem imenom zaznamujemo vse med seboj dokaj različne vere onih narodov, ki molijo malike ali izmišljene bogove.

2. Izlam ali Mohamedova vera. Mohamed je sicer učil, da je pravi Bog le eden. Tudi mu predkrščansko in krščansko božje razodetje ni bilo popolnoma neznano. Vendar pa je iz tega razodetja sprejel le malo resnic, učil pa mnogo krivih nauk, trdeč, da se je Bog tudi njemu razodel.

3. Sedanja judovska vera. Judovskemu ali izrael-skemu narodu se je sicer Bog razodeval po Mozesu in drugih prerokih, a to razodetje je bilo še nedovršeno, le priprava na popolno in dovršeno razodetje, ki smo ga prejeli po Jezusu Kristusu. Sedanji Judje pa zanikavajo vse to, s čimer je Jezus Kristus izpopolnil prejšnje še nedovršeno razodetje, zlasti pa tajé pglavitno resnico krščanstva, da je namreč Jezus Kristus obljubljeni Odrešenik in pravi Sin božji. Zato se mora sedanja judovska vera imenovati neprava.

4. Krivoverstvo (haeresis, αἵρεσις). Tako se imenujejo vse one vere, ki sicer trdijo, da jim je začetnik Jezus Kristus, vendar pa nimajo čistega nauka Kristusovega, ki ga nepokvar-

jenega hrani in oznanja le katoliška Cerkev. Krivoverci se imenujejo kristjane in svojo vero krščansko, a po krivici, ker so odpadli od prave Kristusove vere in Cerkve. Mnogo Kristusovih nauk so zavrgli, druge pa so z raznimi zmotami pokvarili.

5. Razkolništvo (*σχίσμα*). S tem imenom zaznamujemo one verske družbe, ki so se odločile od katoliške Cerkve, ker nočejo priznati, da je rimski papež vidni poglavar svete Cerkve, ki jo je Jezus Kristus ustanovil.

Napačna je trditev, da so vse vere enako dobre (indifferentismus). Ker so si razne vere v marsikaterem oziru nasprotnе, ne morejo biti vse enako dobre, zakaj le ena more biti resnična. Bogu pa ne more biti neresnica enako ljuba, kakor resnica.

Ker se je Bog človeku razodel, bi tudi ne bilo prav, ako bi se človek nič ne menil za božje razodetje, ampak bi samo to veroval, kar s svojim umom spoznava, ter bi se tudi v svojem življenju vedel samo po taki naravni veri (rationalismus). Ako je namreč Bog človeku govoril, hoče gotovo tudi, naj ga človek posluša. Ako nam je sam razodel, kako hoče, da ga naj častimo, mu ne sme nihče odrekati tega češčenja.

§ 7.

Katoliška vera in katoliški verouk. Razdelitev.

Katoliška vera je tista vera, ki jo je Jezus Kristus učil in so jo apostoli oznanjevali, in ki jo nepokvarjeno hrani in uči katoliška Cerkev.

Katoliški verouk je celotno razlaganje katoliške vere.

Ako hočemo znanstveno razlagati katoliško vero, moramo:

1. dokazati, da je vera, katero hrani in uči katoliška Cerkev, zares prava, od Boga razodeta vera;
2. v primernem redu navesti in razložiti posamezne nauke katoliške vere.

Izmed teh nauk so nekateri taki, da jih moramo zlasti vedeti in verovati; to so verske resnice ali dogme. Drugi pa so taki, da jih moramo v življenju izpolnjevati; to so nravni ali moralni nauki. Prve obsega veroslovje ali dogmatika, druge pa nravoslovje ali moralka (etika). Ves katoliški verouk bomo torej razlagali v treh knjigah.

Prva knjiga bo obsegala dokaz, da je katoliška vera resnična, t.j. prava od Boga razodeta vera. (**Resničnost katoliške vere.**)

Druga knjiga bo razlagala veroslovje ali dogmatiko. (**Resnice katoliške vere.**)

Tretja knjiga pa bo učila pravoslovje, moralko ali etiko. (**Življenje po katoliški veri.**)

Dokaz resničnosti katoliške vere.

§ 8.

Spored in razdelitev dokaza.

Dokazati hočemo resničnost katoliške vere, t. j., da je katoliška vera edino prava od Boga razodeta vera, in sicer dovršeno razodetje božje.

Katoliško vero hrani, oznanja in razlaga katoliška Cerkev. Prejela pa jo je od svojega ustanovitelja Jezusa Kristusa. Najprej moramo torej dokazati, da je **Jezus Kristus pravi Bog**.

Ker je Jezus Kristus pravi Bog, je vera, katero je on prinesel na svet, prava, od Boga razodeta vera.

To vero z vsemi zakladi resnice in milosti je izročil Jezus Kristus Cerkvi, ki jo je ustanovil, in to je katoliška Cerkev. Tudi to trditev moramo utemeljiti. Jezus Kristus je **ustanovil katoliško Cerkev**, to je torej druga resnica, ki jo hočemo dokazati.

Ker je Jezus Kristus, pravi Bog, ustanovil katoliško Cerkev, je gotovo njej izročil pravo vero.

Odgovoriti je potem le še na vprašanje: Ali je katoliška Cerkev Kristusovo vero tudi do današnjega dne nepokvarjeno ohranila, in ali jo vedno brez zmote oznanja in razlaga? Da o tem ne more biti nikakega dvoma, nam bode jasno, ako se prepričamo, da Jezus Kristus svoje Cerkve ni prepustil le slabim človeškim močem, ampak ji je zagotovil božjo pomoč. Zato moramo dokazati še tretjo resnico, da namreč katoliško Cerkev **Sveti Duh razsvetljuje in vodi**.

Navedene resnice moremo dokazati le zgodovinskim potom. Zgodovina nas mora poučiti o Jezusu Kristusu: kdo je bil, kako je živel in kaj je delal; da je ustanovil katoliško Cerkev in ji obljubil ter poslal Svetega Duha. **Viri**, kateri pripovedujejo vse to, so pa zlasti zgodovinske knjige svetega

pisma novega zakona, namreč štirje evangeliji in Dejanje apostolov. Ker bomo dokaz zajemali iz teh virov, se moramo pred vsem seznaniti s temi peterimi knjigami in njihovimi pisatelji ter pojasniti njihovo zgodovinsko verodostojnost. To bo temelj naslednjemu dokazovanju.

Dokaz resničnosti katoliške vere hočemo torej izvršiti v treh poglavjih:

V prvem poglavju bomo govorili o virih, iz katerih se dokazuje resničnost katoliške vere.

Drugo poglavje bo obsegalo dokaz, da je Jezus Kristus pravi Bog.

V tretjem poglavju pa bomo razpravljali nauk o katoliški Cerkvi, in sicer hočemo v prvem delu tega poglavja dokazati, da je katoliška Cerkev edinoprava, od Jezusa Kristusa ustanovljena Cerkev, v drugem delu pa, da Sveti Duh razsvetljuje in vodi katoliško Cerkev.

Prvo poglavje.

Viri, iz katerih se dokazuje resničnost katoliške vere.

§ 9.

Zgodovinske knjige svetega pisma novega zakona in pisatelji teh knjig.

Bog se je na nadnaravni način razodeval človeškemu rodu že pred Kristusom. Zgodovina tega razodevanja je popisana v svetem pismu starega zakona. A stari zakon je bila le priprava na popolno božje razodetje, ki ga nam je Jezus Kristus prinesel na svet. Poglavitni vir tega razodetja pa so poleg ustnega izročila, ki ga hrani katoliška Cerkev, zgodovinske knjige sv. pisma novega zakona; in te so: štirje evangeliji in Dejanje apostolov.

* Beseda evangelij (εὐαγγέλιον = blagovest, veselo oznanilo) je pomenila v začetku ustno oznanjevanje apostolov o Kristusovem prihodu, življenju in delovanju. Ker so vsi apostoli razširjali eno in isto veselo oznanilo, se je govorilo v začetku o enem samem evangeliju. V množnem številu se je začela rabiti

ta beseda šele tedaj, ko so verniki ustno oznanjevanje nekatereh apostolov tudi zapisano dobili v roke. Vendar pa so se tudi potem štirje evangeliji smatrali le za četvero poročilo ene in iste vesele dogodbe, namreč našega odrešenja po Gospodu Jezusu Kristusu. Zato se glase tudi naslovi štirim evangelijem: Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν, κατὰ Ἰωάννην; t. j. (ena in ista) blagovest po spisu sv. Mateja, Marka, Luka, Janeza.

1. Evangelij sv. Mateja. Sv. Matej je bil izmed dvanajsterih apostolov Kristusovih. Poprej se je imenoval Levi. Bil je cestinar v mestu Kafarnavmu ob Genezareškem jezeru. Ko ga je Jezus Kristus poklical v apostolsko službo, je popustil vse in hodil za njim ter bil priča njegovih del in nauk. Po Gospodovem vnebohodu je oznanjeval nauk zveličanja po Judovski deželi. Preden je šel med poganse narode, je hotel svojim rojakom zapisati to, česar jih je poprej ustno učil. Tako je nastal prvi pisani evangelij.

Poseben smoter, ki ga je imel pred očmi sv. Matej, je bil ta, da bi svojim rojakom v Palestini, krščenim in nekrščenim Judom, dokazal, kako so se na Jezusu izpolnile vse prerokbe, zapisane v sv. pismu starega zakona o obljubljenem Odrešeniku. Iz tega naj bi Judje razvideli, da je Jezus obljubljeni Odrešenik ali Mesija. Evangelist se prav pogosto sklicuje na te prerokbe ter opozarja na njih izpolnitev. Ker torej sv. Matej ne pripoveduje samo, ampak tudi dokazuje, ne navaja dogodkov vselej v strogo časovnem redu.

Sv. Matej je spisal svoj evangelij v takrat po Palestini navadnem sirsko-kaldejskem jeziku. A ta prvotni spis se je izgubil; ohranjen nam je le grški prevod.

2. Evangelij sv. Marka. Drugi evangelist, sv. Marko, tudi Janez Marko imenovan, ni bil apostol, živel pa je z apostoli v najožji dotiki. Njegova mati se je imenovala Marija in je imela v Jeruzalemu hišo, v kateri so se kristjani zbirali. Iz početka je spremljal apostola Pavla, pozneje pa se je pridružil sv. Petru v Rimu. Sv. Peter ga imenuje svojega (duhovnega) sina. Po ustnem oznanjevanju prvaka vseh apostolov in ob njegovem neposrednjem vodstvu je spisal evangelij, namenjen posebno onim kristjanom, ki so se iz poganstva izpreobrnil h krščanski veri. Na kratko opisuje Kristusovo življenje in delovanje, njegovo trpljenje, smrt na križu in vstajenje. O detinski

dobi Jezusovi ne pove ničesar, marveč začenja s krščevanjem sv. Janeza Krstnika in pripoveduje potem precej o Jezusovem krstu v Jordanu. O sv. Petru govori večkrat in obširneje, nego drugi evangelisti; posebno natančno popisuje, kako je Peter zatajil Gospoda, nasprotno pa kar nič ne omenja raznih odlikovanj, ki jih je Gospod skazoval Petru. Vidi se, da je sv. Peter v svoji ponižnosti vplival na svojega učenca. Sicer se pa evangelij sv. Marka večkrat prav doslovno ujema z evangelijem sv. Mateja, le da je sv. Marko svoj spis uredil bolj kronologično.

Drugi evangelij in vse nadaljnje knjige sv. pisma novega zakona so spisane v grščini, ki je bila takrat po jutrovih in tudi po zahodnih deželah tako razširjena, da so jo skoraj splošno umevali.

3. Evangelij sv. Luka. Pisatelj tega evangelija, sv. Luka, je bil rojen v Antiohiji od poganskih roditeljev. V svoji mladosti je bil zdravnik. Zgodaj je spoznal in sprejel krščansko vero. Sv. Pavla je spremljal na apostolskih potovanjih. Tudi v Rim je šel z njim in je ostal pri njem, ko je moral sv. Pavel tamkaj (prvikrat) dve leti bivati v ječi. Poleg tretjega evangelija je spisal sv. Luka tudi „Dejanje apostolov“, ki je nekako nadaljevanje prvega spisa. Obe knjigi je posvetil nekemu Teofilu, a namenjeni sta bili tudi drugim kristjanom, zlasti onim, katerim je sv. Pavel oznanjal evangelij. — Sv. Luka sicer ni bil apostol, vendar pa se je mogel o Jezusovih naukih in čudežih natančno poučiti ne le zato, ker je spremljal sv. Pavla in poslušal njegovo oznanjevanje, ampak ker je izpraševal tudi druge apostole, kakor sam piše Teofilu. (Prim. Luk. 1, 1 sl.)

Sv. Luka je deloma izpopolnil to, kar sta izpustila prva dva evangelista. V prijetni obliki pripoveduje marsikaj, česar ni v prvih dveh evangelijih, n. pr. rojstvo sv. Janeza Krstnika, o pastirjih na betlehemskih poljanah ob Jezusovem rojstvu, Jezusovo darovanje v templju, obilni ribji lov, obujenje mladeniča v Najmu, priliko o usmiljenem Samarijanu in izgubljenem sinu, o bogatinu in ubogem Lazarju, o molitvi farizeja in cestninarja v templju in o dveh učencih, ki sta šla v Emavs.

Podrobnosti o Jezusovi detinski dobi in obilnejše podatke o Mariji, nego jih imajo drugi evangelisti, je lahko poizvedel od Marije same in njenih sorodnikov.

4. **Evangelij sv. Janeza.** Sv. Janez je bil apostol, katerega je Jezus posebno ljubil. Oče mu je bil Zebedej, ribič v Galileji ob Genezareškem jezeru. Materi je bilo ime Saloma, brat pa mu je bil Jakob starejši. V svoji mladosti je sv. Janez z očetom in bratom ribaril po Genezareškem jezeru. Ko je začel ob Jordanu učiti in krščevati sv. Janez Krstnik, se mu je pridružil ter postal njegov učenec. Tam sta on in sveti Andrej, brat Simona Petra, prva spoznala Jezusa, ko ga je krstil sv. Janez Krstnik. Šla sta z njim in sta en dan ostala pri njem. Stalno se je pridružil Jezusu sv. Janez s Simonom Petrom in svojim bratom Jakobom po onem čudežnem ribjem lovu, ki ga popisuje sv. evangelist Luka. (Luk. 5.) Te tri apostole je Jezus večkrat posebno odlikoval. Bili so priče njegovega izpremenjenja na Taborski in njegove smrtne bridkosti na Oljiski gori. Sv. Janeza pa je Gospod še prav posebno ljubil zaradi njegove deviške čistosti. Umiraje na križu mu je v varstvo izročil svojo mater Marijo. Hvaležno spominjajoč se te posebne ljubezni se imenuje sv. Janez sam „učenca, katerega je Gospod ljubil“. (Jan. 19, 26.) Sv. Janez se je pa tudi vrednega izkazoval Jezusove iskrene ljubezni. Izmed vseh apostolov samo on ni zapustil svojega Gospoda v trpljenju, temveč je z Marijo in drugimi svetimi ženami srčno stal poleg križa.

Po Jezusovem vnebohodu je bil sv. Janez s Petrom in Jakobom mlajšim steber sv. Cerkve v Palestini. Pozneje je šel v Malo Azijo in je po smrti sv. apostolov Petra in Pavla imel svoje stalno bivališče v Efezu. Iz tega mesta je vladal krščanske občine in škofije v Mali Aziji. Tertulijan in sv. Hieronim pripovedujeta, da je ob času cesarja Domicijana prišel v Rim, kjer so ga vrgli v kotel vrelega olja. A bil je čudežno rešen, tako da se mu ni nič žalega zgodilo. Potem je moral iti v pregnanstvo na otok Patem. Tu je spisal svojo preroško knjigo „Skrivno razodetje“. Milejši cesar Nerva mu je dovolil, da se je smel zopet vrniti v Efez. In zdaj šele, po svoji vrnitvi, je spisal sv. evangelij. Umrl je naravne smrti okrog leta 100 po Kr.

Evangelij sv. Janeza se odlikuje z vzvišenim vzletom misli, z živahnostjo in pristrčnostjo. Obširneje od prvih treh evangelistov navaja sv. Janez zlasti govore in nauke Jezusove. Gledé

na vsebino je razlika tudi v tem, da prvi trije evangelisti popisujejo le bolj delovanje Jezusovo v Galileji in le kaj malega povedo o čudežih, katere je delal v Judeji. Sv. Janez pa navaja tudi te čudeže, dopolnjujoč to, kar oni trije evangelisti niso zapisali. Poleg tega, da je hotel izpopolniti prve tri evangelije, je sv. Janez imel pred očmi še poseben namen. Hotel je namreč dokazati, da je Jezus Kristus ne le obljubljeni Odrešnik in Abrahamov ter Davidov potomec, kar so že prvi trije evangelisti dokazali, ampak da je tudi pravi božji Sin, resnični Bog, z nebeškim Očetom enega bistva in ene narave, pravi *Λόγος* ali Beseda božja, ki je bila v začetku pri Bogu in je sama Bog, pa je meso postala in med nami prebivala. (Jan. 1.) Ta namen sv. evangelist sam izrečno poudarja: „Ti (čudeži) pa so zapisani, da verujete, da je Jezus Kristus Sin božji, in da verujoč imate življenje v njegovem imenu.“ (Jan. 20, 31.)

5. Dejanje apostolov. Peta zgodovinska knjiga novega zakona, „Dejanje apostolov“, je nekako nadaljevanje štirih evangelijev. Pisatelj, sv. evangelist Luka, popisuje v tej knjigi zgodbe Jezusove Cerkve v prvih 30 letih, t. j. od vnebohoda Gospodovega pa do onega časa, ko je bil sv. apostol Pavel v Rimu prvikrat v ječi. V knjigi se moreta razločevati dva dela. V prvem delu je duša vsemu delovanju sv. Peter, v drugem pa se popisuje posebno delovanje sv. Pavla. Glavna vsebina prvemu delu je: Prihod Sv. Duha na binkošno nedeljo, ustanovitev, razširjanje in preganjanje sv. Cerkve v Judeji, življenje prvih kristjanov, izvolitev sedmerih diakonov, mučeniška smrt sv. Štefana in sv. Jakoba starejšega, izpreobrnjenje dvornika etiopske kraljice Kandake in stotnika Kornelija, čudovito Savlovo izpreobrnjenje. Drugi del pa obsega apostolsko delovanje sv. Pavla ter se končuje s poročilom, kako je sv. Pavel prišel v rimsko ječo, in da je tam ostal dve leti. O poznejših zgodbah ter nadaljnjem delovanju sv. Pavla „Dejanje apostolov“ ničesar več ne poroča. Zato sklepamo, da je bila knjiga dovršena oni čas, ko je bil sv. Pavel rešen iz rimske ječe.

„Dejanje apostolov“ ni le zgodovinsko znamenita, ampak je tudi jako poučna in spodbudna knjiga. V življenju prvih kristjanov nahajamo obilno lepih zgledov raznih čednosti, veličastna slika sv. Pavla pa vzbuja naše občudovanje in nas ogreva in navdušuje za krščansko vero in krepostno življenje.

§ 10.

Zgodovinska verodostojnost štirih evangelijev in „Dejanja apostolov“.

Ker so bili pisatelji sv. pisma navdihnjeni od Sv. Duha, ima vse sv. pismo naravnost božjo verodostojnost, kakoršne nima nobena svetna knjiga. A na to se zdaj še ne moremo sklicevati, ker še nismo dokazali božjega izvora ali navdihnjenja sv. pisma. Zato hočemo štiri evangelije in „Dejanje apostolov“ tu imeti za navadne zgodovinske vire. **Dokazati** hočemo njihovo **zgodovinsko verodostojnost**, t. j., da se je tako godilo, kakor nam pripovedujejo ti viri. Na podlagi te zgodovinske verodostojnosti dokažemo pozneje božji izvor ali navdihnjenje vsega sv. pisma.

O zgodovinski verodostojnosti kake knjige pa se prepričamo, ako dokažemo, da je knjiga 1. pristna, 2. nepokvarjena in 3., da je njen pisatelj osebno verodostojen.

Pristno imenujemo knjigo, katero je res spisal oni pisatelj, ki se v njej izrečno navaja, ali pa mu jo prisoja ustno izročilo; ako pa pisatelj ni znan, mora biti knjiga vsaj v onem času spisana, v katerega jo stavi ustno izročilo. V nasprotnem slučaju se imenuje knjiga nepristna ali podtaknjena. Pristnost knjige dokazujejo zunanji in notranji razlogi. Prvi se zajemajo iz raznih zgodovinskih virov, drugi pa se nahajajo v knjigi sami.

Nopokvarjeno imenujemo knjigo, ako se je ohranila njena vsebina bistveno neizpremenjena.

Osebno verodostojen pa je pisatelj knjige, ako je dobro poučen o stvari, ki jo popisuje, tako da more poročati resnico, in ako je poleg tega resnicoljuben, da tudi hoče pisati resnico.

§ 11.

Zgodovinske knjige novega zakona so pristne.

Štirje evangeliji in „Dejanje apostolov“ so pristne knjige, t. j., spisali so jih res apostoli in njihovi učenci: sv. Matej, sv. Marko, sv. Luka in sv. Janez, in sicer v prvem stoletju po Kristusu. To se da trdno dokazati, ker so te knjige

nastale v zgodovinskem času, t. j. v času, ki nam je po zanesljivih virih toliko znan, da nam je možno kritično presojati poročila, ki jih imamo iz tega časa. Pristnost zgodovinskih knjig novega zakona nam dokazuje toliko in tako zanesljivih prič, da moramo občudovati božjo previdnost, kako je skrbela za to, da se tudi v poznih vekih lahko prepričamo o trdnosti onega temelja, na katerem stoji naša sveta vera. Te priče ali zunanje razloge potrjujejo tudi mnogi notranji razlogi.

A. Zunanji razlogi.

I. **Rokopisi.** Dokler še niso poznali tiska, so se mogla dela pisateljev razširjati le po rokopisih, t. j. po prepisih prvotnega spisa. Čim več takih rokopisov nam je o kakem delu ohranjenih in čim starejši so, tem bolj moremo biti prepričani o pristnosti dotičnega dela.

Ako primerjamo v tem oziru sv. pismo, zlasti zgodovinske knjige novega zakona, s starimi klasiki in drugimi sovrstnimi knjigami svetne vsebine, o katerih pristnosti prav nič ne dvomimo, se kaj lahko prepričamo, da je pristnost sv. pisma še mnogo bolj zanesljiva.

Rokopisi klasičnih del starega veka se ne morejo meriti s svetopisemskimi rokopisi ne glede na starost, še manj pa glede na število.

Starejši od svetopisemskih rokopisov so le nekateri odlomki Iliade in manj znanih grških pesnikov, ki so se doslej našli v egipčanskih grobéh ter so iz 2. ali 3. stoletja pred Kristusom, in pa nekaj zelo poškodovanih prepisov Vergilija in Cicerona iz 3. stoletja po Kristusu. Drugi rokopisi starih klasikov so iz poznejšega časa, nego svetopisemski. Najstarejši rokopis Horacija je iz 8. in najstarejši kodeks Julija Cezarja, Tacita in Platona iz 9. stoletja. Rokopisi drugih klasikov so še poznejšega izvora.

Najstarejša rokopisa sv. pisma pa sta iz 4. stoletja, namreč: „Codex Vaticanus“ in „Codex Sinaiticus“. Poslednjega je našel l. 1859. na Sinajski gori učenjak Tischendorf, ki se je mnogo bavil s preiskovanjem svetopisemskih rokopisov. L. 1862. je dal na svetlo natančen posnetek celega rokopisa, ki obsega sveto pismo starega in novega zakona (poleg tega tudi list apostolskega očeta Barnaba in del Hermo-

vega „Pastirja“). Stroga kritika je dognala o tem znamenitem rokopisu, da je prepisan v 4. stoletju iz drugega še mnogo starejšega rokopisa.

Iz 5. stoletja sta ohranjena tudi dva svetopisemska rokopisa: „Codex Alexandrinus“ in „Codex Parisiensis“. Drugi so iz 6., 7. in 8. stoletja, in sicer obsegajo nekateri celo sveto pismo, drugi pa le posamezne knjige. Število svetopisemskih rokopisov je silno veliko; kritičnih je okrog 1000.

O nobenem starejšem delu svetne vsebine ni ohranjenih niti približno toliko rokopisov. Vendar nihče ne dvomi n. pr. o pristnosti Horacija, Cezarja, Tacita ali Platona.

Ako bi bili štirje evangeliji in „Dejanje apostolov“ navadne knjige svetne vsebine, bi navedeni rokopisi zadostovali za dokaz njihove zgodovinske pristnosti. A vsebina teh knjig je nenavadna. Štirje evangeliji in „Dejanje apostolov“ poročajo čudovite dogodbe o življenju in delovanju Jezusa Kristusa in njegovih apostolov, na katerih resničnosti temelji naša vera, ki zahteva od nas mnogo žrtev in nam nalaga težke dolžnosti. Zato smemo pričakovati za pristnost teh knjig še trdnejših dokazov in jih tudi imamo.

Jako važen dokaz za starost in apostolski izvor zgodovinskih knjig novega zakona so:

II. Prevodi sv. pisma. Sveto pismo se je že zgodaj prevajalo v razne jezike. Najstarejši prevodi sv. pisma segajo še za 200 let dalje nazaj, nego v prvotnem jeziku ohranjeni rokopisi.

Iz 2. stoletja po Kristusu sta ohranjena dva prevoda, namreč sirske prevod z imenom „Pešito“, izdelan že v začetku 2. stoletja, in stari latinski prevod „Itala“, ki je nastal v sredi 2. stoletja.

Da je „Itala“ nastala že v sredi 2. stoletja, je splošno priznано, ker se je Tertulijan proti koncu 2. stoletja v svojih spisih redno poslužuje in okrog l. 190. trdi, da je bila takrat uporaba tega prevoda že splošna.¹⁾

O prevodu „Pešito“ se je dolgo časa mislilo, da je iz 4. stoletja. To pa zato, ker se je v 4. stoletju prvotni prevod nekoliko predelal in opilil. Nekateri bolj trdi in neokretni izrazi doslovnega prevoda so se zamenjali z drugimi, duhu sirskega jezika prikladnejšimi. Leta 1858. pa je priobčil učeni dr. Cureton star rokopis sv. pisma v sirskega jeziku, ki ga je našel

¹⁾ Tertull. De monog. Cap. II.

v britskem muzeju. To je bil prvotni, nepopravljeni prevod „Pešito“. Da je bil ta prevod izdelan že v začetku 2. stoletja, so učenjaki sklepali že iz slovniških posebnosti, ki se nahajajo v njem. Popolnoma dokazalo pa je starost sirskega prevoda primerjanje Curetonovega rokopisa z „Italo“. V „Itali“ se namreč nahaja, dasi je izdelana po grškem izvirniku, mnogo različice (variant), povzetih iz prvotnega sirskega prevoda, kakoršnega je našel dr. Cureton. Prevajatelj, ki je izdelal „Italo“, je moral torej imeti pred seboj ali sirski prevod, ali pa grški izvirnik, kateremu so bile ob robu že pripisane sirske različice. Zato mora biti prvotni sirski prevod starejši od „Itale“. — Tudi pisatelj Hegezup, ki je živel v prvi polovici 2. stoletja, že govori o sirskem prevodu sv. pisma.¹⁾

Iz 3. stoletja imamo koptiški prevod, ki so ga čitali kristjani v Egiptu, in etiopski prevod.

Iz 4. stoletja je gotški prevod, ki ga je priredil škof Ulfila (Codex argenteus).

Okrog l. 400. je dovršil sv. Hieronim latinski prevod, ki se imenuje Vulgata (sc. versio) = splošno sprejeti prevod.

Iz 5. stoletja je armenski prevod sv. pisma, namenjen kristjanom v Armeniji.

Slovanom pa sta podala sv. brata Ciril in Metod staroslovenski prevod v 9. stoletju.

V poznejši dobi se je prevajalo in se prevaja sv. pismo v najraznovrstnejše jezike. Kateri narod je sprejel krščansko vero, je dobil kmalu tudi sv. pismo v svojem jeziku.

Prevodi svetega pisma so velevažni v dvojnem oziru:

1. Dokazujejo starost sv. pisma in posebe zgodovinskih knjig novega zakona. Original mora biti starejši od prevoda; najstarejši prevod pa je iz prve polovice 2. stoletja, torej so morale zgodovinske knjige novega zakona že biti spisane koncem 1. stoletja.

2. Mnogoštevilni prevodi izpričujejo apostolski izvor svetopisemskih knjig novega zakona že zaradi tega, ker nam le splošno prepričanje, da so te knjige sveta zapuščina apostolov, pojasnjuje toliko zanimanje zanje, da so se prevajale v razne jezike in tako hitro razširjale v času, ko je bilo razširjanje knjig zelo težavno. Vsebina teh knjig se nikakor ne laska človeškemu nagnjenju; štirje evangeliji in „Dejanje apostolov“ oznanjujejo križanega Boga, ki je

¹⁾ Euseb. H. e. IV. 30.

bil Judom v spotikljaj in nevernikom v posmeh, pripovedujejo čudovite dogodke in človeškemu umu nedosegljive resnice; oblastva niso podpirala njihovega razširjanja, ampak so preganjala one, ki so jih čitali in hranili; — pa vendar so jih narodi, stoječi ob zibeli njihovega postanka, želeli imeti in so jih imenovali svete knjige; torej vemo, da so bili prepričani o njihovem apostolskem izvoru in da so nahajali v njih le to, kar so jim z živo besedo potrjevale deloma še živeče priče.

III. Citati. Cerkveni pisatelji prvih stoletij navajajo v svojih spisih mnogo izrekov iz evangelijev in drugih svetopisemskih knjig novega zakona. Takim izrekom pripisujejo apostolsko in naravnost božjo veljavo, kakor svetemu pismu starega zakona. To dokazuje, da so bile svetopisemske knjige novega zakona tem pisateljem ne le dobro znane, ampak, da so že v njihovem času veljale za apostolske knjige. Stari cerkveni pisatelji niso imeli namena, šele dokazovati apostolski izvor omenjenih knjig, ampak se sklicujejo nanje kot občno znane in priznane apostolske knjige; zato je njihovo pričevanje tem važnejše.

Najstarejše cerkvene pisatelje zovemo apostolske očete, ker so še poznali apostole in so bili njihovi učenci. Pisali so proti koncu 1. in v začetku 2. stoletja. Malo spisov apostolskih očetov nam je ohranjenih, vendar se nahaja v njih bolj ali manj doslovno 34 izrekov iz evangelijev, in sicer največ iz evangelija sv. Mateja, ki je najstarejši, najmanj pa iz evangelija sv. Janeza, ki je bil dovršen šele okrog l. 100.

Apostolski očetje, oziroma njihovi spisi, ki navajajo izreke iz evangelijev so:

1. List pod imenom sv. Barnaba. Pisatelj tega lista je živel proti koncu 1. stoletja. Spisal je list, ki je popolnoma ohranjen v Sinajskem rokopisu („Codex Sinaiticus“). V tem listu navaja tri izreke iz evangelija sv. Mateja, med temi znani izrek: „Mnogo je poklicanih, malo pa izvoljenih“ z uvodom: „Kakor je pisano“.¹⁾ Ta uvod je cerkvenim pisateljem običajen, kadar govore o sv. pismu.

2. Sv. Klemen rimski, učenec sv. Petra in njegov tretji naslednik na rimski stolici od l. 92.—101. Izmed njegovih spisov je ohranjen in zanesljivo pristen list, ki ga je pisal Korinčanom. V tem listu je navedenih šest izrekov iz prvih treh

¹⁾ „Μήποτε ὡς γέγραπται· Πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί“.

evangelijev. Uvod tem izrekom se glasi: „Spomnite se besedi Gospoda Jezusa“ — „Μνήσθητε τῶν λόγων Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου“.1)

3. Sv. Ignacij, učenec sv. Janeza in naslednik sv. Petru v Antiohiji. Cesar Trajan ga je ukazal pripeljati v Rim, kjer je umrl mučeniške smrti okrog l. 107. Raznim cerkvenim občinam je pisal več pisem, v katerih se nahaja šest izrekov iz evangelijev in mnogo iz listov sv. apostola Pavla.

4. Sv. Polikarp, učenec sv. Janeza in škof v Smirni. Umrl je mučeniške smrti v sredi 2. stoletja. Kmalu po smrti sv. Ignacija (107) je pisal Filipijanom list, v katerem navaja sedem izrekov iz evangelijev, poleg tega tudi nekaj izrekov iz „Dejanja apostolov“, iz listov sv. Pavla, Petra in Janeza.

5. Herma, pisatelj knjige z naslovom „Pastir“ (Pastor). V tej knjigi se navaja dvanajst izrekov iz evangelijev, in sicer večinoma ne doslovno, ampak prosto.

Od cerkvenih očetov in pisateljev iz 2., 3. in 4. stoletja nam je ohranjenih mnogo več spisov in knjig, nego od apostolskih očetov. V teh knjigah je pa navedenih toliko izrekov iz evangelijev in drugih svetopisemskih knjig, da bi se iz teh citatov moglo sestaviti skoraj celo sveto pismo.

Poskusili so zbrati vse citate najstarejših cerkvenih pisateljev, da bi videli, koliko svetega pisma je ohranjenega v teh starinah. Uspeh je bil sijajen. Samo iz citatov, nabranih iz cerkvenih očetov in pisateljev 1. in 2. stoletja, se je prikazala skoraj celotna podoba naših evangelijev, prav kakor jih čitamo dandanes.

* Za zgled je tu postavljeno 6. poglavje iz evangelija sv. Mateja, kakor se čita v Vulgati. Ona mesta, ki se nahajajo v spisih cerkvenih očetov in pisateljev 1. in 2. stoletja, so ležeče tiskana; kar se v onih spisih ne nahaja, je tiskano z navadnim tiskom.

1. *Glejte, da svojih dobrih del ne delate pred ljudmi, da bi vas videli; sicer ne boste imeli plačila pri svojem Očetu, ki je v nebesih.* (S. Iust. Apol. I. XV.)
2. *Kadar torej vbogajme daješ, ne trobi pred seboj, kakor delajo hinavci po shodnicah in trgih, da bi jih ljudje hvalili. Resnično, povem vam, prejeli so svoje plačilo.* (S. Iren. Contra haeres. p. 390. Tertull. De orat. I.)
3. *Kadar pa ti vbogajme daješ, naj ne vé tvoja levica, kaj dela tvoja desnica,* (S. Theophil. ad Autolyc. III. 14. S. Iren. Contra haeres. Lib. IV. Cap. XX.)

1) S. Clementis Papae Epist. ad Cor. c. XLVI.

4. da bo tvoja miloščina na skrivnem; in tvoj Oče, ki vidi na skrivnem, ti povrne.
5. In kadar molite, ne bodite kakor hinavci, ki radi v shodnicah in na cestnih voglih stoje in molijo, da bi jih ljudje videli. Resnično, povem vam, prejeli so svoje plačilo.
6. *Ti pa, kadar moliš, pojdi v svoj hram, zapri duri in moli svojega Očeta na skrivnem; in tvoj Oče, ki vidi na skrivnem, ti povrne.* (Tertull. De orat. I.)
7. Kadar pa molite, nikar veliko ne govorite, kakor neverniki, ki menijo, da bodo uslišani zavoljo obilnosti svojih besedi.
8. Ne bodite torej njim enaki; zakaj vaš Oče vé, česa potrebujete, preden ga prosite.
9. *Takole torej vi molite: Oče naš, kateri si v nebesih! Posvečeno bodi tvoje ime.* (Tertull. De orat. II.)
10. *Pridi (k nam) tvoje kraljestvo; zgodi se tvoja volja, kakor v nebesih, tako na zemlji.* (Tertull. De orat. V.)
11. *Daj nam danes naš vsakdanji kruh.* (Tertull. De orat. V.)
12. *In odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom.* (S. Polyc. Ad. Philippens. S. Iren. Contra haeres. V. XVII. Tertull. De orat. VII.)
13. *In ne vpelji nas v izkušnjava, temveč reši nas hudega. Amen.* (Tertull. De orat. VIII.)
14. *Zakaj ako ljudem odpustite njih grehe, bo tudi vaš nebeški Oče odpustil vaše grehe.* (S. Polyc. Epist. ad Philippens.)
15. Ako pa ne odpustite ljudem, vam tudi vaš Oče ne bo odpustil vaših grehov.
16. *Kadar se pa postite, se ne delajte žalostnih kakor hinavci; grdé namreč svoje obraze, da bi ljudje videli, da se postijo. Resnično, povem vam, prejeli so svoje plačilo.* (Tertull. De ieium. VIII.)
17. *Ti pa, kadar se postiš, pomazili svojo glavo in umij svoj obraz,* (Tertull. De ieium. XVI.)
18. da ne zapazijo ljudje, da se postiš, ampak tvoj Oče, ki je na skrivnem; in tvoj Oče, ki vidi na skrivnem, ti povrne.
19. *Ne zbirajte si zakladov na zemlji, kjer jih rja in molj konča, in kjer jih tatje izkopljejo in ukradejo;* (S. Iust. Apol. I. XV.)
20. *temveč zbirajte si zaklade v nebesih, kjer jih ne konča ne rja ne molj, in kjer jih tatje ne izkopljejo in ne ukradejo.* (S. Iust. Apol. I. XV.)
21. *Kjer je namreč tvoj zaklad, tam je tudi tvoje srce.* (Tertull. Ad martyr. — De anima.)
22. Svetilo tvojega telesa je tvoje oko. Ako je tvoje oko čisto, bo vse tvoje telo svetlo.
23. Ako je pa tvoje oko hudobno, bo vse tvoje telo temno. Ako je torej luč, ki je v tebi, temna, kolika bo tema sama!
24. *Nihče ne more služiti dvema gospodoma; ali bo namreč enega sovražil in drugega ljubil, ali se bo enega držal in drugega*

zaničeval. (Tertull. De idol. XII.) *Ne morete služiti Bogu in mamonu.* (S. Iren. Contra haeres. III.VIII. Tertull. De corona XII.)

25. *Zato vam pravim: Ne skrbite za svoje življenje, kaj boste jedli, tudi ne za svoje telo, kaj boste oblačili. Ali ni življenje več nego jed, in telo več nego oblačilo?* (Herm. Pastor VII. — S. Iustin. Apol. I. XV. Tertull. De idol. VII.)
26. *Poglejte ptice pod nebom; ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice; in vaš nebeški Oče jih živi. Ali niste vi veliko več od njih?*
27. *Kdo pa izmed vas more s svojo skrbjo pridejati le en komolec k svoji starosti?* (S. Iustin. Apol. I. XV. — Tertull. De cultu femin. VII.) — (Jesus Christus. Von Monsign. Emil Bougaud. Deutsche Ausgabe von Philipp Prinz von Arnberg. 1. Cap. III.)

IV. Izrečna poročila o postanku ter pisateljih zgodovinskih knjig novega zakona.

Iz doslej povedanega je jasno, da so zgodovinske knjige novega zakona nastale v apostolskem času, da so bile v začetku 2. stoletja že splošno znane, in da so bili tedanji kristjani prepričani o njihovem apostolskem izvoru. Imamo pa tudi izrečna poročila o postanku teh knjig in o njihovih pisateljih, in sicer od moških, katerim moramo zaupati.

1. Nekaj malega nam poroča že eden izmed apostolskih očetov z imenom Papija. Bil je učenec sv. Janeza, prijatelj sv. Polikarpa ter škof hierapolski v Frigiji. Spisal je okrog leta 130. obširno delo z naslovom: „Razlaga Gospodovih besedi“ — „*Λογίων Κυριακῶν ἐξηγήσεις*“. Žal, da je od tega dela ohranjenih poleg naslova le kakih deset vrstic. A važen je že naslov, ki pomeni toliko, kakor razlaga sv. evangelija. „*Λόγια Κυριακά*“ je bil namreč evangelijem prvotni naslov.¹⁾ V onih desetih vrsticah, ki so ohranjene, sta pa izrečno imenovana dva evangelista, Matej in Marko; tudi je povedano, da je sv. Matej spisal svoj evangelij v hebrejskem jeziku.²⁾

2. Sv. Justin, mučenec in apologet. Porodil se je v začetku 2. stoletja od poganskih starišev v mestu Sihemu v Samariji. V svoji mladosti je večkrat prepotoval vzhod in zahod ter proučil razne modroslovske sestave, ki pa niso mogli utešiti njegovega teženja po spoznanju resnice. A česar je resno in

¹⁾ Prim. izrek sv. Klemenca rimskega: „Μνήσθητε τῶν λόγων Ἰησοῦ, τοῦ Κυρίου.“ (III. 2.)

²⁾ „Ματθαῖος μὲν οὖν ἐβράβδι διαλέκτω τὰ λόγια τοῦ Κυρίου συνεγράψατο.“ (Euseb. H. e. III. 39.)

vztrajno iskal, je slednjič našel v krščanskih svetih knjigah. Prejel je sv. krst ter postal krščanski apologet.

V svojih spisih brani krščansko vero proti neopravičenim napadom nevernikov in Judov. Ohranjeni sta nam dve „Apologiji“ in „Dialog z Judom Trifonom“. Umrl je mučeniške smrti v Rimu okrog l. 166. ob cesarovanju Marka Avrelija.

Kot mož bistrega duha in velike naobraženosti, rojen kmalu po smrti sv. apostola Janeza v neposrednji bližini Jeruzalema, je bil sposoben, da je natančno proučil temelje krščanstva. Kar priča o postanku evangelijev, je torej zanesljivo, in to tem bolj, ker je svoje pričevanje potrdil z mučeniško smrtjo.

Sv. Justin imenuje štiri evangelije „Spomenice apostolov“ — „*Ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων*“ —, ki so jih napisali „Kristusovi učenci in njihovi spremljevalci“; poroča tudi, da so se ti evangeliji enako, kakor spisi prerokov, že ob njegovem času, t. j. v prvi polovici 2. stoletja, javno čitali pri krščanski službi božji. Vsebinsko teh knjig pa imenuje „vzvišene nauke“.

* V svoji prvi „Apologiji“ popisuje učeni pisatelj krščansko službo božjo, zlasti daritev sv. maše, prav tako, kakor evangelisti poročajo o njeni ustanovitvi pri zadnji večerji, potem pa dostavlja: „To namreč so nam izročili apostoli v svojih spomenicah, ki jih zovemo evangelije.“¹⁾

* Dalje piše: „V nedeljo se zbirajo prebivalci iz mesta in z dežele na skupnem kraju; tu se čitajo spomenice apostolov ali pa spisi prerokov. Potem ima predsednik nagovor, v katerem opominja k izpolnjevanju teh vzvišenih nauk.“²⁾

* V „Dialogu z Judom Trifonom“ pa navaja mnogo odlomkov iz „spomenic, ki so jih napisali učenci Kristusovi in njihovi spremljevalci.“³⁾ Vsi ti odlomki so povzeti iz evangelijev: 40 iz sv. Mateja, 3 iz sv. Marka, ki ga izrečno imenuje, 11 iz sv. Luka, 2 iz sv. Janeza. „Spomenice“, o katerih govori, so torej prav naši štirje evangeliji.

3. Sv. Irenej, rojen l. 140. v Mali Aziji, je bil učenec sv. Polikarpa. Iz Male Azije je prišel v Galijo, kjer ga je lionski škof Potin posvetil za mašnika. Ko pa je l. 177. Potin umrl

1) „Οἱ γὰρ ἀπόστολοι ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονεύμασιν, ἃ καλεῖται εὐαγγέλια, οὕτως παρέδωκαν.“ (Apol. I. LXVI.)

2) Apol. I. LXVII.

3) Dial. cum Tryphon. 103.

mučeniške smrti, je postal Irenej njegov naslednik. Spisal je veliko delo „Adversus haereses“, naposled pa je tudi on z mučeniško smrtjo sklenil svoje življenje.

Sv. Irenej je zanesljiva priča o apostolskem izvoru zgodovinskih knjig novega zakona. Po svoji domovini in vzgoji v neposrednji zvezi z apostolom Janezom, je bil o postanku evangelijev dobro poučen. Njegova učenost, njegovo sveto življenje in naposled njegova mučeniška smrt pa so nam najboljše poročstvo za to, da ni le mogel, ampak tudi hotel poročati čisto resnico.

Sv. Irenej navaja okrog 400 izrekov iz evangelijev, med temi 94 iz sv. Janeza. Sporoča pa tudi izrečno, da so spisali evangelije sv. Matej, sv. Marko, sv. Luka in sv. Janez. Priporoča tudi, kdaj in ob kakih okoliščinah so bili spisani posamezni evangeliji. Piše namreč: „Matej je objavil svoj evangelij med Judi in v njih lastnem jeziku oni čas, ko sta Peter in Pavel v Rimu oznanjala evangelij. Potem je Marko, Petrov učenec, zapisal to, kar je Peter propovedoval. Tudi Luka, Pavlov spremljevalec, je v knjigo zapisal evangelij, kakor ga je oznanjal Pavel. Naposled je Janez, Gospodov učenec, kateri mu je slonel na prsih, izdal evangelij, ko je bival v Efezu v Aziji.“¹⁾ V isti knjigi priča, da je „Dejanje apostolov“ spisal sv. Luka.

4. Klemen aleksandrijski je bil sin poganskih staršev. V svetnih vedah, zlasti v modroslovju dobro izobražen, je prehodil Grško, Italijo in Palestino ter prišel slednjič v Aleksandrijo, kjer je sprejel krščansko vero in bil v mašnika posvečen. Tu je postal predstojnik takozvane katehetske šole, v kateri se je posebno gojilo krščansko modroslovje. Umrl je okrog l. 217.

Ta mož, ki je po dolgem iskanju resnice sprejel krščansko vero potem, ko se je prepričal o zanesljivosti njenega zgodovinskega temelja, poroča o postanku evangelijev isto, kar sv. Irenej, in dostavlja o drugem evangeliju, da ga je spisal sv. Marko takrat, ko je sv. Peter v Rimu propovedoval, in da je Peter njegov spis s svojo veljavo potrdil.

¹⁾ Irenaeus. Adv. haer. III. c. 1.

5. Tertulijan (160–240) je bil sin rimskega stotnika v Kartagini. Bil je silno bistroumen in je stal na vrhuncu poganške izobrazbe. Stanovitnost svetih mučencev ga je prepričala o resničnosti krščanske vere. V svoji moški dobi (okrog l. 193.) je prejel sv. krst in bil potem v mašnika posvečen. L. 202. je zavoljo nagnjenja k ostremu življenju zašel v Montanovo krivo vero. Kar je spisal do tega leta, je zanesljiv katoliški nauk, v poznejših spisih se nahajajo nekateri krivoverski nauki. Krščanstvu je ostal zvest branitelj do smrti, in v cerkveni zgodovini je posebno pomenljiva in zanesljiva priča. Zavoljo svojega prestrogega značaja je sicer napadal rimskega papeža, da je z grešniki premilosten, in je tako zašel v krivo vero; a tudi kot nasprotnik papežev poroča v vseh glavnih stvareh katoliško resnico.

Ta cerkveni pisatelj dokazuje krivovercu Marcionu, ki je sprejel samo evangelij sv. Luka, da ima sv. Cerkev štiri pristne evangelije, sv. Mateja, sv. Marka, sv. Luka in sv. Janeza. To njegovo poročilo je tem važnejše, ker se Tertulijan vedno sklicuje na ustno izročilo in zatrjuje, da moramo sprejeti le to, kar so nam izročile prvotne cerkvene občine, ki so jih ustanovili apostoli.

Med drugim piše Tertulijan o štirih evangelijih: „Izmed apostolov sta nam (pismeno) izročila verske resnice sv. Matej in sv. Janez, izmed apostolskih učencev pa jih v nas utrujeta sv. Marko in sv. Luka.“¹⁾

Tertulijan piše v latinskem jeziku. Iz vseh štirih evangeliev navaja premnogo izrekov, in sicer po „Itali“, ki je imela proti koncu 2. stoletja že splošno priznano veljavo. (Prim. odstavek II. tega paragrafa.)

6. Poročilom cerkvenih očetov in cerkvenih pisateljev moramo pridejati še eno, jako važno izpričevalo, takozvani Muratorijev odlomek (*Fragmentum Muratorianum*). To je star, v 2. stoletju sestavljen zapisnik onih knjig, ki so se takrat v rimski cerkvi čitale pri službi božji. Našel ga je učeni knjižničar Muratori v 18. stoletju v Milanu. V tem zapisniku so poleg drugih knjig novega zakona navedeni vsi štirje evangeliji, o katerih pravi odlomek, „da so bili spisani po navdihnjenju istega Duha.“ O Hermovem „Pastirju“ pa pravi odlomek, da se ne čita pri službi božji, „ker je bil

¹⁾ Tertull. *Contra Marc.* lib. XIV. 2.

spisan šele pred kratkim v naših časih (nuperrime temporibus nostris), ko je vladal rimsko cerkev škof Pij.¹⁾ To je bil papež Pij I., ki je vladal od l. 142.—157.

Muratorijev odlomek dokazuje torej:

a) da je imela sv. Cerkev v sredi 2. stoletja štiri evangelije, ki so se čitali pri službi božji;

b) da je sv. Cerkev takrat verovala in učila, da so bili ti štirje evangeliji spisani po navdihnjenju Sv. Duha;

c) da so bili evangeliji že takrat (v sredi 2. stoletja) v primeri s Hermovim „Pastirjem“ stare knjige.

V. Izpričevalo nasprotnikov.

a) Krivoverci prvih stoletij so svetopisemske knjige novega zakona ne le poznali, ampak večinoma tudi priznavali njihov apostolski izvor. Sklicujejo se nanje, da bi z napačno razlago nekaterih izrekov v teh knjigah utrdili svoje krive nauke. Ako so pa zopet drugi krivoverci oporekali posameznim knjigam, kakor n. pr. Marcion²⁾, so z oporekanjem le to dokazali, da so bile one knjige takrat že spisane in znane, in da so drugi kristjani priznavali njihov apostolski izvor.

b) Celo krščanski veri najbolj sovražni poganski učenjaki in pisatelji nehote priznavajo pristnost evangelijev in drugih svetih knjig, dasi napadajo in smešijo njihovo vsebino. Tako n. pr. se bori poganski modrijan Celz (Celsus) v prvi polovici 2. stoletja zoper razne nauke, nahajajoče se v evangelijih, evangelije same pa imenuje „spise Kristusovih učencev“.

VI. **Psevdo-apostolski spisi** (ἀποόρυφα). Razni krivoverci so začeli že proti koncu 1. in v začetku 2. stoletja apostolske spise ponarejati in hoteli te svoje izdelke lažnivo podtekniti apostolom in njihovim vrstnikom. Tako so nastali n. pr. Evangelij sv. Jakoba, Nikodemov evangelij, Skrivno razodetje sv. Petra i. dr. Te spise je Cerkev vedno strogo ločila od resnično apostolskih, imenujoč jih „zakotne spise“ (ἀποόρυφα) in ni

1) „Pastorem vero nuperrime temporibus nostris in urbe Roma Hermas conscripsit, sedente cathedra urbis Romanae Ecclesiae Pio Episcopo.“ (Fragm. Murat.)

2) Tertull. Adv. Marc. 2, 7.

dovoljevala, da bi se čitali pri službi božji, dasi so glede na vsebino in obliko podobni pravim apostolskim spisom, po katerih so ponarejeni. Dokazujejo pa ti spisi, da so bile prave in pristno-apostolske knjige takrat, t. j. proti koncu 1. in v začetku 2. stoletja že spisane in med kristjani razširjene. Česar namreč še ni, to se ne more ponarejati in posnemati.

VII. Izpričevalo katoliške Cerkve. Katoliška Cerkev je, — ako se tudi ne oziramo na njeno božjo veljavo, ki jo hočemo šele dokazati, — po svoji starosti in po vsej svoji uredbi priča za pristnost svetopisemskih knjig novega zakona.

Katoliška Cerkev je starejša od svetega pisma novega zakona. To pričajo svetopisemske knjige same; saj je razvidno iz njih, da so bile spisane in namenjene že obstoječim, daleč na okrog razširjenim cerkvenim občinam. Te so jih potem objavljale in v prepis dajale tudi drugim občinam, tako da so te knjige kmalu postale občna last in dragocen zaklad cele katoliške Cerkve. Ker so torej svetopisemske knjige novega zakona nastale prav v naročju katoliške Cerkve, uprav ona najlaže priča o njihovi pristnosti ali njihovem apostolskem izvoru. Tako izpričevalo pa katoliška Cerkev tem knjigam tudi res daje od svojega početka pa do današnjega dne, in sicer na različen način:

a) Katoliška Cerkev je tem knjigam že v prvih stoletjih skazovala največje spoštovanje: čitala jih je pri službi božji; razširjala jih je po prepisih in prevodih; cerkveni očetje in pisatelji so iz njih z največjim spoštovanjem navajali izreke; vernikom je bilo strogo prepovedano, izročevati jih nevernikom in mnogi so rajši pretrpeli mučeniško smrt, nego da bi jih bili nevernikom izdali;

b) katoliška Cerkev je dala knjigam, ki popisujejo Jezusovo življenje, naslove: „Sveti evangelij Jezusa Kristusa po Mateju, Marku, Luku, Janezu“;

c) slednjič je katoliška Cerkev tudi na zborih izrekla pristnost celega svetega pisma starega in novega zakona. Na pokrajinskem cerkvenem zboru hiponskem (393) in kartaginskem (397) se je sestavil popoln zapisnik (kánon) vseh svetopisemskih knjig, ki ga je pozneje iznova odobril občni cerkveni zbor florentinski v 15. in tridentinski v 16. stoletju.

Da Cerkev sestavlja kánon ni ravnala lahkomišelnó, ampak jako oprezno, dokazuje že ta okolnost, da se je kánon izdal šele proti koncu 4. stoletja. Poprej nekatere krščanske občine tudi nekaj pristnih apostolskih knjig še niso prištevale svetemu pismu, ker o njihovem apostolskem izvoru niso bile vse hkrati prepričane. Te knjige so: List sv. apostola Jakoba, drugi list sv. Petra, drugi in tretji list sv. Janeza, list sv. Juda Tadeja in skrivno razodetje sv. Janeza. Po Evzebiju cezarejskem se te knjige imenujejo „*Ἀντιλεγόμενα*“.

B. Notranji razlogi.

1. **Jezik**, v katerem so spisane zgodovinske knjige novega zakona, dokazuje, da so jih spisali rojeni Judje v 1. stoletju po Kristusu. Spisane so namreč v takozvanem helenistiškem narečju (*ἑλληνιστικὴ διάλεκτος*), t. j. v grškem jeziku, ki je tedaj rabil kot občevalni jezik. V sv. pismu je to narečje pomešano z mnogimi hebraizmi. V takem jeziku so pisali tudi drugi judovski pisatelji one dobe, n. pr. Jožef Flavij in Filon v Aleksandriji.

2. **Slog** in preprosti način pisave kaže, da pisatelji niso bili učenjaki, ampak možje, kateri so poznali le domače judovsko slovstvo, namreč sveto pismo starega zakona, sicer pa se niso mnogo bavili s knjigo. Taki so bili Jezusovi apostoli in njihovi učenci, katerim se pripisujejo zgodovinske knjige novega zakona.

3. V teh knjigah se natančno slika **versko in politiško življenje**, kakoršno je bilo v Palestini in drugih vzhodnih deželah Rimskega cesarstva ob Kristusovem času in nekaj let pozneje. V pripovedovanje je vpletenih tudi prav mnogo zemljepisnih, zgodovinskih in narodopisnih opazek ter podatkov, ki se popolnoma ujemajo s poročili raznih drugih virov o oni dobi ter onih krajih. To zopet kaže na pisatelje, kakoršni so bili apostoli in njihovi spremljevalci, ki so živeli v Palestini v 1. stoletju po Kristusu, prepotovali vzhodne dežele Rimskega cesarstva ter poznali opisane razmere ne iz knjig ampak po lastnem opazovanju. Poznejši pisatelji ne bi bili mogli vseh teh razmer tako natančno pogoditi, zlasti zato ne, ker se je v Palestini po razrušitvi Jeruzalema vse predrugačilo. Tudi po drugih krajih Rimskega cesarstva so se razmere hitro izpreminjale.

Evangelisti nam slikajo Palestino, kakoršna je bila pod rimsko oblastjo, preden je Tit popolnoma zatrl njeno samostojnost. V začetku je vladal kralj Herod, potem se je dežela razdelila. Rimsko oblast so zastopali deželni oblastniki. V deželi nahajamo rimske posadke, omenjajo se vojaški častniki, n. pr. stotnik (centurio) v Kafarnavmu, cesarski davek in davčni novc s cesarjevo podobo in napisom, narodu nepriljubljeni cestninarji. Imenujejo se tri vrste novcev, kakoršni so bili takrat v Palestini veljavni, namreč grški in rimski novci ter narodni srebrniki. Vse to pa se ne opisuje namenoma in se nič ne razlaga, ampak se le prilično omenja, ker so bile te razmere takratnim čitateljem dobro znane.

Pisatelj „Dejanja apostolov“ je moral jako dobro poznati vzhodne pokrajine Rimskega cesarstva, upravo Rimske države, judovsko, grško in rimsko življenje po mestih Male Azije, Macedonije in Grške. Tako znanje si je prav lahko pridobil sv. Luka, ki je spremljal sv. Pavla po teh deželah in mestih.

4. Prvi trije evangelisti navajajo Jezusovo prerokbo o **razrušitvi Jeruzalema**, kar nič pa ne omenjajo, kako sijajno se je ta prerokba izpolnila; na izpolnitev drugih prerokovanj pa redno opozarjajo. Že sama ta okoliščina dokazuje, da so bili prvi trije evangelijski spisani pred l. 70. po Kristusu. — Pisatelj „Dejanja apostolov“ govori od 10. vrste XVI. poglavja dalje **v prvi osebi množnega števila**, (n. pr. „sklenili smo, potovati v Macedonijo“); to kaže, da je bil pisatelj res Pavlov spremljevalec ter navzoč pri vseh naslednjih dogodkih. Poročilo „Dejanja apostolov“ o Pavlovem delovanju pa sega le do konca prvega **Pavlovega jetništva** v Rimu. To zopet dokazuje, da je bila knjiga dovršena prav oni čas, ko je bil sv. Pavel rešen iz rimske ječe.

5. Vse zgodovinske knjige novega zakona, zlasti pa prvi in četrty evangelijski in „Dejanje apostolov“ popisujejo posamezne dogodke **z dramatiško živahnostjo**, tako da čitatelj kakor v živih podobah gleda delujoče osebe, opazuje njihovo kretanje, posluša govorjenje. Pisatelji vedo natančno povedati, kdaj in kje se je kaj zgodilo; navadno z imeni navajajo posamezne osebe. To kaže, da popisujejo dogodke, ki so jih ali sami videli, ali pa natančno poizvedeli od neposrednih prič.

Posebno živahno je opisano n. pr. obujenje mrtvega Lazarja. (Jan. 11.) Nekatere Kristusove besede se navajajo celo v sirsko-kaldejskem jeziku, kakor jih je Kristus govoril. (Mark. 5, 41; 15, 34.)

6. Vsaka izmed zgodovinskih knjig novega zakona ima nekatere **posebnosti**, ki **razodevajo pisatelja**, njegov osebni značaj, čas in kraj, v katerem je bila knjiga spisana, in čitatelje, katerim je bila namenjena.

Sv. Luka pripoveduje (Luk. 5, 29) o veliki gostiji, ki jo je apostol Matej napravil Gospodu precej po svoji izvolitvi za apostola. V prvem evangeliju (sv. Mateja) pa se ta gostija le mimogrede omenja (Mat. 9, 10), ne da bi bilo povedano, kdo jo je napravil. Evangelist v svoji ponižnosti noče mnogo pisati o samem sebi. Nasprotno pa je samo v prvem evangeliju v zapisniku apostolov (Mat. 10, 3) imenu „Matej“ dostavljen poniževalni priimek „cestninar“.

Drugi evangelij razodeva Petrovega učenca, na katerega neposrednje vpliva njegov učitelj (Prim. § 9., 2.), in ki piše v Rimu — ondi živečim kristjanom. Zato večkrat razlaga svojim čitateljem neznane judovske izraze in navade. V spisu se nahaja mnogo latinskih besedi, kakor *κοδράντης* = quadrans (12, 42), *κεντυρίων* = centurio. (15, 45.)

Tretji evangelij je glede na jezik tako podoben „Dejanju apostolov“, da že ta podobnost kaže istega pisatelja. Grščina v teh dveh knjigah je čistejša, nego v drugih. Mnogo izrazov spominja listov sv. Pavla, kar potrjuje, da je pisatelj Pavlov učenec. Zemljepisne izraze pisatelj redno pojasnjuje s kratkimi dostavki, n. pr. „Kafarnaum, mesto v Galileji“ (4, 31); le kraje v Italiji navaja brez pojasnila. Iz tega lahko sklepamo, kje nam je iskati onega Teofila, ki sta mu knjigi posvečeni.

Pisatelj četrtega evangelija razodeva posebno čuteče srce ter iskreno ljubezen do Jezusa Kristusa, kar tudi ustno izročilo poroča o sv. Janezu.

§ 12.

Zgodovinske knjige novega zakona so se ohranile nepokvarjene.

Zgodovinske, kakor tudi druge svetopisemske knjige novega zakona so se ohranile **nepokvarjene**, t. j. bistveno take, kakoršne so izšle iz rok pisateljev. Da se jim vsebina ni mogla bistveno izpremeniti, je razvidno iz sledečih razlogov:

1. Apostoli in njihovi učenci so knjige **Cerkvi izročili**. One osebe in krščanske občine, ki so jim bile apostolske knjige prvotno namenjene, so jih objavljale z vednostjo in odobravanjem pisateljev tudi drugim občinam.¹⁾

¹⁾ Sv. Pavel je sam želel, naj bi si krščanske občine v zameno pošiljale liste, ki so jih od njega prejemale. Piše namreč Kološanom (4, 16): „Ko

Tako je nastalo mnogo prepisov apostolskih knjig, ko so apostoli še živeli. Ako bi se ti prvi prepisi ne bili ujemali s prvotnimi knjigami, bi jim bili ugovarjali apostoli sami, potem one osebe in krščanske občine, ki so imele prvotne knjige, in slednjič mnogoštevilni apostolski učenci, ki so vsebino knjig večinoma poznali po neposrednjem ustnem občeivanju z apostoli. Dokler so torej apostoli in njihovi učenci živeli, ni bilo možno, da bi se bila njihovim spisom vsebina izpremenila.

2. V poznejših stoletjih je bilo še manj možno, v knjigah kaj izpreminjati, ker verniki **niso smeli v verskih rečeh nič novega sprejemati**. Cerkvi so bile apostolske knjige v vseh časih svete, in zato jih je vsekdar skrbno čuvala. Ker so se čitale pri službi božji, je bila njihova vsebina vsem kristjanom dobro znana. Ne le cerkveni predstojniki, ampak tudi navadni verniki bi bili vsako bistveno izpremembo, ako bi se bila kdaj poizkušala, hitro zapazili in se ji z vso močjo uprli.

3. **Rokopisi in prevodi** sv. pisma iz raznih stoletij, kakor tudi citati cerkvenih očetov in pisateljev se stvarno popolnoma ujemajo z današnjim besedilom sv. pisma. Nebistvene različice (lectiones variantes), ki se nahajajo v raznih rokopisih, pomena bistveno ne izpreminjajo, zlasti se nikjer ne tičejo zgodovinskih poročil.

§ 13.

Pisatelji zgodovinskih knjig novega zakona so osebno verodostojni.

Da nam pisatelji zgodovinskih knjig novega zakona poročajo čisto **resnico**, je razvidno iz sledečih razlogov:

I. Vsi pisatelji so **mogli** poročati resnico, ker so bili dobro poučeni o tem, kar so pisali. Sv. Matej in sv. Janez sta bila apostola in vedna spremljevalca Jezusova ter sta večinoma vse sama videla in slišala, kar je Jezus delal in učil. Sv. Marko in sv. Luka sicer nista bila apostola, vendar pa sta bila dolgo časa v družbi apostolov in v najtesnejši zvezi z njimi ter sta lahko od njih vse natančno poizvedela, česar nista

se Vam prečita ta list, skrbite, da se prečita potem tudi v laodicejski cerkvi, in onega, ki je Laodicejcev, čitajte tudi Vi.“ — Iz drugega lista sv. Petra (II. Petr. 3, 15 sl.) pa je razvidno, da so bili Pavlovi listi v Mali Aziji sploh dobro znani, da so torej tamošnje krščanske občine morale imeti njih prepise.

sama videla in slišala. Pri mnogih dogodkih, katere pripoveduje v „Dejanju apostolov“, je bil pa sv. Luka tudi osebno navzoč. (Nekateri apostoli so bili bližnji sorodniki Marijini. Ti so zlasti o Jezusovi detinski dobi tem laže marsikaj poizvedeli in povedali potem tudi drugim apostolom in evangelistom.)

Pomislek, da apostoli niso bili znanstveno izobraženi in ne dosti razsodni, da bi nam mogli zanesljivo poročati resnico, je prazen; prvič zato, ker so dogodki iz Jezusovega življenja, o katerih nam poročajo sveti pisatelji, celo največji čudeži, ki nam jih popisujejo, tako jasni in enostavni, da jih tudi preprost človek brez znanstvene izobrazbe lahko natančno pregleda in verodostojno o njih poroča; drugič pa tudi ni resnično, da bi apostoli ne bili zadostno razsodni. Verovali in zapisali so le to, o čemer so se popolnoma prepričali. Tako piše sv. Janez: „Kar smo slišali, kar smo z lastnimi očmi videli, kar smo natančno pregledali, in kar so otipale naše roke . . ., o tem pričamo in to vam oznanjamo.“ (I. Jan. 1, 1—2.) Da so imeli apostoli zadosti razsodnega duha so pokazali posebno ob vstajenju Gospodovem. Poročilu Marije Magdalene niso verovali. (Mark. 16, 11.) Ko so na večer sami videli vstalega Zveličarja, niso precej verovali, temveč šele potem, ko jim je Gospod pokazal roke in noge, da so jih potipali, in ko je vpričo njih jedel. (Luk. 24, 36—43.) Tomaž pa celo pričevanju vseh drugih apostolov ni hotel verovati, dokler ni sam videl Gospoda ter se dotaknil ran na njegovem poveličanem telesu. (Jan. 20, 25—29.)

II. Ti pisatelji so tudi **hoteli** poročati resnico. To izpričuje:

1. Njihov značaj. Bili so preprosti, a pošteni, sveti možje, navdušeni za resnico in čednost. Takim možem bi krivico delali, ako bi jim podtikali laž in prevaro. Kako so bili odkritosrčni in resnicoljubni, so dokazali s tem, da brez ovinkov pripovedujejo tudi svoje slabosti in predsodke, zaradi katerih jih je moral Jezus večkrat karati. Celotega niso zamolčali, kako je Peter sramotno zatajil Gospoda, in kako so ga ob trpljenju in smrti bojazljivo zapustili vsi apostoli razen sv. Janeza, ki ga je spremljal na križevem potu ter bil priča njegove smrti.

2. Način pisanja. Evangelisti poročajo natančneje in obširneje le o javnem življenju in delovanju Jezusovem. Prav malo nam pripovedujejo o njegovi detinski, še manj o mladeniški dobi in sploh o njegovem domačem, svetu skritem življenju do 30. leta njegove

dobe. Ako bi bili hoteli z izmišljotinami kititi svoje spise, bi bili storili to najlaže iz te dobe. — Dogodke iz javnega življenja in delovanja Jezusovega pripovedujejo mirno in objektivno, kakor vestni poročevalci. Dasi navdušeni za svojega božjega Učitelja, popisujejo vendar največje čudeže s preprostimi besedami in brez občudovanja. Kakor druge nauke, tako navajajo izreke, s katerimi se imenuje Sina božjega, pa se nič ne prizadevajo, da bi z navdušenimi slavospevi koga pregovorili, naj mu veruje. Tudi za njegove sovražnike, ki so krivično in nečloveško ravnali z njim, dà, celo za izdajico, ki je bil v njihovi lastni sredi, nimajo ne ostre graje, ne zaničljive besede; ampak tudi tukaj se kažejo le poročevalce.

3. Štirje evangelisti popisujejo življenje in delovanje Gospoda Jezusa Kristusa. A čudovita slika nebeškega Zveličarja, ki nam odseva iz vseh štirih evangelijev, je ena ter ista, dasi vsak evangelist piše po svoje, z ozirom na svoj posebni namen. Ako bi se evangelisti ne bili strogo držali resnice, ampak vdajali vsak svoji domišljiji, bi nam bili naslikali štiri različne značaje, štiri različne „Kristuse“. In ako bi bili imeli namen varati, bi se bili gotovo poprej dogovorili ter na to pazili, da bi se njihova poročila tudi v vseh podrobnostih ujemala. A tega niso storili, marveč se v nekaterih slučajih tako malo ozirajo drug na drugega, da si navidezno včasih celo nasprotujejo. Bogoslovska veda je taka navidezna protislovja že davno razrešila; zato verodostojnost evangelijskih poročil potrjujejo. Dokazujejo namreč, da so bili evangelisti tako prepričani o resničnosti svojih poročil, da so lahko pisali popolnoma prostodušno, brez bojazni, da bi si kje nasprotovali.¹⁾

4. Pisatelji zgodovinskih knjig novega zakona niso imeli vzroka, da bi hoteli poročati kaj neresničnega. Časti in slave ali kakega drugega časnega dobička niso mogli pričakovati. Jezus Kristus sam jim je prerokoval, da jih bo zadevalo zavoljo njegovega imena preganjanje in trpljenje, kar se je tudi kmalu po njegovem vnebohodu začelo izpolnjevati. Naposled so vsi apostoli in evangelisti razen sv. Janeza z mučeniško smrtjo potrdili resničnost svojega pričevanja.

¹⁾ „Multa diversa, nulla tamen adversa, multa varia, nulla contraria“, je opomnil že sv. Avguštin. (Contra Faust. 33, 6.)

III. Pisatelji zgodovinskih knjig novega zakona niti **mogli niso poročati neresnice**, ako bi bili tudi hoteli, in sicer:

1. zato ne, ker popisujejo javno delovanje Kristusovo, čudeže in govore, katere je videlo in čulo na tisoče raznih ljudi. Ako bi bili evangelisti zapisali kaj neresničnega, gotovo ne bi bili molčali k temu Kristusovi sodobniki, katerih je v drugi polovici 1. stoletja še mnogo živelo. Zlasti pa bi bili Jezusovi nasprotniki najlaže s tem odvrnili od sebe očitjanje, da so križali Sina božjega in svojega Mesija, ako bi bili apostolom in evangelistom dokazali, da so govorili in pisali neresnico. A tega niso nikdar poizkušali, marveč so samo to zahtevali od apostolov, da naj o Jezusovem imenu molče.

2. Niso mogli poročati neresnice zato, ker si Jezusovega življenja in njegovih nauk niso mogli sami izmisliti. Jezusov značaj, kakor so ga naslikali evangelisti, je tako vzvišen in čudovit, da ga ni mogla ustvariti človeška domišljija, in njegov nauk presega človeško modrost. Ako Jezus ne bi bil tako živel in tako učil, kakor svedočijo zgodovinske knjige novega zakona, ne bi bili mogli tako pisati o njem niti najspretnjši pisatelji in največji modrijani, kaj šele preprosti možje, kakoršni so bili apostoli in evangelisti.

IV. Slednjič **potrjujejo resničnost** evangelijskih poročil tudi **poučne svetopisemske knjige** novega zakona in razni **drugi pisatelji** one dobe, ne le krščanski, ki se vedno sklicujejo na evangelije, ampak celò judovski in poganski.

1. Sv. Peter piše v svojem drugem listu: „Oznanjali smo vam moč in pričujočnost Gospoda našega, Jezusa Kristusa, ne kakor bi se držali izmišljenih pravljic, marveč ker smo postali priče njegovega veličastva.“ (II. Petr. 1, 16.)¹⁾ Sv. Pavel pa se sklicuje v svojih listih na čudeže, ki so jih v Jezusovem imenu očitno delali on sam in drugi apostoli. (II. Kor. 12, 12; Rim. 15, 18; I. Kor. 12, 10; Gal. 3, 5.) Ti čudeži potrjujejo resničnost Jezusovih čudežev, ki jih pripovedujejo evangelisti. Ako so mogli apostoli v Jezusovem imenu delati čudeže, jih je mogel tudi Jezus delati v svojem lastnem imenu.

¹⁾ „Ὅθ' γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἑξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ γεννηθέντι τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.“

2. Judovski zgodovinar Jožef Flavij je zapisal o Jezusu Kristusu sledeče znamenite besede: „V onem času je živel Jezus, moder človek, ako ga smemo človeka imenovati (*εἶχε ἄνδρα ἀντὸν λέγειν ἁπλῶς*); bil je namreč čudodelec (*παράδοξων ἔργων ποιητής*) in učitelj ljudem, kateri radi poslušajo resnico. Pridružili so se mu mnogi Judje in Heleni. To je bil Kristus (*ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν*). Dasi ga je Pilat obsodil na križ, ko so mu ga zatožili glavarji našega naroda, ga vendar niso nehali ljubiti oni, kateri so ga poprej ljubili; zakaj tretji dan se jim je zopet živ prikazal (*ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν πάλιν ζῶν*), kakor so božji preroki to in še mnogo drugih čudovitih reči prerokovali o njem; in še sedaj živi krščanski narod in se po njem imenuje.“¹⁾

Dasi je presenetljivo, vendar nerazumljivo ni, kako je mogel Jožef Flavij tako pisati o Kristusu, da pa vendar ni sprejel krščanske vere. Omahljivi značaj vednostno izobraženega, a slavohlepnega in sebičnega moža nam to pojasnjuje. Pišoč zgodovino svojega naroda ni mogel molčati o tem, kar se je zgodilo v Palestini in kar je vedel o Kristusu. A v slavi in razkošju živeč na Domicijanovem dvoru ni imel one srčnosti in one npravne moči, da bi bil te ugodnosti žrtvoval in jih zamenjal morda za mučeniško smrt.

Tudi „Talmud“, Judom sveta knjiga, v kateri so zapisane razne tradicije judovskega naroda, potrjuje resničnost evangelijskih poročil. Iz evangelijev je razvidno, da farizeji Jezusovih čudežev niso tajili, ampak le trdili, da jih dela s pomočjo hudobnega duha. Podobno očitjanje se nahaja tudi v „Talmudu“, ki trdi, da se je Jezus v Egiptu naučil čarati, da je s pomočjo te umetnije delal čudovite reči v svoji domači deželi, ljudstvo pa da je mislilo, da dela čudeže s svojo lastno močjo. „Ker je tako slepil in v zmoto zavajal svoj narod, je bil na večer pred veliko nočjo križan. Njegov grob pa so tretji dan našli prazen, ker so njegovi učenci truplo ukradli in skrili.“ Tako „Talmud“.

3. Izmed poganskih pisateljev piše Tacit, da je Kristus živel ob času cesarja Tiberija, da ga je Poncij Pilat v

¹⁾ Jos. Flavius: Antiquit. Jud. XVIII. 3, 3.

smrt obsodil, in da so kristjani po njem dobili svoje ime.¹⁾ Suetonij pripoveduje, da so zaradi Kristusa med Judi nastali nemiri, in da jih je zato cesar Klavdij iz Rima pregnal.²⁾ Plinij poroča cesarju Trajanu, da kristjani časte Kristusa kakor Boga.³⁾

Ako pregledamo množino in tehtnost dokazov za zgodovinsko verodostojnost štirih evangelijev in „Dejanja apostolov“, moramo po pravici reči, da v zgodovini ni dogodka iz davne preteklosti, kateri bi bil bolje izpričan, nego življenje in delovanje Jezusa Kristusa ter njegovih apostolov.

Drugo poglavje.

Jezus Kristus je pravi Bog.

§ 14.

Pregled dokaza za to resnico.

Na podlagi zgodovinske verodostojnosti štirih evangelijev in „Dejanja apostolov“ se more neovržno dokazati temeljna resnica krščanske vere, da je Jezus Kristus pravi Bog. Iz vsebine teh knjig je namreč razvidno, da je Jezus Kristus ne le božji poslanec, in sicer v starem zakonu obljubljeni Odrešenik ali Mesija, ampak da je, kakor pravi človek, tako tudi pravi Bog, Sin človekov in Sin božji.

To hočemo pojasniti v sledečem redu:

Najprej hočemo izvedeti, kaj Jezus Kristus sam o sebi pravi. To vprašanje je važno že zaradi tega, ker tudi

1) „Auctor nominis eius (populi christiani) Christus Tiberio imperitante per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.“ (Tacit. Ann. 15, 44.)

2) Judaeos, impulsore Chresto assidue tumultuantes, (Claudius) Roma expulit.“ (Suet. Vita Claud. c. 25.)

3) „Affirmabant autem (Christiani), hanc fuisse summam vel culpaе suae vel erroris: quod essent soliti stato die ante lucem convenire carmenque Christo, quasi Deo, dicere secum invicem.“ (Plinius, Epist. X. 96.)

nasprotniki Kristusovega božanstva priznavajo, da je bil Jezus Kristus najmodrejši in najboljši človek. Ako hočejo biti dosledni, ne morejo odkloniti njegovega pričevanja o samem sebi.

Da pa neovržno dokažemo resničnost tega pričevanja, hočemo pregledati vse one razloge, ki morajo — dobro premišljeni — privedi vsakega, kdor se ne ustavlja spoznani resnici, do prepričanja in priznanja: Jezus Kristus je to, kar sam priča o sebi: Sin božji in pravi Bog.

Ti razlogi so: 1. Čudeži, katere je Jezus sam delal, in s katerimi ga je poveličeval nebeški Oče, zlasti njegovo vstajenje od mrtvih in njegov vnebohod. 2. Prerokbe, in sicer mesijanske, ki so se izpolnile na Jezusu Kristusu, in prerokbe, katere je Jezus sam izrekel, ter so se tudi vse natančno izpolnile, ali pa se še izpolnjujejo. 3. Jezusov nebeški nauk. 4. Njegova vzorna svetost. 5. Čudovita vzvišenost njegove osebe. 6. Čudovito razširjenje in vedni obstanek krščanske vere in Cerkve. 7. Krščanski mučenci. 8. Čudovita prenovitev sveta po krščanstvu.

§ 15.

Jezusovo pričevanje o samem sebi.

I. Jezus Kristus **priča o sebi**: 1. da je božji poslanec, 2. obljubljeni Odrešenik ali Mesija, 3. pravi Bog.

1. Jezus Kristus je **božji poslanec**. Jezus je govoril Judom: „Jaz sem od Boga izšel in prišel; nisem namreč prišel sam od sebe, ampak me je On poslal.“ (Jan. 8, 42.) „Jaz nisem sam od sebe govoril, ampak Oče, ki me je poslal, mi je dal zapoved, kaj naj povem, in kaj naj govorim.“ (Jan. 12, 49.) Kdo je njegov Oče, je povedal jasno na drugem mestu: „Moj Oče je, ki me poveličuje, o katerem vi pravite, da je vaš Bog.“ (Jan. 8, 54.)

2. Jezus Kristus je obljubljeni **Odrešenik ali Mesija**. Ko je Samarijanka ob Jakobovem vodnjaku rekla: „Vem, da pride Mesija, ki se imenuje Kristus,“ je odgovoril Jezus: „Jaz sem, ki s teboj govorim.“ (Jan. 4, 25. 26.) — Judom pa, ki mu niso hoteli verovati, da je obljubljeni Odrešenik, je rekel: „Vi preiskujete pisma,... in ta so, ki pričajo o meni... Nikar ne mislite, da

vas bom jaz tožil pred Očetom; Mozes je, ki vas toži... Ako bi namreč Mozesu verovali, bi pač verovali tudi meni, zakaj o meni je on pisal.“ (Jan. 5, 39 sl.)

3. Jezus Kristus je **pravi Bog**.

a) Imenuje se **Sina božjega**. V odločilnem trenutku, ko je stal Jezus v sodni dvorani pred judovskim sodnim dvorom, ga je slovesno vprašal véliki duhovnik: „Zarotim te pri živem Bogu, da nam poveš, če si ti Kristus, Sin božji.“ In Jezus je odgovoril: „Ti si rekel. Jaz sem.“ (Mat. 26, 63. 64. Mark. 14, 61. 62.)

b) Uči, da je **enega bistva** z nebeškim Očetom. „Jaz in Oče sva eno.“ (Jan. 10, 30.) „Kdor mene vidi, vidi tudi Očeta... Ali ne verujete, da sem jaz v Očetu, in da je Oče v meni?“ (Jan. 14, 9. 10.)

c) Imenuje se **Gospoda nebes in zemlje**. Govoril je namreč svojim apostolom: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18—20.) Petru pa je rekel še posebe: „Tebi bom dal ključe nebeškega kraljestva. In karkoli boš zavezal na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih; in karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.“ (Mat. 16, 19.) Tako more le Bog govoriti. Tudi angele božje imenuje „svoje angele“, ki jih razpošlje ob vesoljni sodbi, da zberó njegove izvoljence od vseh strani. (Mat. 24, 31.)

č) Razodeva **božje lastnosti**: vsemogočnost z besedami: „Moj Oče dela doslej, tudi jaz delam... Karkoli namreč dela On, to dela enako tudi Sin... Zakaj, kakor Oče obuja mrtve in jih oživlja, tako tudi Sin oživlja, katere hoče.“ (Jan. 5, 17 sl.) — Da je večni, je povedal proseč nebeškega Očeta malo pred koncem svojega zemeljskega življenja: „In sedaj me povelčaj, Oče, z onim veličastvom, ki sem ga imel pri tebi, preden je bil svet.“ (Jan. 17, 5.) Ob drugi priliki pa je rekel: „Resnično, resnično vam povem, pre-

den je bil Abraham, sem jaz.“ (Jan. 8, 58.) Po svoji človeški naravi je bil Abrahamov potomec, le po svoji božji naravi je pred njim, ker je od vekomaj. — Da ima oblast grehe odpuščati, je pokazal v dejanju. Ko je rekel mrtvoudnemu človeku: „Zaupaj, sin, tvoji grehi so ti odpuščeni“ (Mat. 9, 2 sl.), so menili nekateri pismouki, da Boga preklinja, ker si pripisuje božjo oblast. On pa je nato s čudežem pokazal, da ima res tudi oblast grehe odpuščati. — Imenuje se slednjič delivca večnega življenja, kar je tudi le božje svojstvo. Govori namreč: „Jaz sem vstajenje in življenje; kdor v mene veruje, bo živel, če tudi umrje; in kdorkoli živi in veruje v mene, ne bo umrl vekomaj.“ (Jan. 11, 25–26.)

d) Od vseh ljudi **zahteva vero** v svoje božanstvo, govoreč: „Bog je svet tako ljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da se ne pogubi, kdorkoli vanj veruje, temveč ima večno življenje... Kdor veruje vanj, ne bo sojen; kdor pa ne veruje, je že sojen, ker ne veruje v ime edinorojenega Sinu božjega.“ (Jan. 3, 16. 18.)

e) Dasi je neskončno ponižen in živi v revščini, **zahteva** vendar, naj se mu skazuje **božje češčenje**. Govori namreč: „Oče ne sodi nikogar, marveč je vso sodbo izročil Sinu, da bi vsi častili Sina, kakor časté Očeta. Kdor Sina ne časti, ne časti Očeta, ki ga je poslal.“ (Jan. 5, 22. 23.)

II. Jezusovo pričevanje, da je Sin božji in pravi Bog, **so umevali** ne le apostoli, ampak tudi drugi Judje in judovski sodni zbor z vélikim duhovnikom vred v besednem pomenu. Niso mislili, da se imenuje Sina božjega le tako, kakor imenujemo sploh pravične in pobožne ljudi otroke božje, ampak so vedeli, da govori o svoji božji naravi. In sam je tudi vedel, da ga tako umevajo, pa takemu razumetju ni ugovarjal, ampak razločno pritrdjeval.

a) Nekoč je vprašal Jezus svoje **učence**, kaj pravijo ljudje o Sinu človekovem, kdo da je. Odgovorili so mu, da ga imajo nekateri za Janeza Krstnika, drugi za koga izmed prerokov. Tedaj jih je vprašal dalje, kaj oni mislijo o njem. In odgovoril mu je Simon Peter v imenu vseh apostolov: „Ti si Kristus,

Sin živega Boga.“¹⁾ Jezus pa je odgovoril in mu rekel: „Blagor tebi, Simon, Jonov sin! Ker meso in kri ti tega nista razodela, ampak moj Oče, ki je v nebesih.“ (Mat. 16, 16. 17.) Ob drugi priliki je rekel isti apostol: „Mi smo verovali in spoznali, da si ti Kristus, Sin božji.“ (Jan. 6, 70.) Ko je apostol Tomaž Jezusa po vstajenju spoznal na poveljanih ranah, tedaj je izpovedal svojo vero v njegovo božanstvo, rekoč: „Moj Gospod in moj Bog.“ (Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου.) (Jan. 20, 28.) — In Jezus se ni branil takega nazivanja. Sv. Janez začenja svoj evangelij z jasnim izpričevanjem Jezusove božje narave, pišoč: „V začetku je bila Beseda, in Beseda je bila pri Bogu, in Bog je bila Beseda... In Beseda je meso postala in med nami prebivala, in videli smo njeno slavo, kakor slavo Edinorojenega od Očeta.“ (Jan. 1, 1. 14.)

b) Ko je Jezus ozdravil človeka, ki je bil 38 let bolan, so ga **Judje** preganjali, ker je to storil v soboto. Jezus jim je odgovoril: „Moj Oče dela doslej, tudi jaz delam... Karkoli namreč dela On, to dela enako tudi Sin... Zakaj, kakor Oče obuja mrtve in jih oživlja, tako tudi Sin oživlja, katere hoče.“ Tem besedam dostavlja evangelist: „Zaradi tega pa so ga Judje še bolj skušali umoriti, ker ni le prelomil sobote, temveč je tudi Boga imenoval svojega Očeta in se je delal **enakega Bogu**.“ (Jan. 5, 18.) Ob drugi priliki je izgovoril besede: „Jaz in Oče sva eno.“ Tedaj pa so Judje pobirali kamenje, da bi ga kamenjali. In ko jim je Jezus rekel: „Veliko dobrih del sem vam storil, zaradi katerega me hočete kamenjati?“ — so mu odgovorili: „Zaradi dobrega dela te ne kamenjamo, ampak zaradi bogokletstva, in ker se Boga delaš, ko si človek.“ (Jan. 10, 33.)

c) Najočitneje pa se je pokazalo v sodni dvorani, da je ves **sodni zbor** z velikim duhovnikom vred v besednem pomenu razumel Jezusovo slovesno izjavo, da je Sin božji. „Tedaj je veliki duhovnik raztrgal svoje oblačilo, rekoč: Boga je preklinjal; kaj potrebujemo še prič? Glejte, zdaj ste slišali preklinjevanje. Kaj se vam

1) Ὁ ὢν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.

zdi? Oni pa so odgovorili in rekli: Smrti je vreden.“ (Mat. 26, 65. 66.) Dasi na smrt obsojen zaradi tega, ker se je imenoval Sina božjega, Jezus vendar svoje izjave ni preklical. Gotovo je torej, da se je Jezus imenoval Sina božjega v pravem pomenu.

Zato nikakor ni prav, imenovati ga samo najboljšega in najmodrejšega človeka. Kdor taji njegovo božanstvo, ga sramoti, naj še tako povzdiguje njegovo človeško naravo, ker ga dolži neresničnega pričevanja.

§ 16.

Čudeži.

Resničnost Jezusovega pričevanja o samem sebi, da je božji poslanec, obljubljeni Odrešenik in pravi Bog, najočitneje in najsijajneje dokazujejo čudeži, in sicer čudeži, katere je Jezus sam delal, kakor tudi oni, s katerimi ga je poveličeval nebeški Oče, zlasti njegovo vstajenje od mrtvih in njegov vnebohod.

A. Splošne opomnje o čudežih.

1. **Čudež** je izreden dogodek v vidni naravi, katerega niso izvršile naravne sile, ampak je delo božje vsemogočnosti.

Nadnaravnih dogodkov, kateri se vršé v človeški duši, n. pr. kadar kdo v zakramentu sv. krsta ali sv. pokore prejme posvečujočo milost božjo, ne prištevamo čudežem v tem smislu, dasi jih tudi izvršuje le božja vsemogočnost, ker takih notranjih del božjih ne moremo neposrednje opazovati.

2. Da se **morejo** goditi čudeži, to mora priznavati vsakdo, ki veruje v Boga.

Bog deluje v naravi prvič po naravnih silah, n. pr., ako ob času suše usliši naše prošnje ter nam pošlje potrebnega dežja. Takih dogodkov v vidni naravi, ki se vršé z naravnimi silami in po naravnih zakonih, ne imenujemo čudežev, dasi tudi v teh deluje božja vsemogočnost in previdnost, ki ves svet ohranjuje in vlada. Bog pa drugič lahko deluje v naravi neposrednje s svojo vsemogočnostjo, ne da bi uporabljal katerokoli naravno silo. Tak učinek vsemogočnosti božje v naravi imenujemo čudež.

Razločujemo pa dve vrsti čudežev. Prvi vrsti prištevamo izredne dogodke v naravi, kateri se z naravnimi silami sploh

nikdar ne morejo izvršiti (čudeži nad naravo — *miracula supra naturam*), n. pr. obujenje mrtvega človeka. Drugi vrsti pa prištevamo dogodke, kateri bi se sicer mogli izvršiti tudi z naravnimi silami, vendar pa se v danem slučaju niso tako izvršili, ampak neposrednje po božji vsemogočnosti (čudeži preko narave — *miracula praeter naturam*), n. pr., ko je Jezus zapovedal viharju na morju, da je utihnil, ali ko je s samo besedo ozdravljaj bolnike.

Najbolj lahkoumljiv dokaz, da se čudeži res morejo goditi, je to, da so se resnično godili ne le ob Kristusovem času, ampak se še vedno godé, kjer in kadar Bog hoče.¹⁾ Kar je istinito, mora biti tudi možno.

3. **Istinitost** čudežev moremo popolnoma zanesljivo spoznati. Razločevati nam je v tem oziru dogodek sam in pa sodbo, je li dogodek čudežen. Dogodek spoznamo, ako ga nismo sami videli, po zanesljivih pričah. Sodbo, je li dogodek čudežen, pa si lahko sami napravimo. Dasi ne poznamo vseh naravnih sil, vendar moremo v nekaterih posameznih slučajih popolnoma zanesljivo soditi, da se kak dogodek ni izvršil naravnim potom, ampak da se je zgodil čudež. Ako je učinek uprav nasproten delovanju naravnih sil, (n. pr. obujenje mrtvega človeka, ki bi po naravnih zakonih moral strohneti) ali kadar je jasno, da se je dogodek izvršil brez delovanja naravnih sil (n. pr. ozdravljenje bolnika s samo besedo), moramo priznati čudež.

4. Čudeže more delati le Bog, in sicer ali neposrednje sam ali po človeku (ali angelu), kateremu podeli čudotvorno moč.

Kdor torej z lastno močjo dela čudeže, ta mora biti Bog. Človek pa (ali angel), kateri trdi, da je božji poslanec, in kateri tako trditev s čudeži dokaže, mora biti zares božji poslanec, in vse, kar v tem svojem poslanstvu uči ali oznanja, mora biti resnično.

Pripovedujejo se sicer čudovita dela tudi o nekaterih ljudeh, ki niso bili božji poslanci, n. pr. o egipčanskih vražarjih (prim. Berilo, § 56., 1. b), o nekem Apoloniju iz Tiane, o Mohamedu i. dr. Toda nekatera izmed njih se morejo razlagati naravnim potom, druga pa se nikdar izvršila niso. Poročila o njih niso zgodovinska.

¹⁾ N. pr. mnogoštevilni čudeži v Lurdu.

Tako je Apolonij iz Tiane živel bajé že v 1. stoletju po Kr., njegove „čudeže“ pa, o katerih se poprej ničesar ni vedelo, je popisal šele v 3. stoletju poganski pisatelj Filostrat po želji cesarja Septimija Severa in njegove soproge, da bi z njimi poganstvo podprl tako, kakor je bila krščanska vera oprta na Jezusove čudeže. Filostratova knjiga ni dosegla uspeha in se je kmalu pozabila, sveti evangeliji pa sečitajo še dandanes.

Tudi o Mohamedu so se začeli šele 200 let po njegovi smrti pripovedovati čudeži; to pa je v nasprotju s poročilom Korana, ki trdi, da prerok ni imel daru čudežev. (Sur. 13, 19.)

Sicer so pa ti čudeži večinoma že po svoji vsebini tako malo resni in dostojni, da moramo že zaradi tega sklepati, da so le izrodki človeške domišljije. Tako n. pr. pripoveduje Filostrat, da je Apolonij iz Tiane nekega berača izpremenil v psa, da je imel v sodih zaprte vetrove in vihar, da so po njegovem povelju drevesa plesala i. dr. Kar se pripoveduje o Mohamedu, je pa naravnost nemožno, da je namreč mesec prišel z neba in ga pozdravil kakor božjega poslanca, potem mu šel v en rokav noter, iz drugega pa prišel zopet vun in se naposled razcepil v dve polovici.

Jasno je, da taki nepravi in izmišljeni čudeži ne morejo omajati vere v prave in zgodovinsko dokazane — prav tako, kakor ponarejen denar ne dokazuje, da nikjer ni pristnega denarja.

B. Čudeži, katere je Jezus sam delal.

1. Jezus je delal **raznovrstne čudeže**, s katerimi je razodeval svojo **vsemogočnost in božjo oblast** v vsej naravi. Vse stvari so mu bile pokorne, žive in nežive, telesa in duhovi.

a) Delal je čudeže v nezavedni naravi: Izpremenil je vodo v vino na ženitovanju v Kani Galilejski (Jan. 2); dvakrat je pomnožil malo kruhov in ribic, tako da je nasitil z njimi več tisoč ljudi (Jan. 6, Mark. 8); čudežno je blagoslovil ribji lov (Luk. 5); z besedo je pomiril vihar na morju (Mat. 8); hodil je po vodi, kakor po suhem (Mat. 14); storil je, da je usehnilo figovo drevo. (Mark. 11, 14. 20.)

b) S samo besedo je ozdravljjal bolnike: slepe (Mat. 9, 20; Mark. 10, Jan. 9), hrome (Mat. 9, Luk. 5, 24), gluhe in neme (Mat. 9, Mark. 7) ter góbave. (Mat. 8, Luk. 5, 13.)

c) Iz obsedencev je izganjal hudobne duhove. (Mat. 8, 28 sl. 9, 32 sl. 15, 22 sl., Mark. 1, 23 sl. 5, 1 sl. 7, 25 sl. 9, 16 sl.)

č) Mrtve je obujal, in sicer je obudil mladeniča v Najmu (Luk. 7), Jajirovo hčer (Mar. 5) in Lazarja, ki je bil že četrti dan v grobu. (Jan. 11.)

2. Da je Jezus res izvrševal navedena čudežna dela, nam **izpričujejo** :

a) **Evangelisti**, katerih popolno verodostojnost smo že dokazali (§ 13.).

b) Judovsko **ljudstvo**, ki je posebno zato v obilnem številu vrelo za Jezusom, ker je videlo njegova čudovita dela: „Veliko jih je verovalo v njegovo ime, ker so videli njegove čudeže, ki jih je delal,“ pripoveduje sveti evangelij. (Jan. 2, 23.)

c) **Voditelji** judovskega naroda, ki so jim Jezusovi čudeži delali veliko preglavico. Farizeji in pismouki so se bali, da ne bi izgubili svoje veljave med narodom, ker je vse hitelo za Jezusom. Zato so se večkrat posvetovali: „Kaj naj storimo, ker ta človek dela veliko čudežev? Ako ga takó pustimo, bodo vsi verovali vanj.“ (Jan. 11, 47–48.) Ko je Jezus od mrtvih obudil Lazarja, so bili farizeji in veliki duhovniki v hudi zadregi, ker dogodka niso mogli utajiti. Zato so sklenili umoriti ne le Jezusa, ampak tudi Lazarja, ker je mnogo ljudi zavoljo Lazarja verovalo Jezusu. (Jan. 11, 53; 12, 10.) Nikodem je priznal: „Rabi, vemo, da si od Boga prišel učenik, zakaj nihče ne more delati teh znamenj, katera ti delaš, ako ni Bog z njim.“ (Jan. 3, 3.)

č) Slednjič nam potrjujejo resničnost Jezusovih čudovitih del **razni pisatelji**, in sicer ne le krščanski, ki se sklicujejo na evangelijske čudeže, ampak tudi judovski in poganski, kakor Jožef Flavij, Tacit, Suetonij, Plinij i. dr., ki imenujejo Jezusa nenavadnega človeka in čudodelca. (Prim.: § 13. IV.)

3. Jasno je, da so Jezusova nenavadna dela **pravi** čudeži.

a) Večina navedenih del se z naravnimi silami nikdar ne more izvršiti. To so čudeži prve vrste — *miracula supra naturam* —, kakor izpremenjenje vode v vino, pomnožitev kruha in rib, obujenje mrtvih.

b) Čudeži druge vrste — *miracula praeter naturam* —, kakor pomirjenje viharja, hoja po morju, ozdravljanje bolnikov, bi se mogli morda s pripravnimi sredstvi izvršiti tudi naravnim

potom; a Jezus za ta svoja dela ali sploh ni uporabljal nikakih sredstev, ampak jih je izvrševal s samo besedo, ali pa se je posluževal takih vidnih znamenj, ki so učinek le naznanjala, nikakor pa ga niso mogla naravno izvršiti, n. pr., ko se je s prstom dotaknil ušes gluhonemega človeka in s slino njegovega jezika. (Mark. 7, 33.)

c) Jezus je delal čudeže očitno, tako da jih je vsakdo mogel videti. Ničesar ni zakrival, kakor delajo glumači, ki z raznimi pripravami in spretnim zakrivanjem rabljenih sredstev varajo gledalce. Jezusova dela so opazovali tudi učeni pismouki in farizeji, njegovi najhujši nasprotniki. A, če tudi neradi, so morali vendar priznati, da Jezusova dela niso naravna. Ker mu niso mogli drugega očitati, so trdili, da izvršuje svoja dela s pomočjo hudobnega duha. (Mat. 12, 24 sl.)

č) Slednjič Jezus sam pravi, da izvršuje svoja dela „s prstom božjim“ (Mat. 12, 28) in razlaga, da taka dela dokazujejo njegovo božje poslanstvo in božjo naravo. „Dela, ki jih jaz izvršujem, pričajo zame, da me je Oče poslal.“ (Jan. 5, 36.) Ko je Janez Krstnik v ječi čul o Jezusovih delih, je poslal k njemu dva učenca vprašat: „Ali si ti oni, kateri ima priti, ali naj drugega čakamo?“ Jezus jima je odgovoril: „Pojdita in poročita Janezu, kar sta slišala in videla: slepi izpregledujejo, hromi hodijo, gobavi se očiščujejo, gluhi preslišujejo, mrtvi vstajajo, ubogim se evangelij oznanjuje.“ (Mat. 11, 2 sl.) Dalje govori Kristus: „Ako ne izvršujem del svojega Očeta, mi nikar ne verjemite; ako jih pa izvršujem, in ako meni nimate verjeti, verjemite delom, da boste spoznali in verovali, da je Oče v meni in jaz v Očetu.“ (Jan. 10, 37 sl.)

Ker torej Jezus Kristus sam svoja dela imenuje nadnaravna in prave čudeže in so jih kot nadnaravna dela priznali celo njegovi sovražniki, je očitno protislovje, ako brezverci in omahljivci v veri trdijo, da je bil Jezus Kristus samo najmodrejši in najblažji človek. Ako so njegova dela pravi čudeži, potem je Jezus Kristus Bog, kakor sam priča o sebi; ako pa niso čudeži, potem bi mu morali očitati krivo pričevanje in bi ga tudi blagega človeka ne smeli imenovati.

C. Čudeži, s katerimi je Jezusa poveličeval nebeški Oče.

Čudežem, katere je Jezus Kristus sam delal, se pridružujejo čudovite dogodbe, katere so se vršile **na njem in zaradi njega**, in s katerimi ga je ob raznih prilikah poveličeval nebeški Oče, tako da je vse njegovo življenje čudežno.

Mati mu je bila Devica, kateri je angel božji iz nebes prinesel pozdrav in veselo oznanilo. Njegovo rojstvo so angeli oznanjali betlehemskim pastirjem, čudovita zvezda pa svetim trem kraljem. Angeli se sploh pogostokrat prikazujejo v njegovem življenju, ob trpljenju, vstajenju in vnebohodu. Ko je bil Jezus v Jordanu krščen in ko se je izpremenil na gori Taboru, ga je poveličal nebeški Oče z besedami, ki so se čule z neba: „Ta je moj ljubljeni Sin, nad katerim imam veselje.“ (Mat. 3, 17.) Ko je malo pred svojim trpljenjem prosil nebeškega Očeta: „Oče, poveličaj svoje ime!“ — tedaj je prišel glas z neba: „Poveličal sem ga in ga zopet poveličam.“ (Jan. 12, 28.) Ko je na križu visel, je solnce otemnelo, in ko je dušo izdihnil, se je pretrgalo zagrinjalo v templju, zemlja se je stresla, skale so pokale, grobi so se odpirali in po njegovem vstajenju je mnogo mrličev vstalo in se prikazovalo v Jeruzalemu. (Mat. 27, 45. 51 sl.)

Otemnenje solnca od 12. do 3. popoldanske ure ni bil navaden in naraven solnčni mrak, ki more nastati le ob mlaju, takrat pa je bila polna luna. Opazovali pa so to nenavadno solnčno otemnenje ne le v Palestini, ampak tudi po drugih deželah. To izpričujejo krščanski pisatelji, n. pr. Tertulijan (Apol., c. 21.), in se sklicujejo tudi na poganske priče. Cerkveni zgodovinar Evzebij navaja poganskega kronista Flegona, ki piše, da je v četrtem letu 202. olimpiade (to je leto Kristusove smrti) nastal nenavaden solnčni mrak. Ob 6. uri je bila taka temà, da so se zvezde videle na nebu; in potres v Bitiniji je porušil mnogo hiš v Niceji.

D. Jezusovo vstajenje in vnebohod.

Vsa Jezusova čudovita dela in vse nadnaravne dogodke v njegovem življenju presegata gledé na sijajnost in važnost dva čudeža, s katerima je Jezus Kristus naposled poveličal svojo lastno človeško naravo. Ta čudeža sta: Jezusovo častitljivo vstajenje in njegov čudoviti vnebohod.

1. Jezus Kristus je **resnično od mrtvih vstal**. Prvi dokaz za to resnico je praznovanje nedelje in velikonočnega praznika. Nedeljo je Cerkev že v apostolskih časih postavila za Gospodov dan v spomin na Kristusovo vstajenje namesto sobote, ki se je praznovala v starem zakonu. V isti spomin se obhaja v Cerkvi tudi že od apostolskih časov velikonočni praznik, ki so ga praznovali sicer tudi Judje v starem zakonu, a v drugačnem pomenu.

Drugi dokaz je soglasno pričevanje apostolov in evangelistov, katerim se je Jezus po svojem vstajenju večkrat prikazal, in ki so z mučeniško smrtjo potrdili resničnost svojega pričevanja.

Tretji dokaz pa je vedenje Jezusovih sovražnikov. Ti so Jezusa na očitnem kraju vpričo obilne množice umorili in njegov grob zastražili; potem pa, ko so zvedeli od straže, da je Jezus vstal, in ko so apostoli jeli oznanjati njegovo vstajenje, so postali hipoma obupni in zmedeni. Zahtevali so od apostolov le, naj o celi stvari molče.

Kako važno je Kristusovo vstajenje za dokaz resničnosti krščanske vere, poudarja sv. apostol Pavel, pišoč: „Ako pa Kristus ni vstal, tedaj je prazno naše oznanjevanje, prazna je tudi vaša vera.“ (I. Kor. 15, 14.)

Vstajenje Gospodovo je prvič izpolnitev prerokeb. Že preroki starega zakona so napovedovali, da Mesija ne ostane v grobu, ampak da umorjen in v grob položen zopet oživi. Isto je Jezus Kristus o sebi sam prerokoval. (§ 17. C. 1.) Drugič je pa Kristusovo vstajenje največji in najsijajnejši čudež. Ako je obujenje mrtvega človeka sploh velik čudež, potem je vstajenje Gospodovo največji čudež, zato, ker je Jezus Kristus sam sebe obudil iz smrtnega spanja v novo življenje. Nihče ne more govoriti tako, kakor je on govoril: „Oblast imam, dati svoje življenje, in oblast imam, ga zopet vzeti.“ (Jan. 10, 18.) Ker je Jezus Kristus pokazal svojo moč tam, kjer vse stvari razodevajo le svojo popolno onemoglost, je sijajno dokazal svoje božanstvo.

* Tudi nasprotniki sv. vere niso nikdar tajili velike važnosti tega čudeža. Tem bolj pa so se na razne načine prizadevali, da bi utajili resničnost dogodka samega. A dosegli so uprav nasprotno. Čim bolj so ugovarjali temu največjemu Jezusovemu

čudežu, tem več povoda so imeli branitelji sv. vere, da so ga natančno in vsestransko preiskovali ter njegovo resničnost temeljito dokazali.

* Izmed mnogih poizkusov, s katerimi so hoteli sovražniki krščanske vere utajiti Kristusovo vstajenje, omenjamo sledeče, in sicer s tem namenom, da spoznamo, kako se tudi tukaj uresničujejo Kristusove besede: „Luč je prišla na svet; a ljudje so bolj ljubili temò nego luč, ker so bila njihova dela hudobna.“ (Jan. 3, 19.)

a) Že judovski duhovniki in starejšine so si izmislili jako nespreten izgovor, ko so prišli stražniki od Kristusovega groba ter jim naznanili vstajenje. Ta izgovor priča o njihovi zmedenosti in ima že sam na sebi pečat lažnivosti. Dali so namreč vojakom mnogo denarja, da so le-ti govorili: Ponoči, ko smo mi spali, so prišli Jezusovi učenci in so truplo iz groba ukradli. (Mat. 28, 12 sl.) Ako bi bili vojaki res spali, bi pač ne mogli vedeti, kaj so med tem časom delali Jezusovi učenci. Vedenje starejšin proti vojakom in proti Jezusovim učencem pa jasno dokazuje, da vojaki na straži niso spali, in da Jezusovi učenci niso odprli groba in ne odnesli njegovega trupla. Ko bi se bilo namreč to res zgodilo, ne bi bili starejšine dali vojakom denarja, marveč strogo kazni bi jim bili prisodili; in od učencev ne bi bili zahtevali, naj o celi stvari molče, marveč natančno preiskavo vsega dogodka bi bili morali pričeti in krivce kaznovati.

Poznejši sovražniki krščanske vere so hoteli stari judovski izgovor nekoliko izboljšati, trdeč, da grob ni bil zapečaten in ne zavarovan s stražo, ker samo evangelist Matej govori o zapečatenem grobu in o straži, trije poslednji evangelisti pa vsega tega nič ne omenjajo. Jezusovi učenci so torej lahko ukradli truplo iz groba. — Na to odgovarjamo: Poročilo sv. Mateja nam popolnoma zadostuje. Sv. Matej je pisal svoj evangelij v prvi vrsti za kristjane in Jude v Palestini, katerim je bilo znano krivo pričevanje podkupljenih vojakov. Zato ni smel in ni mogel molčati o tem dogodku. Uprav zato pa tudi nikakor ni mogel poročati kaj neresničnega, ker bi se bilo neresničnemu poročilu v Palestini lahko ugovarjalo, a to se ni zgodilo. Ostali evangelisti pa so pisali v prvi vrsti za kristjane v bolj oddaljenih deželah, kamor bajka o ukradenem Jezusovem truplu ni prodrla; zato so poročilo o straži in zapečatenem grobu lahko izpustili.

Zopet drugi nasprotniki resnice so si izmislili sledeči ugovor: Kaj pa, ko bi bili Jezusovi učenci truplo iz groba ukradli še preden so duhovniki in starejšine grob zapečatili in zastražili? Odgovor: Ker je bilo Judom toliko na tem, da bi bil grob dobro zavarovan, ga brez dvoma niso zapečatili, dokler se niso prepričali, je li Jezusovo truplo notri ali ne. Ako bi pa res ne bili pogledali v grob, bi bili pač bolj naravno

to poudarjali in razglasili, ko se je jela širiti vest o vstajenju, nego da so podkupili vojake ter navajali speče priče za svojo trditev.

Sicer je pa vsaka misel, da bi bili Jezusovi učenci ukradli njegovo mrtvo telo, brezumna. Oni učenci, ki so se polni strahu razpršili, ko so sovražniki prišli in zvezali Učenika na Oljski gori, oni učenci, ki so se vsi boječi in plahi zaklepali v Jeruzalemu, — naj bi bili imeli srčnost, odvaliti kamen od Jezusovega groba in prenašati njegovo telo?! In kaj naj bi bili počeli s truplom umorjenega Učenika? Kako naj bi se potem razlagalo navdušenje in sveti ogenj, s katerim so — prejemši Sv. Duha — oznanjali vstajenje Gospodovo, in kako mučeniška smrt, s katero so naposled potrdili resničnost svojega pričevanja, ako bi bili le goljufi in sleparji?! Časnega dobička od oznanjevanja Jezusovega vstajenja niso imeli in tudi niso mogli pričakovati. Ako ne bi bili resnice govorili, pa tudi večnega plačila ne bi bili mogli upati. Njihovo navdušenje si moremo torej razlagati le iz trdnega prepričanja o resničnosti tega, kar so oznanjevali.

b) Da apostoli niso hoteli slepariti, ampak da so bili sami prepričani o resničnem vstajenju svojega Gospoda in učenika, so morali naposled priznati tudi sovražniki krščanske vere. Zato so si izmislili drug izgovor, s katerim so upali na lažji način doseči svoj namen. Poizkušali so dokazati, da apostoli sicer niso bili sleparji, a da so bili sami varani in zaslepljeni. Ker je namreč Jezus že pred svojo smrtjo določno zatrjeval, da tretji dan vstane od mrtvih, so bili apostoli v to misel tako zatopljeni, da je zadostovala le mala očesna prevara, in bili so prepričani, da so živega videli svojega Učenika, ki so ga v duhu vedno gledali pred seboj. Kar človek iskreno želi in česar zaupno pričakuje, to tudi rad veruje; za to mu ni treba mnogo dokazov.

Ta podmena o prevari apostolov je prvič oprta na napačno podlago. Ni res, da so apostoli tako trdno in zaupno pričakovali Gospodovega vstajenja. Jezus je sicer prerokoval svoje vstajenje; toda apostoli so to prerokbo, kakor tudi prerokbo o Gospodovem trpljenju in smrti šele pozneje prav umeli. Na vstajenje so tako malo mislili, da so se jim zdela prva poročila Marije Magdalene in drugih žen, ki so prišle od groba, kakor blodnje in jim niso verovali. Celo svojim lastnim očem niso verjeli, ko se jim je Jezus prvič prikazal. Verovali so šele potem, ko jim je dovolil, da so ga potipali, in ko je vpričo njih jedel. Tomaž celo vsem drugim apostolom ni hotel verovati, ampak šele potem, ko je tudi sam videl Gospoda in je položil svoj prst v rane njegovega povelčanega telesa, je padel pred Njim na kolena ter izpovedal: „Moj Gospod in moj Bog.“ (Jan. 20, 28; prim. § 13., I.)

Na prevaro apostolov pa tudi zaradi tega nikakor ne moremo misliti, ker se Jezus ni prikazal le enemu, ampak vsem

apostolom in mnogim učencem, ne le enkrat, ampak večkrat, ne le zvečer ali ponoči, ampak tudi podnevi; in niso ga samo videli, ampak tudi potipali. Kakor pred svojo smrtjo, tako je z njimi govoril in jih poučeval. Po svojem vstajenju jim je dal oblast grehe odpuščati, in sv. Petru je slovesno izročil prvenstvo v sv. Cerkvi.

Kdor premisli vse te okoliščine, ne bo govoril o prevari.

c) Brezverci novejšega časa so izumili še tretjo, izmed vseh najdrznejšo pa tudi najbolj abotno podmeno, da bi utajili čudež vstajenja. Trdijo namreč, da je Jezus sicer res vstal, a da to ni bil čudež, ampak le naravno prebujenje iz omedlevice. Kakor se marsikdaj zgodi, da je kdo le navidezno mrtev, potem pa zopet oživi, tako — menijo — tudi Jezus na križu ni res umrl, ampak je le oslavljen izgubil zavest, in navidezno mrtvega so položili v grob; tretji dan pa se je popolnoma naravnim potom prebudil, in apostoli so mislili, da je od mrtvih vstal.

Kako grozno nespametna je ta trditev, razvidimo jasno, ako pomislimo vse okoliščine, kakor jih soglasno poročajo evangelisti. Jezusovo trpljenje je bilo toliko in tako mnogovrstno, da niti za trenutek ne moremo dvomiti o njegovi resnični smrti, marveč se moramo le čuditi, da je toliko časa ostal živ. Že na Oljiski gori je zavoljo dušnih bolečin krvavi pot potil. Kako grozno je bilo bičanje, potem trnjeva krona in pot na Golgoti! Kaj čuda, da je na poti omagoval pod težo križa! Na Golgoti so mu z žreblji prebodli roke in noge; tedaj je prelił zopet veliko krvi ter moral občutiti neizrekljive bolečine. Po triurnem smrtnem boju je zaklical slednjič: „Oče, v tvoje roke izročim svojo dušo,“ — in je glavo nagnil ter dušo izdihnil. — Vsi navzočni so bili prepričani o njegovi smrti. Jožef iz Arimateje je prosil Pilata dovoljenja, da bi smel pokopati Jezusa. Pilat je poklical stotnika, ki je nadzoroval križanje, in šele, ko je izvedel od njega, da je Jezus res mrtev, je podaril truplo Jožefu. Na večer so pristopili vojaki, da bi križanim potrli kosti, a ko so prišli do Jezusa, so spoznali, da je že mrtev; zato mu niso strli nobene kosti, marveč eden izmed njih mu je s sulico prebodel srce, in pritekla je iz njega kri in voda. Ako bi bil Jezus takrat še živ, bi bil moral umreti précej, ko mu je sulica ranila srce. — Njegovi prijatelji so ga potem s križa sneli in pokopali po judovski šegi. Ako bi bili imeli le iskrico upanja, da še živi, bi ga bili odnesli v kako hišo, ne pa položili v grob, kjer bi bil moral umreti, ako bi se bil le iz omedlevice prebudil, ker bi tako oslavljen ne bil mogel odvaliti težkega kamena. In kako bi se bil mogel — na rokah in nogah preboden — prikazovati apostolom kakor zmagovalec smrti sedaj v Jeruzalemu, sedaj zopet v daljni Galileji? — Tudi sovražniki Jezusovi so bili o njegovi smrti popolnoma prepričani. Zapečatili in zastražili so

grob ne zato, da bi onemogočili prebujenje iz omedlevice, ampak zato, da bi apostoli trupla iz groba ne ukradli.

Zakaj pa se Kristus povstajenju ni prikazal tudi svojim sovražnikom in vsemu ljudstvu? — Ako bi tudi ne vedeli za to nobenega vzroka, bi morali v ponižnosti moliti Odrešenikovo božjo modrost, ki neskončno presega človeško razumnost. Moremo pa izprevideti sledeče: Jezusovi sovražniki so videli mnogo čudežev, pa vendar niso verovali. Ker so zavrgli toliko milosti božjih, niso bili vredni nove milosti, da bi bili gledali poveljčanega Gospoda; in to tem manj, ker bi jih tudi ta milost ne bila izpreobrnila. Ako so hoteli spoznati resnico, so pa imeli nepristransko pričevanje straže, ki je prišla od Jezusovega groba; zato ni bilo potrebno, da bi se jim bil Jezus sam neposrednje razodel in prikazal. — Tudi mera milosti, namenjena judovskemu ljudstvu, je bila napolnjena. Nehvaležno je zavrglo to ljudstvo svojega Mesija. S tem se je nevrednega izkazalo, da bi ga bilo neposrednje gledalo v njegovem veličastvu. To pa tudi potrebno ni bilo, zakaj, kdor je hotel spoznati in sprejeti resnico, temu so jo oznanjali apostoli, ki so resničnost svojega pričevanja potrjevali tudi s čudeži.

2. Prav tako, kakor vstajenje, dokazuje tudi Jezusov čudoviti **vnebohod** njegovo božje poslanstvo in božanstvo.

Štirideset dni po svojem vstajenju se je prikazal Jezus poslednjikrat v Jeruzalemu zbranim apostolom, govoril jim je še o „kraljestvu božjem“ ter obljubil, da jim pošlje Sv. Duha, potem pa je šel z njimi v Betanijo in na Oljisko goro, in tamkaj se je z lastno močjo dvignil proti nebu. Kmalu ga je zakril svetel oblak apostolom, gledajočim za njim. (Luk. 24, 49 sl.; Dej. ap. 1, 4 sl.)

To je čudovit in edino primeren sklep njegovega vidnega delovanja tukaj na zemlji.

§ 17.

Prerokbe.

Resničnost Jezusovega pričevanja o samem sebi dokazujejo tudi prerokbe, in sicer mesijanske prerokbe, ki so se izpolnile na Jezusu Kristusu, in prerokbe, katere je Jezus sam izrekel, in so se tudi vse natančno izpolnile ali pa se še izpolnjujejo.

A. Splošne opomnje o prerokbah.

1. **Prerokba** je določna napoved takega prihodnjega dogodka, ki ga ne more spoznati noben ustvarjen razum, ampak le Bog sam ali pa človek (ali angel), kateremu ga Bog razodene.

2. Da so prerokbe **možne**, to mora priznavati vsak, kdor veruje v božjo vsevednost in vsemogočnost. Ker je Bog vseveden, vidi in natančno spoznava prihodnost, in ker je vsemogočen, more razsvetliti tudi ljudi (ali angele), da jo spoznajo.

3. **Istinitost** prerokeb spoznavamo na podoben način, kakor istinitost čudežev. Vprašati se moramo v vsakem slučaju prvič: Ali je bil dogodek določno napovedan, preden se je izvršil? — in drugič: Ali je napoved prava prerokba? Prvo spoznamo po zanesljivih pričah, drugo pa moremo sami presoditi. Ako je namreč napovedani in potem izpolnjeni dogodek tak, da ni v neogibni zvezi s preteklostjo ali sedanjostjo, tedaj ga človeški razum ne more spoznati; njegova določna napoved je torej v tem slučaju prava prerokba. Možno bi bilo sicer kak posamezen prihodnji dogodek katerikrat tudi le slučajno uganiti; a vsak dvom o resnično preroškem spoznanju izgine, ako je napovedovalec prihodnjih reči natančno pogodil več različnih dogodkov, ali če je opisal in določno naslikal isti neznani dogodek ali isto osebo v raznem oziru in od različnih strani, ter se je ta slika pozneje v svoji celoti uresničila.

4. Kakor čudeži, tako tudi prerokbe **dokazujejo** — seveda šele potem, ko so izpolnjene, — **božanstvo** ali vsaj **božje poslanstvo** onega, ki jih je izrekel, ali pa onega, na katerem so se izpolnile, ako je bilo napovedano o njem, da bo Bog ali božji poslanec. Dalje dokazujejo resničnost in božji izvor onih nauk, katere je prerok ali napovedani božji poslanec učil.

Izreki poganskih preročišč ali orakljev se bistveno razlikujejo od pravih prerokeb. Omenjeni izreki prvič niso bili določne napovedi prihodnjih dogodkov, ampak večinoma dvoumni stavki, ki so se razlagali na več strani. Drugič so ti izreki večkrat napovedovali take prihodnje reči, katere more človeški razum bolj ali manj zanesljivo naravnim potom pogoditi, ako so mu znane vse okoliščine, n. pr. srečni ali nesrečni konec kake vojske.

Slednjič se izreki poganskih preročišč večkrat tudi niso izpolnili. Marsikdaj se je dogodilo uprav nasprotno od onega, kar je bilo napovedano. To jasno priča, da oni izreki niso bile prave prerokbe. Zato so ta preročišča polagoma tudi med pogani izgubila svojo veljavo.

B. Mesijanske prerokbe.

Mesijanske imenujemo one prerokbe, ki so jih izrekli preroki starega zakona o obljubljenem Odrešeniku ali Mesiju. Zapisane so v sv. pismu starega zakona.

O sv. pismu starega zakona govorimo v „Berilu“. Tam je dokazana zgodovinska verodostojnost svetopisemskih knjig starega zakona. (§ 66.—68.) Da se moremo, govoreč o mesijanskih prerokbah, sklicevati na te knjige, zadostuje prepričanje, da so bile vse knjige starega zakona spisane mnogo let pred Kristusovim rojstvom, čemur nihče ne ugovarja.¹⁾

Prva mesijanska prerokba je ono prvotno veselo oznanilo — *πρωτοεναγγέλιον* — (§ 55. 4.), s katerim je Bog sam že v raju, precej po storjenem grehu obljubil človeškemu rodu Odrešenika. Po prerokih ga je potem vedno jasneje napovedoval, in preden je Odrešenik prišel, je bila v svetopisemskih knjigah starega zakona določno načrtana njegova slika. Ta slika se je v svoji celoti — poteza za potezo — uresničila na Jezusu Kristusu. Vse se je natančno izpolnilo na njem, kar so gledali in napovedovali skozi stoletja in stoletja častitljivi vidci starega zakona. To se ni moglo zgoditi samo po naključju, ampak tu imamo izpolnitev resničnih prerokob. Iz tega pa sledi, da je Jezus Kristus res obljubljeni Odrešenik ali Mesija, torej božji poslanec in, kakor sam priča o sebi, tudi pravi Sin božji.

Preroki so **napovedovali o Odrešeniku**:

1. **Čas** njegovega prihoda. Odrešenik pride potem, ko bo vzeto Judu kraljevo žezlo (§ 55. 15.), kadar se izpolnijo letni tedni, napovedani po preroku Danielu (§ 64. 4.), v času, ko bo še stal drugi, t. j. Zorobabelov tempelj, sezidan po vrnitvi Judov iz babilonske sužnosti. (§ 65. č.)

¹⁾ Da se skrajša učna tvarina, navajamo tukaj posamezne mesijanske prerokbe le po njihovi vsebini; doslovno besedilo s potrebno razlago se nahaja v „Berilu“, kjer govorimo obširneje o vsebini svetopisemskih knjig starega zakona. (§ 55—65.)

Jezus je bil rojen kmalu potem, ko so Judje izgubili svojo politiško samostojnost in so jim Rimljani postavili tujega kralja, Idumejca Heroda, l. 40. pr. Kr. (§ 61.)

Daniel je prerokoval, da preide od dane besede, da se zopet sezidaj Jeruzalem, do Kristusa vojvoda (t. j. do Mesijevega javnega nastopa) 69 letnih tednov; da bo v sredi 70. tedna Mesija sklenil novo zavezo med Bogom in vsem človeštvom, njegov lastni narod pa ga bo zatajil in umoril, zato pa tudi ne bo več njegovo izvoljeno ljudstvo; klavne in jedilne daritve bodo prenehale; tuj narod bo porušil mesto in svetišče; v templju bo gnusoba razdejanja, in razdejanje bo trajalo do konca.

Vse to se je izpolnilo na Jezusu Kristusu. Besedo ali dovoljenje, da se zopet sezidaj Jeruzalem kot utrjeno mesto, je dal Judom, ki so se povrnili iz babilonske sužnosti v svojo domovino, perzijski kralj Artakserks. Od onega časa, ko je bilo vsled tega dovoljenja mestno zidovje dodelano in slovesno blagoslovljeno, pa do Kristusovega rojstva je 453 let. Ako tem prištejemo še 30 let, ki so minula do Mesijevega javnega nastopa, dobimo 483 let, torej prav 69 letnih tednov. Dobra tri leta pozneje, torej v sredi 70. letnega tedna je bil Jezus umorjen, sklenivši novo zavezo med Bogom in človeštvom. Judovsko ljudstvo, ki je Jezusa zatajilo in v smrt obsodilo, je nehalo biti izvoljeno ljudstvo božje. Z Jezusovo smrtjo na križu so izgubile daritve starega zakona svoj pomen, ker so bile le predpodobe Odrešnikovih daritve. (Prim. § 59. in § 64. 4.)

Zorobabelov tempelj, sezidan po vrnitvi Judov iz babilonske sužnosti, je stal do l. 70. po Kr., in Jezus je večkrat učil v njem. L. 70. po Kr. pa je prišel tuj narod s svojim vojvodom, namreč Rimljani s poveljnikom Titom v Jeruzalem. Mesto in svetišče je bilo porušeno. V templju je bila gnusoba razdejanja in razdejanje je trajno, ker še dandanes nimajo Judje ne svojega mesta, ne templja.

Zaman torej današnji Judje pričakujejo svojega Mesija. S prihodom Jezusa Kristusa je prešel prerokovani čas.

2. Njegovo **rojstvo**. Mesija bo potomec Semov (§ 55. 7.), Abrahamov (§ 55. 11. 12.), Izakov in Jakobov ali Izraelov, in sicer iz rodu Judovega (§ 55. 15.) in iz hiše Davidove (§ 58. 3. § 67. 1. c, 2. a), mati mu bo Devica (§ 64. 1. č), rojstni kraj Betlehem (§ 65. c.), ob priliki njegovega rojstva bo pomorjenih v Betlehemu mnogo otrok (§ 64. 2. a).

O Jezusu Kristusu vse to stoji.

3. Njegovo **javno delovanje**. Odrešeniku bo pot pripravljaj velik prerok v puščavi (§ 64. 1. b, § 65. e) in Mesija sam bo največji prerok, Mozesu enak (§ 56. 5. a), ustanovitelj nove zaveze (§ 64. 2. a), čudodelnik (§ 64. 1. f), učitelj vseh narodov (§ 64. 1. e), duhovnik po Melkizedekovem redu in kralj, ki ga bodo molili zemeljski kralji in mu služili narodi (§ 62. 2. č); nova, čista daritev se bode opravljala po njegovem prihodu od solnčnega vzhoda do zahoda (§ 65. e).

Zgodovina Jezusovega življenja in po njem ustanovljene krščanske vere ter katoliške Cerkve izpričuje, da so se izpolnile in se še izpolnjujejo vse te prerokbe na Jezusu Kristusu.

4. Njegovo **božje dostojanstvo**. Odrešenik bo napolnjen z vsemi darovi Sv. Duha (§ 64. 1. c). On ne bo le Sin človekov, ampak tudi Sin božji in pravi Bog (§ 62. 2. a, § 64. 1. d).

Pregled vseh dokazov, ki smo jih že navedli, in ki jih še navedemo, nas prepriča, da je tudi ta prerokba izpolnjena na njem.

5. **Posamezne dogodke** iz njegovega življenja. Mesija, kralj miru, bo jezdil na oslici v Jeruzalem. A nehvaležno ljudstvo zavrže svojega dobrega Pastirja; sramotno plačilo 30 srebrnikov odloči njegovemu izdajalcu, ta pa vrže srebrnike v hišo Gospodovo, da pridejo naposled lončarju v roke (§ 65. d).

Prerok tu slika dogodek cvetne nedelje in sramotno izdajstvo Judovo.

6. Njegovo **trpljenje in smrt**. O Mesijevem trpljenju je napovedanih mnogo podrobnosti, prav takih, kakoršne nam evangelisti poročajo o Jezusovem trpljenju. Preroki kakor evangelisti slikajo trpečega Odrešenika, moža bolečin, ki nima več prejšnje podobe in lepote. Četa hudobnežev ga obdaja in zasmejuje. Bijejo ga in zasramujejo ter celo pljuvajo vanj. Prebodli so mu roke in noge, z žolčem in kisom ga napajajo, njegova oblačila pa so si razdelili, in za njegovo suknjo so srečkali. Med hudobneže ga štejejo, on pa prosi za hudodelce. Vse radovoljno trpi, da bi zadostil za naše grehe. Kakor jagnje molči, ko ga peljejo v smrt. (§ 62. 2. b, § 64. 1. g.)

7. Njegovo **poveličanje**. Dasi umrje Mesija sramotne smrti, vendar bo njegov grob častitljiv, in narodi ga bodo molili. (§ 64. 1. h.) Njegovo telo ne bo strohnelo v grobu. Mesija vstane od mrtvih in pojde v nebesa. (§ 62. 2. c.)

Tudi vse to se je izpolnilo na Jezusu Kristusu.

Utegnilo bi se komu zdeti nerazumljivo, zakaj večina Judov ni verovala, da je Jezus obljubljeni Odrešenik, ko so se tako očitno izpolnile na njem vse mesijanske prerokbe. Temu je bila vzrok 1. npravna izprijenost takratnih Judov, ki so sicer izpolnjevali zunanje obrede Mozesove postave, upirali pa so se srčnemu in resničnemu izpreobrnjenju, kakoršnega je Jezus zahteval; 2. odvisnost naroda od pismoukov in farizejev, ki so črtili Jezusa, ker je odkrival in obsojal njihovo svetohlinstvo; 3. napačna misel, da bode Mesija zemeljski kralj, in da zopet ustanovi mogočno Izraelsko kraljestvo. — Sicer je bilo pa tudi to prerokovano, da zataji in zavrže Odrešenika njegov lastni narod (Dan. 9, 26; § 65., 4); moralo se je torej tudi to izpolniti.

C. Prerokbe, katere je Jezus Kristus sam izrekel.

Jezus Kristus je tudi **sam** prerokoval mnogo prihodnjih reči, in vse njegove prerokbe so se natančno izpolnile ali pa se še izpolnjujejo.

1. **O samem sebi** je prerokoval razne okoliščine svoje smrti, potem svoje vstajenje in vnebohod.

a) „Kakor je Mozes povišal kačo v puščavi, tako mora povišan biti Sin človekov.“ (Jan. 3, 14.) S temi besedami je prerokoval svojo smrt na križu.

Ko so mu dobrohotno svetovali, naj se umakne iz Galileje zalezovanju kralja Heroda, je povedal naravnost, da ga čaka smrt v Jeruzalemu: „Ne zgodi se, da bi bil prerok umorjen zunaj Jeruzalema.“ (Luk. 13, 33.)

Preden se je napotil s svojimi učenci poslednjikrat v Jeruzalem, jim je natančno popisal, kaj se tamkaj zgodi z njim. Govoril jim je takole: „Glejte, gremo v Jeruzalem, in Sin človekov bo izdan vélikim duhovnikom in pismarjem, in obsodili ga bodo v smrt ter izročili nevernikom, da ga bodo zasramovali in bičali in križali, in tretji dan bo vstal.“ (Mat. 20, 18—19.)

Dva dni pred zadnjim velikonočnim praznikom je rekel: „Veste, da bo črez dva dni velika noč, in Sin človekov bo izdan, da bo križan.“ (Mat. 26, 2.) To je govoril po slovesnem vhodu v Jeruzalem, ko po človeški pameti ni bilo možno soditi, da se tako hitro izpremeni mišljenje ljudstva. Po človeški razsodnosti bi se bilo moglo k večjemu ugibati, da ga bodo skušali njegovi sovražniki skrivaj umoriti.

Zlasti pa ni bilo povoda misliti na to, da bo obsojen na križ, ker so mu njegovi sovražniki očitali, da sobote ne posvečuje in Boga preklinja. Takih pa Mozesova postava ni velevala križati, ampak kamenjati. Zato so Judje tudi že nekaterekrati nameravali, kamenjati ga.

b) Svoje vstajenje je prerokoval ob raznih prilikah. Ko je prvikrat očistil tempelj, so ga vprašali Judje, s kakim čudežem jim dokaže, da ima pravico, tako postopati. On pa jim je odgovoril: „Poderite ta tempelj, in v treh dneh ga bom postavil.“ In sv. evangelist dostavlja: „Govoril pa je o templju svojega telesa. Ko je torej od mrtvih vstal, so se spomnili njegovi učenci, da je to govoril.“ (Jan. 2, 19 sl.)

Ob drugi priložnosti je rekel: „Kakor je bil Jona v trebuhu morskega soma tri dni in tri noči, tako bo Sin človekov v srcu zemlje tri dni in tri noči.“ (Mat. 12, 40.)

Po končani zadnji večerji je obljubil apostolom, da pojde po svojem vstajenju pred njimi v Galilejo: „Kadar pa vstanem, pojdem pred vami v Galilejo.“ (Mark. 14, 28.)

c) O svojem vnebohodu je zatrjeval svojim učencem, da „ga bodo videli iti tja gori, kjer je bil poprej.“ (Jan. 6, 63.) Magdalení pa je rekel, prikazavši se ji po vstajenju: „Pojdi k mojim bratom in povej jim: Grem k svojemu Očetu in vašemu Očetu, k svojemu Bogu in vašemu Bogu.“ (Jan. 20, 17.)

Da je napoved vstajenja in vnebohoda prava prerokba, o tem ne more biti nikakega dvoma, ker sta to hkrati Jezusova največja čudeža.

2. Svojim **apostolom in učencem** je napovedal, da ga bodo v trpljenju zapustili (Mat. 26, 31), a kmalu po njegovem vnebohodu prejeli moč Sv. Duha, in da bodo potem pričevali o njem v Jeruzalemu in po vsi Judeji in Samariji in do kraja sveta. (Dej. ap. 1, 8.) Zaradi tega pa jih bodo tirali pred poglavarje in kralje in jih sodili; pretrpeti jim bo mnogo, naposled celo mučeniško smrt. (Mat. 10, 18; Jan. 16, 2.) Posebe je še prerokoval Judovo izdajstvo (Jan. 13, 21 sl. Mat. 26, 21), okoliščine Petrove nezvestobe, da ga bo trikrat zatajil, preden bo petelin dvakrat zapel (Mat. 26, 34; Mark. 14, 30); dalje mučeniško smrt Petrovo,

in sicer smrt na križu, in naravno smrt apostola Janeza. (Jan. 21, 18.)

Cerkvena zgodovina priča, kako natančno se je izpolnilo vse to.

3. **O svoji Cerkvi** je prerokoval, da se združijo v njej Judje in neverniki tako, da bo en hlev in en pastir (Jan. 10, 16); primerjal jo je z gorčičnim zrnom in s kvasom, s čimer je napovedoval njeno čudovito razširjanje in njen blagodejni vpliv na нравno življenje (Mat. 13, 31 sl.); prerokoval je, da peklenska vrata Cerkve ne bodo premagala (Mat. 16, 18), in da se bo njegov evangelij oznanjeval po vsem svetu vsem narodom v izpričevanje. (Mat. 24, 14.)

Vse to se je deloma že izpolnilo, deloma se še izpolnjuje.

4. Najznamenitejša pa je Jezusova prerokba **o razdejanju Jeruzalemskega mesta** in templja ter o usodi judovskega naroda.

Ko je Jezus ob svojem slovesnem vходу v Jeruzalem pred seboj zagledal nesrečno mesto, se je zjokal nad njim in je rekel: „Ko bi pač spoznalo tudi ti, in zlasti ta svoj dan, kaj je v tvoj mir! Zdaj pa je skrito pred tvojimi očmi. Zakaj prišli bodo dnevi nad te, in obdali te bodo tvoji sovražniki z nasipom in oblegali te bodo in stiskali od vseh strani. In na tla poderó tebe in tvoje otroke v tebi, in kamena na kamenu ne pusté v tebi, ker nisi spoznalo časa svojega obiskanja.“ (Luk. 19, 42.—44.) Ko so ga nekoliko pozneje vprašali njegovi učenci, bo li tudi veličastni in trdno zidani tempelj razdejan, jim je odgovoril: „Ali vidite vse to? Resnično vam povem, tukaj ne bode puščen kamen na kamenu, kateri ne bi bil razvaljen.“ (Mat. 24, 2.)

Poprej pa bodo lažnivi preroki ljudi begali, govoreč: „Jaz sem Kristus.“ In kadar se prikaže na svetem mestu gnusoba razdejanja, ki jo je napovedal prerok Daniel, takrat naj beži na hribe, kdor je v Judeji. Natančneje popisujoč bedo onih dni napoveduje zlasti kugo in lakoto ter dostavi slednjič: „Takrat bo velika stiska, kakoršne ni bilo od začetka sveta do zdaj, in je ne bo.“ (Mat. 24, 21.)

O končni usodi judovskega naroda pa govori takole: „Velika nadloga bo po deželi in jeza nad tem narodom. In padali bodo pod ostrino meča, in v sužnost jih bodo gonili med vse narode, in neverniki bodo teptali Jeruzalem, dokler se ne izpolnijo časi narodov.“ (Luk. 21, 23,—24.)

Ne le cerkvena, ampak tudi svetna zgodovina priča, kako natančno so se izpolnile tudi vse te prerokbe. Zlasti judovski zgodovinar Jožef Flavij popisuje vse te dogodke, katerim je bil sam priča. Isto potrjujeta tudi rimska zgodovinar Tacit in Suetonij.

Jeruzalem je razdejal rimski vojskovodja Tit l. 70. po Kristusovem rojstvu, torej le 37 let po izrečenem prerokovanju, ko je še živelo mnogo onih, ki so Kristusa zavržli in v smrt obsodili, in mnogo onih, ki so govorili pred Pilatom: „Njegova kri pridi na nas in na naše otroke!“ (Mat. 27, 25) — tudi mnogo onih, katerim so veljale Kristusove besede na križevem potu: „Hčere jeruzalemske, nikar se ne jokajte nad menoj, ampak jokajte se nad seboj in nad svojimi otroki!“ (Luk. 23, 28). Lažnivih prerokov, trdečih, da so od Boga poslani, rešit judovsko ljudstvo rimskega gospodstva, je nastopilo, kakor piše Jožef Flavij, okrog 60. Preden se je rimska vojska približala Jeruzalemu ter mesto obdala z nasipom, so se dogajali v templju umori in druga gnusobna dejanja, in kristjani so se spomnili Kristusovega prerokovanja ter so pravočasno bežali iz Jeruzalema.

Grozna je bila stiska v obleganem mestu. Kuga in lakota sta morili nesrečno ljudstvo. Jožef Flavij pripoveduje, da je neka mati spekla in použila lastno dete. Mnogo ubežnikov so rimski vojaki križali. Po petmesečnem obleganju so Rimci prodrli v mesto, kjer so neusmiljeno morili še vedno uporne in trdovratne Jude. Hiše so razdirali in požigali, in tudi krasni tempelj je proti poveljnikovi volji postal žrtev plamena. Kuga, lakota in rimski meč so pokončali krog 1,100.000 Judov, 97.000 jih je bilo prodanih v sužnost. In še dandanes je judovski narod brez prave domovine, razpršen po vsem svetu, in — kar je najbolj čudovito — po takem porazu vendarle ni izginil iz zgodovine, kakor toliko drugih, večjih narodov. Vedno še živi in se množi: jasna priča vsevednosti in božanstva Onega, katerega ni hotel sprejeti in priznati za svojega Mesija. „Per omnes gentes dispersi, testes iniquitatis suae et nostrae veritatis sunt“ — pravi sv. Avguštin.

Vseh teh nenavadnih in deloma čudovitih podrobnosti o razdejanju Jeruzalemskega mesta in templja ter o usodi judov-

skega naroda po človeški razsodnosti ni bilo možno naprej vedeti ali uganiti.

V četrtem stoletju po Kristusu je hotel cesar Julijan odpadnik odstraniti dokaz za resničnost krščanske vere, ki se nahaja v izpolnjeni Kristusovi prerokbi; zato je sklenil iznova zgraditi judovski tempelj. A nov čudež je preprečil izvršitev tega naklepa. Ogenj, potres in druge čudovite prikazni, ki se ne morejo razlagati naravnim potom, in o katerih poročajo judovski, krščanski in poganski pisatelji¹⁾, so prisilile delavce, da so morali pričeto delo ustaviti. Tako je dosegel brezbožni cesar prav nasprotno od onega, kar je nameraval.

S prerokbo o razdejanju Jeruzalemskega mesta in templja je najtesneje spojena Kristusova prerokba o koncu sveta. Kakor se je prva natančno izpolnila, tako se brez dvoma izpolni tudi poslednja.

Jezus Kristus je s čudeži razodeval svojo vsemogočnost, s prerokovanjem prihodnjih reči pa je dokazal svojo vsevednost. Čudeži in prerokbe sta najočitnejša in najjasnejša dokaza njegovega božanstva. Imamo pa še drugih dokazov, ki izpopolnjujejo čudovito sliko božjega začetnika krščanske vere.

§ 18.

Jezusov nauk.

Jezusovo božanstvo izpričuje njegov nebeški nauk, vzorna svetost njegovega življenja in čudovita vzvišenost njegove osebe.

Najprej se hočemo ozreti na njegov **nauk**.

Jezus sam pravi o svojem nauku: „Moj nauk ni moj, ampak Njega, ki me je poslal.“ (Jan. 7, 16.) Tako je govoril Jezus Kristus kot človek; torej je njegov nauk božje razodetje. Resničnost te trditve razvidimo, ako premislimo, 1. **kaj** je Jezus učil, 2. **kako** je učil.

1. Kar so najmodrejši in najboljši možje resničnega in dobrega učili o Bogu in našem razmerju do Boga, o nesmrtnosti človeške duše, o čednosti i. t. d., vse to so le drobtinice v primeri z neizcrpnim zakladom resnice in modrosti, ki jo je Jezus Kristus prinesel na svet. Tudi vse ono, kar je Bog v

¹⁾ Poleg krščanskih pisateljev sta priči jud R. Gedalja in poganski zgodovinar ter prijatelj Julijanov, Ammianus Marcellinus. (Res gestae 23, 1.)

starem zakonu razodeval po Mozesu in drugih prerokih, je bilo le priprava na popolno krščansko razodetje. Ako je naravno človeško spoznavanje verskih resnic podobno luči, s katero svetilka razsvetljuje nočno temò, in ako božje razodetje v starem zakonu primerjamo dan napovedujoči jutranji zarji, potem je Kristusov nauk svetel solnčni žar, izvirajoč iz neustvarjenega Solнца resnice.

Naravne verske resnice, ki jih more sicer človeški um bolj ali manj jasno spoznati s svojo lastno močjo, ki jih pa vendar tudi največji modrijani pred Kristusom nikdar niso spoznali popolnoma in brez zmote, je učil Jezus Kristus tako jasno in tako popolno, da njegov nauk visoko nadkriljuje vse modroslovne sestave, kar jih je bilo pred njim, in da ga tudi v poznejšem času nobena človeška modrost ni mogla in ne bo mogla doseči.

Poleg naravnih pa je Jezus Kristus učil tudi nadnaravne verske resnice ali verske skrivnosti, n. pr. o presveti Trojici, o podedovanem grehu, o našem odrešenju in spravi z Bogom, ako smo grešili, o presv. Rešnjem Telesu i. dr. Teh resnic ne bi bila mogla nikdar izumiti naravna človeška modrost. Tudi zdaj, ko so nam razodete, jim ne moremo priti do dna, marveč ostanejo omejenemu človeškemu umu v tem življenju vedno skrivnostne. A zato nam vendar niso popolnoma neumevne in neplodne, marveč neizmerno razširjajo ter izpopolnjujejo naše versko spoznavanje in blažilno vplivajo na naše srce.

Kako n. pr. nauk o podedovanem grehu pojasnjuje poganskemu modroslovju nerazumljivo uganjko: Unde malum? Kako nauk o učlovečenju Sinu božjega in našem odrešenju čudovito osvetljuje velikost božje ljubezni in božje pravičnosti, bedo, v katero je greh pogreznil človeka, in neizmerno ceno človeške duše! Kako ustreza hrepenenju človeškega srca po neposrednjem občevanju z Bogom nauk o presvetem Rešnjem Telesu!

Neskončno vzvišen nad človeško modrost je Jezusov nauk tudi gledé na npravne resnice. Npravni smoter, po katerem nam Jezus Kristus veleval hrepeneti, je božja svetost in popolnost. Govori namreč: „Bodite popolni, kakor je vaš nebeški Oče popoln.“ (Mat. 5, 48.) Tudi neprijatelji krščanske vere morajo priznavati, da prav gledé na npravne nauke

krščanstvo neizmerno nadkriljuje vse modroslovne sestave predkrščanske dobe. Nekaterih čednosti poganstvo niti po imenu ne pozna, n. pr. ponižnosti. In čeprav Aristotel, Seneka in drugi modroslovci priporočajo razne čednosti in so marsikaj lepega zapisali o kreposti, vendar pomočkov za lepo, krepostno življenje niso podali. Jezus Kristus je poskrbel tudi za te. On obeta in daje milost božjo. Napredek nravne vede v krščanski dobi pa je v največji meri sad krščanske vere.¹⁾

2. Svoj vzvišeni nauk je učil Jezus z neomahljivo gotovostjo, s popolno zavestjo svoje nadčloveške veljave, a lahko razumljivo, v preprosti in najpoljudnejši obliki.

Najmodrejšim možem starega veka, govorečim o verskih in božjih rečeh, se vidi, da šele iščejo resnice in se boje zmote. Zato se izražajo previdno, velikokrat zelo nedoločno. Kristus pa nikdar ne omahuje v svojih nazorih, nikdar ne dvomi, nič ne premišljuje, ne trudi se, da bi resnico našel, ampak uči — in vidi se, da govori večna Resnica.

Kolika razlika je n. pr. med Ciceronovim „esse videtur“, „nescio an“, Platonovim „δοξεί μοι“ — in Kristusovim „amen, amen dico vobis!“

Kristus uči s popolno zavestjo svoje nadčloveške veljave, kakoršna pristoji le božjemu Učitelju. Kakor je sam popolnoma prepričan o resničnosti svojega nauka, tako zahteva tudi trdno vero svojim besedam, ne da bi jih dokazoval s človeškimi dokazi.

„Kakor tak, ki ima oblast“ — „sicut potestatem habens“ — (Mat. 7, 29.) govori: „Resnično, resnično, povem vam,“ in celo Mozesu nasproti se izraža enostavno: „Jaz pa vam pravim.“ (Mat. 5, 21. 28. 32.)

Dasi je Kristusov nauk vzvišen nad vso človeško modrost, vendar je lahko razumljiv in dostopen tudi preprostemu ljudstvu in celo najnežnejši mladini. Prelepe evangelijske prilike, vzete iz narave in vsakdanjega življenja, v najpoljudnejši obliki živo in mično pojasnjujejo abstraktne verske resnice.

Kolika razlika tudi v tem oziru med modroslovnimi sestavi katerekoli dobe in med Kristusovim naukom! Kdor hoče

¹⁾ Kant piše, da bi človeški um dandanes ne poznal tako dovršeno nravnih zakonov, ako bi jih ne bil poprej tako jasno in čisto učil evangelijski nauk. Podobno se izraža Rousseau.

umevati one, koliko se mora poprej učiti, koliko truditi, in kako malo jih je, ki morejo zajemati iz njih duševno hrano! Kristusov nauk pa se razlaga mladini v začetnih, srednjih in visokih bogoslovskih šolah, oznanjuje se v cerkvi vsemu ljudstvu; in vsem, kateri ga verno sprejemajo, blagodejno vpliva na um in srce.

Ako premislimo vse navedene okoliščine, moramo priznati: „Nikdar ni kak človek tako govoril, kakor ta človek.“ (Jan. 7, 46.) Kristus ni navaden človeški učitelj; njegov nauk je zares nebeški ali božji nauk.

§ 19.

Jezusova svetost.

Kar je Jezus učil, to je tudi v dejanju izvrševal. **Sveto** je bilo vse njegovo **življenje**.

Da spoznamo vzorno svetost Jezusovega življenja, premislimo, 1. da je bil popolnoma brez greha, 2. da je dejansko izvrševal vse čednosti v najpopolnejši meri.

1. Vsi ljudje smo bolj nagnjeni k hudemu, nego k dobremu in imamo več ali manj nravnih slabosti. Jezus Kristus pa priča o samem sebi, da je **brez greha**, in to izpričevalo mu potrjujejo prijatelji in sovražniki.

Sv. apostol Janez piše: „Ako pravimo, da nimamo greha, varamo sami sebe, in resnice ni v nas.“ (Jan. 1, 8.) Čim boljši in blažji je kak človek, tem bolj se zaveda svoje nepopolnosti in svojih slabosti. Ako bi bil Jezus samo človek, bi moral tudi imeti to zavest. On pa se nasprotno zaveda, ne le, da je popolnoma brez greha, ampak da celo ne more grešiti. Nas je učil moliti: „Odpusti nam naše dolge!“ — sam pa ni tako molil. Častil in poveličeval je nebeškega Očeta, a nikdar se ni kakor grešnik poniževal pred njim. „Kdo izmed vas me prepriča greha? (Jan. 8, 46) — je vprašal z mirno samozavestjo svoje najhujše nasprotnike. Prostodušno in brez bojazni je občeval tudi z očitnimi grešniki, ker je vedel, da njemu to ne more škodovati.

On, ki je bil vzor ponižnosti, in ki je tolikokrat in tako ostro grajal napuh in svetohlinstvo, ne bi bil mogel tako misliti, govoriti in delati, ako bi bil le slaboten človek, kakoršni smo drugi ljudje, in ako bi se ne bil zavedal, da ni le brez greha, ampak da celo ne more grešiti, ker je pravi Bog.

To izpričevalo, ki si ga Jezus sam daje z besedo in dejanjem, mu potrjujejo prijatelji in nehoté tudi sovražniki.¹⁾

Učenci in apostoli, ki so ga natančno poznali, ga imenujejo „Svetega in Pravičnega“. „Vi pa ste zatajili Svetega in Pravičnega ... Umorili ste začetnika življenja“ (Dej. ap. 3, 14. 15) — govori sveti apostol Peter zbranim Judom. Sovražniki so ga opazovali z bistrim in škodoželjnim očesom, a niso mu mogli očitati in dokazati ni enega greha. Celo izdajalec Juda, ki ga je tri leta spremljal povsod, je moral naposled obupen priznati: „Grešil sem, ker sem izdal nedolžno kri.“ (Mat. 27, 4.)

Poleg Kristusa je bila izmed vseh ljudi le še njegova mati, prebležena Devica Marija, vsekdar brez najmanjšega grešnega madeža. A Marija bi bila po svoji naravi mogla grešiti in je bila le po posebni milosti božji zaradi zasluženja Jezusa Kristusa obvarovana vsakega greha.

2. Jezus Kristus je pa tudi nedosežen **vzor vseh čednosti**. — Najlepše osvetlujeta divno sliko njegovega življenja temeljni čednosti vsega krščanstva: iskrena ljubezen do Boga in do bližnjega.

Ljubezen do nebeškega Očeta preveva vse njegove govore in je najvišji nagib vsemu njegovemu delovanju. Ta ljubezen ga je vodila po trudapolnem dnevnem delu v tiho samoto, kjer je prečul marsikatero noč v goreči molitvi. Poveličevati večnega Očeta in izvrševati njegovo voljo, to je bil poslednji namen Jezusovemu zemeljskemu življenju, tako da sam pravi: „Moja jed je, da izvršujem voljo Onega, ki me je poslal.“ (Jan. 4, 34.)

Nebeško mila, nesebična in vseobsežna je bila njegova ljubezen do ljudi. Kako presrčno je ljubil otroke! „Pustite otročiče, in nikar jim ne branite k meni priti; zakaj takih je nebeško kraljestvo.“ (Mat. 19, 14.) Kako usmiljeno je ravnal z grešniki, dasi je tako sovražil greh! Do žalostnih in nesrečnih je kazal sočutno srce. Čudežno je lajšal raznovrstno človeško zlo: množicam je dvakrat preskrbel kruha v puščavi, bolnike je ozdravljaj, mrtve obujal. Naposled pa je celo svoje življenje daroval iz ljubezni do ljudi.

¹⁾ Najpopolnejši ljudje nikdar ne rečejo, da so brez napak, ker se zavedajo svoje slabosti; ako pa kateri človek o sebi trdi, da je brez napak, mu jih očitajo drugi.

Iz ljubezni do Boga in do bližnjega izvirajo vse druge čednosti, ki se tako lepo razodevajo v Jezusovem življenju. Opazujemo njegovo ponižnost, krotkost in potrpežljivost.

V neskončni ponižnosti se je učlovečil ter prišel na svet. Tu si je revščino izbral za svoj delež. Dasi pravi Sin božji, je bil vendar pokoren svojim človeškim starišem. Rad je občeval z ubogim, preprostim ljudstvom in se je prijazno razgovarjal celo z najbolj zaničevanimi, očitnimi grešniki. Ko je obhajal s svojimi učenci zadnjo večerjo, jim je noge umival, in naposled se je dal križati med dvema razbojnikoma.

Čudovita je bila Jezusova krotkost. Mirno in brez nejevolje je zavračal predsodke in napake apostolov in prenašal surovosti ter grozovitosti sovražnikov. Ko ga je Juda izdal s hinavskim poljubom, se ni zgrozil nad njim, ampak mu je rekel mirno in ljubeznivo: „Prijetelj, čemu si prišel? Juda, s poljubom izdajaš Sina človekovega?“ (Mat. 26, 50; Luk. 22, 48.) In ko ga je Peter zatajil, se je Gospod le ozrl ter ga milo pogledal, in ta se je spomnil svojega greha in ga je obžaloval. (Luk. 22, 61.) Pretresljiv prizor popisuje sv. Luka, kako so v oni noči zasramovali Jezusa možje, ki so ga stražili: Oči so mu zakrivali in ga v obraz bili, govoreč: „Prerokuj nam, kdo Te je udaril?“ (Luk. 22, 63 sl.) Jezus pa je z nebeško krotkostjo vse to molčé prenašal.

Ako hočemo prav spoznati Jezusovo potrpežljivost, moramo pomisliti, da je bila njegova človeška narava tem bolj občutljiva za trpljenje, čim popolnejša je bila. Tudi je zaradi osebnega združenja z božjo naravo njegova človeška duša že poprej natančno pregledala grozno trpljenje, ki ga je čakalo. Zato je trikrat prosil nebeškega Očeta na Oljiski gori, da bi mu odvezel čašo trpljenja, a dostavljal je s popolno vdanostjo, naj se zgodi Očetova volja. Radovoljno je potem šel v trpljenje, molčé je prestajal silne muke in umirajoč je prosil odpuščenja svojim sovražnikom.

Ni človeka, ki bi se mogel v svetosti primerjati z Jezusom. Sokrat in nekateri drugi možje v predkrščanski dobi so bili sicer vobče blagi značaji, a brez hib in nepopolnosti niso bili. Svetniki krščanske dobe so Jezusovi učenci in posnemalci. Dospeli so do tem višje stopnje svetosti, čim bolj so se približali svojemu vzorniku; doseči ga ni mogel in ga ne more nihče. Tu ostane vedno veljaven izrek: „Učenec ni višji od učenika.“ (Mat. 10, 24.)

§ 20.

Vzviišenost Jezusove osebe.

Čudovita vzvišenost Jezusove osebe se razodeva 1. v vsem njegovem vedenju in zunanjem nastopanju, 2. zlasti pa v visoki nalogi, kateri je posvetil svoje življenje.

1. Dasi izredno ljudomil in ponižen, je bil Jezus Kristus vendar v svojem **vedenju** nedosežno resen in častitljiv. Z njegovega obličja in zunanjega nastopanja je odsevalo nebeško veličastvo, ki je čudovito vplivalo na vse, kateri so prišli z njim v dotiko. Srca onih, ki so bili blage volje, so bila v trenutku napolnjena s spoštovanjem, zaupanjem in ljubeznijo do njega, njegove nasprotnike pa je strah prešinjäl, kadar so se mu bližali.

Kot dvanajstletni deček v templju je s svojim razumom in svojimi odgovori vzbudil med judovskimi učeniki občudovanje in strmenje. (Luk. 2, 47.) Ko je začel javno učiti, „so se čudili vsi poslušalci prijetnim besedam, ki so prihajale iz njegovih ust; in so strmeli ob njegovem uku, zakaj njegovo govorjenje je bilo polno oblasti.“ (Luk. 4, 22. 32.) Ob Genezareškem jezeru je poklical svoje prve apostole: „Hodite za menoj!“ — in precej so zapustili vse ter se mu pridružili z nepogojnim zaupanjem in srčno vdanostjo. (Mat. 4, 18 sl.) Ko je slovesno jezdil v Jeruzalem, so ga množice veselo pozdravljale: „Hosana sinu Davidovemu! Blagoslovljen, ki prihaja v imenu Gospodovem!“ (Mat. 21, 9.)

Nasprotnike pa je strah prešinjäl, ko so se mu bližali, tako da večkrat niso upali izvršiti svojih nakan. Ob raznih prilikah so ga hoteli prijeti, a zbalj so se in „nihče ni roke nanj položil.“ Ko je v templju izrekel, da je Bog, tedaj so Judje pobirali kamenje, da bi ga kamenjali, a nič žalega se mu ni zgodilo, dokler ni prišla njegova ura, t. j., dokler ni sam radovoljno šel v trpljenje. (Jan. 7, 30. 44; 8, 59; 10, 31.) Prodajalce in kupce je izgnal iz templja, in nihče se mu ni upal ustavljati. (Mat. 21, 12.) Celò največje ponižanje ob uri trpljenja ni izbrisalo nebeškega veličastva z njegovega obličja. Nepopisljivo veličastno je odgovarjal v sodni dvorani velikemu duhov-

niku na slovesno vprašanje, je li Sin božji? (Mat. 26, 63. 64.) Ko je stal pred Pilatom zvezan, bičan, odet s sramotilnim plaščem in s trnjevo krono na glavi, se ga je le-ta bal. (Jan. 19, 8.) Umrl je med dvema razbojnikoma na križu: „Stotnik pa in oni, kateri so bili z njim in so varovali Jezusa, ko so videli potres in kar se je godilo, so se silno bali in so rekli: Resnično, ta je bil Sin božji.“ (Mat. 27, 54.)

2. **Naloga**, kateri je Jezus Kristus posvetil svoje zemeljsko življenje, je višja, nego si jo je kdaj zastavil kak človek, in to nalogo je izvršil Jezus na čudovit način.

Trojno duševno zlo je trlo poleg raznovrstnega telesnega trpljenja vse človeštvo, preden je Kristus prišel na svet: prvič nevednost in zmota v najvažnejših verskih vprašanjih, drugič nenravnost, tretjič prvotno zadolženje človeštva pred Bogom ali podedovani greh, vir vsemu drugemu hudemu. Da bi rešil človeški rod tega trojnega zla, zato je Jezus Kristus prišel na svet.

V prvem in drugem oziru so hoteli človeštvu pomagati že pred Kristusom nekateri modri in blagi možje. Spoznali so, da je mnogoboštvo in pogansko bogočastje grozna zmota, in da tudi v drugih prevažnih vprašanjih ves človeški rod tava v temi nevednosti ter da se vedno bolj pogreza v brezdnost in nenravnost. A v primeri s Kristusom so si stavili ti možje le majhno nalogo. Bili so zadovoljni, ako so mogli le do nekoliko boljšega spoznanja privedi sodržavljane in svoj lastni narod. Popolne resnice pa niti sami niso spoznali. V nravnem oziru pa so vplivali skoraj le na omejeni krog svojih učencev. Jezus Kristus pa je hotel postati in je postal učenik resnice in čednosti ter prave svetosti vsem narodom in za vse čase.

O podedovanem grehu pa modrijani starega veka niso mogli ničesar vedeti. Le nejasno slutnjo so imeli, da neko staro zadolženje pred Bogom teži človeški rod. Jezus Kristus pa je prav to smatral za bistveni del svoje naloge in svojega poslanja, da bi s svojim radovoljnim trpljenjem in s svojo smrtjo zadostil božji pravici za Adamov greh in za grehe vsega sveta, da bi nas tako odrešil večnega pogubljenja in nam zopet pridobil izgubljeno milost božjo in večno življenje. „Sin člo-

vekov je prišel iskat in zveličevati, kar je bilo izgubljenega.“ (Luk. 19, 10.) „Bog je svet tako ljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da se ne pogubi, kdorkoli vanj veruje, temveč ima večno življenje.“ (Jan. 3, 16.)

Pa tudi način, **kako** je Jezus Kristus izvršil svojo nalogo, razodeva vzvišenost njegove osebe nad vsemi drugimi ljudmi.

Kako so njegovi apostoli — dvanajst preprostih mož — čudovito razširjali njegov nauk, kako je ta nauk duševno razsvetlil in nravno preustvaril svet, o tem bomo govorili v naslednjih odstavkih. Tu premislimo le, kako je Jezus Kristus izvršil svojo spravno daritev!

Svest si, da premaga svet in pekel, je govoril malo dni poprej, preden je šel radovoljno v trpljenje in smrt: „Sedaj je sodba sveta; sedaj se bo iztiral vojvoda tega sveta. In jaz, kadar bom povišan od zemlje, vse pritegnem k sebi.“ (Jan. 12, 31. 32.) Ono uro, ko so se njegovi sovražniki pripravljali na to, da ga ugonobé, je govoril apostolom: „Zaupajte! Jaz sem svet premagal.“ (Jan. 16, 33.) In preden je izdihnil svojo dušo, je na križu viseč zaklical zmagovito: „Dopolnjeno je!“ (Jan. 19, 30.)

Jezus Kristus je Bog! Do tega sklepa moramo priti, naj premišljujemo njegov nauk, njegovo življenje ali njegovo smrt. Tako, kakor on, ni mogel učiti, živeti in umreti navaden človek, ampak le **učlovečeni Sin božji**.

§ 21.

Razširjanje in vedni obstanek krščanske vere in Cerkve.

Kakor Jezus Kristus sam, tako je tudi **njegovo delo, krščanstvo**, trajen čudež, ki ga moremo vsi opazovati. Čudovito je razširjanje in vedni obstanek krščanske vere in Cerkve, pravi čudež so krščanski mučenci in istotako čudovita je prenovitev sveta po krščanstvu.

Premisliti hočemo najprej čudovito razširjanje in vedni obstanek krščanske vere in Cerkve.

A. Čudovito **razširjanje krščanstva** je Jezus prerokoval primerjaje svojo Cerkev gorčičnemu zrnu. (Mat. 13, 31 sl.) Dasi je sam učil le v domači deželi, je hotel vendar ustanoviti své-

tovno vero in Cerkev, kraljestvo božje na zemlji za vse narode in vse čase. Zato je rekel svojim apostolom: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščajte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18—20.)

Apostoli so na čudovit način izvrševali to veliko nalogo, in katoliška Cerkev še dandanes neprestano nadaljuje njihovo delo.

1. **Zgodovinska resnica je**, da se je krščanstvo precej, ko je bilo ustanovljeno, s čudovito hitrostjo širilo med razne narode.

Že prvo binkoštno nedeljo je prejelo v Jeruzalemu 3000 ljudi sveti krst, in odslej se je množilo število vernikov dan za dnevom. (Dej. ap. 2, 41. 47.) Trideset let po Kristusovem vnebohodu je bilo krščanstvo že razširjeno po celem Rimskem cesarstvu in preko njegovih mej, ter je mogel sv. Pavel pisati Rimljanom, „da se oznanjuje njihova vera po vsem svetu“ (Rim. 1, 8) in „da je on od Jeruzalema na okrog tja do Ilirika vse napolnil s Kristusovim evangelijem.“ (Rim. 15, 19.) In sv. Peter je mogel pisati svoj prvi list kristjanom „raztresenim po Pontu, Galaciji, Kapadociji, Aziji in Bitiniji.“ (I. Petr. 1, 1.)

Sv. Justin, mučenec in apologet († 166) piše, da „ni naroda ne med barbari in ne med Grki, kjer bi se ne častil in ne hvalil Oče in Stvarnik vesoljnega sveta v imenu križanega Jezusa.“¹⁾ Tertulijan (l. 198.) pa se izraža v knjigi, pisani rimskemu senatu v obrambo krščanstva: „Od včeraj smo, pa smo napolnili vse, kar je vašega: mesta, otoke, gradove, vasi, celo tabor, cesarski dvor in senat; samo templje smo vam pustili.“²⁾

1) „Nullum est genus hominum, sive Barbarorum, sive Graecorum, sive etiam aliorum omnium, quocunque appellentur nomine, inter quos non fiant preces et gratiarum actiones Patri et Creatori omnium per nomen Iesu Crucifixi.“ (Justin. Dial. c. Tryph. 117.)

2) „Hesterni sumus, et vestra omnia implevimus: urbes, insulas, castella, municipia, castra ipsa, palatium, senatum; sola vobis reliquimus templa.“ (Tertull. apol. c. 37.)

Pa tudi poganski pisatelji potrjujejo hitro razširjanje krščanstva. Tacit piše, da je cesar Neron (64—68) pomoril „neizmerno množico kristjanov.“¹⁾ Prokonzul Plinij poroča že početkom drugega stoletja cesarju Trajanu, da je Bitinija skoraj vsa pokristjanjena, da se je krščanstvo razširilo „ne samo po mestih, ampak tudi po selih, tako da so templji že skoraj zapuščeni.“²⁾

Tristo let je trajalo krvavo preganjanje krščanstva v Rimskem cesarstvu. Najmogočnejša poganska država se je bojevala z vsemi silami zoper kraljestvo božje tukaj na zemlji, a v tem boju je zmagalo zatirano krščanstvo. V treh stoletjih se je razširilo po vsem takrat znanem svetu. Kristusova prerokba se je izpolnila: iz gorčičnega zrna je zrastle drevo, ki še vedno dalje razprostira svoje veje.

2. Tako hitro razširjanje krščanske vere je **pravi čudež**. To izprevidimo, ako premislimo, a) v kakih okoliščinah in b) s kakimi sredstvi se je razširjala.

a) Res, da so nekatere ugodne okoliščine olajševale označevanje krščanske vere in nekoliko pospeševale njeno hitro rast, vendar pa te okoliščine same zase niso zadostni razlog za tako čudovit uspeh, in to tem manj, ker je v nasprotnem smislu delovalo še veliko večje število silnih zaprek, ki so razširjanje krščanstva obteževale.

Ugodne okoliščine, s katerimi je božja previdnost olajševala razširjanje krščanstva, so bile zlasti naslednje:

a) Velikost Rimske države, ki je združevala toliko različnih narodov v eno celoto. — V tej ogromni državi je po dolgotrajnih vojskah zavladal ob času cesarja Avgusta splošni mir. Izvrstne ceste so vezale oddaljene kraje z Rimom in kupčijske ladje so neprestano plule po vseh morjih. Medsebojno občevanje pa je olajševalo skoraj splošno znanje grškega in latinskega jezika, katerih vsaj enega so govorili omikanci vseh narodov.

1) „Igitur primo conrepti, qui fatebantur, deinde, indicio eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis, convicti sunt.“ (Tacit. Annal. 15, 44)

2) „Visa est mihi res consultatione digna propter periclitantium numerum... Neque enim civitates tantum, sed vicos etiam atque agros superstitionis istius contagio pervagata est... Prope iam desolata templa.“ (Plin. ep. 10, 97.)

β) Verski in nravni propad, v katerega je zabredlo človeštvo in iz katerega vse modroslovske šole niso mogle najti nikake rešilne poti, je vzbudil najboljšim možem željo in hrepenenje po neposrednji božji pomoči. To se je zgodilo tem laže, ker prerokbe o obljubljenem Odrešeniku tudi poganskim narodom niso bile popolnoma neznane. (Prim. Berilo § 71.)

γ) Silno bogastvo, razkošnost in krivično nasilstvo z ene strani, z druge strani pa revščina, trpljenje in zlasti suženjstvo je moralo nesrečnikom omiliti in priljubiti krščansko vero, ki uči, da smo vsi ljudje ustvarjeni po božji podobi in med seboj bratje, vero, v kateri se je zlasti ona prva stoletja tako sijajno dejanski izvrševala nesebična ljubezen do bližnjega.

Zapreke, ki so ovirale in obtežavale razširjanje krščanstva, pa so bile:

a) Splošna in največja zapreka je bila izprijena človeška narava: napuh in mesena poželjivost.

Krščanska vera uči mnogo resnic, katere presegajo naš omejeni razum, ter zahteva, da se človek svojemu Stvarniku ukloni — ponižno verujoč vse, kar je razodela neskončna božja modrost. Temu pa se upira napuh človeškega duha.

Še hujšo vojsko pa napoveduje krščanstvo meseni poželjivosti — strogo zahtevajoč krotitev vseh grešnih strasti, zatajevanje in čisto, čednostno življenje. Za vse te žrtve pa obeta krščanska vera le nevidno plačilo onstran groba. Kako težavna je bila torej naloga, za tako vero pridobiti takratni versko in nravno globoko propadli svet!

β) Judovska vera je krščanstvu sicer pot pripravljala; a vendar so se uprav med Judi pojavile še posebne zapreke, in sicer: predsodek, da Mesija reši Jude rimskega gospodstva ter ustanovi sijajno zemeljsko kraljestvo, in pa ponos judovskega naroda na svoj izredni poklic v starem zakonu, ki je prenehal s pozvanjem vseh narodov v Kristusovo Cerkev.

γ) Poganstvo je moralo z vso silo nasprotovati krščanstvu. Saj mu je krščanstvo samo napovedalo smrtni boj, učeč, da je le krščanski Bog edino pravi Bog in Kristusova Cerkev edino zveličavna. Krščanstvo se ni moglo mirno združiti s poganstvom. Pasti je moralo eno ali drugo. Težko pa je bilo poganom popustiti svojo vero in svoje bogočastje, ki je bilo kar

najtesneje združeno z javnim in družinskim življenjem, s slovstvom in umetnostjo, ter je ugajalo njih domovinskemu čuvstvu pa tudi nižjim strastem in poželjivosti.

Z javnim državljskim življenjem je bilo pogansko bogočastje tako tesno združeno, da se je kristjanom očitalo izdajstvo, ker niso častili državnih bogov in niso hoteli kadila zažigati obožavanim cesarjem.

Pa tudi javnih veselíc, gledaliških iger in raznih slavnosti se kristjani niso mogli udeleževati, ker je bilo vse to prepreno s poganskimi verskimi obredi. Zato so jim pogani oponašali, da so črnogledi samotarci in čudaki, in jim niso zaupali.

V svojih hišah so morali kristjani odstraniti kipe domačih bogov, „penate“, in podobe obožavanih pradedov. Ako se je v poganski družini kdo pokristjanil, so ga njegovi lastni sorodniki črtili ali celo izdali in zatožili oblastvom.

Z verskimi obredi so pogani združevali raznovrstne nasladnosti; pojedine z obilno pijačo in vse, kar budi strast in ugaja pregrešni poželjivosti. Vsemu temu se je moral odpovedati, kdor je sprejel krščansko vero.

Poganstvo je pa tudi mnogim ljudem in celim stanovom dajalo službo in dobiček, kakor poganskim duhovnikom, raznim trgovcem, obrtnikom in umetnikom. Vsi ti so bili zakleti sovražniki krščanstva.

δ) Napačni pojmi in grozni predsodki o krščanski veri in njenih oznanjevalcih so zelo ovirali razširjanje krščanstva.

Učenjaki in izobraženci onega časa se večinoma niso mogli odločiti za to, da bi se bili resno pečali s krščansko vero in se prav poučili o njej. Ošabno so prezirali nauk, katerega začetnik je izšel iz judovskega naroda in je umrl sramotne smrti na križu, nauk, katerega prvi oznanjevalci so bili preprosti galilejski ribiči. Spisi apostolov in evangelistov so se jim v primeri s sijajnim pesniškim in znanstvenim poganskim slovstvom zdeli barbarski.

Še hujše predsodke pa je imelo preprosto in nevedno ljudstvo ter mnogoštevilni, večinoma nravno zelo pokvarjeni sužniki. O kristjanih in njihovi veri slabo poučeni, so mislili, da so bili to sami brezbožniki, ker niso hoteli častiti poganskih bogov. Mnogi so verjeli zlobnemu obrekovanju, da so kristjani grozni hudodelci, ki v svojih skrivnih zbirališčih moré nedolžne otroke ter pijejo njihovo kri. Zato so vse nesreče, ki so zadevale ljudstvo, pripisovali kristjanom, češ, da s svojo brezbož-

nostjo vzbujajo srd preziranih in užaljenih bogov. Največkrat je uprav zaslepljeno ljudstvo zahtevalo od cesarjev krvavo preganjanje kristjanov.¹⁾

e) Tristoletno krvavo preganjanje bi bilo moralo slednjič uničiti krščanstvo, ako bi bilo to le človeška ustanova. Velikost Rimske države je v enem oziru sicer pospeševala hitro razširjanje krščanske vere, ker so bili v tej državi razni zelo oddaljeni narodi združeni v dobro urejeno celoto, a z druge strani je bila prav ta okolnost vzrok, da je bilo tudi preganjanje krščanstva v prvih treh stoletjih v Rimski državi hujše in obširnejše, nego katerokoli poznejše preganjanje po raznih drugih državah.

b) Sredstva, s katerimi se je ob tolikih zaprekah izvršilo tako hitro razširjanje krščanstva, niso bila naravna, ampak nadnaravna, ki dokazujejo, da krščanstvo ni človeško, ampak božje delo.

Naravna sredstva, s katerimi se med ljudmi dosežajo veliki uspehi, so: oborožena sila, podpora velikašev in svetnih vladarjev, sijaj in bogastvo, časni dobiček in vse to, kar človeške strasti budi in jim ugaja. S takimi sredstvi so se mogle nekatere države in nekatere krive vere hitro razširiti daleč naokrog, kakor n. pr. Mohamedova kriva vera in Mohamedanska država, arianizem in krivoverstva 16. stoletja. A krščanstvo se ni ustanovilo in širilo s takimi sredstvi.

Prvi oznanjevalci in širitelji krščanske vere so bili dvanajsteri apostoli in nekateri njihovi učenci. Ti so šli med malo naobražene narode, pa tudi med omikane, ponosne in mogočne Grke in Rimljane. S preprosto besedo so oznanjali Kristusa, križanega. Meča se niso posluževali, pa tudi ne učenega dokazovanja. Svetni velikaši jih niso podpirali, marveč so jim večinoma nasprotovali in jih preganjali. Bogastva niso imeli in časnega dobička ali drugih zemeljskih dobrot niso obetali, marveč učili so svoje pristaše nesebične požrtvovalnosti in zatajevanja samega sebe. Vendar pa so se klanjali njihovemu nauku ljudje vsake vrste, bogatini in reveži, učenjaki in pre-

¹⁾ „Si Tiberis ascendit in moenia, si Nilus non ascendit in arva, si caelum stetit, si terra movit, si fames, si lues: statim ‚Christianos ad leones!‘ adclamatur.“ (Tertull. Apol. cap. 40.)

prosto ljudstvo, izobraženi in neizobraženi narodi. Tako čudovit uspeh se ni mogel doseči naravnim potom.

Razširjanje krščanstva v prvih stoletjih se je izvršilo z nadnaravnimi sredstvi, v katerih se razodeva božja vsemogčnost. Taka **nadnaravna sredstva** so bili poleg dejanske milosti božje, ki je razsvetljevala in krepila prve kristjane, zlasti čudeži, s katerimi je Bog na viden način opetovano dokazoval resničnost krščanske vere, dokler ni bila zadosti ukoreninjena in razširjena.

a) Apostoli so potrjevali resničnost svojega označevanja z mnogimi čudeži, ki so jih delali v Jezusovem imenu. Sv. evangelist Marko sklepa svoj evangelij z besedami: „Oni (apostoli) pa so šli in so učili povsod, in Gospod je delal z njimi in je potrjeval besedo s čudeži, ki so se potem godili.“ (Mark. 16, 20.) V Jeruzalemu so storili apostoli toliko čudežev, da so ljudje polagali bolnike na ulico, koder so pričakovali, da pride Peter, zaupajoč, da jih ozdravi že njegova senca; in tudi iz okolice so prinašali bolnike v Jeruzalem. (Dej. ap. 5, 12.) V čudodelno moč svetega Pavla so imeli ljudje toliko zaupanje, da so njegove rutice in pasove polagali na bolnike, in le-ti so bili ozdravljeni. (Dej. ap. 19, 11.) Posamezne čudeže pa sv. Luka v Dejanju apostolov izrečno navaja, n. pr., kako sta Peter in Janez v Jeruzalemu ozdravila v Jezusovem imenu hromega človeka, ki je miloščine prosil pri templjevih vratih (Dej. ap. 3, 1 sl.); kako je Peter od mrtvih obudil dobrodelno Tabito (Dej. ap. 9, 36 sl.) in kako je Pavel čudežno ozdravljal raznovrstne bolnike. (Dej. ap. 14, 7 sl.; 28, 8 sl.)

β) Pa tudi na apostolih samih se je zgodilo mnogo čudežev. Čudovit je bil prihod Sv. Duha, dar jezikov in hitra izpremema apostolov, ki so bili poprej boječi in polni predsodkov, prejemši Sv. Duha pa so postali mahoma srčni in razsvetljeni oznanjevalci Jezusovih naukov. Pravi čudež je Savlovo izpreobrnjenje (Dej. ap. 9) in prav tako Petrova rešitev iz ječe. (Dej. ap. 12.)

γ) Ne le apostoli, ampak tudi drugi verniki v prvih treh stoletjih, zlasti sv. mučenci so delali čudeže v Jezusovem imenu. Večkrat so se tudi po smrti svetih mučencev na njihovo priprošnjo dogajali prav mnogi čudeži. Takih čudežev tudi never-

niki niso mogli tajiti, ampak so jih pripisovali čaranju ali podobnim skrivnim silam.

B. Kakor hitro razširjanje, tako tudi **vedni obstanek** krščanske vere in Cerkve ni človeško, ampak je **božje delo**.

Ko so se Judje posvetovali, bi li kazalo v smrt obsoditi apostole, da bi več ne oznanjali Jezusa Kristusa in njegove vere, so naposled pritrdili izreku modrega Gamaliela: „Če je od ljudi ta naklep ali to delo (Kristusov nauk in njegova Cerkev), se poruši (samo), če je pa od Boga, ga ne boste mogli razdreti.“ (Dej. ap. 5, 38–39.) Velika človeška dela so se že porušila in so razpadla: mogočne države, modroslovni sestavi in druge človeške ustanove. Kristusova Cerkev pa že blizu 2000 let vedno trdno stoji, raste in se razcvita, dasi je nikdar niso nehale napadati sovražne sile. V začetku so jo Judje in pogani hoteli zatreti s krvavim preganjanjem. Potem se je morala boriti zoper razna krivoverstva. Večkrat so ji nasprotovali mogočni vladarji. Izdajali so jo včasih tudi njeni lastni sinovi. Ako bi bila krščanska vera in Kristusova Cerkev človeška ustanova ter njena ohranitev prepuščena le slabim človeškim močem, bi bila ob tolikem nasprotovanju morala že davno propasti. A vzdržuje jo moč njenega božjega ustanovitelja, ki je dal preroško zagotovilo, da njegove Cerkve peklenska vrata ne bodo premagala. Posamezniki in tudi celi narodi so odpadli in odpadajo ter se pogubljujejo. A na mesto teh nesrečnikov vstopajo v Kristusovo Cerkev v večjem številu novi udje.

Celo vidni dokazi nadnaravnega božjega delovanja za ohranitev in neprestano razširjanje krščanske vere, namreč čudeži, niso nikdar popolnoma prenehali. Dasi niso tako pogostni, kakor v začetku krščanstva, vendar so se dogajali v vseh časih in se godé še vedno, kjer božja previdnost spozna to za potrebno, da se versko prepričanje na novo poživí.

Dokazali smo, da se je krščanstvo razširjalo in da se ohranjuje z nadnaravnimi sredstvi, z neposredno božjo pomočjo. To je nov dokaz, da je začetnik krščanstva, Jezus Kristus, to, kar sam priča o sebi: božji poslanec in pravi Sin božji.

§ 22.

Krščanski mučenci.

Krščanski mučenci so oni junaški spoznavalci krščanske vere, ki so dali svoje življenje za Kristusa. Imenujejo se tudi izpričevalci (*μαρτυρες*), ker izpričujejo s svojo krvjo resničnost in božji izvor krščanske vere. To pa v dvojnem oziru:

1. Prvi mučenci, apostoli in učenci Jezusovi ter mnogi njihovi sodobni vrstniki, so **najverodostojnejše prče** Jezusovih čudežev. Ti čudeži pa so neovržni dokazi Jezusovega božanstva.

Prvi mučenci so Jezusove čudeže večinoma sami videli, in kar so videli, o tem so pričali s svojo krvjo, kakor je Jezus svojim apostolom že poprej napovedal: „In boste mi priče v Jeruzalemu in po vsi Judeji in Samariji in do kraja sveta“ (Dej. ap. 1, 8); in zopet na drugem mestu: „Vi pa ste priče teh reči“ (Luk. 24, 48), da je namreč Kristus trpel, umrl in tretji dan od mrtvih vstal.

Poznejši mučenci so videli čudeže, katere so v Jezusovem imenu delali apostoli in učenci Jezusovi, in s katerimi je Bog poveljeval tudi druge spoznavalce krščanske vere, največkrat prav mučence same. Kateri pa niso sami videli čudežev, tem je bilo v onem času lahko, poučiti se in tako priti do trdnega prepričanja.

To je značilno znamenje vseh krščanskih mučencev, da niso šli v smrt za kako osebno mnenje, ki more biti tudi napačno, kakor so bili napačni n. pr. verski nazori ter nauki krivoverca Husa, ampak krščanski mučenci so trpeli in umirali za prepričanje, ki je izviralo iz dejanskih dogodkov, čudežev, katere so ali sami doživeli, ali pa jim je bilo porok zanje pričevanje vse Cerkve.

2. Mučenci, ki so prelili svojo kri za krščansko vero, izpričujejo njeno resničnost in njen božji izvor tudi s tem, da so razodevali v svojem trpljenju tako čudovito **srčnost** in toliko **stanovitnost**, da si tega ne moremo razlagati iz naravne krepkosti človeške volje, ampak moramo misliti na izredno in nadnaravno božjo pomoč. Ako je pa Bog s svojo milostjo čudovito podpiral krščanske mučence, potem je to nov dokaz, da so se le-ti borili za resnico.

Da popolnoma jasno spoznamo prepričevalno silo tega dokaza, moramo uvaževati število mučencev, njihove muke,

njihovo junaško stanovitnost, njihovo ljubezen do sovražnikov in slednjič čudeže, ki so se pogosto dogajali z mučenci.

a) Kdor pozna cerkveno zgodovino prvih treh stoletij, more nekoliko soditi, kako silno **veliko kristjanov** je samo v tej dobi pretrpelo mučeniško smrt le v Rimski državi; natančno prešteti jih ni možno. Navadno štejemo deset rimskih cesarjev, ki so preganjali kristjane. Njihovi ukazi pa so bili večinoma tako sestavljeni, da so se oblastniki po posameznih pokrajinah mogli nanje sklicevati ter nadaljevati preganjanje tudi takrat, kadar so vladali milejši cesarji. To so delali tem laže, ker so rimski državni zakoni že sami prepovedovali krščansko vero, češ, da je državi nevarna.

Ne le krščanski, ampak tudi poganski pisatelji one dobe pričajo o ogromnem številu krščanskih mučencev.

Ko je v začetku četrtega stoletja zavladal Konstantin Vélikí, je krvavo preganjanje kristjanov v Rimskem cesarstvu sicer ponehalo, a začelo se je po drugih krajih, zlasti v Perziji in Armeniji. V Afriki pa so z divjo grozovitostjo mučili in preganjali pravoverne kristjane arianski Vandali. Pa tudi pozneje je moralo krščanstvo pretrpeti krvavo preganjanje skoraj povsod, kamorkoli je prodrlo, v Evropi, Afriki, na Kitajskem, Japonskem i. t. d. Ni je skoraj dežele, katere bi še ne bila porosila mučeniška kri.

b) **Muke**, katere so morali prestajati krščanski mučenci, so bile grozne. Tako se niso nikdar kaznovali ne razbojniki, ne izdajalci, ne katerikoli drugi zločinci. Nezaslišana mučila so si neverniki izmišljevali, da bi premagali stanovitnost krščanskih mučencev.¹⁾ Nobena vera ni imela prebiti tako hude izkušnje, kakor krščanska vera; pa tudi nobena izkušnja se še ni tako častno ponesla, kakor ta.

c) **Stanovitnost** krščanskih mučencev je naravnost čudovita. Ni jih oplašilo morilno orodje, ne tuljenje zveri, ne temne ječe. Mirno in trezno so odgovarjali sodnikom, veseli poslušali svojo smrtno obsodbo; z nebeško radostjo na obličju so stopali na morišča. Svesti so si bili, da jih podpira milost Onega, za katerega so trpeli.

¹⁾ „Tormentorum genera inaudita excogitabantur.“ (Lactantius, c. 16.)

Ako pomislimo, kako slaba je splošno človeška narava, kako nestanovitna je večinoma človeška volja, kadar je treba kaj žrtvovati in trpeti, si ne moremo razlagati stanovitnosti in vztrajnosti krščanskih mučencev drugače, nego da jo pripisujemo nadnaravni božji pomoči.

Tudi naravna krepkost človeške volje more dovesti posamezne ljudi do junaških činov. Imamo zgledov, da so pogani in razni krivoverci, o katerih ne moremo misliti, da bi jih bila podpirala kaka nadnaravna božja pomoč, žrtvovali svoje življenje za kako idejo. A to so bili le posamezniki, večinoma krepki možje. Krščanskih mučencev pa je na tisoče in tisoče, in to ne le junaških mož, ampak tudi po naravi slabotnih žen, boječih devic, onemoglih starčkov, nedorastlih otrok, preprostih ljudi in sužnikov, kateri ne poznajo onega ponosa in one častizeljnosti, ki naravno še najbolj krepi človeško voljo.

Krščanskih mučencev ni navduševal ogenj slepe strasti (fanatizem). Ta ogenj včasih mogočno vzplamti, pa kmalu ugasne. Junaštvo krščanskih mučencev pa je bilo trajno: stoletja ga niso premagala, in pokazalo se je povsod, kjer se je preganjala krščanska vera. Strast človeka zaslepi in ovira trezno mišljenje. Krščanski mučenci pa so ohranili vseskozi dušni mir. Tako modro so odgovarjali sodnikom, da nas njihovi odgovori nehoté spominjajo Kristusove obljube: „Dano vam bo ono uro, kaj govorite.“ (Mat. 10, 19.)

Tako splošno junaštvo, tako trajna in mirna stanovitnost v prenašanju najhujšega trpljenja in najmučnejše smrti, katere bi se bili mučenci lahko rešili z eno samo besedo: to je nadnaravna, čudovita prikazen.

Bilo je sicer ob času preganjanja tudi nekoliko odpadnikov od krščanske vere. A ti nesrečniki ne morejo razveljaviti našega dokaza. Nadnaravna pomoč, s katero je Bog podpiral krščanske mučence, je posebna milost. Dejanska milost božja pa človeške volje k dobremu ne sili, ampak jo samo nagiblje in krepi, in človek mora z njo zvesto sodelovati, sicer jo prejema nepridoma. (II. Kor. 6, 1.)

č) Delovanje nadnaravne milosti božje se razodeva tudi v **vedenju** krščanskih mučencev proti sovražnikom. Človeška narava se sovražniku upira in mu hoče škodovati ali ga uničiti. Fanatik črti in sovražno zasleduje vsakega nasprotnika svoje ideje. Krščanski mučenci pa krivično preganjanje mirno trpe. Ne mislijo na upor, ne črtijo in ne preklinjajo svojih krutih zatiralcev, ampak odpuščajo jim, ljubijo jih in molijo zanje po zgledu svojega božjega Učenika in najvišjega Vzornika.

d) Pogostokrat so očitni čudeži pričali, da je bil Bog s krščanskimi mučenci. Pojavljale so se čudovite prikazni v naravi. Mnogim mučencem niso nič škodovala raznovrstna mučila, kakor ogenj, vrelo olje i. dr. Nekateri so bili poškodovani, pa so hipoma zopet ozdraveli. Zveri so se večkrat obotavljale, mučencem kaj žalega storiti, čeprav so jih neverniki nanje káčili. Razni čudeži so se dogajali tudi po smrti mnogih mučencev na njihovo priprošnjo. Veliko nevernikov se je po teh čudežih izpreobrnilo. Drugi pa so ostali trdovratni in so dolžili kristjane čarodejstva ali rabe skrivnih, demonskih sil.

Mučeništvo je torej ne le veličastna, ampak zares čudovita in nadnaravna prikazen v krščanstvu ter jasen dokaz njegovega božjega izvora, torej tudi božanstva Jezusa Kristusa. Prav ta dokaz je mnogo nevernikov prepričal o resničnosti krščanske vere. Duhoviti Tertulijan, ki ga je tudi junaštvo krščanskih mučencev napotilo, da je začel resno razmišljati o krščanstvu in da je prišel do spoznanja njegove resničnosti, kliče zato poln srčnosti preganjalcem kristjanov: „Le križajte, le mučite, le obsojajte, le zatirajte nas!... Čim večkrat nas pokosite, tem bolj se množimo; seme je kri kristjanov.“¹⁾

§ 23.

Prenovitev sveta po krščanstvu.

Po sadu se spoznava drevo. „Dobro drevo ne more roditi slabega sadu in slabo drevo ne roditi dobrega sadu.“ (Mat. 7, 18.) Ako se prepričamo, da je krščanska vera rodila dober sad, da so bili in so blagodejni njeni učinki, bomo sklepali, da ne more biti slabo drevo, ampak da mora biti zares to, kar smo dokazali že z mnogih strani: nebeška rastlina, presajena na zemljo; da ji ne more biti podlaga laž ali zmota, ampak resnica.

A. Krščanska vera je vseskozi najuspešneje in vsestransko **blagodejno vplivala** na duševni razvoj in pravo srečo človeštva. Sad krščanstva je čudovita prenovitev sveta v umstvenem, нравnem in družabnem ali socialnem oziru.

¹⁾ „Cruciate, torquete, damnate, atterite nos!... Plures efficimur, quoties metimur a vobis; semen est sanguis christianorum.“ (Tertull. Apol. cap. 50.)

1. **V umstvenem oziru** je tavalo človeštvo, preden je Kristus prišel na svet, v temi nevednosti in zmote gledé na najvažnejša vprašanja. Skoraj popolnoma se je izgubilo spoznanje pravega Boga. Mnogoboštvo in človeškega duha sramoteče malikovanje je bilo splošno razširjeno. Samo izvoljeni izraelski narod je še častil edino pravega Boga, a začasno so se celo Izraelci udajali malikovanju. Pa tudi sami sebe in svojega poslednjega namena ljudje niso več jasno poznali. Niso vedeli, čemu so na svetu, in kaj se po smrti z njimi zgodi. Vero v nesmrtnost človeške duše so sicer ohranili vsi narodi, a kako nedoločne in napačne pojme so imeli o življenju onstran groba! Zato je tudi vedno bolj ginila skrb za srečno večnost. Človeštvo je iskalo le časne sreče in hrepenelo le po čutnem uživanju.

A kakor temna noč beži pred jutranjo zarjo, tako je ginila nevednost in zmota pred obličjem nebeškega Učitelja, Jezusa Kristusa. Česar ni mogel doseči ne modri Sokrat, ne njegov izvrstni učenec Platon in ne vsi drugi modrijani, to je izvršil Jezus Kristus: On je učil in naučil spoznavati pa tudi ljubiti in dostojno častiti edino pravega Boga, in sicer ne le peščico svojih učencev, ampak po teh tudi vse ljudi in vse narode do konca sveta: učenjake in preprosto ljudstvo, celo najnežnejšo deco. On je tudi odgovoril na vprašanje: „Od kod smo prišli, in kam gremo?“ Razodel in pokazal je vsem ljudem, bogatinom in revežem do ubogih in zatiranih sužnjev, eden in isti vzvišeni namen: večno zveličanje v nebesih.

2. **V nravnem oziru** je padlo človeštvo v poganski dobi še globlje, nego v umstvenem oziru. Pomoč je bila tukaj še težja, ker je mnogo lažje človeka poučiti, nego poboljšati ga. A krščanstvo je izvršilo tudi poslednje. Dvignilo je milijone ljudi iz brezdna izprijenosti in pregrehe do visoke stopnje kreposti in svetosti. Tako je prenovilo svet tudi v nravnem oziru. Kjerkoli se je razširila in ukoreninila krščanska vera, povsod so se pokazale tudi prelepe krščanske čednosti: ljubezen do Boga in do bližnjega in še posebe ljubezen do sovražnikov, ponižnost, čistost in mnoge druge čednosti, katere so bile nevernikom komaj po imenu znane. V vseh časih je rodilo in še dandanes poraja krščanstvo svetnike, ki so nam vzorniki kreposti in popolnosti.

Ako pomislimo, kako težko je poboljšati le enega нравno izprijenega človeka, kako velike uspehe pa je doseglo krščanstvo, kolika je bila n. pr. razlika med življenjem nevernikov in kristjanov v Rimski državi in posebno v Rimu, moramo priznati, da to ni bilo človeško delo, ampak delo božje vsemo-gočnosti in milosti.

Tega dokaza ne more ovreči dejstvo, da se nahaja tudi v krščanski dobi in v krščanskih deželah mnogo ljudi na prav nizki stopnji нравnosti, v katerih se malo ali nič ne razodeva blažilna in preustvarjalna moč krščanstva. Da je tako, temu ni krivo krščanstvo, ampak ljudje, ker nočejo rabiti sredstev, ki jim jih v obilni meri nudi Kristusova vera.

3. Krščanska vera je prenovila svet tudi **v družabnem ali socialnem oziru.**

Razodela je človeško čast in dostojanstvo, učeč, da je vsak človek ustvarjen po božji podobi in odrešen z dragoceno Kristusovo krvjo, in da smo vsi ljudje poklicani v isto večno zveličanje v nebesih. Zato je moralo v krščanstvu polagoma izginiti in prenehati, kar je bilo temu dostojanstvu nasprotno, kakor: sužnost, kupčevanje z ljudmi, izpostavljanje in morjenje bolehnih in pohabljenih otrok, borbe obsojencev z zverinami v razveseljevanje brezsrčnim gledalcem, razloček med Grki in brezpravnimi barbari, nečloveško ravnanje z ujetimi in premaganimi sovražniki.

Jezusov izrek: „Kar ste storili kateremu teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili“ (Mat. 25, 40), je odprl trpečemu človeštvu neusahljiv vir dobrodelnosti. Nastali so zavodi v pomoč bolnikom, revežem, sirotam i. dr. Kristjani so izvrševali s tako gorečnostjo ljubezen do bližnjega, tudi do svojih nasprotnikov in sovražnikov, da so jih občudovali celo neverniki.

Krščanstvo je oblačilo in posvetilo družinsko življenje, učeč, da je krščanski zakon zakrament, sveta in dosmrtna zveza med enim možem in eno ženo. Krščanskemu možu žena ni sužnica, ampak enakopravna družica. Vzgoja otrok je starišem sveta dolžnost; otrokom pa so stariši namestniki božji, zato jih morajo spoštovati, ljubiti in jim biti pokorni.

Pa tudi državi daje šele krščanska vera trdno podlago. Ona uči, da je vsaka oblast od Boga, in da se moramo tudi državni oblasti pokoriti ne le zaradi kazni, ampak zaradi vesti

(Rim. 13). Z druge strani pa zopet uči, da so državni oblastniki Bogu odgovorni za to, kar zahtevajo od svojih podložnikov. Tako daje krščanstvo zakoniti oblasti veljavo, kakoršne ji nikdar ne more dati samo zunanja moč in sila orožja; podložnike pa varuje samovoljnega in krivičnega nasilstva.

Pereče „delavsko vprašanje“ se more uspešno in pravično rešiti le po načelih krščanske vere. Ona uči, da je delo vsakemu človeku dolžnost. „Če kdo noče delati, naj tudi ne jé.“ (II. Tes. 3, 10.) Delo ni več sramotno, odkar ga je posvetil sam božji Zveličar. Krščanska vera pa tudi uči, da je razlika med stanovi, ker smo vsi ljudje združeni tako, kakor udje enega telesa. (Rim. 12, 4.) Ako bi vsakdo živel in delal tako, kakor je primerno njegovemu stanu, ter vestno izpolnjeval svoje dolžnosti, potem bi bilo zdravo celo telo. In ako bi namesto krivice in sile krščanska pravičnost in ljubezen delili ljudem zemeljske dobrrote, potem bi imel vsakdo toliko, kolikor potrebuje za časno življenje, katero pa je in ostane le čas truda in pripravljanja za večno življenje. Kakšen bi moral biti komunizem ali socializem, da bi mogel zares osrečiti človeški rod, ali vsaj izdatno zmanjšati revščino in bedo, to so pokazali prvi kristjani, delujoči po izreku: „Kar je mojega, bodi tvoje!“ (— ne pa: „Kar je tvojega, bodi moje!“)

Česar ni mogla izvesti nobena modroslovska šola in sploh nobena človeška uredba, to je izvršilo krščanstvo. Prenovilo je svet tako, da Kristusov prihod na svet deli zgodovino človeštva na dva dela, in ima zgodovinska veda vzroka dovolj, da šteje leta od Kristusovega rojstva naprej in nazaj. Taka prenovitev v zgodovini človeštva se ni mogla izvršiti naravnim potom, ker ni bilo zadostnih naravnih vzrokov, pač pa premnogo silnih ovir. Morala se je torej izvršiti z nadnaravnimi silami, z božjo vsemogočnostjo. To pa je jasen dokaz, da je krščanska vera res pravo božje razodetje in njen začetnik, Jezus Kristus, pravi Bog.

B. Krščanstvo pa ni samo blagodejno vplivalo na skupno človeštvo, marveč **osrečuje** tudi vsakega **posameznega človeka**, kateri sprejme Kristusovo vero v svoje srce in se stanovitno prizadeva, da po njej tudi živi.

1. Krščanska vera razsvetljuje človeku **um**, ker mu določno odgovarja na vprašanja: Od kod sem? Čemu sem

na svetu? Kaj je moj poslednji namen? Po kateri poti morem dospeti do tega namena? To so vprašanja, ki si jih mora staviti vsak razumen človek, na katera si pa sam ne more določno odgovoriti. Krščanska vera pa je svetla luč, ki razsvetljuje pot življenja vsakomur, kdor ji hoče slediti. Jezus Kristus sam govori: „Jaz sem luč sveta; kdor hodi za menoj, ne hodi po temi, marveč bo imel luč življenja.“ (Jan. 8, 12.)

2. Krščanska vera krepi človeku **voljo**, ker ima nadnaravna sredstva, s katerimi naklanja vsakomur, kdor jih hoče uporabljati, milost in pomoč božjo. Taka sredstva so n. pr.: molitev, daritev sv. maše in posebno zakramenti. Sv. Pavel, ki bridko toži o slabosti človeške volje in o hudem nagnjenju, s katerim se je bilo tudi njemu boriti, nekako bojazljivo vzdihuje: „Jaz nesrečni človek, kdo me otme iz telesa te smrti?“ — t. j., kdo mi da moč, da premagam hudo poželenje? A zaupno si odgovarja: „Milost božja po Jezusu Kristusu Gospodu našem.“ (Rim. 7, 24. 25.) In čuteč, koliko moč mu daje ta milost, zatrjuje vesel: „Vse premorem v Njem, ki me krepča.“ (Fil. 4, 13.)

3. Krščanska vera s **tolažbo** napolnjuje človeško **srce**. Ona uči, da božja previdnost čuje nad nami. Dobra vest daje vernemu človeku mir srca, kakoršnega svet ne more dati. Ako ga tudi zadevajo časne nesreče, bridkosti in trpljenje, ga tolaži in krepi krščanska vera, učeč, „da se trpljenje sedanjega časa ne dá primerjati prihodnji časti, ki se razodene nad nami.“ (Rim. 8, 18.) Zlasti pa ima krščanska vera za smrtno uro tolažila in krepila, ki vernemu in pobožnemu kristjanu olajšujejo tudi poslednje in odločilne trenutke v življenju tako, da umirajočemu namesto strahu in groze blažen mir odseva z bledih ustnic in iz trudnih oči, ki jih zaupno vpira v križanega Zveličarja. „Draga v Gospodovih očeh je smrt njegovih svetnikov.“ (Ps. 115, 6.)

Kako osrečuje krščanska vera posameznega človeka, to more vsakdo sam na sebi opazovati, ako se prizadeva, da živi kolikor možno natančno po njenih naukih. Tedaj ga lastna izkušnja prepriča o resničnosti in božjem izvoru krščanske vere. Jezus Kristus nas sam pozivlje, naj živimo po njegovem nauku in potem sodimo, je li ta nauk od Boga. Govori namreč: „Moj

nauk ni moj, ampak Njega, ki me je poslal. Ako hoče kdo izpolnjevati njegovo voljo, bo spoznal, je li nauk od Boga, ali jaz sam iz sebe govorim.“ (Jan. 7, 16. 17.)

Dobrodelni in čudoviti vpliv krščanske vere na občni blagor in na srečo posameznih ljudi dokazuje njeno resničnost in njen božji izvor. (Še veliko lepši in čudovitejši pa bi moral biti sad krščanske vere, ako bi jo spoznali vsi ljudje in bi se vsi resno prizadevali, da bi vedno živeli po njenih naukih.)

§ 24.

Zaključek.

Krščanska vera je pravo in dovršeno božje razodetje.

Ker je začetnik in ustanovitelj krščanske vere, Jezus Kristus, pravi Bog, zato je krščanska vera **prava od Boga razodeta** vera.

Krščanska vera je pa tudi **dovršeno razodetje božje**, t. j., njej ne more slediti zopet druga od Boga razodeta vera, kakor je judovski sledila krščanska. Krščanstvo je popolno in dovršeno božje razodetje iz sledečih razlogov:

1. Že način, kako nam je bila razodeta krščanska vera, je najpopolnejši. V starem zakonu se je Bog razodeval po prerokih, svojih poslancih. Krščansko vero pa je prinesel na svet sam božji Sin, Jezus Kristus. Sv. apostol Pavel piše: „Velikokrat in po mnogih potih je nekdaj Bog govoril očakom po prerokih, poslednjič te dni nam je govoril po (svojem) Sinu.“ (Hebr. 1, 1. 2.)

2. Vsi proroki kažejo na Kristusa. Kristus sam pa pravi, da je prišel dopolnit postavo in preroke: „Nikar ne mislite, da sem prišel razvezovat postavo ali preroke; ne razvezovat, ampak dopolnit sem jih prišel.“ (Mat. 7, 15.)

3. Judovska vera je bila namenjena le enemu narodu in je imela le začasno veljavo. Krščansko vero pa je ustanovil Jezus Kristus za vse ljudi, za vse narode in vse čase. To je razvidno iz besedi, ki jih je govoril svojim apostolom: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu

Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18—20.)

Jezus Kristus je sicer svojim apostolom obljubil in poslal Sv. Duha, pa ne, da bi jim le-ta razodeval nove verske resnice, ampak da bi jih razsvetljeval, tako da bi Kristusov nauk prav umevali in ga nezmotno oznanjali.

Tudi zasebna razodetja, kakoršna so prejemale nekateri svetniki, (n. pr. sv. Terezija) — krščanske vere ne izpopolnjujejo, ampak jo le razlagajo ali pojasnjujejo.

Ker je krščanska vera od Boga razodeta, in sicer dovršeno razodetje božje, zato je tudi edino prava vera. Sv. apostol Pavel piše: „Ako bi vam angel iz nebes oznanjal evangelij, razen onega, ki smo vam ga mi oznanjali, bodi izobčen.“ (Gal. 1, 8.)

Vera, katero je Jezus Kristus prinesel na svet, je zato tudi edino zveličavna. „Nobeno drugo ime pod nebom ni dano ljudem, v katerem bi se mogli zveličati.“ (Dej. ap. 4, 12.)

Tretje poglavje.

O katoliški Cerkvi.

§ 25.

Pregled in razdelitev nauka o katoliški Cerkvi.

Iz doslej povedanega je jasno, da je vera, katero je Jezus Kristus prinesel na svet, od Boga razodeta vera, in sicer dovršeno razodetje božje. S tem pa še ni dovršen naš dokaz o resničnosti katoliške vere. Prepričati se moramo še, da pristno in **nepokvarjeno Kristusovo vero hrani in uči katoliška Cerkve.**

Nauk o katoliški Cerkvi bomo obravnavali v dveh delih. V prvem delu hočemo dokazati, da je Jezus Kristus ustanovil katoliško Cerkve. Iz tega bo sledilo, da je v svojem začetku imela in učila pravo od Boga razodeto vero, ker jo je prejela od svojega božjega ustanovitelja. A moramo se tudi prepričati, da katoliška Cerkve še dandanes

hrani in uči pristno in nepokvarjeno Kristusovo vero. Tega pa ne bi mogli vedeti, ako bi bil Jezus Kristus le zmotljivim ljudem izročil in prepustil oznanjevanje in razlaganje svete vere. Zato hočemo v drugem delu dokazati, da Sveti Duh razsvetljuje in vodi katoliško Cerkev tako, da more izpolnjevati svoj namen.

Dokaz, da je **Jezus Kristus ustanovil katoliško Cerkev**, uredimo takole:

Najprej se prepričamo, da je Jezus Kristus ustanovil vidno versko družbo ali Cerkev, v katero naj bi vstopili vsi ljudje, kateri sprejmejo njegovo vero, in ki naj bi trajala do konca sveta. Potem hočemo pojasniti uredbo in značilna znamenja te Cerkve. Pokazati hočemo Kristusovo Cerkev, kakoršna je bila v svojem začetku, t. j. ob ustanovitvi in v prvih stoletjih, potem pa dokazati, da ima edino katoliška Cerkev uredbo in značilna znamenja te Cerkve, da je torej samo ona prava, od Jezusa Kristusa ustanovljena Cerkev. — Da še natančneje spoznamo katoliško Cerkev in njen pomen za človeško družbo, bomo govorili tudi o razmerju med katoliško Cerkvijo in državo ter o Cerkveni državi in politiški samostalnosti rimskih papežev.

Da **Sveti Duh razsvetljuje in vodi katoliško Cerkev**, pojasnimo in dokažemo takole:

Prvič se prepričamo, da so bili apostoli osebno navdihnjeni od Svetega Duha, ki jim ga je Jezus Kristus obljubil in poslal. Drugič dokažemo, da Sveti Duh razsvetljuje in vodi tudi njihove naslednike, škofe z rimskim papežem, ali učečo Cerkev, ki je zato nezmotljiva v verskih in nravnih naukih. — Slednjič hočemo govoriti še o virih, v katerih so shranjene razodete resnice, in iz katerih jih zajema učeča Cerkev.

Iz vsega dokaza kot zaključek posnamemo, da uči katoliška Cerkev isto edino pravo, od Boga razodeto vero, katero je Jezus Kristus prinesel na svet, ter da je edino pravo versko vodilo (regula fidei): „Ako hočeš prav spoznati razodeto resnico in se večno zveličati, poslušaj katoliško Cerkev in izpolnjuj njene nauke.“

Beseda „cerkev“, staroslovensko црква, je nastala iz grške „*synagagē*“ (namr. *oikia*) = Gospodova hiša, v prenesenem pomenu pa zaznamuje družbo vernikov, ki se zbirajo v

Gospodovi hiši. Tudi latinska beseda „ecclesia“ je grškega izvora: *ἐκκλησία* = zbor ali družba (pa tudi zbirališče) vernikov.

Katoliška Cerkev je vidna družba vseh pravovernih kristjanov, ki verujejo iste nauke, prejemajo iste zakramente in imajo rimskega papeža za svojega vidnega poglavarja.

Da so v katoliški Cerkvi, in sicer samo v njej zbrani pravoverni kristjani, bo razvidno iz sledeče razprave.

Večkrat ima beseda „Cerkev“ ožji pomen ter zaznamuje le cerkvene predstojnike ali učečo Cerkev, n. pr.: „Kdor Cerkve ne posluša, ti bodi kakor nevernik in očitni grešnik.“ (Mat. 18, 17.)

Prvi del.

Jezus Kristus je ustanovil katoliško Cerkev.

A. Jezus Kristus je ustanovil vidno Cerkev za vse narode in za vse čase.

§ 26.

Jezus Kristus je ustanovil versko družbo ali Cerkev.

1. Še preden je Jezus Kristus razodel svojo namero, da hoče ustanoviti versko družbo ali Cerkev, se je moglo to pričakovati od njegove neskončne modrosti. Verska družba je namreč prikladna in primerna človeški naravi. Človek je družabno bitje. Kakor svoje časne sreče ne more doseči posameznik ločen od vseh drugih ljudi, ampak je išče v rodbini, državi in raznih drugih manjših ali večjih družbah, tako tudi svojo večno srečo najlažje doseže v verski družbi.

2. Jezus Kristus je pa tudi z besedo in dejanjem jasno pokazal svojo namero in voljo, da hoče ustanoviti versko družbo ali Cerkev, v katero naj bi vstopili vsi ljudje, kateri sprejmejo njegovo vero. To voljo izraža v raznih prilikah o „božjem kraljestvu“, o „nebeškem kraljestvu“, o „svojem kraljestvu“ tukaj na zemlji. Priliko o dobrem pastirju sklepa z besedami: „Imam še drugih ovác, katere niso iz tega hleva (iz judovskega naroda); tudi one moram pri-

vesti, in poslušale bodo moj glas, in bo en hlev in en pastir.“ (Jan. 10, 16.) Govori pa tudi naravnost in brez prilike o svoji Cerkvi: „Ti si Peter (skala), in na to skalo bom zidal svojo Cerkev.“ (Mat. 16, 18.)

Besedam je sledilo dejanje. Zbiral je okrog sebe učence in izmed njih je odbral 12 apostolov, ki naj bi oznanjevali njegove nauke ter bili predstojniki njegove Cerkve, v katero naj bi sprejemali vernike vseh narodov. Ko jih je pripravil za ta poklic, jim je rekel pred svojim vnebohodom: „Kakor je Oče poslal mene, tudi jaz pošljem vas.“ (Jan. 20, 21.) „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18—20.)

Apostoli so zvesto izvrševali sprejeto nalogo. Prejemši Sv. Duha so začeli v Jeruzalemu oznanjati Jezusov nauk in so že prvi dan krstili ter sprejeli v Kristusovo Cerkev okrog 3000 vernikov. Kmalu potem so se razšli po svetu, učiti in krščevat vse narode. Povsod so ustanavljali krščanske občine, a vse te občine so bile združene v eno celoto, Cerkev Kristusovo.

§ 27.

Kristusova Cerkev je vidna družba.

Kristus je hotel, naj bodo tisti, ki sprejmejo njegove nauke, združeni tudi po zunanje, to je, njegova Cerkev naj bo **vidna družba**. To je razvidno iz sledečih razlogov:

1. Kristus je ustanovil vidno znamenje, s katerim se verniki sprejemajo v njegovo Cerkev, namreč sveti krst.

2. Odredil je za svojo Cerkev vidno službo božjo, zlasti daritev svete maše.

3. Dal je Cerkvi vidne predstojnike, apostole in njihove naslednike, ki naj bi vernike učili, opravljali daritev svete maše, delili svete zakramente, dajali zapovedi ter tako svoje podložnike vodili do večnega zveličanja. Vernikom pa je zapovedal, da morajo poslušni biti svojim predstojnikom. „Kdor Cerkve ne posluša, ti bodi, kakor nevernik in očitni

grešnik.“ (Mat. 18, 17.) — Vse to je le možno, ako je Kristusova Cerkev vidna družba.

4. Slednjič primerja Kristus svojo Cerkev z lučjo, postavljeno na svečnik, in z mestom na gori, ki ne more ostati skrito. (Mat. 5, 14.)

Motijo se torej oni krivoverci, ki trdijo, da je Kristusova Cerkev nevidna družba onih kristjanov, ki so pravični v božjih očeh, in da zategadelj le Bog more vedeti, kdo je ud Kristusove Cerkve.

Udje Kristusove Cerkve so vsi ljudje, kateri so bili po svetem krstu vanjo sprejeti, naj bodo pravični ali grešniki, ako le niso bili izobčeni ali niso od nje samovoljno odpadli. Da so tudi grešniki udje Kristusove Cerkve, uči Jezus Kristus sam, ko svojo Cerkev primerja njivi, na kateri raste do časa žetve poleg pšenice tudi ljuljka, in pa mreži, v kateri so dobre in malovredne ribe. (Mat. 13, 24 sl. 47 sl.) Tudi je Jezus svojce učil moliti: „Odpusti nam naše dolge“ (Mat. 6, 12), in ustanovil je poseben zakrament (svete pokore), v katerem se udom njegove Cerkve odpuščajo grehi. (Jan. 20, 23.)

§ 28.

Jezus Kristus je ustanovil le eno Cerkev.

Jezus Kristus je ustanovil le **eno** Cerkev, po kateri naj bi vsi ljudje postali deležni milosti odrešenja, in ki naj bi bila vsem ljudem voditeljica v večno zveličanje. Govori namreč vedno le o eni Cerkvi, ki jo imenuje svojo Cerkev (Mat. 16, 18); primerja jo čredi, ki se nahaja v enem hlevu in jo vodi en pastir (Jan. 10, 16), in želi, da bi bili edini med seboj vsi, kateri bodo verovali vanj, tako, kakor je sam zedinjen s svojim nebeškim Očetom. (Jan. 17, 20—21.) Sveti apostol Pavel pa primerja Kristusovo Cerkev telesu, čigar (nevidna) glava je Kristus, posamezni verniki pa so udje tega telesa. (I. Kor. 12, 27.)

Ker je Kristus ustanovil le eno Cerkev, je jasno, da more izmed raznih verskih družb, ki se imenujejo krščanske cerkve, le ena biti prava Kristusova Cerkev, in da se motijo, kateri trdijo, da so vse krščanske verske ločine enako dobre ter da se človek v vsaki lahko zveliča. Zmota ne more biti enaka resnici. Le prava Kristusova Cerkev nam kaže pot do večnega zveličanja.

§ 29.

Kristusova Cerkev je ustanovljena za vse čase.

Kristusova Cerkev je ustanovljena za **vse čase**, t. j., trajala bo do konca sveta. To moremo sklepati iz njenega namena, pa tudi iz jasnih Kristusovih izrekov.

a) Kristusova Cerkev je nositeljica krščanske vere, utelešeno krščanstvo. Krščanstvo pa je popolno in dovršeno razodetje božje, ki je namenjeno za vse čase (§ 24); torej mora Kristusova Cerkev trajati do konca sveta, da more izpolnjevati svoj namen.

b) Kristus je govoril Simonu Petru: „Ti si Peter (skala), in na to skalo bom zidal svojo Cerkev, in peklenška vrata je ne bodo premagala.“ (Mat. 16, 18.) Vsem apostolom in njihovim naslednikom pa je obljubil: „Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 20.)

Iz tega je razvidno, da ne more biti prava Kristusova Cerkev nobena izmed onih verskih družb, katere se sicer imenujejo krščanske in so bile v prejšnjih časih deloma zelo razširjene, pa so pozneje ali popolnoma izginile, ali pa le še v kakem kraju životarijo, ne da bi imele zmožnost in da bi se resno prizadevale, razširiti se med vsemi narodi.

B. Uredba in znamenja Kristusove Cerkve.

§ 30.

Trojna služba in oblast apostolov.

Kristusova Cerkev je podobna živemu telesu z mnogimi udi, ki imajo zelo različna opravila.

Jezus Kristus je izbral izmed onih, kateri so verovali vanj, 12 apostolov. Tem je izročil izvrševanje one trojne službe, ki jo je sam opravljal tukaj na zemlji, namreč učeniške, duhovniške (ali svečeniške) in kraljevske (ali pastirske) službe.

a) Jezus je izročil apostolom **učeniško** službo, to je dolžnost in oblast, njegove nauke vedno čiste in nepokvarjene ohraniti, oznanjati in razlagati. Poučeval jih je tri leta pred svojo smrtjo, in po svojem vstajenju se jim je večkrat prikazal ter jih še natančneje seznanil s svojimi namerami, potem pa

jim je rekel pred svojim vnebohodom: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščajte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18—20.)

b) Izročil jim je **duhovniško** službo, to je dolžnost in oblast, opravljati daritev svete maše, deliti svete zakramente ter s temi in drugimi primernimi sredstvi naklanjati in podeljevati ljudem one milosti, ki jih je on sam zaslužil s svojim trpljenjem in s svojo smrtjo na križu. Potem, ko je na večer pred svojim trpljenjem prvikrat sam opravil nekrvavo daritev, je rekel apostolom: „To delajte v moj spomin.“ (Luk. 22, 19.) Krščevati jim je zapovedal z zgoraj navedenimi besedami: „Dana mi je vsa oblast...“ Znamenito oblast, grehe odpuščati, jim je dal, ko se jim je prikazal po svojem vstajenju ter jim rekel: „Prejmite Svetega Duha! Katerim boste grehe odpustili, so jim odpuščeni, in katerim jih boste zadržali, so jim zadržani.“ (Jan. 20, 22—23.)

c) Slednjič jim je izročil **kraljevsko** službo, to je dolžnost in oblast, v njegovem imenu vernike vladati: opominjati in voditi jih k bogoljubnemu življenju, dajati jim ukaze in zapovedi, soditi jih in po potrebi tudi kaznovati. Rekel je namreč apostolom: „Resnično vam povem: Karkoli boste zavezali na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih; in karkoli boste razvezali na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.“ (Mat. 18, 18.) „Zavezovati“ in „razvezovati“ pomenja v svetopisemskem govoru postavodajalno in sodno, torej vladarsko oblast.

To trojno oblast je dal Jezus Kristus ne vsem vernikom, ampak samo apostolom, da so jo izvrševali v njegovem imenu, ne pa v imenu vernikov. Rekel je namreč apostolom: „Kakor je Oče poslal mene, tudi jaz pošljem vas.“ (Jan. 20, 21.) „Niste vi mene izvolili, ampak jaz sem vas izvolil, in sem vas postavil, da greste in obrodite sad.“ (Jan. 15, 16.)

V Kristusovi Cerkvi je torej po uredbi njenega božjega ustanovitelja razlika med učečo in poslušajočo Cerkvijo, med duhovniki in neduhovniki, med predstojniki in podložniki.

§ 31.

Prvenstvo (primat) sv. Petra.

Jezus Kristus je dal apostolom oblast, vladati Cerkev, ki jo je ustanovil. A hotel je, naj bode njegova Cerkev le ena in edina. Zato je izbral izmed apostolov, ki naj bi bili cerkveni predstojniki, enega, namreč sv. Petra, ki naj bi bil vsej Cerkvi **najvišji predstojnik** ali vidni poglavar. Apostolu Petru je izročil Kristus prvenstvo (primat) v svoji Cerkvi, in sicer ne le prvenstva časti, ampak tudi **prvenstvo oblasti nad vso Cerkvijo** (non tantum primatum honoris, sed et iurisdictionis). Tako je postal sv. Peter vidni namestnik Kristusov na zemlji in vrhovni poglavar vsej Cerkvi (supremum caput universae Ecclesiae).

Da je odmenil sv. Petra za nekaj posebnega in višjega, je razodeval Jezus Kristus že s svojim vedenjem do njega. Potem je Petru z jasnimi besedami obljubil prvenstvo v svoji Cerkvi. To obljubo je izpolnil, ko mu je po svojem vstajenju izročil najvišjo cerkveno oblast. Po Kristusovem vnebohodu je Peter svoje prvenstvo tudi izvrševal, kar so priznavali vsi drugi apostoli.

1. Kristus je razodeval že s svojim **vedenjem do apostola Petra**, da ga je odločil za nekaj posebnega in višjega. Ob raznih prilikah ga je odlikoval pred drugimi apostoli. Ko ga je izvolil za apostola, je premenil njegovo ime Simon v pomenljivo ime Kefa, t. j. Peter, skala. (Jan. 1, 42.) (Sirsko „Kefa“, grško „πέτρα“ in „πέτρος“ pomenja skalo.) S tem imenom je hotel že tedaj označiti njegov bodoči poklic. — Iz Petrovega čolna je Jezus učil in njemu je obljubil, da bode odslej lovil ljudi. (Luk. 5, 3, 10.) — Peter je bil z Jakobom in Janezom priča, ko je Jezus obudil Jajirovo hčer (Luk. 8, 51), ko se je izpremenil na gori Taboru (Luk. 9, 28), in ko je na Oljiski gori trpel smrtne bridkosti. (Mat. 26, 37.) — Petru je prvemu noge umil. (Jan. 13, 6.) — Njemu se je prikazal po svojem vstajenju posebe in prvemu izmed apostolov. (Luk. 24, 34; I. Kor. 15, 5.) — Njemu je prerokoval mučeniško smrt na križu. (Jan. 21, 19.) — Zanj je posebe molil, da bi ga potrdil v veri. Govoril mu je namreč na večer pred svojim trpljenjem: „Simon, Simon, glej, satan vas je poželel, da bi vas presejal, kakor pšenico. Jaz pa

sem prosil zate, da ne neha tvoja vera; ti pa potrjuj svoje brate.“ (Luk. 22, 31—32.)

2. Jezus Kristus je Petru z jasnimi **besedami obljubil** prvenstvo v svoji Cerkvi. Ko je Peter pri Cezareji Filipovi v severni Galileji slovesno izpovedal svojo vero v božanstvo Jezusovo z besedami: „Ti si Kristus, Sin živega Boga,“ mu je rekel Jezus: „Blagor tebi, Simon, Jonov sin, zakaj meso in kri ti tega nista razodela, ampak moj Oče, ki je v nebesih. In jaz ti rečem: Ti si Peter (skala), in na to skalo bom zidal svojo Cerkev, in peklenska vrata je ne bodo premagala. In tebi bom dal ključne nebeškega kraljestva. In karkoli boš zavezal na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih; in karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.“ (Mat. 16, 17—19.) Peter naj bi bil torej temelj Kristusovi Cerkvi. Na tem temelju naj bi vsa Cerkev stala trdno ter naj bi bila vedno nepremagljiva. Kar je temelj za poslopje, to je za družbo ljudi načelnik, ki ima v družbi vrhovno oblast. Tudi ključni so znamenje oblasti in „zavezovati“ ter „razvezovati“ pomenja, izvrševati vladarsko oblast. Kristus je torej z navedenimi besedami obljubil sv. Petru prvenstvo nele časti, ampak tudi oblasti v svoji Cerkvi.

3. To obljubo je **izpolnil** po svojem vstajenju. Ko se je prikazal apostolom pri Tiberijskem jezeru, je trikrat vprašal Simona Petra, ali ga ljubi, in sicer bolj, nego drugi apostoli. Ko mu je Peter to tudi trikrat zatrdil, mu je rekel Jezus prvič in drugič: „Pasi moja jagnjeta!“ tretjič pa: „Pasi moje ovce!“ (Jan. 21, 15 sl.) Postavil ga je torej pastirja celi čredi, t. j., vrhovnega vladarja in poglavarja vsej Cerkvi: navadnim vernikom in predstojnikom.

Vzhodni narodi radi prisposodablajo vladarsko oblast pastirski službi. Nahaja se ta podoba večkrat v sv. pismu (Eceh. 34; Jerem. 23, 1. 2. 4; II. Kralj. 4, 2); tudi Homer imenuje vladarje „πομπένες λαών“.

4. Po Kristusovem vnebohodu je sveti Peter svoje prvenstvo tudi **izvrševal**. On je vodil izvolitev apostola Matija; on je po prihodu Sv. Duha prvi začel oznanjati sv. evangelij in je sprejel v sv. Cerkev prve vernike; on je zastopal apostole pred judovskim velikim zborom; po posebnem božjem razodetju je sprejel v sv. Cerkev prvega pogana, stotnika Kor-

nelija; on je vodil apostolski zbor v Jeruzalemu in je v tem zboru prvi oddal odločilni glas; on je kakor najvišji pastir obiskoval razne cerkvene občine, katere so ustanovili drugi apostoli. (Dej.ap.)

Tako je ravnal sv. Peter, ne da bi ga bili za to pooblastili drugi apostoli ali verniki, ampak zavedajoč se vrhovne oblasti, ki jo je prejel od Jezusa Kristusa.

5. Petrovo prvenstvo so **priznavali** vsi drugi apostoli. To se jasno vidi iz evangelijev in iz „Dejanja apostolov“. Tu se izmed vseh apostolov Peter imenuje največkrat in vselej na častnem mestu: (v evangelijih 60 krat, sv. Janez le 28 krat). Njegovo ime se večkrat izrečno navaja, ko se drugi apostoli le splošno omenjajo, n. pr.: „Peter, in kateri so bili z njim“, ali „Peter z enajsterimi“ — („Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ“ Luk 9, 32; „Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ“ Mark. 1, 36; „Πέτρος σὺν τοῖς ἑνδεκα“ Dej. ap. 2, 14). Taki izrazi označujejo v grškem jeziku predstojnika v razmerju do podložnikov. Štirikrat se v sv. pismu navaja imenik vseh apostolov (Mat. 10, 2; Mark. 3, 16; Luk. 6, 14; Dej. ap. 1, 13), a Petrovo ime se dosledno nahaja na prvem mestu, imena drugih apostolov pa so različno razvrščena. Sv. Matej pa Petra tudi naravnost imenuje „prvega“, pišoč: „Dvanajsterih apostolov imena pa so ta. Prvi: Simon, imenovan Peter, in Andrej, njegov brat,...“ (Mat. 10, 2.) In vendar Peter ni bil ne prvoizvoljeni apostol, ne posebni ljubljenelec Jezusov, ampak prvi je bil za apostola izvoljen Petrov brat Andrej; učenec, katerega je Jezus posebno ljubil, pa je bil sv. Janez zaradi svoje deviške čistosti. Torej je Peter prvi le po svoji vrhovni oblasti nad vsemi drugimi apostoli. — Tudi apostol Pavel, ki je bil neposrednje od Jezusa Kristusa na čudovit način pozvan v apostolsko službo, priznava Petrovo prvenstvo. Preden je začel delovati v apostolskem poklicu, se je osebno poklonil Petru. Piše namreč sam o sebi, da je prišel v Jeruzalem, da bi videl Petra, in da je 15 dni ostal pri njem. (Gal. 1, 18.)

§ 32.

Neizpremenljivost temeljne uredbe.

Jezus Kristus sam je dal Cerkvi, ki jo je ustanovil, tudi temeljno uredbo. Na tem temelju je sicer možen nadaljni razvoj, vendar temelj, ki ga je položil božji ustanovitelj, **mora vedno ostati.**

1. Jezus Kristus je **hotel**, da naj **trojna služba** in oblast, ki jo je izročil apostolom, in ki so jo le-ti izvrševali pod vrhovnim vodstvom sv. Petra, po njihovi smrti ne preneha, marveč naj se vedno ohrani. To se vidi:

a) iz Jezusovih **besedi**. Rekel je namreč apostolom: „Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 20.) Ker je vedel, da apostoli ne bodo vedno živeli, je moral tu misliti na njihove naslednike, v katerih naj bi apostolska služba in oblast živela in se ohranila do konca sveta.

b) iz **namena** Kristusove Cerkve. Jezus Kristus je ustanovil Cerkev zato, da vodi ljudi v večno zveličanje. Ta namen pa dosega s tem, da nadaljuje trojno službo, katero je on sam opravljal tukaj na zemlji. Zato je izročil apostolom to trojno službo in trojno oblast. Ker je pa ustanovil svojo Cerkev za vse čase in je hotel, da v vseh časih dosega svoj namen, je moral tudi hoteti, da naj apostolska služba in oblast od apostolov prehaja na njihove naslednike ter se ohrani v njegovi Cerkvi do konca sveta.

2. Kakor je Jezus Kristus hotel in poskrbel za to, da apostolska služba in oblast od apostolov prehaja na njihove naslednike, tako je tudi **hotel**, da naj **prvenstvo** sv. Petra z njegovo smrtjo ne preneha, ampak da naj se vedno ohrani. To se jasno vidi:

a) iz Jezusovih **besedi**: „Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta“ (Mat. 28, 20), ki veljajo prav tako sv. Petru, kakor drugim apostolom;

b) iz **namena**, zaradi katerega je ustanovil Jezus Kristus v svoji Cerkvi tako prvenstvo ali najvišjo oblast. Ako je bilo namreč že ob času apostolov potrebno v Cerkvi neko središče ali vrhovna oblast enega apostola, da se je ohranila edinost, je bila ta potreba še veliko večja v naslednjih časih, ko se je začela Cerkev vedno bolj širiti in je različne narode sprejemala v svoje okrilje.

c) Slednjič je Kristusova Cerkev ustanovljena **za vse čase** (§ 29), **Peter** pa je **skala**, na katero je zidana. Ako naj poslopje stoji do konca sveta, mora biti trajen tudi njegov temelj. Peter je dalje pastir cele Kristusove črede. Ako naj vedno živi čreda, potem tudi njen pastir. Zato je moral sv. Peter po svoji smrti dobiti naslednika in ta zopet novega nasled-

nika i. t. d. Na te Petrove naslednike prehaja v nepretrgani vrsti najvišja oblast ali prvenstvo v Kristusovi Cerkvi.

3. Tudi vse ono, kar so **apostoli uvedli** za vso Cerkev po volji Jezusa Kristusa in po navdihnjenju Sv. Duha (o čemer bomo pozneje govorili), je posrednje božja ustanova in spada k onemu temelju cerkvene uredbe, ki mora vedno ostati. (Ius divinum.) Kar so pa na tem temelju uvedli poznejši cerkveni predstojniki, na katere tudi prehaja apostolom in posebe svetemu Petru izročena oblast, „zavezovati in razvezovati“, to se lahko po časovnih potrebah izpremeni ali zopet odpravi. (Ius humanum.)

§ 33.

Škofje, nasledniki apostolov. Mašniki in diakoni.

1. Nasledniki apostolov so **škofje** v zvezi z rimskim papežem, ki je naslednik sv. Petra (§ 34). Apostoli so namreč po naročilu Jezusa Kristusa ustanavljali cerkvene občine po raznih krajih. Kadar je bila kaka občina že ustanovljena, so ji postavili predstojnika, kateremu so z molitvijo in pokladanjem rok, t. j. s posvečevanjem, podelili trojno oblast, ki so jo sami prejeli od Jezusa Kristusa. Potem šele so odpotovali v druge kraje. Take cerkvene predstojnike, kateri so prejeli s posvečevanjem popolno učeniško, duhovniško in kraljevsko oblast, so imenovali škofe (*ἐπίσκοπος* = nadzornik) ali pa tudi starejšine (*πρεσβύτερος* = starejši, starejšina).

Ime *πρεσβύτερος* je bolj splošno in pomenja v prvotni Cerkvi škofe pa tudi mašnike. Pozneje pa se imenujejo škofje le *ἐπίσκοποι*, mašniki pa *πρεσβύτεροι*.

V „Dejanju apostolov“ (14, 22) se bere, da sta Pavel in Barnaba, potujoča po Mali Aziji, „v posameznih cerkvah postavila starejšine“, t. j. škofe ali mašnike. Pavel je postavil in posvetil tudi Timoteja za škofa v Efezu (I. Tim. 1, 3) in Tita za škofa na Kreti (Tit. 1, 5).

Apostoli so dali škofom, katere so sami posvetili, hkrati oblast in naročilo, naj tudi oni z molitvijo in pokladanjem rok posvečujejo nove škofe in ti zopet nove (Tit. 1, 5. 7). Tako prehaja apostolska služba in oblast s posvečevanjem od apostolov na škofe in se vedno ohranja v Kristusovi Cerkvi. Škofje so torej pravi nasledniki apostolov, vendar le tedaj, ako so v zvezi z rimskim papežem, naslednikom sv. Petra, kakor so tudi apo-

stoli izvrševali učeniško, duhovniško in kraljevsko službo le v zvezi s sv. Petrom, t. j. pod njegovim vrhovnim poglavarstvom.

2. Kakor si je že Jezus Kristus poleg dvanajstih apostolov izvolil tudi 72 učencev ter jih poslal oznanjevat božjo besedo, tako so po njegovem naročilu apostoli poleg škofov posvečevali tudi **mašnike in diakone**. Tem niso izročevali popolne učeniške, duhovniške in kraljevske oblasti, kakor škofom, ampak le moč in oblast za izvrševanje nekaterih opravil te trojne službe. Škofje pa so s popolno apostolsko oblastjo prejeli tudi oblast, posvečevati mašnike in diakone.

Mašniki pomagajo škofom v njihovi službi. Zlasti imajo oblast, oznanjati besedo božjo, opravljati daritev sv. maše in deliti sv. zakramente. V vsem svojem poslovanju pa so pod oblastjo škofov. Apostol Pavel poučuje škofa Timoteja, kako naj mašnike sodi ali tudi kaznuje, ako bi bilo treba. (I. Tim. 5, 19 sl.)

Diakoni strežejo škofom in mašnikom pri izvrševanju svetih opravil. Prve diakone so postavili apostoli v ta namen, da so pravično razdeljevali miloščino; oznanjali so pa tudi božjo besedo ter delili zakrament sv. krsta in sv. obhajilo. (Dej. ap. 6, 1 sl.; 8, 13—14.)

3. **Posvečevanje** škofov, mašnikov in diaconov je od Jezusa Kristusa postavljen zakrament. Apostol Pavel opominja Timoteja, ki ga je bil posvetil za škofa, „naj ne zanemarija milosti, ki mu je bila dana s pokladanjem rok“, t. j. v zakramentu posvečevanja. (I. Tim. 4, 14.) Zato je jasno, da so delali apostoli po volji in naročilu Jezusa Kristusa, ko so z molitvijo in pokladanjem rok delili ta posvečevanja ter pooblaščali škofo, da na isti način posvečujejo tudi druge škofo, mašnike in diakone.

Duhovna ali sveta oblast (*ἐκκλησιαστική*), ki se po božji naredbi (*ius divinum*) podeljuje in ohranja v Kristusovi Cerkvi s posvečevanjem, (*hierarchia ordinis*), ima tri različne stopnje. Na najvišji stopnji so škofje, potem mašniki, potem diakoni.

Z oblastjo, ki jo je prejela od Jezusa Kristusa, je uvedla Cerkev že v starodavnih časih tudi posvečevanje subdiaconov in štiri nižje redove. (*ius humanum*.) Ta posvečevanja niso zakramenti, ampak zakramentali.

§ 34.

Rimski papež, naslednik sv. Petra.

Naslednik sv. Petra je vsakokratni **rimski škof**, ki se imenuje tudi papež (Papa) ali sveti oče in je vidni poglavar vesoljne Cerkve ter namestnik Jezusa Kristusa, kakor je bil sv. Peter. To spoznamo iz sledečih razlogov:

1. Apostol Peter, ki mu je Jezus Kristus izročil najvišjo oblast v svoji Cerkvi, je ostal po Kristusovem vnebohodu z drugimi apostoli vred nekaj časa v Jeruzalemu, potem je bil predstojnik krščanske občine v Antiohiji, slednjič pa je prišel v Rim, kjer je bil do svoje mučeniške smrti predstojnik tamošnje krščanske občine. V Antiohiji mu je bil naslednik navaden škof, ker je prvenstvo ostalo do smrti združeno s Petrovo osebo. Ko je pa sv. Peter v Rimu umrl, je bil njegov naslednik rimski škof, obenem pa — kakor poprej sv. Peter — tudi vidni poglavar vse Cerkve. To je **naravni red** nasledstva, da ostane prvenstvo združeno z ono škofijsko stolico, na kateri je sedel sv. Peter do svoje smrti, ali da je vsakokratni rimski škof tudi vidni poglavar vesoljne Cerkve, kakor je bil sv. Peter. Ako bi bil Jezus Kristus hotel drugačen red, bi ga bil moral natančno določiti, in apostoli bi nam bili tako važno določbo tudi sporočili.

Zgodovinsko dejstvo, da je bil sveti Peter predstojnik rimske cerkvene občine, in da je kot tak v Rimu umrl mučeniške smrti, izpričujejo že najstarejši zgodovinski spomeniki in potrjuje ga ustno izročilo.

Sv. Klemen rimski, učenec sv. Petra in njegov tretji naslednik na rimski škofovski stolici, navaja v listu, ki ga je pisal Korinčanom (Ad Cor. c. 5), svetega Petra med onimi, ki so nedavno (ἐγγύτατα) v Rimu (ἐν Ῥώμῃ) umrli mučeniške smrti. — Sv. Ignacij, škof v Antiohiji, piše (okrog l. 107.) Rimljanom (Ep. ad Rom. c. 4): „Ne morem vam zapovedovati, kakor Peter in Pavel.“ — Sv. Irenej († 202) piše, da je rimska cerkev od apostolov Petra in Pavla ustanovljena — „a gloriosissimis apostolis Petro et Paulo fundata et constituta.“ (Iren. Adv. haeres. 3, 3.) — V katakombah se nahaja mnogo podob sv. Petra in Pavla. Kakor dandanes, tako so že v najstarejših časih kristjani romali na grob svetih apostolov Petra in Pavla (ad limina apostolorum) v Rim. — Nikdar se ni kako drugo mesto ponašalo s tem, da bi bil v njem mučeniške smrti umrl sv. Peter.

Do 14. stoletja ni nihče nasprotoval zgodovinski resnici, da je bil sv. Peter res v Rimu, in da je tam umrl mučeniške smrti kot prvi rimski škof ali prvi papež. Ko so pa v 14. in še bolj v 16. veku nekateri krivoverci iz strankarskih namenov poizkušali zanikati to resnico, so jih zavrnilo celo protestantski zgodovinarji.

2. Ako bi bil Jezus Kristus hotel in določil, da naj bo po smrti sv. Petra kdo drugi vidni poglavar vse Cerkve, ne pa Petrov naravni naslednik na njegovi škofijski stolici, katero je zavzemal do svoje smrti, bi se bilo to tudi zgodilo. **Zgodovina** pa **priča**, da po smrti sv. Petra prvenstva v Kristusovi Cerkvi ni izvrševal kateri izmed še živih apostolov; tudi si ga ni prisvajala katera izmed prvotnih škofijskih stolic, ne jeruzalemska, ne anti-ohijska, ne katera druga, pač pa so ga izvrševali rimski škofje, ki so že v 1. stoletju in v vseh poznejših dobah nastopali kakor vrhovni poglavarji in pastirji vesoljne Cerkve. Ako bi rimska cerkev ne imela od Jezusa Kristusa ustanovljenega prvenstva, ali bi si ga le po krivici prisvajala, bi morali reči, da ni več skale, na katero je Jezus Kristus za vse čase sezidal svojo Cerkev, da je torej izginila ena izmed bistvenih njegovih ustanov. To pa bi se ne skladalo z njegovim božanstvom.

V 1. stoletju je nastal razpor v cerkveni občini v Korintu. Dasi Korint ni bil v rimski škofiji in dasi iz Korinta ni daleč v Efez, kjer je takrat še živel sveti apostol Janez, so se Korinčani vendar obrnili do rimskega škofa Klemen, da bi jim stvar razsodil, kar je tudi z vso odločnostjo storil.

V 2. stoletju je papež Viktor zapretil azijskim škofom, da jih izobči, ako se ne bi hoteli ukloniti njegovim zahtevam gledé na praznovanje vstajenja Gospodovega. (Praznovali so namreč veliko noč v Mali Aziji vselej 16. dan meseca Nizana. Papež Viktor pa je zahteval, da naj obhajajo ta praznik v nedeljo po 14. Nizanu, kakor so ga obhajali takrat po drugih škofijah.) Lionski škof sv. Irenej je posredovaje prosil papeža, naj „celih cerkvenih občin ne odseka od Cerkve.“ Na to je Viktor odnehal, in praznovanje velikonočnega praznika se je za vso Cerkev enako uredilo šele l. 325.

V 3. stoletju je papež Štefan I. prepovedal afrikanskim škofom, iznova krščeovati one, kateri so bili že poprej krščeni od krivovercev, ako so se vrnili v pravo Cerkev.

Vsekdar so rimski škofje smatrali za svojo pravico in dolžnost, skrbeti za vso Cerkev. Oni so sklicevali (neposrednje ali posrednje) občne cerkvene zборе in so jim predsedovali ali

sami, ali pa njihovi poslanci; oni so potrjevali odloke in sklepe takih zborov, in noben odlok ni bil veljaven, ako ni dobil papeževega potrjenja.

3. Vsa Cerkev je že v prvih stoletjih prav tako, kakor v poznejših dobah, **priznavala** rimskega škofa za svojega vidnega poglavarja. To dokazujejo:

a) Imena, s katerimi so vseskozi odlikovali rimsko stolico in rimske škofo.

Tako že v apostolski dobi sveti Ignacij, antiohijski škof, imenuje rimsko cerkev „predstojnico zveze ljubezni“ — „προκαθήμενη τῆς ἀγάπης“ — t. j. predstojnico v ljubezni združenih vernikov, torej Kristusove Cerkve. (Ep. ad Rom.) Pozneje se rimska stolica splošno nazivlje „Petrova stolica“ — „Cathedra Petri“, „apostolska stolica“ — „Sedes apostolica“. Rimski škof se imenuje „najvišji vladika“ — pontifex maximus“ in „škof vseh škofov“ — „episcopus episcoporum“. (Tert. De pudic. c. 1.)

b) Spisi najstarejših cerkvenih očetov iztočne in zapadne Cerkve.

Sv. Irenej piše v 2. stoletju: „Z rimsko Cerkvijo se mora zaradi njene večje prednosti (propter potiore principality) vsaka druga cerkev strinjati.“ (Iren. Adv. haeres. 3, 3.) Sv. Ciprijan v 3. stoletju piše, da je rimska stolica „prva Cerkev, iz katere izvira duhovska edinost.“ (Ecclesia principalis, unde unitas sacerdotalis exorta est. Cypr. De unit. eccl.) Sv. Ambrozij v 4. stoletju pa je zapisal o rimskem papežu značilne besede: „Kjer je Peter, tam je Cerkev.“ (Ubi Petrus, ibi Ecclesia. Ambr. In ps. 40, 30.)

c) Vedenje vernikov, škofov, in cerkvenih zborov do rimske stolice. Kadar je nastal v kaki cerkveni občini nesporazum, so se obračali verniki in škofje do rimskega papeža s prošnjo, naj on stvar razsodi in uravna. Njegove odloke so sprejemali ter se jim brezpogojno pokorili.

V 1. stoletju so se Korinčani obrnili do Klemen a rimskega, ki jim je pravdo razsodil. (Glej spredaj 2.) Papež Leon I. je pisмено razložil četrtemu občenemu cerkvenemu zboru v Kalcedonu (l. 451.) katoliški nauk o božji in človeški naravi v Kristusu. Ko se je v zboru prečitalo papežovo pismo, so vzkliknili zbrani škofje: „Peter nam je po Leonu govoril.“

č) Izrečni odloki občnih cerkvenih zborov. Ko se je pokazala potreba, se je tudi na občnih cerkvenih zborih izrečno določilo, kar je Cerkev že od svojega začetka priznavala.

V 9. stoletju se je ločila grška cerkev od rimske. Tedaj je trdil carigrajski patriarh Focij dosti brezmiselno, da se je s cesarskim prestolom tudi cerkveno prvenstvo iz Rima preselilo v Carigrad. A na vesoljnem cerkvenem zboru v Carigradu l. 869. so zbrani škofje slovesno priznali prvenstvo rimskemu škofu, Focija pa odstavili. In ko so na občnem cerkvenem zboru v Florenci (1439) poravnavali po Mih. Cerulariju ponovljeni razkol, so izjavili zbrani škofje vzhodne in zapadne Cerkve soglasno, „da ima rimski papež prvenstvo nad vsem svetom, da je isti naslednik blaženega Petra, prvaka apostolov, in pravi Kristusov namestnik ter poglavar vesoljne Cerkve in oče ter učitelj vseh kristjanov; in da je njemu v osebi blaženega Petra od našega Gospoda Jezusa Kristusa dana popolna oblast, pasti, vladati in voditi vso Cerkev.“¹⁾

V istem zmislu je ta nauk določil tudi Vatikanski cerkveni zbor l. 1869.

§ 35.

Razmerje med papežem, škofi in mašniki.

1. **Papež**, naslednik sv. Petra, ima **prvenstvo** v Kristusovi Cerkvi po božji uredbi (*iure divino*), ker je Jezus Kristus sam najvišjo oblast v svoji Cerkvi izročil Petru in njegovim naslednikom.

Prvenstvo rimskega papeža je prava škofovska oblast nad vso Cerkvijo. Papež je najvišji učenik, duhovnik in pastir vseh pravovernih kristjanov. Podložni so mu ne le navadni verniki, ampak tudi mašniki in škofje, posamezni in vsi skupaj. Zato tudi škofje vse Cerkve niso nad papežem, marveč imajo vso svojo oblast le v zvezi z njim; v nasprotju s papežem pa nimajo nikake oblasti. Noben občni cerkveni zbor se torej ne more staviti nad papeža, marveč, kakor ni živega telesa brez glave, tako ni občnega cerkvenega zbora, ako ga papež ne priznava.

2. **Škofje** so papežu **podložni** predstojniki posameznih večjih krščanskih občin (škofij). Oni so nasledniki apostolov, in sicer tako, da ni posamezen škof naslednik posa-

¹⁾ „*Romanum pontificem in universum orbem tenere primatum, ipsum esse successorem beati Petri, principis apostolorum, et verum Christi vicarium totiusque Ecclesiae caput et omnium christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.*“ (Concil. Florent.)

meznega apostola, (kakor je papež naslednik apostola Petra,) ampak vsi škofje skupaj v zvezi s papežem so nasledniki zbora apostolov s Petrom na čelu.

Škofje imajo po božji uredbi (iure divino) oblast, vladati Cerkev, ker so pravi nasledniki apostolov, katerim je Jezus Kristus sam izročil učeniško, duhovniško in kraljevsko ali pastirsko službo in oblast. Zato govori sv. apostol Pavel zbranim škofom iz Efeza in okolice poslavljaje se od njih: „Pazite nase in na vso čredo, v kateri vas je Sveti Duh postavil škofe, da vladate Cerkev božjo.“ (Dej. ap. 20, 28.) Vendar morejo škofje vladati Cerkev le v zvezi s papežem in pod njegovim poglavarstvom, ker so le v tej zvezi nasledniki apostolov. V nekem oziru so škofje še bolj podložni papežu, nego so bili apostoli sv. Petru. Apostoli namreč niso prejeli od Jezusa Kristusa le redne škofovske oblasti, ampak tudi izredno apostolsko oblast. Ker so bili neposredni poslanci Kristusovi, je mogel vsak izmed njih kjerkoli oznanjati sveti evangelij, ustanavljati nove cerkvene občine in postavljati škofe. Le redna, ne pa tudi izredna apostolska oblast prehaja na škofe. Zato so apostoli natančno določili in omejili delokrog onim škofom, ki so jih postavili. Titu n. pr. je sv. Pavel izročil Kreto. Na papeža pa, ki je osebni naslednik sv. Petra, prehaja s prvenstvom popolna oblast v vsej Cerkvi; zato on določuje delokrog posameznim škofom.

Škofje **vladajo** Cerkev v dvojnem pomenu:

a) Vsak škof vlada oni del Cerkve, katerega mu je papež izročil, t. j. svojo škofijo.

Isto oblast, katera pristoji papežu za vesoljno Cerkev, ima vsak škof za svojo škofijo. Tu izvršuje v polnem obsegu učeniško, duhovniško in kraljevsko ali pastirsko službo. Škofovska oblast se razteza neposrednje na vse cerkvene, verske in npravne zadeve, posrednje pa tudi na vse druge reči, katere se dotikajo in kolikor se dotikajo vere in npravnosti.

Dasi ima papež popolno škofovsko oblast v vsej Cerkvi, vendar zaradi tega posamezni škofje niso samo njegovi namestniki, ampak so vsak v svoji škofiji po izreku sv. Pavla „od Sv. Duha postavljeni“ redni višji pastirji.

b) Vsak škof je tudi sovladar vesoljne Cerkve, ker ima pravico, udeleževati se občnih cerkvenih zborov, v katerih ima posvetovalen in odločevalen glas.

Apostoli so mogli s svojo izredno apostolsko oblastjo, in ker so bili osebno navdihnjeni od Sv. Duha, vsak zase odločevati vse cerkvene zadeve, vendar pa so se zbrali že oni okrog l. 50. v Jeruzalemu, da so skupno rešili nekatera važna

vprašanja. Po zgledu apostolov so se škofje pozneje večkrat zbirali, da so v takih zborih zavračali nastale zmote ter določevali verske resniče, da so sklepali cerkvene postave in se posvetovali, kako bi se moglo pospeševati versko in нравno življenje.

Cerkveni zbori so ali pokrajinski ali občni. Pokrajinske jih imenujemo, ako se zberó škofje le ene pokrajine, ene države ali enega naroda. Da je cerkveni zbor občen, je treba, da ga skliče ali papež sam ali kdo drugi s papeževim dovoljenjem, da se povabijo vsi škofje in jih pride iz raznih krajev toliko, da je zastopana vsa Cerkev, dalje da predseduje papež ali osebno ali po svojih poslancih, in da slednjič papež potrdi zborove določbe.¹⁾

Papeža in škofo skupaj imenujemo učečo Cerkev, da se razlikujejo od ostalih vernikov, ki tvorijo poslušajočo Cerkev.

3. Škofje **izvršujejo** učeniško, duhovniško in kraljevsko ali pastirsko službo v svojih škofijah deloma sami, deloma po mašnikih, katere pošiljajo v posamezne občine ali župnije in jih pooblaščajó za duhovska opravila.

Tudi mašniška služba in oblast je božja uredba, ker je Jezus Kristus postavil zakrament mašniškega posvečevanja (§ 33. 3). V izvrševanju svoje službe in oblasti pa je vsak mašnik tako podrejen svojemu škofu, da ne more redno in zakonito opravljati nobene duhovske službe, ako ni v to od škofa poslan ali pooblaščen.

Od škofa poslan in pooblaščen mašnik, zlasti župnik, ima tudi nekaj delež pastirske ali kraljevske službe in oblasti v Kristusovi Cerkvi, ker samostojno upravlja župnijo, katero mu je škof izročil.

Kristusova Cerkev je lep in za človeštvo čudovito priimeren organizem. To je najsvobodnejša ljudovlada, v kateri more vsakdo postati mašnik, škof ali tudi papež; to je dalje

¹⁾ Doslej je bilo poleg apostolskega zbora v Jeruzalemu (okrog l. 50.) še 20 občnih cerkvenih zborov, in sicer: 1. v Niceji I. (325); 2. v Carigradu I. (381); 3. v Efezu (431); 4. v Kalcedonu (451); 5. v Carigradu II. (553); 6. v Carigradu III. (680); 7. v Niceji II. (787); 8. v Carigradu IV. (869); 9. v Lateranu v Rimu I. (1123); 10. v Lateranu II. (1139); 11. v Lateranu III. (1179); 12. v Lateranu IV. (1215); 13. v Lionu I. (1245); 14. v Lionu II. (1274); 15. v Vieni na Francoskem (1311); 16. v Kostnici (1414—1418); 17. v Florenci (1439); 18. v Lateranu V. (1512—1517); 19. v Tridentu (1545—1563); 20. v Vatikanu (1869—1870).

trdno urejena monarhija ali najmogočnejše kraljestvo, v katerem eden vlada vse, a tako, da njegova najvišja oblast ne uničuje podložnikom njihovih pravic, marveč jih le váruje in krepi; to je slednjič prava bogovlada, ker je Jezus Kristus, pravi Sin božji, njen ustanovitelj in nevidni poglavar.

§ 36.

Znamenja Kristusove Cerkve.

Iz **uredbe** Kristusove Cerkve slede značilna **znamenja**, po katerih jo moremo popolnoma zanesljivo spoznati. Taka znamenja Cerkev mora imeti. Ker je namreč Jezus Kristus ustanovil le eno Cerkev, ki naj bi bila vsem ljudem voditeljica v večno zveličanje, je moral tej Cerkvi vtisniti znamenja, po katerih jo je mogoče zanesljivo spoznati. To je tem bolj potrebno, ker je poleg prave Kristusove Cerkve polagoma nastalo tudi mnogo drugih verskih družb, ki se tudi imenujejo krščanske in od katerih vsaka trdi, da je prava Kristusova Cerkev.

Znamenja prave Kristusove Cerkve navaja že nicejsko-carigrajska veroizpoved z besedami: „Verujem v eno, sveto, katoliško in apostolsko Cerkev.“¹⁾ Prava Kristusova Cerkev je torej: 1. edina, 2. sveta, 3. katoliška ali vesoljna in 4. apostolska. To niso slučajna, ampak potrebna in bistvena svojstva prave Kristusove Cerkve.

1. Prava Kristusova Cerkev mora biti **edina**, t. j., povsod in v vseh časih mora učiti iste razodete nauke, opravljati isto sveto daritev, deliti iste zakramente ter imeti skupnega vidnega poglavarja. Lastna ji mora biti torej edinstvo v veri (unitas symbolica), edinstvo v bogočastju (unitas liturgica) in edinstvo v vladarstvu (unitas hierarchica).

Jezus Kristus je svojim apostolom in njih naslednikom določno zapovedal, naj povsod in v vseh časih uče iste nauke, katere je on učil. „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca

¹⁾ „Credo in unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam“ (Symb. Nic. — Const.)

sveta.“ (Mat. 28, 18—20.) Zapovedal jim je tudi, naj povsod in v vseh časih opravljajo isto sveto daritev, ki jo je on opravil pri zadnji večerji, in delé iste svete zakramente, ki jih je on postavil. „To delajte v moj spomin.“ (Luk. 22, 19.) „Krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha.“ (Mat. 28, 19.) „Prejmite Svetega Duha! Katerim boste grehe odpustili, so jim odpuščeni, in katerim jih boste zadržali, so jim zadržani.“ (Jan 20, 22—23.) Postavil je le enega vidnega poglavarja za vso Cerkev. Samo Petru in njegovim naslednikom je rekel: „Ti si Peter (skala), in na to skalo bom zidal svojo Cerkev.“ (Mat. 16, 17.) „Pasi moja jagnjeta! Pasi moje ovce!“ (Jan. 21, 16—17.)

Da je hotel Jezus Kristus, naj bode njegova Cerkev edina, je pokazal tudi, ko jo je primerjal z enim hlevom in enim pastirjem in zopet ob drugi priliki s kraljestvom ali mestom, ki je trdno in nepremagljivo, ako je edino. „In bo en hlev in en pastir.“ (Jan. 10, 16.) „Vsako kraljestvo, katero je razdeljeno samo zoper sebe, bo opustošeno, in nobeno mesto ali bivališče, razdeljeno samo zoper sebe, ne bo obstalo.“ (Mat. 12, 25.) V slovesni molitvi pri zadnji večerji pa je molil za apostole in vse vernike: „Sveti Oče, ohrani jih v svojem imenu, katere si mi dal, da bodo eno... Ne prosim te pa samo za té (apostole), ampak tudi za tiste, ki bodo po njih besedi verovali v me, da bodo vsi eno, kakor si ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bode svet veroval, da si me ti poslal.“ (Jan. 17, 11. 20. 21.) Po teh Kristusovih besedah ima edinost apostolov in vernikov svoj vzor v edinosti božjih oseb in je viden dokaz njegovega božanstva in božjega poslanstva.

Tudi sveti apostol Pavel uči, da je Kristusova Cerkev ena ter edina. Primerja jo namreč hiši, katera je zidana na temelj apostolov, in kateri je Kristus sam vogelni kamen (Ef. 2, 20); in imenuje jo telo Kristusovo, v katerem smo vsi združeni kakor udje med seboj (I. Kor. 12, 26).

2. Prava Kristusova Cerkev mora biti **sveta**, t. j., s primernimi sredstvi mora navajati svoje ude k svetosti, in njeno pri-

zadevanje mora tudi viden sad roditi; tak sad so svetniki, katerih svetost je s čudeži neovržno dokazana.

Jezus Kristus je hotel, da bodi njegova Cerkev sveta. To moremo sklepati že iz njegove osebnosti, ker je on sam najsvetejši, pravi Sin božji in najvišji vzor vse človeške popolnosti in svetosti. Svetost in popolnost pa tudi naravnost zahteva od svojih učencev. „Zgled sem vam zapustil, da bi tudi vi delali tako, kakor sem jaz vam storil.“ (Jan. 13, 15.) „Bodite popolni, kakor je tudi vaš nebeški Oče popoln.“ (Mat. 5, 48.)

Sveta mora biti Kristusova Cerkev tudi zato, ker le na ta način izpolnjuje svoj namen, voditi ljudi do večnega zveličanja, ako jih s primernimi sredstvi navaja k svetosti.

Apostoli so se dobro zavedali, da ima Kristusova Cerkev nalogo, posvečevati svoje ude. Sv. apostol Pavel piše: „Kristus je ljubil Cerkev in je sam sebe dal zanjo, da bi jo posvetil ..., da bi napravil sam sebi častito Cerkev, ki bi ne imela ne madeža, ne gube, marveč da bi bila sveta in neomadeževana.“ (Ef. 5, 25 sl.) Isti apostol govori vsem udom Kristusove Cerkve: „To je volja božja, vaše posvečenje.“ (I. Tes. 4, 3.) Večkrat imenujejo apostoli kristjane naravnost „svete“ (Rim. 1, 7; 8, 28; I. Petr. 2, 9), ker so vsi pozvani k svetosti.

Jezus Kristus je pa dal svoji Cerkvi tudi potrebna sredstva, s katerimi more posvečevati svoje ude. Taka sredstva so poleg nauk Jezusovih in daritve svete maše zlasti sveti zakramenti. Kdor skrbno in vestno uporablja ta sredstva, more svetost tudi doseči. Zato morajo v Cerkvi Kristusovi biti tudi svetniki. Ako bi jih ne bilo, bi morali trditi, da je Jezus Kristus hotel in zahteval nekaj nemožnega; to bi se pa ne skladalo z njegovim božanstvom. Tudi dar čudežev je Jezus Kristus naravnost obljubil svoji Cerkvi in njenim vernim udom: „Resnično, resnično vam povem: Kdor veruje v mé, bo delal tudi dela, ki jih jaz delam, in delal bo večja od teh.“ (Jan. 14, 12.) „Ta znamenja pojdejo za onimi, ki bodo verovali: V mojem imenu bodo izganjali hudobne duhove, govorili bodo nove jezike, kače bodo prijemali, in če bodo kaj strupe-

nega pili, jim ne bo škodovalo; na bolnike bodo pokladali roke, in ozdravljeni bodo.“ (Mark.16,17—18.)

Obljuba čudežev se ne more umevati tako, da bi moral vsak vernik prejeti čudodelno moč, pač pa tako, da čudeži v Kristusovi Cerkvi nikdar popolnoma ne prenehajo.

Tudi tega ne moremo pričakovati, da bi v pravi Kristusovi Cerkvi vsi posamezni udje dosegli svetost. Ker ima namreč človek prosto voljo, more sredstva, ki mu jih Cerkev ponuja, in s katerimi bi se lahko posvetil, tudi zanemarjati ali zlorabiti. Zato Jezus Kristus primerja svojo Cerkev njivi, na kateri poleg pšenice raste tudi ljuljka, in mreži, v kateri se nahajajo dobre in malovredne ribe. (§ 27.)

3. Prava Kristusova Cerkev mora biti **katoliška ali vesoljna**, t. j. za vse ljudi in za vse čase do konca sveta (*καθ' όλως* = za vse, *καθολικός* = vesoljen). Urejena mora biti torej tako, da je sposobna, razprostirati se po vsej zemlji ter trajati do konca sveta; in mora se tudi prizadevati, da se vedno bolj razširja med vsemi narodi, a tako, da vendar nikdar ne izgubi svoje edinosti.

Vesoljnost je znak, po katerem se Kristusova Cerkev bistveno razlikuje od starozakonske sinagoge, ustanovljene le za izraelski narod in samo za dobo pred Mesijevim prihodom.

Za vesoljnost Cerkve ni potrebno, da bi bili dejansko vsi ljudje njeni udje, in da bi ne bilo nobenega naroda in nobenega kraja na zemlji, kjer bi še ne bila razširjena. Ker je Cerkev duhovno kraljestvo, ki se more razširjati le z oznanjevanjem resnice in prepričevanjem ljudi, more le polagoma prodirati vedno dalje, in naravno je, da se mnogi ljudje ustavljajo resnici, ker je izprijena njihova volja. Cerkev ima znak vesoljnosti, ako se v vseh časih toliko uspešno razširja po svetu, da s tem razodeva in dokazuje svoj namen in svojo sposobnost, postati svetovna Cerkev.

Bistveno pa je za vesoljnost Cerkve to, da ohrani, razširjeva se med različnimi narodi, svojo edinost. Kristus je namreč ustanovil le eno Cerkev; in to Cerkev primerja drevesu, ki razprostira svoje veje po vsem svetu, ne pa gozdu, v katerem rastejo različna drevesa.

Da mora prava Kristusova Cerkev biti katoliška ali vesoljna, to zahteva že njen namen. Ustanovljena je namreč zato, da bi bila vsem ljudem vodnica do večnega zveličanja.

Vesoljnost Kristusove Cerkve napovedujejo v starem zakonu mesijanske prerokbe. Cerkev je kraljestvo Mesijevo,

o katerem napovedujejo preroki, da bodo v njem blagoslovljeni vsi rodovi zemlje (I. Moz. 12, 3), in da bo vladal od morja do morja in od reke do zemeljskih mej; da ga bodo molili vsi zemeljski kralji in mu služili vsi narodi (Ps. 71, 8. 11). V novem zakonu pa je vesoljnost Kristusove Cerkve še bolj jasno izrečena. Kristus je ukazal svojim apostolom: „Pojdite in učite vse narode... In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18. 20.)

V poslednjih besedah izrečena obljuba vedne pomoči Kristusove je najboljše poročilo, da bode oznanjevanje njegovih nauk po vsem svetu tudi uspešno povsod, kjer se ljudje ne bodo zlovoljno ustavljali resnici.

Izvrševaje Kristusov ukaz „so šli apostoli in so učili povsod, in Gospod je delal z njimi.“ (Mark. 16, 20.) In sveti apostol Pavel piše: „Po vsi zemlji je šel njihov glas in do pokrajin zemlje njihove besede.“ (Rim. 10, 18.)

Kristus je pa poskrbel tudi za to, da se ob razširjanju po vsem svetu njegova Cerkev ne razcepi v mnogo različnih verskih družb, marveč da ohrani edinost. V ta namen je izročil sv. Petru in njegovim naslednikom prvenstvo ali vrhovno oblast v vsej Cerkvi.

4. Prava Kristusova Cerkev mora biti **apostolska**, t. j., v apostolskem času mora imeti svoj začetek, in njeni predstojniki morajo biti pravi nasledniki apostolov. Pravi nasledniki apostolov pa so škofje, kateri so po posvečenju v nepretrgani zvezi z apostoli, po pokorščini pa združeni z rimskim papežem, naslednikom sv. Petra.

Da mora prava Kristusova Cerkev v tem smislu biti apostolska, je razvidno iz uredbe, katero je Jezus Kristus dal svoji Cerkvi. Ustanovil je prvič le eno Cerkev, ki naj bi trajala do konca sveta. Jasno je torej, da ne more biti prava Kristusova Cerkev nobena verska družba, katera svojega začetka nima v apostolskem času. Drugič le apostolom je izročil duhovno oblast v svoji Cerkvi, Petru pa najvišjo oblast ali prvenstvo, in hotel je, da se oboje vedno ohrani, tako da so škofje nasledniki apostolov, naslednik sv. Petru pa rimski papež, s katerim morajo škofje vedno zdru-

ženi ostati, kakor so bili apostoli združeni s Petrom. Le ona Cerkev, katere predstojniki so pravi nasledniki apostolov, ali katera je po besedah sv. Pavla (Ef. 2, 20) zidana „na temelju apostolov“ — (super fundamentum apostolorum), ima tudi ono duhovsko oblast, ki jo je Jezus Kristus izročil apostolom. Torej je zopet jasno, da ne more biti prava Kristusova Cerkev nobena verska družba, katera nima pravilno posvečenih škofov, ali katera ima sicer škofo, ki pa niso združeni z rimskim papežem.

C. Edino katoliška Cerkev ima uredbo in znamenja Kristusove Cerkve.

§ 37.

Katoliška Cerkev ima uredbo Kristusove Cerkve.

Katoliška Cerkev ima uredbo, kakoršno je Jezus Kristus dal svoji Cerkvi.

V katoliški Cerkvi je razlika med učečo in poslušajočo Cerkvijo, med duhovniki in neduhovniki, med predstojniki in podložniki.

Stopnje duhovske oblasti in službe v katoliški Cerkvi so bistveno prav tiste, kot jih je v svoji Cerkvi ustanovil Jezus Kristus in po njegovem naročilu apostoli. Tu je ohranjeno prvenstvo (primat) sv. Petra, ki ga izvršujejo rimski papeži. Tu se še vedno nahaja apostolska oblast ter izvršuje učeniška, duhovniška in kraljevska ali pastirska služba, ki prehaja od apostolov na škofo, združene z rimskim papežem, deloma pa tudi na mašnike, ki so škofom podrejeni in jim pomagajo v njihovi službi. Tudi od apostolov ustanovljena služba diakonov je v katoliški Cerkvi ohranjena.

Poleg stopenj duhovske oblasti in službe, katere so ustanovljene neposrednje od Jezusa Kristusa in apostolov, so uvedli papeži, ko so to zahtevale časovne razmere, še druge stopnje v hierarhiji in cerkveni službi, kakor metropolit (nadškofe), patriarhe, kardinale, kanonike, župnike, beneficiate, kaplane; diakonom v pomoč subdiakone in za nižja cerkvena opravila štiri nižje redove. S tem se uredba Kristusove Cerkve ni izpremenila, ampak izpopolnila. Papeži imajo od Jezusa Kristusa oblast, „zavezovati in razvezovati,“ t. j., uvesti ali zopet odpraviti, kar zahteva blagor Cerkve in vernikov, a tako, da vedno ostane to, kar je bistveno in neposrednje božja ustanova.

§ 38.

Katoliška Cerkev ima znamenja Kristusove Cerkve.

1. Katoliška Cerkev je **edina**. Dasi razširjena po vseh delih sveta, uči sv. katoliška Cerkev, kakor izpričuje zgodovina, povsod in v vseh časih iste nauke, opravlja vedno isto daritev, deli iste zakramente in ima skupnega vidnega poglavarja, rimskega papeža.

Da je katoliški Cerkvi lastna edinost v veri (*unitas symbolica*), ali da uči povsod in je vsekdar učila iste nauke, dokazujejo njene veroizpovedi, določbe občnih cerkvenih zborov, verski izreki rimskih papežev, rimski katekizem in vse cerkveno potrjene učne knjige za verouk, ki se gledé na razodete verske in npravne resnice popolnoma ujemajo. Razlike se nahajajo le v tem, da so verske resnice navedene tu na kratko, tam bolj obširno, tu še kakor v kali zakrite, tam že popolnoma razvite, tu razložene in dokazane po enem, tam zopet po drugem načinu ali znanstvenem sestavu. Tudi si morejo nasprotovati in so si večkrat res nasprotovale razne bogoslovne šole gledé na take nauke, o katerih se Cerkev še ni izrekla, da so od Boga razodete resnice, ali še ni določila, kako jih je umevati. Vse to ne moti verske edinosti katoliške Cerkve, marveč le dokazuje, da se uprav ona ravna po izreku svojega velikega učenika, svetega Avgušтина: „In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.“

Da se nahaja v katoliški Cerkvi tudi edinost v bogočastju (*unitas liturgica*), zlasti da se je v katoliški Cerkvi od njenega začetka do današnjega dne opravljala vedno ista daritev in so se delili vedno isti zakramenti, kot dan danes, poročajo cerkveni očetje in pisatelji raznih stoletij, dokazujejo liturgiške knjige, ki so ohranjene iz raznih časov in krajev, in pričajo tudi krivoverci, kateri so se ločili že v starodavnih časih od katoliške Cerkve, pa so imeli ali še imajo isto daritev sv. maše in istih sedem zakramentov, kot jih ima katoliška Cerkev.

Edinosti katoliške Cerkve gledé na bogočastje ne motijo nekatere razlike v nebitvenih rečeh, katerih ni za vse čase ustanovil Jezus Kristus sam ali po svojih apostolih, ampak so jih pozneje uredili cerkveni predstojniki, imajoči oblast „zavezovati in razvezovati“. Sem spada n. pr. razlika v liturgiškem jeziku, v obredih pri sv. maši in drugih cerkvenih opravilih, v obhajanju praznikov i. dr.

Tudi vladarstvena edinost (*unitas hierarchica*) je bila vsekdar lastna katoliški Cerkvi. Razodeva se v tem, da so verniki vsake občine ali župnije v duhovskih rečeh podrejeni

od škofa poslanemu in pooblaščenemu mašniku (župniku), vsi mašniki s svojimi verniki pa škofu in vsi škofje z mašniki in verniki vred rimskemu papežu. Dogajalo se je sicer v prejšnjih stoletjih nekaterekrat, da so svetni mogočnejši izpodrivali prave papeže, usiljevaje na njihovo mesto protipapeže. Dasi potem verniki včasih niso mogli vedeti, kateri je pravi papež, so bili vendar vsekdar prepričani, da ne more biti več papežev, ampak da je le eden pravi poglavar vse katoliške Cerkve. Zato tudi taki obžalovanja vredni dogodki katoliški Cerkvi niso mogli vzeti znaka edinosti.

Edinost v katoliški Cerkvi ni le slučajna prikazen, ampak je bistvena lastnost katoliške Cerkve, utemeljena v njeni notranji uredbi. Katoliška Cerkev je tako uravnana, da mora biti in vedno ostati edina. Kdor krši njeno edinost, neha biti njen ud. Zato je Cerkev smatrala za manjše zlo, da so se odcepili od nje mnogi udje ter postali krivoverci ali razkolniki, nego da bi bila odnehala v kaki bistveni reči ter izgubila svoje značilno znamenje — edinost.

2. Katoliška Cerkev je **sveta**.

a) Katoliška Cerkev ima potrebna sredstva, s katerimi navaja svoje ude k svetosti. Svet je njen nauk, ki ga je prejela od najvišjega vzornika vse svetosti, Jezusa Kristusa, da ga nepokvarjenega ohranja, oznanjuje in razlaga. Nauki katoliške vere pospešujejo nrvnost in vodijo one, ki jih izpolnjujejo, k pravi kreposti in k svetosti. Nikdar ni katoliška Cerkev premenila ali mileje razlagala kakenga nauka, da bi se uklonila duhu časa ali ugodila kaki človeški strasti. Tako je n. pr. vedno vzdrževala in večkrat v najtežavnejših okoliščinah branila svetost in nerazdružnost zakona.¹⁾ Sveta in posvečujoča je daritev sv. maše in istotako zakramenti, zlasti zakramenta sv. pokore in presv. Rešnjega Telesa.

b) Katoliška Cerkev se tudi neprestano prizadeva, da posvečuje svoje ude.

V zakramentu sv. krsta prenovi in posveti dete, ki ga sprejme v svoje naročje. Mladino in odrasle ljudi poučuje in opominja v šoli, v cerkvi in ob vsaki ugodni priliki. Odvrča jih od greha in jih navaja k čednostnemu življenju. V svojih peterih zapovedih nalaga vsem vernikom dolžnost, da naj se udeležujejo službe božje, prejemajo sv. zakramente in se vadijo

¹⁾ Henrik VIII. je značilen zgled, kako Cerkev v največjih težavah trdno drži, kar ji je Kristus naročil.

v zatajevanju, brez česar ni prave kreposti in svetosti. Z evangelijskimi sveti pa navaja vse one, kateri čutijo v sebi poklic in zadostno нравno moč, da se prizadevajo za višjo stopnjo popolnosti in svetosti. Ob posebnih prilikah se poslužuje katoliška Cerkev tudi izrednih pripomočkov svetosti, n. pr. duhovnih vaj in misijonov, ki omeče večkrat tudi trdovratna srca, pozivljajo gorečnost v dobrem in zabranjujejo, da se ne vgnezdí mlačnost in malomarnost.

c) Prizadevanje katoliške Cerkve rodi viden sad: v njej so živeli in živé svetniki, katerih svetost izpričujejo tudi čudeži. V vsakem stoletju je vzgojila katoliška Cerkev svetnikov, katerih junaške čednosti so kakor luč razsvetljevale svet, in katerih svetost je Bog potrdil z očitnimi čudeži.

Nešteta množica svetih mučencev, spoznavalcev in cerkvenih učениkov povečuje prva stoletja cerkvene zgodovine, pa tudi srednji vek in novejši čas od 16. stoletja sem ni bil nerodoviten. Čudeži in čudoviti darovi Sv. Duha (charismata), kakor dar prerokovanja ali dar jezikov, se nahajajo v katoliški Cerkvi ne le ob njenem začetku, ampak tudi v vseh poznejših dobah.

Res je sicer, da so nekatere čudovite dogodbe, ki se čitajo v starejših življenjepisih svetnikov in svetnic božjih, samo legende in da je pogosto prav težko, podati strog dokaz za davna zgodovinska dejstva. Toda strogo dokazani so vsi oni čudeži, katere navajajo papeži v pismih, s katerimi se umrli udje katoliške Cerkve javno proglašajo za blažene ali svetnike. Preden katoliška Cerkev proglasi koga za svetnika, preiskuje z največjo natančnostjo svetost njegovega življenja in čudeže, ki neovržno dokazujejo svetost. — Tudi mnogi čudeži, ki se dogajajo na raznih božjih potih, so strogo dokazani ter pričajo, da je katoliška Cerkev res sveta, ker se v njej očitno razodeva božja moč njenega najsvetejšega ustanovitelja.

3. Katoliška Cerkev se ne imenuje samo, ampak je tudi resnično **katoliška** ali **vesoljna**. Ustanovljena je za vse kraje in za vse čase do konca sveta. Katoliška Cerkev ni cerkev enega naroda ali ene države, ampak je svetovna cerkev. Sposobna in opravičena je, da se razprostira po vsej zemlji, ker ima skupnega vidnega poglavarja, rimskega papeža, ki je prejel svojo duhovno oblast kot naslednik sv. Petra od Jezusa Kristusa, Sinu božjega, ki mu „je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji.“ (Mat. 28, 18.) Jezus Kristus ji je zagotovil tudi vedni obstanek: „Peklenska vrata je ne

bodo premagala.“ (Mat.16,18.) „Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 20.) Katoliška Cerkev se tudi prizadeva, da se vedno bolj razširja med vsemi narodi. Kakor so že apostoli prehodili skoraj ves takrat dostopni svet, povsod oznanjajoč Kristusovo vero, tako je smatrala katoliška Cerkev tudi v vseh poznejših časih neprestano razširjanje krščanske vere za svojo bistveno nalogo. Kadarkoli so nastopili kje novi narodi ali so se odkrile poprej nepoznane dežele, vselej so pohiteli tja katoliški misijonarji, da bi pokristjanili tudi te narode in zasadili sveti križ v novo odkritih delih sveta. Velikokrat so prodirali celo v neznane in poprej nedostopne dežele, iz katerih so uprav oni prinašali prva poročila. Poleg tega katoliška Cerkev tudi vedno moli in priporoča vsem svojim udom molitev za izpreobrnjenje nevernikov, krivovercev in razkolnikov.

Prizadevanje katoliške Cerkve za neprestano razširjanje pa tudi ni brezuspešno. Od prve binkoštné nedelje, ko se je ustanovila, do današnjega dné vedno raste število njenih udov. Izgube, ki so jo zadevale, ko so nezvesti udje tupatam v obilnem številu odpadali od nje v razna krivoverstva, v razkolništvo in k Mohamedovi veri, so bile vselej kmalu nadomeščene z novimi poganskimi narodi, katere je milost božja in gorečnost katoliških misijonarjev privedla do spoznanja resnice.

Dasi razprostrta po vseh delih sveta in obsegajoča toliko raznovrstnih narodov, je pa vendar katoliška Cerkev vseskozi edina, ena sama velika družba z enim vrhovnim poglavarjem, rimskim papežem.

4. Katoliška Cerkev je **apostolska**. Svoj začetek ima v apostolskem času, in njeni predstojniki so pravi nasledniki apostolov. Rojstni dan katoliške Cerkve je prva binkoštna nedelja po Kristusovem vnebohodu. Ta dan so apostoli, prejemši Sv. Duha, začeli oznanjati Kristusov nauk in krstili 3000 ljudi. Odslej je hitro rastlo število vernikov. Apostoli so bili njihovi predstojniki, in prvak apostolov, sv. Peter, jim je bil vidni poglavar. Sedanji predstojniki katoliške Cerkve, škofje z rimskim papežem na čelu, pa so pravi nasledniki apostolov. Sv. Petru, ki je umrl mučeniške smrti v Rimu, so v nepretrgani vrsti sledili rimski papeži, ki so prav tako, kakor sv. Peter sam, v vseh stoletjih izvrševali vrhovno oblast v katoliški

Cerkvi. Istotako so škofje katoliške Cerkve po posvečenju v nepretrgani zvezi z apostoli, po pokorščini in duhovnem poslanstvu pa združeni z rimskim papežem, Petrovim naslednikom, torej tudi pravi nasledniki apostolov. Tako je katoliška Cerkev res po besedah sv. Pavla „zidana na temelju apostolov.“ (Ef. 2, 20.)

§ 39.

*** Druge verske družbe nimajo uredbe in znamenj Kristusove Cerkve.**

Ker ima katoliška Cerkev uredbo in značilna znamenja Kristusove Cerkve, je prava od Kristusa ustanovljena Cerkev. Da je tudi edino prava, sledi iz tega, ker je Kristus ustanovil le eno Cerkev.¹⁾

Ker se pa tudi razne krivoverske in razkolne verske družbe imenujejo krščanske, hočemo še pokazati, da te verske družbe nimajo uredbe in značilnih znamenj Kristusove Cerkve.

A. **Krivoverske** imenujemo one verske družbe, katere so se odločile od katoliške Cerkve, ker se v kakem bistvenem nauku razlikujejo od nje. Mnogo jih je nastalo že v starodavnih časih, pa se niso ohranile do današnjega dné, izvzemši nekatere neznatne ostanke. Ker mora Kristusova Cerkev trajati do konca sveta, je že zaradi tega jasno, da nobena teh propadlih družb ni bila prava Kristusova Cerkev. Zato se hočemo ozirati le na razne protestantske verske družbe, ki so se v 16. stoletju odločile od katoliške Cerkve in še dandanes štejejo mnogo udov.

I. **Protestantske verske družbe nimajo uredbe Kristusove Cerkve:**

1. Zanikavajo bistveno razliko med učečo in poslušajočo Cerkvijo.

2. Škofovske oblasti ne priznavajo; in ker nimajo škofov, tudi nimajo veljavno posvečenih mašnikov. Njihovi duhovniki so samo pridigarji, ki prejemajo oblast od ljudstva ali pa od svetne gosposke. Anglikanska cerkev ima sicer škofo in mašnike, pa niso veljavno posvečeni in v nikaki zvezi s papežem.

3. Zavrgli so prvenstvo rimskega papeža in s tem bistven del uredbe Kristusove Cerkve.

¹⁾ Na to se opira pisava „Cerkev“ pa „cerkve“; primeri „Bog“ pa „bogovi“.

II. Protestantske verske družbe tudi **nimajo značilnih znamenj** Kristusove Cerkve.

1. Edine niso, ker ne tvorijo ene Cerkve, ampak so po pravilu „cuius regio, illius religio“ razcepljene v mnogo različnih verskih družb. Razne protestantske ločine si nasprotujejo v verskih naukih. Ne ujemajo se v bogočastju; celo zakramentov imajo nekatere več, druge manj. Zlasti pa jim nedostaje vladarstvene edinosti, ker nimajo skupnega vidnega poglavarja. — Še celo pristaši ene in iste ločine niso med seboj edini. Ne drže se stanovitno veroizpovedi, katero so izprva sprejeli.

Kakor je edinstvo katoliške Cerkve utemeljena v njeni notranji uredbi, tako needinstvo protestantskih verskih družb nujno sledi iz tega, da so njihovi začetniki zavrgli prvenstvo naslednikov sv. Petra in veljavo učeče Cerkve ter izrekli, da je sveto pismo edini vir božjega razodetja ter da ga sme vsakdo po svoje razlagati.

2. Svetosti v mnogem oziru pogrešamo v protestantskih verskih družbah. Že njihovi začetniki: Luter, Cvingli, Calvin, Henrik VIII., kraljica Elizabeta nikakor niso vzorniki svetosti. Ne hrepenenje po višji popolnosti, ampak človeške strasti so bile povod njihovemu odpadu od katoliške Cerkve.

Protestantske verske družbe se tudi ne prizadevajo tako vztrajno in dosledno, kakor katoliška Cerkev, da bi resnično posvečevale in do krščanske popolnosti privedle svoje ude. Zavrgle so najizdatnejša sredstva, s katerimi se more človek posvetiti in v svetosti napredovati, kakor: zakrament svete pokore, daritev sv. maše, češčenje Matere božje in svetnikov, cerkvene zapovedi in evangelijske svete. Nasprotno pa uče marsikaj, kar naravnost škoduje prizadevanju po krščanski popolnosti, n. pr., da vera sama zadostuje za opravičenje pred Bogom in za večno zveličanje, da človeška volja ni prosta, da ni možno izpolnjevati božjih zapovedi, da je Bog brezpogojno nekatere ljudi odločil za večno zveličanje, druge za večno pogubljenje. Ako bi se protestantje dosledno vedli po teh naukih, bi morali popolnoma opustiti vsako prizadevanje za dobra dela in čednostno življenje. Sreča je, da se mnogi izmed njih v dejanskem življenju ne ravnaajo po takih krivih naukih, ampak po glasu svoje vesti. Zato je resnično, da so večkrat prote-

stantje boljši od protestantizma. Vendar prave krščanske popolnosti, navadno mero presegajočih junaških čednosti in resnične svetosti, ki bi bila s čudeži dokazana, ne nahajamo v protestantskih verskih družbah.

3. Z znakom vesoljnosti se ne morejo ponašati protestantske verske družbe. Prvi pogoj vesoljnosti je edinost. Edine pa niso, ker nimajo skupnega vidnega poglavarja in so razcepljene v posamezne deželne, državne ali národne cerkve. Jezus Kristus pa je hotel, da bodi njegova Cerkev svetovna Cerkev, ki naj vse dežele in vse narode združuje z vezjo ljubezni v edinosti vere.

Protestantske verske družbe se tudi nikakor ne morejo meriti s katoliško Cerkvijo v gorečnosti in prizadevanju, da bi se razširile po vsem svetu in med vsemi, zlasti še med poganskimi narodi. Novih udov si pridobivajo večinoma le po krščanskih deželah, kjer pristopajo k njim odpadniki, ki se navadno iz raznih posvetnih in sebičnih nagibov izneverijo katoliški Cerkvi. Šele poslednji čas so se jeli zlasti Angličani bolj goreče zavzemati tudi za misijone med poganskimi narodi. Vendar so njihovi uspehi le majhni v primeri z uspehi katoliških misijonarjev.

4. Protestantske verske družbe niso apostolske, ker svojega začetka nimajo v apostolskem času in njihovi predstojniki niso pravi nasledniki apostolov.

Protestantov ni bilo pred 16. stoletjem. Nekateri starejši krivoverci, kakor Valdovci, Husiti i. dr., so jim sicer duševno sorodni, a z njimi organsko zvezani protestantje vendarle niso, še manj pa so po njih zvezani z apostolsko Cerkvijo, zakaj tudi onih krivovercev pred 12. stoletjem ni bilo.

Protestantje tudi nimajo predstojnikov, ki bi bili pravi nasledniki apostolov. Njihovi duhovniki ali pridigarji niso ne po posvečenju zvezani z apostoli, ne po pokorščini in duhovnem poslanstvu združeni z naslednikom sv. Petra. Luter, Cvingli, Kalvin niso bili škofje; zato niso mogli nikomur s posvečenjem podeliti duhovne oblasti. Duhovno poslanstvo ali pravico za izvrševanje duhovne oblasti dobivajo predstojniki protestantskih verskih občin ali od ljudstva, ali od svetne gosposke. Oboje pa je neveljavno, ker je Jezus Kristus duhovno oblast in pravico njenega izvrševanja izročil le apostolom v zvezi s svetim Petrom, ne pa ljudstvu ali svetni gosposki.

Predstojniki anglikanske cerkve se imenujejo škofje, a njihovo posvečenje je neveljavno in njihovo duhovno poslanstvo nično, ker izhaja le od državne oblasti.

Tudi na Švedskem in Danskem imenujejo višje predstojnike protestantske cerkve „škofe“. A to je le časten naslov, ki jim ga daje država, v resnici pa niso škofje.

B. Razkolna cerkev se sama imenuje pravoslavno, t. j. pravoverno (ortodoksno). Odločila se je od katoliške Cerkve prvikrat v 9. stoletju, ko je carigrajski patriarh Focij odpadel od rimskega papeža. Že pred Focijevo smrtjo se je z Rimom zopet združila, a patriarh Mihael Cerularij je v 11. stoletju razkol obnovil.

V verskih naukih se razkolna cerkev od katoliške ne razločuje tako zelo kakor spredaj navedena krivoverstva. Poleg prvenstva rimskega papeža taji versko resnico o izhajanju Sv. Duha od Sina (Filioque).

Starogrška razkolna cerkev s carigrajskim patriarhom na čelu se je pozneje razcepila v mnogo samostojnih cerkvâ, izmed katerih je največja ruska, ki je brez vidnega poglavarja; potem so: helenska ali novogrška, srbska, rumunska, črnogorska in še nekatere druge razkolne cerkve, ki se imenujejo po dotičnih deželah, v katerih so razširjene.

Tudi razkolna cerkev nima ne popolne uredbe, ne vseh značilnih znamenj Kristusove Cerkve.

I. Razkolna cerkev nima popolne uredbe Kristusove Cerkve:

1. Veljavno posvečene škofo in mašnike sicer ima; a škofje niso pravi nasledniki apostolov, ker niso v zvezi z rimskim papežem. Zato nimajo ne ti, ne njihovi mašniki apostolskega poslanstva.

2. Ker se je odcepila od rimskega papeža, nima vidnega poglavarja, ki bi bil naslednik sv. Petra.

II. Značilnih znamenj Kristusove Cerkve razkolna cerkev nekaterih nima, druga pa ima le deloma:

1. Znaka edinosti nima. V veri in bogočastju razkolne verske družbe sicer niso tako različne druga od druge kakor razne protestantske ločine; a izgubile so vladarstveno edinost in s tem središče prave cerkvene edinosti. Ker nimajo skupnega vidnega poglavarja, tudi ne tvorijo ene skupne Cerkve, marveč

so razcepljene v mnogo narodnih in državnih cerkvâ, ki so odvisne od političkih razmer in se z njimi vred izpreminjajo.

2. Znak svetosti razkolna cerkev sicer ima, vendar ne v popolni meri. Z malimi izjemami ima nepokvarjen Kristusov nauk; ima vse svete zakramente (le da je sakrament svete pokore veljaven samo ob smrtni uri, ker sicer razkolni škofje in mašniki nimajo sodne oblasti); ima daritev sv. maše in zakramentalno pričujočega Kristusa v cerkvah. Tudi prizadeva si za posvečevanje svojih udov: navaja jih k čednostnemu življenju, celo k izpolnjevanju evangelijskih svetov. Polnega uspeha pa vendar ne more doseči. Odkar se je odcepila od katoliške Cerkve, ni vzgojila ne enega svetnika, katerega svetost bi bila s čudeži neovržno dokazana.

3. Znaka vesoljnosti razkolna cerkev nima, in sicer iz istih vzrokov ne, kakor protestantske verske družbe.

4. Razkolna cerkev slednjič tudi ni apostolska. Razkola v apostolskem času ni bilo. Vzhodni in zahodni kristjani so bili do 9. stoletja združeni v eno Cerkev pod enim vidnim poglavarjem, rimskim papežem, naslednikom sv. Petra. Ko so Grki odpadli od Rima, je njihova cerkev prenehala biti apostolska.

Na občnem cerkvenem zboru v Florenci l. 1439. se je doglo začasno zedinjenje (unija) razkolne cerkve s katoliško. Vsi škofje razen efeškega nadškofa Marka so podpisali besedilo zedinjenja, priznavši prvenstvo rimskega papeža in izhajanje Sv. Duha od Očeta in Sina. A žalostne razmere v vzhodni cerkvi so bile vzrok, da se je razkol zopet ponovil. Pokazalo pa se je tedaj očitno, da razkolna cerkev ni „steber resnice“, kakor mora biti prava Kristusova Cerkev. Ali sta namreč primat in „Filioque“ resnica, ali ne. Če sta resnica, je blodila razkolna cerkev do Florentinskega zbora v dolgi zmoti, ker je oboje tajila. Če pa primat in „Filioque“ nista resnica, je zabredla v zmoto na Florentinskem zboru, ko je priznala oboje. Kristusova Cerkev pa tudi po nauku razkolne cerkve mora biti nezmotljiva v verskih rečeh, torej se ne more nikdar ne za hip izneveriti resnici.

Nekaj razkolnikov se je v raznih časih stalno združilo s katoliško Cerkvijo. Te imenujemo zedinjence ali uniate (zedinjene Grke, Armence i. dr.) in jih prištevamo katolikom, ker se v vseh bistvenih naukih ujemajo s katoliško Cerkvijo. Razlikujejo se le v nekaterih nebistvenih rečeh. Imajo s papeževim dovoljenjem svojo liturgijo (obrede pri službi božji), svoj liturgiški jezik in nekatere posebnosti v disciplini.

§ 40.

Razmerje med Cerkvijo in državo.

Razmerje med Cerkvijo in državo moremo označiti s sledečimi stavki:

1. Cerkev in država sta **popolni družbi**, ki imata po svojem bistvu pravico obstanka.

Družbo imenujemo popolno, ako ima sama v sebi vse pogoje za obstanek, t. j., ako ima svoj lastni namen ali smoter, ki ni obsežen v namenu druge družbe, in ako more svoj namen dosežati s svojimi lastnimi sredstvi.

Popolna družba ima po svojem bistvu pravico obstanka, ako je njen namen utemeljen v bistvu človeške narave in je v soglasju s človekovim poslednjim namenom; samoumevno je, da morajo biti tudi sredstva pravična.

A. **Katoliška Cerkev** je popolna družba. Cerkvi lastni namen je naše večno zveličanje. Ta namen ni obsežen v namenu kake druge družbe in ne more biti nobenemu višjemu namenu podrejen, ker je to poslednji in najvišji namen vsakega človeka. Cerkev dosega svoj namen s tem, da posvečuje svoje ude, izvršujoč trojno službo: učeniško, duhovniško in kraljevsko, ki jo je prejela od svojega božjega ustanovitelja.

Ker ima vsak človek naravno pravico in dolžnost, delati za svoj poslednji namen, zato ima katoliška Cerkev, ki vodi svoje ude do tega namena, v svojem bistvu utemeljeno pravico do obstanka; in to tem bolj, ker je katoliška Cerkev edina redna pot, po kateri moremo priti do večnega zveličanja.

Zato katoliški Cerkvi ni treba pri nobeni človeški oblasti iskati dovoljenja za ustanovitev in nadaljni obstanek.

Pravica katoliške Cerkve do obstanka pa je utemeljena ne le v njenem bistvu, ampak tudi v njeni neposredni božji ustanovitvi. Ustanovitelj katoliške Cerkve je Jezus Kristus, Sin božji, kateremu „je dana vsa oblast v nebesih in na zemlji.“ (Mat. 28, 18.)

Cerkvi podrejene so vse one družbe, katere hočejo na kak poseben način in po določenih pravilih pospeševati nabožnost in prizadevanje po večnem zveličanju, kakor so n. pr. cerkveni redovi, bratovščine, Marijine družbe i. dr. Za ustanovitev in

obstanek takih družb je potrebno cerkveno dovoljenje in odobrenje. Vzrok je ta, ker je namen teh družb obsežen v bolj splošnem in najvišjem namenu, ki ga ima Cerkev.

B. Tudi država je popolna družba. Država ima svoj lastni namen, ki ni obsežen v namenu kake druge družbe, namreč skrb za časno srečo državljanov in posebe skrb za vzdrževanje zunanjega reda, za varnost življenja in imetja ter varstvo pravice. Sredstva za to ima v svoji zakonodajalni, sodni in kaznovalni oblasti.

Država ima tudi po svojem bistvu pravico obstanka, ker je tudi skrb za časno srečo utemeljena v človeški naravi, in ker časna sreča ne nasprotuje človeškemu poslednjemu namenu, t. j., njegovemu večnemu zveličanju.

Na neposrednjo božjo ustanovitev se sicer nobena država ne more sklicevati, vendar pa so posrednje tudi države od Boga, ker je Bog ustvaril človeka kot družabno bitje, ki more le v primerni družbi dosežati svojo časno srečo. Sveti Pavel uči o državni oblasti: „Ni je oblasti, razen od Boga, katere pa so, so postavljene od Boga.“ (Rim. 13, 1.)

Kakor so Cerkvi podrejene vse nabožne družbe, tako so tudi državi podrejene in od nje odvisne vse one družbe, katere imajo namen, v kakem določenem smislu pospeševati časno srečo svojih udov, n. pr. razna politična, izobraževalna, razvedrovalna, podporna in druga podobna društva. Za ustanovitev in obstanek takih družb je potrebno državno dovoljenje, ker je namen teh družb obsežen v splošnem namenu, ki ga ima država.

Gledé na obseg in trajnost pa je razlika med Cerkvijo in državo: *a)* Prava Cerkev je le ena, držav pa je več. *b)* Kristusova Cerkev je ustanovljena za vse narode, posamezne države pa obsegajo le večje ali manjše število narodov. *c)* Kristusova Cerkev bo trajala po izrečni obljubi svojega božjega ustanovitelja do konca sveta, države pa nastajajo, rastejo, cvetó in zopet razpadajo; nobena nima poročstva, da bo trajala do konca sveta.

2. Cerkev in država sta vsaka v svojem delokrogu neodvisni druga od druge.

Delokrog je družbi določen po namenu, ki ga ima, in po sredstvih, s katerimi ta namen dosega.

A. Cerkev je v svojem delokrogu neodvisna od države. Njen delokrog je: skrb za večno zveličanje ljudi z

izvrševanjem trojne službe, ki jo je prejela od svojega božjega ustanovitelja: učeniške, duhovniške in kraljevske.

Cerkev ima torej neomejeno, od države neodvisno oblast, da skrbi za nepokvarjeno ohranitev Kristusovih nauk in da te nauke vsem narodom oznanjuje in razlaga.¹⁾ Ima torej tudi oblast soditi, kaj je pravi Kristusov nauk in kaj ne. Istotako ima oblast in dolžnost, zavračati in obsojati pravi veri in nramnosti nasprotno nauke ter prepovedovati in s svojimi sredstvi preprečevati njihovo razširjanje — bodisi z besedo, bodisi po knjigah, časnikih ali drugih spisih.²⁾

Dalje ima Cerkev oblast in dolžnost, opravljati daritev sv. maše, deliti sv. zakramente in zakramentale ter oskrbovati in urejati vse, kar spada k službi božji, torej tudi obrede službe božje ali liturgijo.³⁾ Zato ima tudi oblast izbirati in posvečevati svoje služabnike, mašnike in škofe, ter prosto voliti svojega poglavarja, rimskega papeža.

Slednjič ima Cerkev oblast, dajati svojim udom ukaze in zapovedi, soditi jih in po potrebi tudi kaznovati. In ker za izvrševanje svoje službe potrebuje tudi časnega imetja, ima dosledno tudi pravico, pridobivati si s pravičnimi sredstvi imetje ter ga samostojno upravljati.

1) Od tod je tudi pravica Cerkve do šolstva. Otroke vzgajati je najprej dolžnost starišev. Stariši pa izročajo otroke odgojiteljem in učiteljem kot svojim namestnikom v skupne šole. Kakor ima torej Cerkev dolžnost in pravico učiti vse ljudi, tako ima tudi pravico nadzorovati, oziroma vzporedno z državo sonadzorovati pouk in vzgojo po šolah, je li v soglasju s krščanskimi nauki, ali ne.

2) Kakor država zabranjuje družabnemu redu nevarne knjige in spise, tako Cerkev prepoveduje veri ali nramnosti nasprotna dela. Nekatero spise tudi posebe zaznamenjuje kot take. (*Index librorum prohibitorum.*) Take cerkvene prepovedi splošno vežejo pod smrtnim grehom, včasih pa tudi pod kaznijo izobčenja. Pod kaznijo izobčenja je prepovedano brati, hraniti, brati, tiskati: *a)* knjige odpadnikov in krivovercev, katere izrečno širijo krivo vero (*haeresim propugnantes*); *b)* knjige, katere papež sam s posebnim pismom imenoma prepove (torej ne vse knjige, katere so v „indeksu“, ker te večinoma prepovedo le papeževa duhovna sodišča, kongregacije).

3) Le Cerkev ima pravico, urejati obrede službe božje ali liturgijo. V zapadni Cerkvi je pri sv. maši izvečine v navadi rimski obred z latinskim jezikom. V Milanu je že izza časov sv. Ambrozija običajen nekoliko drugačen obred (*ambrozijanska liturgija*). Na Španskem (v Toledo) se je deloma še ohranila takozvana *mozarabska* ali *gotska* liturgija, podobna liturgijam vzhodnih cerkvâ. Po Istri, hrvatskem Primorju

V vseh teh rečeh je Cerkev neodvisna od države; država nima pravice, ovirati ali omejevati njenega delovanja.

Vzroki neodvisnosti so:

a) Cerkev je popolna družba, ki ima po svojem bistvu pravico obstanka. Iz tega sledi, da ima tudi pravico do sredstev, katera so ji potrebna, da more dosežati svoj namen. Ta sredstva pa so: učeniška, duhovniška in kraljevska služba.

b) Jezus Kristus, božji ustanovitelj katoliške Cerkve, je izrečno rekel sv. Petru: „Ti si Peter (skala), in na to skalo bom zidal svojo Cerkev, in peklenska vrata je ne bodo premagala. In tebi bom dal ključne nebeškega kraljestva. In karkoli boš zavezal na zemlji, bo zavezano tudi v nebesih; in karkoli boš razvezal na zemlji, bo razvezano tudi v nebesih.“ (Mat. 16, 17—19.) Vsem apostolom skupno pa je govoril: „Dana mi je vsa oblast v nebesih in na zemlji. Pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Sv. Duha. Učite jih iz-

in Dalmaciji je v navadi rimski obred s staroslovenskim jezikom. Cerkvene knjige so pisane z glagolico, zato se imenuje ta obred tudi glagolski (dasi je pravi rimski obred, le s staroslovenskim jezikom in glagoliško pisavo).

V vzhodni Cerkvi so se ohranile različne liturgije. V grški cerkvi sta v navadi liturgiji sv. Bažilija in sv. Janeza Krizostoma. Ti liturgiji sta prešli tudi med Slovane, kateri so prejeli evangelij od carigradske cerkve, le da Slovani namesto grščine rabijo staroslovenski jezik. Po razkolu se v grški cerkvi liturgija ni izpremenila, in ko se je mnogo razkolnikov tekom časa zopet zedinilo s katoliško Cerkvijo, jim je Rim dovolil, da so ohranili svojo grško liturgijo, in sicer Slovani s staroslovenskim jezikom (uniatstvo). Druge vzhodne cerkve imajo različne liturgije, večinoma povzete po grških, deloma tudi po stari jeruzalemski (liturgija sv. Jakoba) in aleksandrijski (liturgija sv. Marka). Armenci opravljajo službo božjo v armenskem, Kopti v starokoptiškem, deloma tudi v arabskem jeziku. Vzhodne liturgije so dosti daljše od rimske. — Katoliška Cerkev čuva te stare častitljive obrede posameznih cerkvâ, vendar pa z ozirom na edinost ne more lahko dajati novih privilegijev. Dasi popolnoma enotna liturgija za edinost Cerkve ni absolutno potrebna, vendar bi prevelika različnost ne bila koristna. Poleg edinosti v veri je tudi kolikor možno enotna liturgija vez, ki brati narode v sv. Cerkvi. Gledé na liturgiški jezik pa ima Cerkev še mnogo drugih vzrokov, da se drži le malega števila že v starodavnih časih uvedenih (sedaj mrtvih) jezikov.

polnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18—20.)

c) Katoliška Cerkev je tudi vedno izvrševala trojno službo: učeniško, duhovniško in kraljevsko, ne da bi poprej šele iskala pravice, in celo navzlic določni prepovedi svetnih oblastnikov. Tako n. pr. so odgovorili apostoli judovskemu velikemu zboru, ki jim je prepovedal učiti v Jezusovem imenu: „Boga je treba bolj poslušati nego ljudi.“ (Dej. ap. 5, 29.) In ko so rimski cesarji in drugi oblastniki preganjali Cerkev in krščansko vero, so rimski papeži, škofje in mašniki z verniki vred prestajali rajši najhujše trpljenje in mučeniško smrt, nego da bi bili nehali izvrševati trojno službo, ki so jo prejeli od Jezusa Kristusa.

B. Država je v svojem delokrogu neodvisna od Cerkve. Delokrog države je: skrb za časno srečo podložnikov z izvrševanjem zakonodajalne, sodne in kaznovalne oblasti.

Dokler se torej skrb za časno srečo ne dotika skrbi za večno zveličanje in je ne ovira, more država popolnoma samostojno in neodvisno od Cerkve in vsake druge družbe z vsemi pravičnimi sredstvi pospeševati to srečo ter izvrševati svojo zakonodajalno, sodno in kaznovalno oblast.

Jezus Kristus tudi nikdar ni hotel omejevati zakonite državne oblasti, marveč izrečno uči: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega.“ (Mat. 22, 21.) In sv. Pavel je zapisal za državno oblast znamenite besede: „Vsak človek bodi višjim oblastem podložen, ni namreč oblasti, razen od Boga, katere pa so, so postavljene od Boga. Kdor se torej ustavlja oblasti, se ustavlja božji naredbi. Kateri se pa ustavljajo, sami sebi pridobivajo pogubljenje... Zato morate biti podložni ne samo zavoljo jeze, ampak tudi zavoljo vesti.“ (Rim. 13, 1 sl.)

3. Dasi imata Cerkev in država vsaka svoj delokrog, v katerem sta druga od druge neodvisni, vendar so tudi **skupne zadeve**, ki spadajo v delokrog obeh družb, ker se tičejo časne in večne sreče njunih udov, n. pr. šola, zakon, praznovanje nedelj in praznikov i. dr. Take v delokrog

Cerkve in države spadajoče zadeve se morajo uravnati tako, da je časní in naravni namen države v soglasju z večnim in nadnaravnim namenom Cerkve, kateri je višji, ker je večno zveličanje vsakemu človeku poslednji in najvišji namen. To soglasje se doseže najlaže s skupnimi od cerkvene in državne oblasti sklenjenimi in razglašenimi zakoni, ki se imenujejo konkordati.

Ako take zadeve uravnava vsaka oblast zase in stavi Cerkev svoje, država pa svoje zahteve, moramo izpolnjevati oboje, dokler si te zahteve ne nasprotujejo. Ako si pa prideta Cerkev in država s svojimi zahtevami navskriž, odločuje višji smoter človekov. Višji od časnega pa je človekov večni blagor. Večno zveličanje je vsakemu človeku najvišji namen. Ako bi torej država zahtevala kaj takega, o čemer bi Cerkev izrekla sodbo, da nasprotuje božjim zakonom in našemu večnemu zveličanju, tedaj bi se morali ravnati po pravilu: „Boga je treba bolj poslušati nego ljudi.“ (Dej. ap. 5, 29.) Ker je Cerkev neposrednja božja naprava, nam po njenem glasu govori Bog.

4. Za Cerkev in državo je najbolje, ako v vsem svojem delovanju ostaneta v **prijateljskem medsebojnem razmerju**, in ako druga drugo podpirata, da laže dosežata vsaka svoj namen.

Cerkev podpira državo s tem, da pospešuje versko-nravno vzgojo ter navaja ljudi, da izpolnjujejo tudi državne zakone vestno in ne samo zaradi kazni. S tem izdatno pomaga državi vzdrževati zunanji red in varovati pravico.

Država pa more podpirati Cerkev, ako ji varuje svobodo in skrbi za to, da more brez ovir in nemotena izvrševati svojo trojno službo. Zlasti more država izdatno podpirati cerkveno misijonsko delovanje. V svojo in cerkveno korist deluje država, ako zabranjuje s svojimi sredstvi razširjanje nenravnosti, pijančevanja in drugih pogubnih strasti.

Katoliški vladar more brez greha tudi drugovercem v svoji deželi dovoliti versko svobodo in enake državljske pravice, kot jih imajo udje katoliške Cerkve. S tem namreč ne sodi, da so vse vere in cerkve enako dobre za večno zveličanje. Le tega ne sme pripustiti, da bi kdo svojo svobodo zlorabljal pravi veri v škodo.

§ 41.

Cerkvena država in politiška samostalnost rimskih papežev.

Katoliška Cerkev je kraljestvo božje na zemlji, različno od svetnih kraljestev in v svojem delokrogu neodvisno od vsake svetne oblasti. Ker so pa udje katoliške Cerkve hkrati udje kake svetne države, so v svetnih rečeh podložni državnim vladarjem.

Tudi papeži so bili v začetku podložniki rimskih cesarjev, ker so bili udje Rimske države. Da bi laže izpolnjevali svoje vzvišeno zvanje, pa jih je **božja previdnost** polagoma **privedla do neodvisnosti** od vsake svetne oblasti. Ustanovila se je Cerkvena država, in papeži so postali v političkem oziru samostalni, kakor so samostalni vladarji svetnih držav.

1. Cerkvena država in politiška samostalnost rimskih papežev ni sicer neposrednja božja ustanova, a **nastala je zakonitim potom** in ima v naravnem in pozitivnem pravu utemeljeno pravico do obstanka.

* To kaže zgodovina:

Odkar je Konstantin Veliki ustavil preganjanje kristjanov v Rimskem cesarstvu ter dal katoliški Cerkvi prostost (313), so darovali mnogi premožni kristjani papežem hiše, zemljišča in druga posestva kot „dediščino sv. Petra“. Tako so postali papeži ne le zaradi svoje vzvišene duhovske službe, ampak tudi zaradi svojih obsežnih posestev najvplivnejše osebe v Italiji.

Konstantin Veliki je prestavil cesarsko stolico iz Rima v Carigrad. Ta okolnost je še bolj povzdignila papežev veljavo v Rimu.

Cesar Teodozij Veliki je razdelil l. 395. Rimsko državo na dva dela: Vzhodno in Zahodno rimsko cesarstvo. A ko se je začelo preseljevanje narodov, se zahodnorimski cesarji niso mogli dolgo ustavljati navalu tujih narodov v Italijo. Večkrat so le papeži s svojim vplivom rešili Rim. Tako je Leon Veliki l. 452. pregovoril k vrnitvi hunskega kralja Atila, ki se je s svojo divjo vojsko že bližal Rimu. Ko so tri leta pozneje Vandali pridrli v Rim ter več dni ropali po mestu in pokončali mnogo umetnin, je isti papež dosegel, da mesta niso popolnoma opustošili. To so si Rimljani hvaležno hranili v spominu.

Odoakar je premagal l. 476. zadnjega zahodnorimskega cesarja Romula Avgustula ter tako ugonobil Zahodno-rimsko cesarstvo. Odslej so razni germanski narodi silili v Italijo ter drug za drugim ustanavljali tu svoja kraljestva.

Vzhodnorimski cesar Justinijan I. je sicer l. 555. še enkrat združil Italijo z Vzhodnorimskim cesarstvom, a njegovi nasledniki in njih namestniki v Raveni niso imeli ne moči in ne zadosti dobre volje, da bi bili branili Italijo proti tujemu navalu.

V severni Italiji so od l. 568. gospodovali Langobardi, ki so silili vedno dalje proti jugu. Da bi jih zadrževali, so papeži večkrat prosili pomoči v Carigradu; a vzhodnorimski cesarji so jim odgovarjali, da ne morejo ničesar storiti za Italijo, in naj se papeži branijo sami. Tako so se s svojo brezbriznostjo sami odpovedali vladarskim pravicam v Italiji. Zato so se Rimljani in prebivalci srednje Italije, ki ne bi bili radi prišli pod langobardsko oblast, z vedno večjim zaupanjem oklepali papežev, svojih edinih zaščitnikov. Smatrali so jih za lastnike in prave gospodarje Rima, zlasti odkar je papež Gregorij Veliki l. 593. odvrnil od Rima langobardskega kralja Agilulfa na enak način, kakor nekdanj Leon Veliki hunskega kralja Atila. Agilulf se je s svojo vojno že bližal Rimu. Gregorij Veliki pa mu je šel naproti ter ga s prošnjo in preteč mu z božjimi kaznimi pregovoril, da se je vrnil. Pozneje je Agilulf celo prestopil iz arianizma v katoliško Cerkev in z njim vred mnogo velikašev in večina naroda.

Bojevit langobardski kralj Ajstulf je zopet sovražno nastopil proti papežu. Hotel je podjarmiti vso Italijo in se je l. 753. že bližal Rimu. Papež Štefan III. je prosil pomoči v Carigradu, a brez uspeha. Tudi Ajstulf se ni dal pregovoriti. Zato je potoval papež k frankovskemu kralju Pipinu. Ta ga je sprejel z radostjo in spoštovanjem ter mu obljubil pomoč. Pipin je prišel dvakrat v Italijo, premagal Langobarde in jih prisilil, da so mu odstopili ugrabljene srednjeitalske pokrajine. To v pravični vojski pridobljeno deželo pa je podelil ali „povrnil“ papežu kot „dediščino svetega Petra“. Tako je ustanovil Cerkveno državo (756). Papež je postal neodvisen vladar svoje dežele ter pridobil s tem tudi politiško samostalnost, kakoršno imajo svetni vladarji.

Vzhodnorimski cesar je hotel z darovi pregovoriti Pipina, da bi deželo zopet vzel papežu in jo njemu prepustil. Frankovski kralj pa je odgovoril, da se ni kakemu človeku na ljubo dvakrat vojskoval, marveč iz spoštovanja in ljubezni do svetega Petra, in da ga nobena sila ne privede do tega, da bi nazaj vzel, kar je priznal kot Petrovo lastnino.

Kmalu potem so jeli Langobardi zopet prodirati proti jugu in so napadli papeževo deželo. Papež Hadrijan I. je prosil pomoči Pipinovega sina Karola Velikega. Kakor oče, tako je tudi sin, Karol Veliki, papežu ustregel, prišel v Italijo, premagal poslednjega langobardskega kralja Deziderija in združil Langobardsko kraljestvo s Frankovskim (774), papežu pa je iznova priznal Cerkveno državo in jo povečal še z novimi posestvi.

2. Ustanovitev Cerkvene države je bila v mnogem oziru **koristna**. Po njej so dobivali papeži potrebnih dohodkov, s katerimi so mogli veliko dobrega storiti pred vsem za podložnike Cerkvene države same z ustanavljanjem ter vzdrževanjem raznih dobrodelnih naprav, potem za Cerkev sploh s podpiranjem misijonov in drugih važnih podjetij, slednjič tudi za vedo in umetnost.¹⁾ Posebno pa je politiška samostalnost papežev velikega pomena za vso Cerkev: a) Špodobi se, da Kristusov namestnik na zemlji, ki so mu v duhovnem oziru podložni tudi katoliški vladarji, ni obenem podanik kakenga kralja. b) Kot samostalen svetni knez je papež enakovrsten drugim svetnim vladarjem in more prosto občevati z njimi, kakor tudi s podložniki raznih držav. c) Zlasti za prostost papeževe volitve in njegovega vladanja je politiška samostalnost neprecenljive vrednosti. To izpričuje čas „babilonske sužnosti“, ko so papeži le bivali v Avignonu, ne da bi bili popolni podložniki francoskih kraljev, vendar pa so bili v mnogem oziru odvisni od njih in so zaradi tega izgubili mnogo svojega ugleda in zaupanja pri drugih narodih.

Odkar se je zedinila Italija v Italijansko kraljestvo, papež nima več svoje dežele; pustili so mu samo Vatikan. Vendar pa se še vedno priznava njegova politiška samostalnost; tudi italijanska vlada ga ne smatra za podložnika italijanskega kralja.

3. Cerkvena država in politiška samostalnost papežev za obstanek Cerkve **nista neogibno potrebni**. Še celo slavnijeje čase je imela katoliška Cerkev, ko so papeži vladali iz katakomb in kot mučenci pokladali svoje življenje Bogu v dar. Vendar zato ne moremo odobravati ravnanja takratnih preganjalcev sv. Cerkve. Tako moramo tudi v sedanjem času spoštovati naravne pravice cerkvenega poglavarja ter želeti sv. Cerkvi tudi v svetnem oziru tako urejenih razmer, da lahko neovirana izvršuje svoje vzvišeno duhovno zvanje.

¹⁾ S pospeševanjem splošnih koristi in namenov vesoljne Cerkve papeži niso izkoriščali in nič oškodovali prebivalcev svoje lastne dežele, ker jim v to svrho niso nalagali posebnih davkov. Cerkvena država je imela tudi v gmotnem oziru le korist od tega, da so zaradi papežev v obilnem številu prihajali v deželo verniki vseh narodov.

Drugi del.

Sveti Duh razsvetljuje in vodi katoliško Cerkev.

Katoliška Cerkev, dasi ustanovljena od Jezusa Kristusa, Sinu božjega, ne bi mogla izpolnjevati svojega namena, ako bi bilo njeno vodstvo prepuščeno samo človeškim močem. Razodete resnice bi se utegnile sčasoma z raznimi zmotami pomešati in poizgubiti, in mi bi dandanes ne imeli gotovosti, da katoliška Cerkev še vedno hrani in uči Kristusovo vero, in da nam še vedno kaže pravo pot do večnega zveličanja.

A katoliške Cerkve Bog ni le ustanovil, ampak jo sam tudi vedno razsvetljuje in vodi.

§ 42.

Apostoli so bili navdihnjeni od Svetega Duha.

Apostoli, prvi predstojniki sv. Cerkve, so bili navdihnjeni od Svetega Duha. To pomeni, da jih je Sveti Duh neposrednje razsvetljeval, ko so učili, in vodil, ko so ustanavljali in urejali cerkvene občine. Zato so njihovi nauki božja beseda, in njihove naredbe v verskih in cerkvenih zadevah imajo božjo veljavo.

1. Jezus Kristus je svojim apostolom, preden se je ločil od njih, **obljubil** Svetega Duha s temi besedami: „In jaz bom prosil Očeta, in dal vam bo drugega tolažnika, da ostane z vami vekomaj, Duha resnice... Tolažnik pa, Sveti Duh, ki ga bo Oče poslal v mojem imenu, vas bo učil vsega in vas bo spominjal vsega, karkoli sem vam govoril... On bo mene poveličeval, ker bo od mojega jemal in vam ozna-
njal.“ (Jan. 14, 16. 26; 16, 14.)

2. Deset dni po svojem vnebohodu ali petdeseti dan po svojem vstajenju, t.j. binkoštno nedeljo, je Jezus to obljubo **izpolnil**, in apostoli so prejeli Svetega Duha. „Ko je bilo dopolnjenih petdeset dni, so bili vsi skupaj na istem mestu. In vstal je nagloma z neba šum, kakor prihajajočega silnega piša, in napolnil vso hišo, kjer so sedeli. In prikazali so se jim razdeljeni jeziki,

kakor ogenj, in sédel je na slehernega izmed njih. In vsi so bili napolnjeni s Svetim Duhom.“ (Dej. ap. 2, 1 sl.)

3. Tega božjega navdihnjenja so se **apostoli** tudi **zavedali**. Zato je sv. Peter v Jeruzalemskem zboru govoril v imenu vseh apostolov: „Dopadlo je Svetemu Duhu in nam.“ (Dej. ap. 15, 28.) To pomeni: Ne po svoji človeški modrosti, ampak po navdihnjenju Sv. Duha smo tako sklenili in vam ukazujemo, kako vam je ravnati. Da ta njihova zavest ni bila zmota in da je njihovo pričevanje o božjem navdihnjenju resnično, to so potrdili apostoli s čudeži, ki so jih delali.

Kakor vsi apostoli skup, tako je bil tudi sleherni izmed njih osebno navdihnjen od Sv. Duha. To je bilo potrebno, da so mogli izvrševati svojo nalogo. Apostoli so bili namreč neposredni Jezusovi poslanci do raznih narodov. Da je mogel vsak v svojem kraju nezmotljivo oznanjati ves Jezusov nauk ter prav urediti novo ustanovljene cerkvene občine, je moral sleherni biti osebno navdihnjen od Sv. Duha. Tudi prihod Sv. Duha v podobi gorečih jezikov kaže, da je bil vsak apostol osebno navdihnjen, ker je oni čudežni ogenj sédel na slehernega izmed njih.

4. Sv. Pavla sicer binkoštno nedeljo še ni bilo med apostoli, vendar je bil tudi on navdihnjen od Sv. Duha. Jezus Kristus ga je sam čudežno pozval v apostolsko službo, torej mu je podaril tudi nadnaravno usposobljenost zanjo. Svojega božjega poslanstva in nadnaravnega razsvetljenja se apostol Pavel tudi zaveda. Piše namreč: „Jaz nisem sprejel evangelija od kekega človeka, ampak po razodetju Jezusa Kristusa.“ (Gal. 1, 12.) „Božjo modrost oznanjamo, ki je skrita ... Nam pa jo je Bog razodel po svojem Duhu.“ (I. Kor. 2, 7. 10.) Tudi sv. Pavel je s čudeži dokazal resničnost svojega pričevanja.

§ 43.

Učeca Cerkev je v verskih in nraavnih naukih nezmotljiva.

Jezus Kristus, ki je apostolom obljubil in poslal Sv. Duha, je zagotovil tudi njihovim naslednikom božjo pomoč v izvrševanju apostolske, zlasti učeniške službe. Zato je učeca Cerkev v verskih in nraavnih naukih

nezmotljiva. (Katoliška vera torej ne uči, da je kateri človek sam po sebi nezmotljiv, marveč pripisuje nezmotljivost samo Bogu.)

Nezmotljivost učeče Cerkve v verskih in нравnih naukih dokazujejo:

1. Namen sv. Cerkve. Jezus Kristus je ustanovil Cerkev v ta namen, da svoje ude po pravi poti vodi do večnega zveličanja. Tega namena bi pa Cerkev ne mogla dosežati, ako bi bilo njeno vodstvo prepuščeno le zmotljivim ljudem, ne da bi jim bila zagotovljena izredna božja pomoč, ki jih varuje zmote.

Ako bi se Cerkev mogla motiti v verskih in нравnih naukih, bi morali trditi, da Jezus Kristus ali ni mogel, ali pa ni hotel poskrbeti za to, da bi bila njegova Cerkev sposobna, izvrševati svoj namen. Kaj takega pa ne smemo misliti, ker je Jezus pravi Bog, torej vsemogočen, neskončno moder in zvest v izpolnjevanju svojih obljub.

2. Izreki Kristusovi. a) Ko je Jezus Kristus zapovedal apostolom, naj gredo po vsem svetu in uče vse narode, je dostavil svojim besedam obljubo: „Glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 20.) Ta obljuba ne velja samo apostolom, marveč se razteza tudi na njihove naslednike, ker je Jezus vedel, da apostoli ne bodo živeli do konca sveta. Pač pa bo vedno živela njihova služba, ki jo opravljajo škofje, združeni z rimskim papežem. Ako je pa Jezus Kristus z učečo Cerkvijo vse dni do konca sveta, se Cerkev ne more motiti v izvrševanju apostolske in posebe učeniške službe. b) Tudi obljuba, da bo poslal Sv. Duha, ne velja apostolom le osebno, ampak tudi njihovim naslednikom. To dokazujejo besede: „da ostane z vami vekomaj.“ Ako je pa Sv. Duh vekomaj tudi z nasledniki apostolov in jih „vsega uči in vsega spominja, karkoli je Jezus Kristus govoril,“ je zopet gotovo, da učeča Cerkev vedno nepokvarjene hrani ter brez zmote oznanja in razlaga Kristusove nauke. c) Kristus je slednjič obljubil, da njegove Cerkve „peklenska vrata ne bodo premagala.“ Cerkev pa bi bila premagana, ako bi se zmotila v verskih ali нравnih naukih.

3. Zapoved Kristusova, da moramo Cerkev poslušati, t. j., trdno verovati njene nauke in izpolnjevati njene zapovedi. „Kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas za-

ničuje, mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje Onega, ki me je poslal.“ (Luk. 10, 16.) „Kdor pa Cerkev ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in očitni grešnik.“ (Mat. 18, 17.) Ako bi bila učeča Cerkev zmotljiva, bi se ne moglo nikomur zapovedovati, da ji mora verovati ter izpolnjevati vse, kar ukazuje. Ker je Kristus naložil poslušajoči Cerkvi dolžnost pokorščine, je moral dati učeči Cerkvi dar nezmotljivosti.

4. **Izreki apostolov**, ki so bili osebno navdihnjeni od Sv. Duha. Sv. apostol Pavel Cerkev primerja poslopju, kateremu je Kristus sam vógelni kamen (Ef. 2, 20), in telesu, kateremu je Kristus glava (Ef. 1, 22). Ker je torej Kristus v tako tesni zvezi s Cerkvijo, ni možno, da bi učeča Cerkev kdaj v zmote zabredla. Isti apostol imenuje Cerkev naravnost „steber in temelj resnice.“ (I. Tim. 3, 15.)

5. **Učeča Cerkev** se je vedno zavedala, da je nezmotljiva v verskih in nravnih naukih. Ker si je bila svesta, da hrani in oznanja nepokvarjen Kristusov nauk, zato je vedno oznanjala, da vsaka vera nasprotuje Kristusovemu nauku, ako se ne strinja z njenimi nauki.

6. **Cerkveni očetje** in pisatelji vseh stoletij razodevajo isto prepričanje. Tako piše n. pr. sv. Irenej v 2. stoletju: „Kjer je Cerkev, tam je Sveti Duh; Sveti Duh pa je začetnik resnice.“ (Ir. Adv. haeres. I. 3.)

§ 44.

Kdo ima v Cerkvi dar nezmotljivosti?

Dar nezmotljivosti ima učeča Cerkev (Magisterium Petro-apostolicum); in to so: 1. škofje, združeni s papežem, 2. papež tudi sam, kadar govori z apostolske stolice (ex cathedra apostolica), t. j., kadar kot najvišji učenik in pastir odločuje za vso Cerkev o verskih in nravnih naukih.

1. **Škofje, združeni s papežem**, so pravi nasledniki apostolov, in zato tudi njim veljajo vse one obljube, s katerimi je Jezus Kristus apostolom za vse čase zagotovil izredno božjo pomoč.

Ker pa niso posamezni škofje nasledniki posameznih apostolov, ampak so vsi škofje skupaj, združeni s papežem, nasledniki zbora apostolov s Petrom na čelu, zato tudi darú

nezmotljivosti nimajo posamezni škofje vsak zase, kakor so ga imeli apostoli, ampak le vsi škofje skupaj, združeni s papežem. Tudi namen sv. Cerkve zahteva le nezmotljivost učeče Cerkve sploh. Po njenih določilih se morajo ravnati posamezni škofje.

Mašniki nimajo daru nezmotljivosti. Oni sicer tudi označajo božjo besedo, pa morajo biti za to od škofov poslani in pooblašteni in morajo učiti le to, kar škofje, združeni s papežem, priznavajo in določijo za pravi Kristusov nauk. Zato v občnih cerkvenih zborih odločujejo o verskih in nravnih naukih le škofje s papežem vred. Ako se včasih tudi mašniki vabijo na take zборе, imajo le posvetovalen glas, ne pa odločilnega.

2. Da ima **papež tudi sam** dar nezmotljivosti, kadar kot najvišji učenik in pastir odločuje za vso Cerkev o verskih in nravnih naukih, je razvidno iz sledečih razlogov:

a) Papež je v svoji službi naslednik sv. Petru. Kar je torej veljalo Petru, velja tudi papežu. Petru pa je govoril Jezus: „Ti si Peter (skala), in na to skalo bom zidal svojo Cerkev, in peklena vrata je ne bodo premagala.“ (Mat. 16, 18.) Kakor Peter, tako je tudi njegov naslednik, rimski papež, skala, ki daje Cerkvi nepremagljivo trdnost. To pa je papež le tedaj, ako je v verskih in nravnih naukih nezmotljiv. Za Petra je Jezus posebe molil, „da nikdar ne neha njegova vera,“ in dal mu je nalogo, „naj v veri potrjuje svoje brate.“ (Luk. 22, 32.) Tudi to velja, kakor Petru, tako tudi njegovim naslednikom. Ako bi se torej papež mogel v veri motiti, bi bila Jezusova molitev brezuspešna. In le tedaj more papež v veri potrjevati svoje brate, t. j. škofove, ako sam za vso Cerkev nezmotljivo odločuje v verskih in nravnih naukih. — Slednjič velja tudi papežu, kar je rekel Jezus Petru: „Pasi moja jagnjeta! Pasi moje ovce!“ (Jan. 21, 15, 17.) Ker je papež pastir cele Kristusove črede, t. j. vernikov in škofov, mora imeti dar nezmotljivosti. Ako bi se on v veri motil, bi vso Cerkev zapeljal v zmoto, ker morajo verniki in škofje njega poslušati. In ako bi bile njegove verske odločbe šele potem nezmotljive, ko jim pritrdijo škofje, tedaj ne bi pastir vodil črede, ampak čreda bi vodila pastirja.

b) Cerkveni očetje pripisujejo verskim določbam rimskih papežev tako veljavo, kakoršno morejo imeti le tedaj, ako je papež nezmotljiv. Tako piše sv. Irenej v 2. stoletju, „da

se mora z rimsko cerkvijo strinjati vsaka druga cerkev.“ (§ 34. 3. b.) Iz tega pa sledi, da bi morala v zmote zabresti vsa Cerkev, ako bi se mogel v verskih določbah motiti predstojnik rimske cerkve, t. j. papež. Sv. Ciprijan v 3. stoletju imenuje rimsko cerkev „mater in korenino katoliške Cerkve, do katere nima pristopa nikaka verska zmota.“ (Ep. 48.) Sv. Peter Krizolog v 5. stoletju piše, da se je treba pokoriti rimskemu papežu, „ker sveti Peter, ki živi in predseduje na svojem sedežu, uči pravo vero tiste, ki je iščejo.“ („Beatus Petrus, qui in propria sede et vivit et praesidet, praestat quaerentibus fidei veritatem.“ Ep. 25.)

c) Papeži so že od nekdanj za vso Cerkev odločevali o verskih vprašanjih, obsojali krive nauke ter učili, kaj je prava, od Boga razodeta resnica. Škofje pa jim te pravice niso odrekli, in celo v občnih cerkvenih zborih združeni so brez ugovora sprejemali njihove verske odločbe ter jim soglasno pritrjevali; (tako n. pr. v občnem cerkvenem zboru v Kalcedonu l. 451. § 34. 3. c.)

Papež Pij IX. je l. 1854. razglasil brezmadežno spočetje Marije Device za versko resnico, ne da bi bil poprej sklical občni cerkveni zbor. Zapretil je s kaznijo izobčenja vsakemu, kdor bi se drznil tajiti to resnico, in nihče izmed vernikov ni ugovarjal, da nima pravice tako ravnati, marveč je vsa Cerkev njegovo versko odločbo spoštljivo sprejela; nasprotnike pa so zavrnilo lurski dogodki.

č) Občni cerkveni zbor v Vatikanu je l. 1869. slovesno izrekel versko resnico o papeževi nezmotljivosti. Ta resnica pa zaradi tega ni nov nauk, marveč ga je katoliška Cerkev vedno učila in verovala. Potrebno pa je bilo, da je cerkveni zbor to resnico izrekel z določnimi in jasnimi besedami, ker so jo začeli v poslednjih dveh stoletjih nekateri napačno razlagati ali celo tajiti.

* Določba vatikanskega zbora o papeževi nezmotljivosti slove: „Nos traditioni a fidei christianae exordio perceptae fideliter inhaerendo . . . docemus et divinitus revelatum dogma esse definimus: Romanum Pontificem, cum ex cathedra loquitur, id est, cum omnium Christianorum pastoris et doctoris munere fungens pro suprema sua apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infal-

libilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae, irreformabiles esse.“ (4. seja.)

Pripomnja. Rimske kongregacije, t. j. zbori kardinalov in drugih učenih mož, postavljeni od papeža, da urejajo razne cerkvene zadeve, niso nezmotljive. Nezmotljivost je lastna papežu kot vrhovnemu poglavarju vesoljne Cerkve; ne razteza pa se na njegove urade, in to so rimske kongregacije. Ukrep kake kongregacije v verskih in nravnih rečeh bi bil nezmotljiv le tedaj, ako bi ga papež ne le odobril, ampak izrečno kot svoj ukrep vsej Cerkvi razglasil za razodet nauk. Torej se kaka rimska kongregacija v posameznem slučaju more zmotiti. (Prim. Galilejev slučaj.) Vendar pa so splošno katoličani dolžni, pokoriti se rimskim kongregacijam. Kot papeževi uradi imajo namreč kongregacije zakonito veljavo. Zato smo jim dolžni spoštovanje in pokorščino, kakor n. pr. starišem in predstojnikom, dasi ti niso nezmotljivi. Zmota v rimskih kongregacijah je sicer absolutno možna, a dejansko more biti vendarle zelo izreden slučaj, ako se oziramo na število, učenost in previdnost izbranih mož.

§ 45.

V čem je Cerkev nezmotljiva in kako izreka nezmotljive rabsodbe?

1. Cerkev je prejela dar nezmotljivosti zato, da more izpolnjevati svoj namen, t. j., da more svoje ude po pravi poti voditi do večnega zveličanja. Nezmotljiva je torej **v vsem, kar je v zvezi z njenim namenom**, in sicer:

a) Cerkev popolnoma varno in nepokvarjene hrani, oznanja in razlaga vse verske in nraвне resnice, katere so izrečno od Boga razodete in se nahajajo v sv. pismu in ustnem izročilu.

b) Iz teh brez zmote izvaja druge verske in nraвне resnice, ki so posledice prvih in v njih kakor v kali skrite. Vsebinsko božjega razodetja Cerkev tako vedno bolj razvija. Ne uči sicer novih razodetih resnic, ker je božje razodetje dovršeno s Kristusom in apostoli; oznanja pa razodete resnice, ki poprej še niso bile jasne, v novi obliki in z določnejšimi izrazi.

c) Kadar nastanejo dvojbe ali prepiri o verskih in nraavnih naukih, Cerkev nezmotljivo razsoja, kaj je resnica in kaj zmota.

č) Z nezmotljivo gotovostjo uči, kateri so pravi viri božjega razodetja, t. j., katere knjige se morajo prištevati sv. pismu, in kaj je pristno ustno izročilo; pa tudi, kako je umevati te vire gledé na verske in npravne nauke.

d) Cerkev je slednjič nezmotljiva v vseh onih razsodbah, odlokih in naredbah, katerih sicer ne zajema neposrednje iz božjega razodetja, ki so pa v tesni zvezi z razodetimi resnicami. Tako n. pr., ako učeča Cerkev izreče svojo sodbo o modroslovnih, naravoslovnih ali zgodovinskih vprašanjih, kolikor se ta vprašanja dotikajo razodetih resnic — (*quaestiones scientificae, desumptae ex philosophia, scientia naturali, historia etc., quatenus cum revelatione cohaerent*). Ako vsa Cerkev priznava pravilnost občnega cerkvenega zbora ali kakega papeža, se tudi v tem ne more motiti. Ako koga svetnikom prišteje, se smemo zanašati, da je dotičnik res svetnik. Njene naredbe gledé na službo božjo in na delitev sv. zakramentov, njene zapovedi, s katerimi uravnava življenje vernikov ter jih z njimi navaja k svetosti in popolnosti, ne morejo biti nasprotné božjemu razodetju in volji božji; vendar jih more Cerkev po časovnih razmerah tudi izpreminjati.

2. Cerkev **izreka** svoje nezmotljive razsodbe na razne načine, in sicer:

a) Tako, da škofje, združeni v občnem cerkvenem zboru, v verskih ali npravnih rečeh kaj sklenejo in njihovemu sklepu pritrdi papež.

b) Tako, da papež izrečno in slovesno potrdi, kar je ukrenil ali določil o verskih ali npravnih rečeh kak pokrajinski cerkveni zbor, ki sam po sebi ni nezmotljiv.

c) Tako, da papež sam kot najvišji učenik in pastir (*ex cathedra*) za vso Cerkev kaj odloči o verskih in npravnih naukih.

č) Slednjič tako, da škofje s papežem vred, ne da bi bili združeni v občnem cerkvenem zboru, soglasno ali v veliki večini pritrdijo kakemu verskemu ali npravnemu nauku. Tako soglasje učeče Cerkve se imenuje „*consensus Ecclesiae dispersae*“ in se lahko pojavlja izrečno, ali pa samo z dejanjem. Izrečno soglasje bi se doseglo, ako bi n. pr. papež po okrožnici vprašal škofove za njihovo mnenje o kakem verskem ali npravnem nauku, odgovori škofov pa bi se po veliki večini

strinjali in bi jim tudi papež pritrdil. Samo z dejanjem pa se pojavlja soglasje učeče Cerkve, ako se kak nauk po vsej Cerkvi kot razodeta verska ali npravna resnica oznanja in veruje ali dejansko izvršuje, ne da bi škofje temu ugovarjali.

§ 46.

Viri božjega razodetja.

Katoliška Cerkev je sicer od Sv. Duha razsvetljena in nezmotljiva učiteljica sv. vere; vendar pa ne prejema verskih in npravnih resnic, ki jih oznanja, po neposrednjem božjem razodevanju, ampak jih zajema **iz dveh virov**, v katerih je shranjeno dovršeno božje razodetje. Ta dva vira sta sv. pismo in ustno izročilo.

Tridentinski občni cerkveni zbor je določno izrekel, da sta katoliški Cerkvi sveto pismo in ustno izročilo dva enako častitljiva vira božjega razodetja. (4. seja.)

§ 47.

Sveto pismo.

1. **Sveto pismo** je zbirka tistih knjig, ki so spisane po navdihnjenju Sv. Duha in jih sv. Cerkev priznava za božjo besedo.

Sveto pismo delimo v sveto pismo starega in novega zakona, ali stare in nove zaveze.

V svetem pismu starega zakona je to, kar je Bog razodel od ustvarjenja sveta do Jezusa Kristusa. V svetem pismu novega zakona pa je to, kar je Bog razodel po Jezusu Kristusu in njegovih apostolih.

2. Katere **knjige** se smejo in morajo prištevati svetemu pismu, more nezmotljivo soditi in pričati samo sveta Cerkev, ki je knjige prejela od apostolov kot božjo besedo ter jih vedno strogo ločila od vseh drugih knjig. Skazovala jim je izredno češčenje, čitala jih pri službi božji ter skrbela za to, da so se ohranile nepokvarjene do današnjega dne. To velja ne le o svetih knjigah novega zakona, ki so jih spisali apostoli in njihova vrstnika ter učenca: sv. Luka in sv. Marko, ampak tudi o knjigah starega zakona, ki so jih apostoli kot svete knjige sprejeli od judovskega naroda ter jih izročili Cerkvi.

Občni cerkveni zbor v Tridentu je slovesno izrekel, da se morajo prištevati svetemu pismu vse knjige starega in novega zakona in vsi posamezni deli teh knjig, kakor so se v katoliški Cerkvi vsekdar čitale, in kakor se nahajajo v stari latinski izdaji Vulgati.

Celo sveto pismo starega in novega zakona šteje 72 knjig, in sicer jih ima stari zakon 45, novi zakon pa 27.

Stari zakon ima 21 zgodovinskih, 7 poučnih in 17 prerokskih knjig.

Zgodovinske knjige so: Petero Mozesovih knjig (Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium), Jozue, knjiga Sodnikov, Ruta, štiri knjige Kraljev, dve knjigi Kronike ali Paralipomenon, Ezdra, Nehemija, Tobija, Judita, Estera, dve knjigi Makabejcev.

Poučne knjige so: Job, Psalmi, Pregovori, Pridigar (Ecclesiastes), Visoka pesem (Canticum canticorum), Modrost in Sirahova knjiga (Ecclesiasticus).

Preroške knjige so: Štiri knjige vélikih in dvanajst knjig malih prerokov in pa Baruhova knjiga, ki je združena s knjigo vélikega preroka Jeremija. Véliki preroki so: Izaija, Jeremija z Baruhom, Ecehiel in Daniel. Mali preroki so: Ozej, Joel, Amos; Abdija, Jona, Mihej; Nahum, Habakuk, Sofonija; Agej, Čaharija in Malahija.

Novi zakon ima 5 zgodovinskih, 21 poučnih in 1 preroko knjigo.

Zgodovinske knjige so: Štirje evangeliji, namreč: sv. Mateja, sv. Marka, sv. Luka, sv. Janeza in pa Dejanje apostolov sv. Luka.

Poučne knjige so: Štirinajst listov sv. apostola Pavla, namreč: eden Rimljanom, dva Korinčanom, eden Galačanom, eden Efežanom, eden Filipljanom, eden Kološanom, dva Tesaloničanom, dva Timoteju, eden Titu, eden Filemonu in eden Hebrejcem; en list sv. apostola Jakoba, dva lista sv. apostola Petra, trije listi sv. apostola Janeza, en list sv. apostola Juda Tadeja.

Preroška knjiga je: Skrivno razodetje sv. apostola Janeza.

Že v 4. stoletju je Cerkev v pokrajinskih zborih v Hiponu (393) in Kartagini (397) sestavila zapisnik svetih knjig ali „kanon“, ki obsega prav te knjige, ki se nahajajo v Vulgati. Vse te knjige se imenujejo tudi „kanonične knjige“. Ker je hotel Luter zavreči list sv. Jakoba, je Tridentinski zbor vnovič slovesno določil, katere knjige so kanonične.

§ 48.

Božji izvor ali navdihnjenje svetega pisma.

1. **Navdihnjenje** (inspiratio) je umevati takole:

a) Sv. Duh je izpodbudil pisatelje, da so te knjige spisali. b) Sv. Duh jih je razsvetljeval in vodil, da so zapisali to, kar je On hotel, in kakor je On hotel. c) Sv. Duh jih je varoval, da niso zapisali v te knjige kake zmote.

Sv. Duh je torej pravi začetnik sv. pisma. S popolno pravico se imenuje „sveto“, ker ni človeškega, ampak božjega izvora, in sv. Cerkev ga opravičeno priznava za božjo besedo.

Vendar pa ne smemo misliti, da je Sv. Duh pisateljem kar narekoval, kaj in kako naj pišejo. Le to, česar sami niso vedeli in z naravnimi sredstvi niso mogli spoznati, jim je Sv. Duh razodel naravnost. To velja zlasti o verskih in nravnih naukih ter o prihodnjih rečeh, ki jih napovedujejo preroki. Mnogo drugega pa, kar navajajo sveti pisatelji v svojih knjigah, so mogli spoznati po lastnem premišljevanju ali opazovanju ter zajemati iz naravnih virov, n. pr. razne narodopisne ali zemljepisne črtice in zgodovinske dogodke. Dasi jim tega Sv. Duh ni razodeval, jih je pa vendar razsvetljeval in vodil tudi v tem oziru tako, da so zapisali le to, kar je bilo po božji volji, in kakor je bilo Bogu všeč, zlasti pa vse brez kake zmote.

Dasi navdihnjeni od Sv. Duha, so bili torej pisatelji svetopisemskih knjig vendar tudi sami delavni. Zato piše vsak v svojem slogu. Osební značaj, stopnja izobrazbe, národnost in druga svojstva (tudi nepopolnost) posameznih pisateljev odsevajo iz svetih knjig enako, kakor iz navadnih človeških del.

Navdihnjenje od Sv. Duha je več nego dar nezmotljivosti, ki ga ima sv. Cerkev. Ono razodeva in uči, ta pa le varuje zmote.

2. **Da so knjige sv. pisma spisane po navdihnjenju Sv. Duha**, je razvidno iz naslednjih razlogov:

a) **Važni notranji razlogi** za to, da sveto pismo ni navadno človeško delo, ampak da je Bog sam vplival na pisatelje, so: Soglasje vseh knjig starega in novega zakona, lepota

in vzvišenost svetopisemskih nauk ter čudovita plemenitost in svetost premnogih svetopisemskih oseb, zlasti osebe Kristusove, nadzemeljski duh, ki veje v teh knjigah, posebno pa mnogoštevilne prerokbe, ki se nahajajo v njih in so se natančno izpolnile.

b) Pisatelji svetopisemskih knjig starega zakona, Mozes in preroki, so s čudeži in prerokbami dokazali, da so bili božji poslanci, torej smemo sklepati, da so tudi svoje knjige pisali po božjem navdihnjenju. Nekateri izmed njih tudi naravnost trdijo, da jim je Bog govoril to, kar so zapisali. Pa tudi oni, kateri tega v svojih spisih ne trdijo, so morali isto pričati svojemu narodu, ko so mu knjige izročili. To smemo sklepati iz dejstva, da ves judovski narod priznava sveto pismo starega zakona za božjo besedo.

Judovski pisatelj Jožef Flavij piše o svetopisemskih knjigah starega zakona: „Vsem Judom je kakor prirojeno, da imajo te knjige za božjebesedo (Θεοῦ δόγματα).“ Contra Appion.

c) Jezus Kristus in apostoli uče, da so knjige starega zakona božjega izvora, ali da so pisatelji teh knjig od Sv. Duha navdihnjeni. Tako govori Kristus, sklicujoč se na II. Mozesovo knjigo (3, 6): „Ali niste čitali, kar je Bog govoril, ko vam je rekel: Jaz sem Bog Abrahamov in Bog Izakov in Bog Jakobov?“ (Mat. 22, 31. 32.) Oziraje se na psalm 109. pa pravi, da David v Duhu (t. j. navdihnjen od Sv. Duha) imenuje Kristusa „Gospoda“. (Mat. 22, 43.) (Mark. 12, 36.) Mozesove knjige imenuje „postavbo božjo“ — „mandatum Dei“. (Mat. 15, 3.) — Sv. Peter uči o prerokih starega zakona, da so govorili (dosledno tudi pisali) „od Svetega Duha navdihnjeni.“ (II. Petr. 1, 21.¹) Sv. Pavel pa naravnost pravi, da je sv. pismo starega zakona „od Boga navdihnjeno“ — „scriptura divinitus inspirata“ — „γραφή θεόπνευστος“. (II. Tim. 3, 16.)

Ta pričevanja so polnoveljaven dokaz za dejstvo, da je sveto pismo starega zakona spisano po navdihu Sv. Duha. Treba pa je še, da nam kdo nezmotljivo pove, katere knjige nam je prištevati svetemu pismu; to more le nezmotljiva Cerkev. Zato protestantje, ki so zavrgli veljavo učeče Cerkve, nimajo popolnega dokaza za božji izvor svetega pisma.

1) „Spiritu Sancto inspirati (ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου φερόμενοι) locuti sunt sancti Dei homines.“ (II. Petr. 1, 21.)

č) Pisatelji svetopisemskih knjig novega zakona so bili — izvzemši sv. Marka in sv. Luka — apostoli, torej navdihnjeni od Sv. Duha (§ 42.). Dasi Jezusova obljuba ne govori izrečno o tem, da bo Sv. Duh razsvetljeval apostole, ko bodo knjige pisali, vendar moremo soditi, da so bili navdihnjeni ne le, ko so učili ustno, ampak tudi tedaj, ko so pisali, ker so ne le učeč, ampak tudi pišoč opravljali apostolsko službo. Sv. Marka in sv. Luka pa sta bila učenca apostolov. Evangelij sv. Marka je potrdil s svojo veljavo apostol Peter, evangelij sv. Luka pa apostol Pavel, in sv. Cerkev je spise teh dveh evangelistov sprejela s prav takim spoštovanjem, kakor spise apostolov.

d) Izpričevanje nezmotljive Cerkve je slednjič popolni in odločilni dokaz, da je celo sveto pismo starega in novega zakona spisano po navdihnjenju Svetega Duha.

Cerkev je priznavala sveto pismo vedno za božjo besedo. To pričajo izreki cerkvenih očetov.

Sv. Klemen rimski ob koncu 1. stoletja piše: „Čitate sveta pisma, ker so zares izreki Svetega Duha.“ (Ep. ad. Cor.) Sv. Justin v 2. stoletju imenuje novi zakon „glas božji“, in sv. Irenej trdi, da so to „Gospodova pisma, narekovana od Besede in Svetega Duha.“ (Advers. haer. 20.) Sv. Hipolit v 3. stoletju pa piše: „Od istega Sv. Duha je novi in stari zakon.“ (Τὸ αὐτὸ Πνεύματος ἡ καινὴ καὶ ἡ παλαιὰ διαθήκη.)

Zato je katoliška Cerkev knjigam sv. pisma vsekdar skazovala izredno čiščenje in jim tudi vedno pripisovala božjo veljavo. Že izpočetka je čitala te, in sicer samó te knjige pri službi božji. Vsekdar se je sklicevala na izreke svetega pisma, in ti so ji bili dokaz, da je kaka resnica od Boga razodeta.

Ako smo tu dokazali božje navdihnjenje sv. pisma iz pričevanja nezmotljive Cerkve, poprej pa nezmotljivost Cerkve iz sv. pisma, nismo storili one napake v dokazovanju, ki jo logika zove „circulus vitiosus“, marveč je naš dokaz popolnoma pravilen. Najprej smo namreč dokazali iz dejstev zgodovinsko verodostojnost enega dela svetega pisma, namreč štirih evangelijev in „Dejanja apostolov“, potem na to verodostojnost oprti nezmotljivost sv. Cerkve, iz te pa ne zopet zgodovinske verodostojnosti, ampak božjo veljavo in božje navdihnjenje celega svetega pisma.

§ 49.

Sveto pismo ni edini vir božjega razodetja.

Ker je sveto pismo spisano po navdihnjenju Sv. Duha, je v pravem pomenu božja beseda. **Ne** more pa biti **edini vir** razodetih resnic, ker prvič v sv. pismu ni vsega, kar je Bog razodel, in drugič tudi zato ne, ker ni vseskozi tako jasno in lahko razumljivo, da bi se ne moglo različno in krivo razlagati.

1. V svetem pismu **ni vsega**, kar je Bog razodel. Sveto pismo starega zakona že zaraditega ne more obsegati vseh razodetih resnic, ker božje razodetje v starem zakonu še ni bilo dovršeno. Pa tudi v svetem pismu novega zakona ni zapisano vse, kar je Jezus učil in kar so apostoli oznanjali. Evangeliji so zgodovinske knjige, ki pripovedujejo bolj Jezusovo življenje in njegova čudovita dela nego celotni razodeti nauk Jezusov. Večkrat je samo povedano, da je Jezus učil, a ni navedeno, kaj je učil. (Mat. 4, 23; 9, 35; Mark. 6, 2; 10, 1; Luk. 24, 27.) Isto velja tudi o „Dejanju apostolov“, kjer se n. pr. (1, 3) pripoveduje, da se je Jezus po svojem vstajenju prikazoval apostolom in jim govoril o kraljestvu božjem, ni pa navedeno, kaj jim je povedal o božjem kraljestvu. Tudi o apostolih je rečeno (5, 21 sl.), da so v templju učili, potem ko jih je angel rešil iz ječe; ni pa zapisano, kaj so učili. — V listih sv. Pavla in drugih apostolov se razlagajo sicer razni nauki krščanske vere, a namen tem listom ni, da bi v celoti obravnavali ves krščanski verouk. To so le priložnostna pisma, ki so jih apostoli pošiljali cerkvenim občinam ali tudi posameznim osebam, katerim je bilo treba natančneje pojasniti to ali ono versko ali нравno resnico. Ne moremo torej pričakovati, da bi se v teh listih nahajale vse razodete resnice.

Slednjič pa pisatelji svetih knjig tudi nikjer ne pravijo, da bi bili vse zapisali, kar je Jezus učil, marveč izjavljajo nasprotno. Sv. Janez završuje svoj evangelij z besedami: „Je pa še mnogo drugega, kar je Jezus storil; in ko bi se to popisovalo posamez, menim, da bi tudi ves svet ne obsegel knjig, ki bi jih bilo treba napisati.“ (Jan. 21, 25.) V svojem drugem listu pa piše isti sv. apostol: „Še veliko bi vam imel pisati, pa nisem hotel na papir in s črnilom; upam namreč,

da pridem k vam in vam bom govoril od ust do ust, da bode vaša radost popolna.“ (II. Jan. 12.)

Vzrok pa, da apostoli niso zapisali vsega, kar je Jezus Kristus učil, je v bistveni uredbi sv. Cerkve. Kristus je hotel, da naj apostoli ljudi uče in vodijo v božje kraljestvo, samo pisane besede pa tega niso zmožne. Rekel je namreč: „Pojdite in učite vse narode.“ (Mat. 28, 18.) Ta zapoved nalaga apostolom dolžnost učiti, ne pa pisati. Zato so vsi apostoli ustno oznanjali sv. evangelij, knjig pa niso vsi pisali; in kateri so kaj pisali, niso smatrali za svojo nalogo, da bi sestavljali polne učne knjige, ki bi obravnavale vse razodete resnice. Zato se tudi krščanska vera v svojem začetku ni širila po pismih in knjigah, ampak po ustnem oznanjevanju božje besede. Bile so že ustanovljene znamenite krščanske občine, preden je bila spisana prva svetopisemska knjiga novega zakona.

2. Sveto pismo **ni vseskozi tako jasno in lahko razumljivo**, da bi se ne moglo različno in krivo razlagati. Pisano je v starodavnih časih, v katere se nam je težko zamisliti, in v oddaljenih jutrovihi deželah, v katerih so bile drugačne razmere in navade nego pri nas. Že to obtežuje v marsičem razumevanje svetega pisma. Zlasti pa je vsebina tako vzvišena, da se ni čuditi, ako je marsikaj težko razumljivo. Sveto pismo govori o Bogu, o našem razmerju do Boga, o najtežavnejših verskih in nravnih vprašanjih; v njem se nahajajo verske skrivnosti, ki jih človeški razum nikdar ne more popolnoma doumeti, in nraveni ukazi, ki nalagajo človeku mnogo samozatajevanja. Kako lahko bi se zlasti gledé na take resnice in zapovedi vrinila kriva razlaganja, ako bi bilo sveto pismo edini vir božjega razodetja in bi ga smel vsakdo tolmačiti po svoje!

Sveto pismo tudi sólo priča, da v njem ni vse lahko razumljivo. Tako piše sv. apostol Peter o listih sv. Pavla, „da so v njih nekatere reči težko razumljive.“ (II. Petr. 3, 16.)

Isto potrjuje slednjič tudi izkušnja. Najraznovrstnejši krivoverci so se že sklicevali na sv. pismo, da so z njim navidezno dokazovali svoje krive nauke, ker so besede svetega pisma svojevóljno razlagali v smislu svojih zmot.

Protestantski bogoslovec Peter Werenfels je zapisal o svetem pismu sledeči vrstici:

„Hic liber est, in quo quaerit sua dogmata quisque,
Invenit et pariter dogmata quisque sua.“

§ 50.

Ustno izročilo.

1. **Ustno izročilo v širšem pomenu** so vsi razodeti nauki, katere so apostoli oznanjali in jih sveta katoliška Cerkev hrani, naj bodo v svetem pismu zapisani ali ne.

Ustno izročilo v širšem pomenu obsega torej vse nauke krščanske vere. Izpolnjeva je Kristusova zapoved: „Pojdite in učite vse narode... učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal“ — so oznanjali apostoli vse, kar je Jezus Kristus učil, in kar so spoznali po navdihnjenju Sv. Duha. Zato moremo za vsako razodeto resnico najti dokazov v ustnem izročilu v širšem pomenu.

Ustno izročilo v ožjem pomenu so tisti razodeti nauki, katere so apostoli le ustno oznanjali, pa jih niso v svetem pismu zapisali.

Ustno izročilo v ožjem pomenu sveto pismo izpopolnjuje, ker nas seznanja z razodetimi resnicami, katere se v svetem pismu ali sploh ne nahajajo, ali vsaj niso popolnoma jasno izrečene.

Naukov, katere je ohranilo samo ustno izročilo, ni mnogo, toda marsičesa iz sv. pisma ne bi mogli zanesljivo razlagati brez ustnega izročila. Ustnemu izročilu v ožjem pomenu prištevamo zlasti sledeče nauke: Da je sedem svetih zakramentov; katera so bistvena znamenja pri posameznih zakramentih; da se sme deliti sv. krst tudi otrokom; kdo sme krstiti; da je sveto pismo spisano po navdihnjenju Sv. Duha; katere knjige se morajo prištevati svetemu pismu; praznovanje nedelje namesto sobote; ali je prisega dovoljena; nauk o vicah; o češčenju svetnikov in njihovih ostankov ter podob.

2. **Ustno izročilo** je prav tako božja beseda, kakor sv. pismo, in zato tudi **vir** božjega razodetja.

Razlogi za ta nauk so:

a) Kakor Jezus Kristus sam ni ničesar pisal, ampak je le z živo besedo učil, tako tudi apostolom ni zapovedal, da naj zapišejo njegov nauk, ampak jim je rekel, naj gredo po vsem svetu in vse narode uče. Vernikom pa je naložil dolžnost, božjo besedo poslušati. Izpolnjujoč Gospodovo zapoved so apostoli najprej ustno oznanjali sv. evangelij, krščevali one, kateri so verovali, ustanavljali krščanske občine ter jim izročali nezapisan zaklad razodetih resnic. Potem

šele so nekateri izmed apostolov tudi pisali svete knjige. V začetku torej, ko se je krščanstvo ustanavljalo, ni bilo sveto pismo, ampak živa beseda apostolov ali ustno izročilo ono sredstvo, s katerim se je širila Kristusova vera. In tako je ostalo tudi potem, ko je bilo sveto pismo že spisano. Ustno izročilo po njem ni izgubilo svoje veljave.

b) Apostoli sami priznavajo ustnemu izročilu enako veljavo, kakor svetemu pismu. Apostol Pavel piše Tesaloničanom: „Bratje, stojte torej trdno in držite se izročil, katerih ste se naučili ali po govoru ali po našem listu.“ (II. Tes. 2, 14.) Sv. apostol priporoča torej prav tako one nauke, katere je ustno oznanjal, kakor one, katere je zapisal, in pripisuje svetemu pismu in ustnemu izročilu enako veljavo.

Tudi opominjajo apostoli svoje naslednike, naj zvesto čuvajo ustno izročilo in naj ga izročajo zopet drugim, kateri ga bodo nepokvarjenega hranili in dalje oznanjali. Tako piše sveti Pavel svojemu učencu Timoteju: „Ohrani, kar se ti je izročilo, ogibajoč se nesvetih novih besedi.“ (I. Tim. 6, 20.) „In kar si slišal od mene po mnogih pričah, to izroči zvestim ljudem, kateri bodo sposobni, učiti tudi druge.“ (II. Tim. 2, 2.)

c) Slednjič je katoliška Cerkev vedno imela poleg svetega pisma tudi ustno izročilo za vir božjega razodetja.

Že v 1. stoletju opominja sv. Ignacij vernike, naj se trdno držé apostolskih izročil. (Euseb. 3, 39.) Sv. Irenej v 2. stoletju pravi, da je bolje krivoverce zavračati z ustnim izročilom, nego z izreki svetega pisma, ki jih radi po svoje zavijajo in krivo tolmačijo. (Adv. haeres. I. 3.) Sv. Bazilij v 4. stoletju pripisuje ustnemu izročilu isto veljavo (τὴν αὐτὴν ἰσχύν), kakor svetemu pismu. (De Spiritu S. c. 27.) Sv. Gregoriju naciańskemu v 4. stoletju je ustno izročilo „kraljeva pot“ (βασιλικὴ ὁδός). Gregorij iz Nise (v istem stoletju) pa piše: „Za naš nauk je zadosten dokaz, da nam je izročen od očetov in je kakor dediščina od apostolov prišel do nas po njihovih naslednikih.“ (Contra Eunom. Or. 3.)

Kadarkoli so papeži sami, ali škofje, zbrani na občnem cerkvenem zboru, odločevali o verskih rečeh, vselej so se ozirali in sklicevali ne le na sveto pismo, ampak prav tako tudi na ustno izročilo.

3. Sv. katoliška Cerkev ustno izročilo **hrani** vedno nepokvarjeno, tako da se nobena razodeta resnica ne izgubi, pa tudi nobena krivo ne razlaga. Za to nam jamči nezmotljivost učeče Cerkve v verskih in нравnih naukih.

Katere nauke ali katere šege pa nam je prištevati apostolskemu ustnemu izročilu in zaraditega razodetim resnicam ali božjim ustanovam, moremo najbolje razsojati po pravilu, ki ga je izrekel cerkveni pisatelj Vincencij Lirinski (v 5. stoletju): „Tega se držimo, kar se je povsod, kar se je vedno, kar se je od vseh verovalo; zakaj to je zares in v pravem pomenu katoliško.“¹⁾ Kar se torej v sv. Cerkvi splošno uči ali dejansko izvršuje, o čemer se na kakoršenkoli način razodeva splošno prepričanje svete Cerkve, to je pravo apostolsko izročilo. Ni namreč možno, da bi se vsa Cerkev motila. Ako je n. pr. katoliška Cerkev v vseh časih in povsod delila zakrament sv. krsta tudi otrokom, moramo sklepati, da je to pravo apostolsko izročilo.

Vendar pa le učeči Cerkvi pristoji končna in nezmotljiva sodba o pristnosti in pravem pomenu ustnega izročila prav tako, kakor svetega pisma. Učečo Cerkev razsvetljuje in vodi Sv. Duh, da nepokvarjeno hrani, oznanja in razlaga zapisano in nezapisano božjo besedo.

4. **Viri**, iz katerih zajema učeča Cerkev in bogoslovna veda ustno izročilo, so:

a) Odloki občnih cerkvenih zborov in tisti odloki pokrajinskih zborov, katere so rimski papeži izrečno potrdili za vso Cerkev.

Odloki pokrajinskih zborov, katerih papeži niso izrečno potrdili in uveljavili za vso Cerkev, dokazujejo le, kaj se je verovalo v onem času v dotični pokrajini.

b) Verski odloki rimskih papežev.

c) Cerkvene veroizpovedi, zlasti: apostolska, nicejsko-carigrajska, atanazijanska in tridentinska.

č) Cerkveno potrjeni katekizmi in veroučne knjige. Najznamenitejši je „Rimski katekizem“, sestavljen po naročilu občnega cerkvenega zbora tridentinskega.

¹⁾ „Id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est; hoc enim est vere proprieque catholicum.“ (Vincent. Lir. Com. monit. c. 2.)

d) Cerkvene liturgijske knjige.

e) Spisi cerkvenih očetov, t. j. onih cerkvenih pisateljev starejše dobe, katere je sv. Cerkev odlikovala s tem častnim naslovom zaradi njihove učenosti, pravovernosti in svetosti.

Najznamenitejši cerkveni očetje so: Sv. Klemen rimski, mučenec († 101); sv. Ignacij, mučenec († 107); sv. Justin, modro-slovec in mučenec († 166); sv. Polikarp, mučenec († 167); sv. Irenej, mučenec († 202); sv. Ciprijan, mučenec († 258); sv. Atanazij († 373); sv. Bazilij († 379); sv. Gregorij naciański († 389); sv. Janez Krizostom († 407); sv. Ambrozij († 397); sv. Avguštin († 430); sv. Hieronim († 420); sv. Leon Veliki († 461); sv. Gregorij Veliki († 604).

Oni cerkveni očetje, kateri so živeli še v apostolskih časih in so bili učenci apostolov, se imenujejo posebe apostolski očetje. Oni cerkveni očetje pa, kateri se odlikujejo s prav posebno učenostjo, se zovejo cerkveni učeniki (*doctores Ecclesiae*). Posebno znameniti so: štirje veliki učeniki vzhodne cerkve: Atanazij, Bazilij, Gregorij naciański in Janez Krizostom; in pa štirje veliki učeniki zahodne cerkve: Ambrozij, Avguštin, Hieronim in Gregorij Veliki.

Izmed poznejših krščanskih pisateljev in učenjakov so dobili to ime med drugimi: sv. Anzelm († 1109); sv. Bernard († 1153); sv. Bonaventura († 1274); sv. Tomaž Akvinčan († 1274); sv. Frančišek Saleški († 1622); sv. Alfonz Ligvorij († 1787). Oni cerkveni pisatelji, katerim sv. Cerkev ne priznava svetosti, ali katerih nauki niso popolnoma čisti in zanesljivi, se ne zovejo cerkveni očetje, ampak le cerkveni pisatelji (*scriptores ecclesiastici*); n. pr. Klemen aleksandrijski († 217); Tertulijan († 240); Origen († 254); i. dr.

Posamezni cerkveni očetje se morejo sicer tudi v verskih rečeh motiti; zato ni vse verska resnica, kar se nahaja v spisih tega ali onega izmed njih. Ni pa možno, da bi se motili cerkveni očetje, kadar soglasno ali po veliki večini kaj pričajo o verskih ali nravnih naukih. To bi se ne strinjalo z nezmotljivostjo sv. Cerkve. Zato je soglasje cerkvenih očetov (*unanimis consensus patrum*) dokaz in zanesljiv vir pravega apostolskega izročila.

§ 51.

Versko vodilo.

Versko vodilo ali pravilo (*regula fidei*) je navod, kako naj ravna kristjan, da zanesljivo spozna, kaj je Bog razodel, kaj mu je torej verovati.

Katoliško versko vodilo se glasi: Ako hočeš zanesljivo spoznati, kaj je Bog razodel in kaj moraš verovati, **poslušaj učečo Cerkev**; ona razodete resnice vedno čiste in nepokvarjene hrani, oznanja in brez zmote razlaga.

* Protestantje so zavrgli veljavo učeče Cerkve, in njihovo versko vodilo slòve: Ako hočeš spoznati, kaj je Bog razodel in kaj moraš verovati, čitaj sveto pismo, ki je edini vir božjega razodetja.

* To versko vodilo je nedostatno in krivo:

a) Sveto pismo ni in ne more biti edini vir božjega razodetja, marveč imamo še drugi vir iste važnosti in iste božje veljave, namreč ustno izročilo, ki izpopolnjuje in pojasnjuje sveto pismo; torej ni zadosti, čitati le sveto pismo.

b) Ako bi tudi bile v svetem pismu dosti jasno zapisane vse od Boga razodete resnice, bi bilo protestantsko versko vodilo vendar nedostatno, ker je le z ozirom na izpričevanje nezmotljive Cerkve možno dognati, katere knjige se smejo in morajo prištevati svetemu pismu, ter popolnoma trdno in veljavno dokazati, da je celo sveto pismo starega in novega zakona spisano po navdihnjenju Sv. Duha in torej res beseda božja ali vir božjega razodetja.

c) Ako bi smel in moral vsak kristjan neposrednje iz svetega pisma zajemati svojo vero, bi se nihče ne mogel popolnoma zanašati, da je resnico prav spoznal, ker bi ne imel nadnaravnega poročstva za to, da je sveto pismo prav razumel in prav razlagal. Dasi ima sveto pismo božjo veljavo, vendar razlaga posameznega človeka nima božje, ampak ima le človeško veljavo in je tem manj zanesljiva, čim več se nahaja različnih in nasprotnih razlag enega in istega izreka svetega pisma.

č) Mnogo ljudi svetega pisma ne more čitati, ker nekatere čitati sploh ne znajo, drugi si svetega pisma ne morejo kupiti, ali pa jih vsakdanji opravki in skrbi odvrtaajo od čitanja. Prav malo ljudi pa je toliko izobraženih, da bi mogli sveto pismo umeti, ker je treba za to precejšnjega jezikovnega, zemljepisnega, zgodovinskega in raznega drugega znanja. Ker pa „Bog hoče, da se vsi ljudje zveličajo in pridejo do spoznanja resnice“ (I. Tim. 2, 4), zato protestantsko versko vodilo ne more biti pravo, ker bi po njem večina ljudi ne mogla priti do spoznanja onih resnic, katere so potrebne za zveličanje.

d) Protestantje se tudi sami ne morejo ravnati dosledno po svojem verskem vodilu. To vodilo so postavili, da bi mogli opravičiti svoj odpad od katoliške Cerkve. Luther in drugi reformatorji so zavrgli nezmotljivost in božjo veljavo učeče Cerkve, da so mogli Cerkvi nasprotovati, zametavati njene nauke in

razdirati njene naprave. Ko so pa ustanovili svoje lastne verske družbe, niso pustili posameznikom one svobode v razlaganju in umevanju svetega pisma, katero so poprej obetali, marveč so sami zase zahtevali ono veljavo, ki so jo odrekli od Jezusa Kristusa ustanovljeni učeči Cerkvi. Strogo so postopali proti onim, ki se niso hoteli brezpogojno klanjati njihovim naukom in verskim uredbam. — Tudi dandanes navadni protestantje ne zajemajo svoje vere neposrednje iz svetega pisma, ampak iz katekizmov in ustnega pouka svojih pastorjev. Sveto pismo umevajo tako, kakor se jim razlaga v šoli in cerkvi.

Katoliško versko vodilo je edino pravo in popolnoma prikladno.

Po njem more vsak kristjan **zanesljivo** spoznati, kaj je Bog razodel in kaj mu je torej verovati.

a) Jezus Kristus sam je dal učeči Cerkvi nalogo, da vedno čiste in nepokvarjene hrani, oznanja in razlaga vse od Boga razodete resnice. Rekel je namreč svojim apostolom in njihovim naslednikom: „Kakor je Oče poslal mene, tudi jaz pošljem vas.“ (Jan. 20, 21.) „Pojdite torej in učite vse narode in krščujte jih v imenu Očeta in Sina in Svetega Duha. Učite jih izpolnjevati vse, karkoli sem vam zapovedal. In glejte, jaz sem z vami vse dni do konca sveta.“ (Mat. 28, 18–20.) Da more učeča Cerkev izvrševati to nalogo, ji je zagotovil poleg svoje tudi vedno pomoč Sv. Duha. Vernikom pa je strogo zapovedal, naj poslušajo učečo Cerkev, govoreč apostolom in njihovim namestnikom: „Kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas zaničuje, mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje Onega, ki me je poslal.“ (Luk. 10, 16.) „Kdor pa Cerkve ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in očitni grešnik.“ (Mat. 18, 17.)

b) Sveto pismo in ustno izročilo sta sicer vira božjega razodetja; a le učeča Cerkev more nezmotljivo soditi o tem, katere knjige smemo in moramo prištevati svetemu pismu, in kateri nauki ter uredbe so pristno apostolsko izročilo; le nezmotljiva učeča Cerkev nam je porok za to, da je vse sveto pismo spisano po navdihnjenju Sv. Duha in torej res božja beseda; le njej pristoji končna razsodba o pravem pomenu svetega pisma in ustnega izročila.

c) Katoliška Cerkev je svoje versko vodilo tudi v vseh časih dosledno izvrševala. Učeča Cerkev je vedno smatrala

za svojo nalogo, skrbeti za to, da čiste in nepokvarjene ohrani vse od Boga razodete resnice ; bila je vedno prepričana, da ima ne le pravico, ampak tudi dolžnost, oznanjati in razlagati te resnice ter končno odločevati v verskih rečeh. Od vernikov pa je zahtevala in še vedno zahteva, da jo poslušajo in se pokoré njenim verskim odlokom.

č) Katoliško versko vodilo ima vsa ona svojstva, katera mora imeti pravo versko vodilo. Ono je prvič popolnoma zanesljivo, ker je učeča Cerkev nezmotljiva v verskih in nravnih naukih. Drugič je veljavno za vse čase do konca sveta, ker ima katoliška Cerkev od Jezusa Kristusa obljubo, da bo trajala do konca sveta ; s Cerkvijo vred pa bo vedno trajala tudi njena učeniška služba. Slednjič je katoliško versko vodilo za vse ljudi rabljivo. Ker namreč učeča Cerkev po škofih in mašnikih ustno uči in razlaga razodete resnice, more v vsakem slučaju svoj pouk uravnati po potrebi in izobrazbi poslušalcev. — Tako more po katoliškem verskem vodilu res vsak kristjan z lahkoto in popolnoma zanesljivo spoznati, kaj je Bog razodel, kaj mu je torej verovati.

§ 52.

Verska resnica in pobožno mnenje.

Verska resnica ali dogma je vsaka od Boga razodeta resnica, katero katoliška Cerkev kot tako oznanja in s tem verovati zapoveduje.

Božje razodetje je s Kristusom in apostoli dovršeno. Učeča Cerkev zajema verske resnice, ki jih uči in zapoveduje verovati, iz svetega pisma in ustnega izročila. Zato ne more nikdar učiti v strogem pomenu novih verskih resnic, t. j. takih, ki bi bile nove po svoji vsebini in se ne bi nahajale v imenovanih dveh virih božjega razodetja. Vendar pa more učeča Cerkev vsebino božjega razodetja z novimi besedami pojasnjevati in vedno bolj razvijati, t. j., določno izrekati in za razodete razglašati take resnice, ki so bile poprej še skrite kakor v kali. Tako so občni cerkveni zbori ali pa tudi papeži v raznih dobah, kadar so nastale dvojbe ali prepiri o verskih in nravnih naukih, ali so se jela širiti krivoverstva, ne le obsojali zmote, ampak tudi v novi obliki in z določnejšimi besedami izrekli

ter zapovedovali verovati zmotam nasprotne prave razodete nauke, n. pr. tridentinski zbor one razodete nauke, katere so protestantje tajili ali napačno razlagali. Večkrat pa so tudi za verske resnice razglašali in zapovedovali verovati take nauke, o katerih poprej še ni bilo jasno izrečeno, da so od Boga razodeti. Papež Pij IX. n. pr. je l. 1854. za versko resnico razglasil brezmadežno spočetje Marije Device. Poprej je bilo to le pobožno mnenje.

Pobožno mnenje imenujemo nauk, o katerem katoliška Cerkev ne trdi izrečno, da je od Boga razodet, in ga zato tudi verovati ne zapoveduje, vendar ga pa odobrava in pospešuje, ker se z božjim razodetjem bolje sklada nego nasprotni nauk.

Pobožni verniki takim naukom radovoljno pritrjujejo, ker ugajajo njihovim verskim čuvstvom. Pobožno mnenje je n. pr., da nam Bog vse milosti, ki nam jih je Jezus Kristus zaslužil, deli po Marijinem posredovanju; ali da je bila Marija tudi s telesom v nebo vzeta.

§ 53.

Katoliška Cerkev je edino zveličavna.

1. Jezus Kristus je edini Zveličar človeškega rodu. Sv. apostol Peter določno uči, da „nobeno drugo ime pod nebom ni dano ljudem, v katerem bi se mogli zveličati,“ razen imena Jezusovega. (Dej. ap. 4, 12.) Krščanska vera, ki jo je Jezus Kristus prinesel na svet, nam kaže edino pravo pot v večno življenje; v njej se nahajajo tudi vsi pripomočki, s katerimi se moremo zveličati. To edino zveličavno vero z vsemi zakladi resnice in milosti je izročil Jezus Kristus svoji Cerkvi. Prava Kristusova Cerkev pa je, kakor smo dokazali, edino katoliška Cerkev. Zato se tudi katoliška Cerkev po pravici imenuje „**edino zveličavna**“.

S tem hočemo reči, da je Jezus Kristus katoliško Cerkev odločil za redno pot, ki naj vodi ljudi v večno življenje, ker je njej izročil one pripomočke, s katerimi se moremo zveličati.

Ker je pa katoliška Cerkev edino zveličavna, je dolžan vsak človek, kateremu je to možno, postati in ostati njen ud,

ako se hoče zveličati. Kdor torej iz **lastne krivde** ni ud katoliške Cerkve, se ne more zveličati. Ta pomen ima izrek: „zunaj Cerkve ni zveličanja“ — „extra Ecclesiam nulla salus.“

Resnico, da se ne more zveličati, kdor iz lastne krivde ni ud katoliške Cerkve, dokazujejo Jezusove besede, kakor tudi izreki njegovih apostolov.

Jezus Kristus je govoril apostolom in njihovim naslednikom, torej predstojnikom svoje Cerkve: „Kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas zaničuje, mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje Onega, ki me je poslal.“ (Luk. 10, 16.) „Kdor pa Cerkve ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in očitni grešnik.“ (Mat. 18, 17.) Ob drugi priliki je rekel: „Kdor veruje in se da krstiti (t. j., kdor vstopi v Kristusovo Cerkev), bo zveličan; kdor pa ne veruje, bo pogubljen.“ (Mark. 16, 16.) „Ako kdo ni preroben iz vode in Svetega Duha, ne more iti v božje kraljestvo.“ (Jan. 3, 5.) Vstop v Kristusovo Cerkev je torej potreben za zveličanje. Kristusova Cerkev pa je samo katoliška Cerkev.

Istotako pa je potrebno, da krščeni človek tudi ostane ud Kristusove Cerkve. Sv. apostol Pavel trdi, da je trdovraten krivoverec ali odpadnik od Cerkve „z lastno sodbo obsojen“ — „*proprio iudicio condemnatus*“ (Tit. 3, 11). Sv. Peter pa piše, da si krivi učeniki, ki so zatajili Gospoda, torej odpadniki od njegove Cerkve „nakopavajo naglo pogubljenje“ — „*superducentes sibi celerem perditionem*“ (II. Petr. 2, 1).

V istem smislu se izražajo tudi cerkveni očetje. Sv. Ciprijan n. pr. pravi: „Nihče ne more imeti Boga za očeta, kdor nima Cerkve za mater.“¹⁾ (Kam torej vodi gibanje: „Proč od Rima!“?)

2. Drugače pa je z onimi ljudmi, kateri **brez lastne krivde** niso udje katoliške Cerkve, kakor n. pr. neverniki, kateri še niso ničesar slišali o krščanski veri ali katoliški Cerkvi, ali oni krivoverci in razkolniki, kateri so trdno prepričani, da je njihova cerkev prava, in nimajo priložnosti,

¹⁾ „Habere non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.“ (Cypr. De unit. Eccl. n. 5.)

da bi spoznali svojo zmoto. Gotovo je, da se tem njihova neradovoljna nevednost ali zmota ne more šteti v greh, in dasi ne hodijo po redni poti, katera vodi v življenje, jih more Bog, ki je neskončno usmiljen, po izredni poti privedi do večnega zveličanja.¹⁾ Govori jim po glasu vesti in more jim z dejansko milostjo razsvetljevati um in k dobremu nagibati ter krepiti voljo, da spoznajo in izvršujejo, kar je za zveličanje neogibno potrebno. Ako z božjo milostjo zvesto sodelovaje odkritosrčno iščejo resnice ter vestno izpolnjujejo božjo voljo, kolikor jo spoznavajo, so po notranje, t. j. po svojih mislih in željah s pravo Kristusovo Cerkvijo združeni, dasi so po zunanje od nje ločeni. Morejo se torej zveličati po izredni poti, vendar pa pogrešajo mnogo pripomočkov, s katerimi bi se laže in bolj gotovo zveličali.

Tako je katoliška Cerkev vedno učila že s tem, da je priznavała v vseh časih ne le krst krvi, ampak tudi krst želja za nadomestilo zakramenta sv. krsta, kadar poslednjega ni možno prejeti.

Krst želja je resnična želja in resna volja, prejeti zakrament sv. krsta ali, če se o krstu ničesar ne ve, storiti vse, kar je Bog zaukazal, da se doseže večno zveličanje. S to željo pa mora biti združen popolni kes ali popolna ljubezen do Boga, kolikor jo je možno obuditi s pomočjo dejanske milosti, ki jo Bog daje tudi nevernikom.

Izrek, da je katoliška Cerkev edino zveličavna, ali da zunaj nje ni zveličanja, se torej ne sme umevati tako, da bodo zveličani vsi ljudje, kateri so udje katoliške Cerkve, pa tudi ne tako, da bodo vsi pogubljeni, kateri po zunanje niso njeni udje. S tem izrekom se hoče le točno izraziti resnica, da je Jezus Kristus katoliško Cerkev odločil za edino redno pot, ki naj vodi ljudi v večno zveličanje.

S tem so sicer obsojene vse od katoliške Cerkve različne verske družbe, obsojena je nebržnost in malomarnost v veri ali verski indiferentizem, obsojeni so vsi tisti, ki se trdovratno ustavljajo resnici, dasi jo spoznajo ali bi jo lahko spoznali; — niso pa obsojeni tisti, kateri žive v nezadolženi in nepremagljivi nevednosti ali zmoti ter brez lastne krivde niso udje katoliške Cerkve.

1) „Pro certo habendum est, qui verae religionis ignorantia laborent, si ea sit invincibilis, nulla ipsos obstringi huiusce rei culpa ante oculos Domini... Absit, ut misericordiae divinae, quae infinita est, terminos audeamus opponere.“ (Alloc. Pii IX. 9. Dec. 1854.)

Kdo pa je zunaj Cerkve po lastni krivdi in kdo brez lastne krivde, o tem ne moremo in ne smemo soditi mi; vsakega bo sodil vsevedni Bog.

Krivično bi bilo, katoliški Cerkvi zaradi tega, ker uči, da je edino zveličavna, očitati nestrpnost. Zmoto mora obsojati, ljudi pa, kateri se motijo, ne obsoja, ampak jih ljubi in želi pridobiti za resnico. „Interficite errores, diligite errantes!“ S. Augustinus.

§. 54.

Sklep.

Dokazali smo, da je **katoliška vera** edino **prava** od Boga razodeta vera, popolno in dovršeno razodetje božje.

Dokaz je nerazrušen, podoben trdni kameniti stavbi.

Temelj je zgodovinska verodostojnost štirih evangelijev in Dejanja apostolov. Ta temelj je položen na tri dobro utrjene kamene, ki so: pristnost imenovanih zgodovinskih knjig, njihova nepokvarjenost in osebna verodostojnost pisateljev. Na temelju zgodovinske verodostojnosti navedenih peterih virov stojé trije močni stebri: 1. Jezus Kristus je pravi Bog; 2. Jezus Kristus je ustanovil katoliško Cerkev in ji izročil svoj nebeški nauk z vsemi zakladi resnice in milosti; 3. Sv. Duh razsvetljuje in vodi katoliško Cerkev, da nepokvarjeno hrani, oznanjuje in razlaga Kristusovo vero in razdeljuje zaklade milosti, ki so v njej skriti. Ti stebri nosijo sklepni kamen, ki je: resničnost katoliške vere.

Nihče ne sme ostati brezbrizen za to resnico, ako noče v temi in negotovosti hoditi po nevarni poti življenja ter na posled izgrešiti namena, za katerega je ustvarjen.

Veselimo se spoznane resnice. Z besedo in v dejanju priznavajmo resničnost katoliške vere in z neomejenim zaupanjem bodimo vdani katoliški Cerkvi. Ozka in strma je sicer pot, ki nam jo ona kaže s svojimi nauki in zapovedmi, a hodimo po njej pogumno in stanovitno, ker vemo, da **vodi v večno življenje**.

Berilo.

I. Vsebina svetopisemskih knjig starega zakona.

§ 55.

Prva Mozesova knjiga.

Pisatelj prvih petih knjig sv. pisma starega zakona je Mozes (okrog 1500 pr. Kr.). Te knjige se skupaj imenujejo „Pentatevh“ (*βιβλος πεντάτευχος*). Judje jih imenujejo „Torâ“, to je zakonik, ker so v njih zapisani zakoni, katere je Bog po Mozesu dal izraelskemu narodu.

Prva Mozesova knjiga pripoveduje zgodovino božjega razodetja od začetka sveta do Jožefove smrti v Egiptu. Pred vsem obsega prvotno razodetje božje, ko poroča o ustvarjenju sveta, o prvem človeku, o raju, o grehu prvih starišev, o prvotni obljubi Odrešenika, o vesoljnem potopu, o zmešnjavi jezikov in razhodu narodov. Drobcí tega razodetja božjega, namenjenega človeštvu sploh, so se deloma ohranili tudi v pravljičah in tradicijah raznih narodov. Prvotnemu razodetju sledi očaško razodetje. Bog si izbere posebno družino, da ohrani v njej spoznanje in češčenje pravega Boga ter vero in upanje v obljubljenega Odrešenika.

1. **Stvarjenje sveta.** S poročilom o ustvaritvi sveta se prva Mozesova knjiga pričinja; od tod njeno ime „Genesis“ (*γένεσις* = postanek, začetek). Mozes nam v veličastni podobi šestdnevnega božjega dela (*ἑξαήμερον*) pripoveduje, da je Bog v šestih dneh ustvaril nebo in zemljo, sedmi dan pa počival in ga posvetil.

Sveto pismo nas s tem poučuje, da je svet delo vsemo-
gočne volje božje in neskončne božje modrosti. Tudi se razvidi iz Mozesovega poročila, da je bilo v začetku vse dobro, kar je

Bog ustvaril. Slednjič izvaja Mozes, da je naša dolžnost, po božjem zgledu šest dni delati, sedmi dan pa počivati in ga posvečevati.

Kako naj si mislimo onih šest dni, v katerih je Bog ustvaril in uredil svet, o tem so razlagatelji svetega pisma različnega mnenja. Najnavadnejša je razlaga, po kateri ti dnevi niso bili navadni dnevi po 24 ur, ampak nedoločene, morda zelo dolge dobe. Saj pravi sveto pismo na drugem mestu o Bogu, da je njemu „en dan kakor tisoč let in tisoč let kakor en dan.“ (II. Petr. 3, 8.)

Več o tem pove druga knjiga verouka.

2. Prvi človek. Šesti dan — kot poslednjo izmed vseh stvari — je Bog ustvaril človeka, ki naj bi gospodoval vsem drugim stvarjem tu na zemlji. Ustvaril ga je po svoji podobi. Dal mu je um in prosto voljo in ga obdaroval tudi z nadnaravno pravičnostjo in svetostjo. Dal mu je tudi nadnaravni dar telesne neumrljivosti, in v prijetno bivališče mu je odločil raj.

Prvemu človeku, Adamu, je Bog pridružil tovarišico, Evo, obdarovano z istimi naravnimi in nadnaravnimi darovi. Adam in Eva sta praroditelja vsega človeštva, mi vsi smo njihovi potomci.

3. Angeli. Poleg stvarnega sveta in človeka je ustvaril Bog tudi čiste duhove ali angele. Vsi angeli so bili v začetku dobri, a nekateri so grešili, in Bog jih je zavrzel. Ti zavrženi angeli so hudobni duhovi.

4. Izvirni greh in obljuba Odrešenika. Da bi prva človeka imela priložnost, z radovoljno pokorščino pokazati Bogu svojo vdanost, jima je Bog prepovedal jesti od sadu enega drevesa, kateremu se je reklo „drevo spoznanja dobrega in hudega“. Zapretil jima je tudi, da bosta morala umreti, ako bi jedla od prepovedanega sadu.

Hudobni duh v podobi kače pa je zapeljal Evo, da je proti prepovedi jedla prepovedani sad in ga dala tudi svojemu možu, ki je tudi jedel od njega. Tako je bil storjen prvi greh, vir hudega na zemlji. Praroditelja človeštva sta izgubila s tem grehom zase in za vse svoje potomce prvotno svetost in pravičnost ter vse nadnaravne darove. Zaslužila sta, da bi ju bil Bog zavrzel in vekomaj pogubil, kakor je zavrzel uporne angele. A Bog se ju je usmilil.

Napovedal je sicer precej po storjenem grehu kazni zapeljivcu in zapeljanim; a besede, katere je govoril zapeljivcu, so bile hkrati veselo oznanilo, da hoče zapeljanim in njunemu zarodu poslati Odrešenika. Rekel je namreč kači: „Sovraštvo bom postavil med teboj in ženo, in med tvojim zarodom in njenim zarodom: ona ti bo strla glavo, ti pa boš zalezovala njeno peto.“ (I. Moz. 3,15.)

Bog s temi besedami napoveduje sovraštvo ali nasprotje med satanom in ženo ter trajno borbo med satanovimi pristaši in potomci žene. A zaman bo zalezoval satan eno ženo, katera mu stare glavo ter uniči njegovo moč. Ta žena je Devica Marija, mati Odrešenika Jezusa Kristusa.

To je prva mesijanska prerokba, ki se imenuje „*πρωτοευαγγέλιον*“, „prvo veselo oznanilo“. Obljuba, da pride človeškemu rodu Odrešenik, se odslej z vedno določnejšimi besedami ponavlja v zgodovini razodevanja božjega, in ves stari zakon je le priprava človeškega rodu na obljubljenega Odrešenika.

Svetopisemsko poročilo o prvem grehu in prva obljuba Odrešenika precej jasno odmeva iz pripovedek raznih narodov.

Po perzijskih pripovedkah je zapeljal človeka hudobni duh, po indijskih in kitajskih pa kača. Pri Grkih se je spomin na prvi greh ohranil v bajki o Prometeju, ki je božanstvo razžalil in bil zato na skalo pribit.

Perzijske pripovedke govoré o rešitelju, ki ga rodi devica, in ki premaga hudobne duhove ter svet odiči s pravičnostjo. Indi mislijo, da kot rešitelj pride na svet Višnu, ki ga rodi devica, in ki zopet prinese ljudem prvotno srečo, kakoršno je prvi človek užival, preden je bil zapeljan. Kitajske verske knjige napovedujejo velikega svetnika, ki pride od zapada in kači glavo stare. Grška pravljica imenuje Herkula rešitelja na skalo pribitemu Prometeju.

5. Potomci Adamovi. Prva človeka sta izgubila telesno nemrljivost in morala raj zapustiti. Izmed mnogih njunih sinov sveto pismo imenuje Kajna in Abela. Ko je bil Kajna iz zavisti ubil svojega brata, je Bog Adamu in Evi namesto ubitega Abela dal pobožnega Seta. Setove potomce imenuje Mozes „otroke božje“. Ti so zvesto hranili božje razodetje in ga tem laže nepokvarjenega izročali poznim rodovom, ker so ta čas ljudje dosegali nenavadno veliko starost. — Kajnove potomce pa Mozesova knjiga imenuje „človeške otroke“, ker so bili

veliko bolj posvetni od Setovih. Bili so sicer razumni in spretni v posvetnih rečeh in nekateri izmed njih se odlikujejo po umnih iznajdbah, a udajali so se strastém in pregreham, za Boga pa so se vedno manj menili.

6. Vesoljni potop. Ko so se začeli „otroci božji“ družiti s „človeškimi otroki“, je kmalu zavladala splošna нравna izprijenost. Zato je Bog pokončal z vesoljnim potopom vse človeštvo; samo pravični Noe s svojo družino se je rešil v ladji, ki jo je stesal po božjem povelju.

Rešenih je bilo v Noetovi ladji osmero oseb, namreč Noe in njegova žena in njuni trije sinovi: Sem, Kam in Jafet s svojimi ženami. Ladja je obstala na armenskem pogorju. Noe se je z žgalno daritvijo zahvalil Bogu za rešenje, Gospod pa mu je obljubil, da ne bo nikdar več pokončal človeštva z enakim potopom. Te božje obljube naj bi človeka spominjala mavrica. Tedaj je Bog blagoslovil Noeta in njegovo družino, iz katere se je zdaj iznova začel razvijati človeški rod.

Sv. pismo pravi: „Pridrli so vsi studenci velikega brezdna, in zatvornice neba so se odprle, in dež je lil na zemljo štirideset dni in štirideset noči.“ (I. Moz. 7, 11—12.) Mnogi razlagatelji svetega pisma mislijo, da pomenjajo „studenci velikega brezdna“ morje, ki se je razlilo črez suho zemljo, ker se je dvignilo morsko dno, površina suhe zemlje pa se je morda na več krajih pogreznila. Jako verjetna je misel, da je bil potop vesoljen le za takratno človeštvo, t. j., da se je raztezal na vse tiste kraje, kateri so bili že takrat obljudeni, in je tako pokončal vse ljudi, kateri niso bili v ladji. Potem bi tudi besede, da je stala voda 15 kolcev nad gorami, katere je pokrila, bile umevati samo o gorah onih krajev. Vsekako pa je bil vesoljni potop čudovit dogodek, ker je bil posebna kazen božja.¹⁾

¹⁾ Nekateri celo mislijo, da bi se moglo, ako bi bilo za to vednostnih razlogov, svetopisemsko poročilo tudi tako razlagati, da potop niti gledé na ljudi ni bil vesoljen v polnem pomenu, ampak le v tem smislu, da so bili pokončani vsi oni ljudje, kateri so bili v okolišu Noetovem, in katerim je Noe brezuspešno oznanjal pokoro ter napovedoval božjo kazen. A za tako razlago ni zadostnih vzrokov. — Spomin na to strahovito dogodbo se je ohranil skoraj pri vseh narodih. Aleksander Humboldt pripoveduje, da se poročilo o vesoljnem potopu nahaja celo med prvotnimi prebivalci južne Amerike. Pripovedke raznih narodov o velikem potopu se čudovito ujemajo z Mozevim poročilom. V različnih oblikah se ponavljajo v teh pripovedkah celo podrobnosti svetopisemske pripovedi, kakor ladja, število rešenih oseb, rešene živali, krokar, golob, oljična vejica, gora, na kateri je ladja obstala,

Noetova ladja je predpoda sv. katoliške Cerkve.

7. Druga mesijanska prerokba. Grešno nagnjenje, nasledek Adamovega greha, se je kmalu pojavilo tudi v rešeni Noetovi družini. Noeta, ki ni poznal moči vina, je prevzela pijača in razgaljen je ležal v šatoru. Tedaj ga je zasramoval njegov sin Kam, a vrla sinova Sem in Jafet sta očeta spoštljivo zagrnili. Prebudivši se je Noe nesramneža kaznoval s tem, da je prekletstvo napovedal njegovemu sinu Kanaanu, svoja sramežljiva sinova pa blagoslovil, govoreč: „Preklet je Kanaan, hlapec hlapcev bo svojima bratoma. Blagoslovljen Gospod, Bog Semov, Kanaan bodi njegov hlapec. Razširi naj Bog Jafeta, prebiva naj v Semovih šatorih, in Kanaan bodi njegov hlapec.“ (I. Moz. 9, 25—27.)

V Noetovih besedah, izrečenih v preroškem duhu, nahajamo drugo veselo naznanilo Odrešenika ali Mesija. Blagoslov, ki ga Noe izreka nad Semom, je namreč umevati tako, da bo Gospod, ki je Bog vseh, v prav posebnem pomenu Semov Bog. In to se je izpolnilo, ker je učlovečeni Sin božji kot Odrešenik po svoji človeški naravi Semov potomec.

Tudi prerokba, izrečena Jafetu in Kanaanu, se je izpolnila. Jafet je bil blagoslovljen z najštevilnejšim zarodom, ki je razširjen po Aziji, Evropi in Ameriki. Njegovi potomci prebivajo v šatoru, ki ga je ustanovil veliki Semov potomec, v sveti katoliški Cerkvi. O Kamovih potomcih Noe ne govori splošno, ampak samo o potomcih njegovega sinu Kanaana. To so bili predvsem Kananejci, ki so pred prihodom Izraelcev prebivali v Palestini. Noe ne izreka prekletstva nad njimi v tem smislu,

zahvalna daritev, mavrica. Posebno lepo popisuje to strahovito kazen, ki je prišla nad človeški rod, Ovid v svojih „Metamorfozah“ (I. 262—312). Ni se več ločilo morje od suhe zemlje, — tako poje med drugim, — vse je bilo samo morje, ki ni imelo več nikakih obali.

*Iamque mare et tellus nullum discrimen habebant,
Omnia pontus erant, deerant quoque litora ponto.*

Po grški pripovedki, ki jo je Ovid povzel, sta se rešila samo Devkalijon in Pira, in po njih se je zopet obnovil človeški rod. Devkalijon po potopu takole nagovarja Piro:

*O soror, o coniux, o femina sola superstes,
Terrarum, quascumque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus, possedit cetera pontus.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus:
Sic visum superis, hominumque exempla manemus.*

da bi jim hudo želel, ampak v preroškem duhu gleda hudo, ki jih čaka. Napoveduje jim, da bodo hlapčevali Semovim in Jafetovim potomcem. To se je tudi zgodilo, ko so Izraelci premagali Kananejce v Palestini.

8. Babilonski stolp, razhod narodov. Po vesoljnem potopu so se ljudje hitro množili. Iz Armenije, kjer je obstala Noetova ladja, so prišli v ravnino S e n a a r ob Evfratu in Tigridu. Vsi potomci enega očeta, Noeta, so bili še en sam narod in so govorili le en jezik. Tedaj so sklenili v svoji predrznosti in skrajnem napuhu, kljubujoč Stvarniku, zgraditi si mesto in stolp, katerega vrh naj bi se dotikal neba. (I. Moz. 11, 4.) Bog pa jih je kaznoval s tem, da jim je zmešal govorico. Tedaj so se ločili in se razkropili po svetu.

Daljni razvoj jezikov in narodov se vrši polagoma in po naravnih zakonih.

9. Poganstvo. Kmalu po razhodu narodov nahajamo v zgodovini človeštva žalostno prikazen, namreč p o g a n s t v o .

Poganstvo je nasledek greha. Ko se človeška volja z grehom začne upirati Bogu, se kmalu tudi njegov um ne more več dvigniti do božjega spoznanja. Tako je bil že nasledek Adamovega greha ne le oslavljenje volje, ampak tudi zatemenjenje uma ter nazadovanje v spoznanju božjem. Ko se je po razhodu narodov greh začel širiti in so se ljudje vedno bolj udajali grešnemu življenju, je tudi bolj in bolj pojemalo spoznanje in češčenje pravega Boga. Ker pa človek ne more biti brez Boga, marveč se čuti odvisnega od višjega bitja, je začel — izgubivši spoznanje pravega Boga — višje bitje iskati v naravi, od katere je v svojem zemeljskem življenju v mnogem oziru odvisen. Tako je nastalo obožavanje narave. Zlasti so se obožavale take stvari in naravne sile, ki na človeka vplivajo izredno dobrodejno ali pa pogubno, kakor solnce, mesec, zvezde, ogenj. Tako so n. pr. Peruvanci častili eno višje bitje pod podobo ognja, Turanci pod podobo neba (h e n o t e i z e m).

Ker se v naravi pojavlja mnogo sil, so si izmislili razni narodi tudi mnogo božanstev. Gore in doline, vinograde, njive, travnike, gozde in podzemeljske votline je napolnila človeška domišljija polagoma z raznimi bogovi in tudi boginjami. (H e n o t e i z m u sledi p o l i t e i z e m.)

Včasih resnično spoštovanje, včasih pa tudi podlo priliczovanje je bilo vzrok, da so razni narodi obožavali tudi svoje kralje in druge znamenite in vplivne ljudi.

Svojim izmišljenim bogovom in boginjam so prisójali ljudje tudi um in voljo, pa tudi človeško poželenje, strasti in pregrehe.

Nevidne bogove so upodabljali; a naposled so tudi takim podobam, stvorom svojih rok, skazovali božje češčenje. To je najsramotnejša in najbolj žalostna oblika poganstva: malikovanje (idololatria, fetišizem).

10. Doba očakov. Da bi spoznanje in češčenje pravega Boga ne prenehalo popolnoma, in da bi se vzdržalo upanje ter hrepenenje po obljubljenem Odrešeniku, si je Bog izbral en narod, kateremu se je odsihdob posebno razodeval, in iz katerega naj bi tudi izšel Odrešenik; to je bil izraelski narod. Njegovi pradedje so: Abraham, Izak in Jakob (ali Izrael), katere imenujemo očake ali patriarhe (*πατριάρχαι*).

Bog se je odslej razodeval zlasti očakom: Abrahamu, Izaku, Jakobu in po teh izraelskemü narodu, vendar pa tudi drugih narodov ni popolnoma zavrgel, marveč jih je vodil in jih še vodi tako, da slednjič tudi oni (dasi po drugi poti in na drugačen način) dospejo v kraljestvo Odrešenikovo. Boga Stvarnika so lahko spoznali po njegovih delih (Platon, Aristotel). Hrepenenje po Odrešeniku pa se jim je jelo vzbujati, ko so se pogrezali vedno bolj v brezdno zmote in npravne izprijenosti. Spoznavali so svojo bedo in prihajali do prepričanja, da si sami ne morejo pomagati. Zato so s tem večjim veseljem sprejeli in še vedno sprejemajo božje razodetje ter zveličanje, s katerim je Odrešenik Jezus Kristus osrečil človeški rod.

Abraham, prvotno **Abram**, je živel v Kaldeji, kjer je bilo že tudi razširjeno poganstvo. Častil je pravega Boga ter bil pravičen in pobožen. Da bi ga obvaroval malikovanja, mu je Bog zapovedal, naj zapusti svojo domovino in se preseli v deželo, katero mu On pokaže. Imenoval ga je **Abrahama**, t. j. očeta množice, in mu dal tudi obljubo, rekoč: „In storil te bom v velik narod in te bom blagoslovil ter poveličal tvoje ime; in v tebi bodo blagoslovljeni vsi rodovi zemlje.“ (I. Moz. 12, 2—3.)

V poslednjih besedah je izrečena tretja prerokba obljubljenega Odrešenika, ki bo torej Abrahamov potomec.

Abraham se je, poslušen božjemu povelju, napotil z ženo **Saro** in nečakom **Lotom** v deželo **Kanaan**. Tu je postavil oltar in Bog je sklenil z njim posebno zavezo. Abraham je imel takrat 75 let.

Odslej je Abrahamovo življenje skrivnostno in čudapolno. Blagoslovi ga Melkizedek, kralj salemski in duhovnik Boga najvišjega. Melkizedek daruje Bogu kruh in vino in je zato predpoda obljubljenega Odrešenika, njegova daritev pa predpoda svete maše.

Izak. Bog je dal Abrahamu sina Izaka. Abraham je bil sina tem bolj vesel, ker je bila s tem sinom v zvezi obljuba, da iz njegovega zaroda izide Odrešenik ali Mesija. A Bog hoče poskusiti Abrahamovo vero in pokorščino. Zato mu zapove, naj mu na gori Moriji daruje sina Izaka. Abraham dobro prestane težko preizkušnjo, zato mu Bog ponovi že poprej izrečeno obljubo, rekoč: „Sam pri sebi sem prisegel: Ker si storil to reč in zaradi mene nisi prizanesel svojemu edinorojenemu sinu, te bom blagoslovil in pomnožil tvoj zarod kakor zvezde neba in kakor pesek, ki je na morskem bregu; *in blagoslovljeni bodo v tvojem zarodu vsi narodi zemlje.*“ (I. Moz. 22, 16—18.) To obljubo je ponovil Bog pozneje tudi Izaku. (I. Moz. 26, 4.)

Daritev Izakova je prelepa predpoda Jezusove daritve na križu, — na lesu, ki ga je edinorojeni Sin nebeškega Očeta sam nesel na Kalvarijo.

Jakob. Izak je imel dva sina, Ezava in Jakoba. Naslednik očetu v vrsti očakov je mlajši, plemenitejši Jakob. Vendar tudi njegov značaj v mladosti ni brez hib. Pravico prvorojenstva si je kupil od lahkomišelnega brata Ezava in z zvijačo si je pridobil očetov blagoslov. Zato se je moral dolgo pokoriti v tujini. Tem lepše pa se sveti Jakobov značaj v drugi dobi njegovega življenja. Zgled nam je spravljivosti in ponižnosti, trdnega zaupanja v božjo previdnost ter potrpežljivosti v bridkostih. — Vrnivši se iz tujine, kamor je moral bežati pred svojim bratom Ezavom, se je spravil z njim in je prebival v Kanaanski deželi. Tu je pokopal svojega očeta Izaka v Hebronu in svojo ženo Rahelo, mater Jožefovo in Benjaminovo, ob poti, ki vodi v Efrato, t. j. Betlehem. Tudi Jakobu je Bog obljubil Odrešenika.

Egiptovski Jožef. Izmed dvanajstih Jakobovih sinov je posebno znamenit Jožef. Zavidni bratje ga prodado v Egipt, božja previdnost pa to zlobno dejanje uporabi v dosego svojih namenov. Jožef doseže v Egiptu visoko čast, in na njegovo povabilo pride vsa Jakobova družina za njim v Egipt ter se razvije v številni izraelski narod.

Bivanje Izraelcev v Egiptu je velepomembno za njih važni poklic. Razvijaje se v tujini se niso prav nič pomešali z drugimi narodi, ker se Egipčani niso družili z njimi. Tako so ohranili svoj značaj in svojo vero v edino pravega Boga.

Živeč v deželi najstarejšega izobraženega naroda pa so si prilastili tudi sami ono stopnjo olike, ki se je spodobila izvoljenemu narodu. Slednjič so morala čudovita pota, po katerih je Bog vodil svoje ljudstvo iz tujine nazaj v prvotno domovino, vzbuditi v narodu trdno zaupanje v Boga.

Jakobova in Jožefova smrt. Ko je Jakob čutil, da se mu bliža smrt, je posinovil Jožefova sinova Efrajma in Manaseja. Zato se med rodovi izraelskega naroda imenujeta Efrajmov in Manasejev rod namesto Jožefovega. Na smrtni postelji je govoril vsakemu izmed svojih sinov v preroškem duhu nekoliko besedi. Svojemu četrtorojenemu sinu je povedal tole znamenito prerokbo: „Juda, tebe bodo hvalili tvoji bratje; klanjali se ti bodo sinovi tvojega očeta. Žezlo ne bo vzeto od Juda in vojvoda ne od njegovega ledja, dokler ne pride Oni, ki ima biti poslan, in njega bodo narodi pričakovali. (I. Moz. 49, 8–10.)

S temi besedami se Judovemu rodu napoveduje vojvodska čast in oblast, obenem pa se natančneje določuje prihod že večkrat obljubljenega Odrešenika ali Mesija. Jakobova prerokba se je tudi izpolnila. Judov rod je bil voditelj drugim rodovom že v puščavi in zlasti tedaj, ko so si Izraelci osvajali obljubljeno deželo. David in njegovi nasledniki (iz Judovega rodu) so v besednem pomenu nosili kraljevo žezlo. Pozneje se je ves narod po tem rodu imenoval judovski narod. Najvažnejša odlika Judovega rodu pa je, da je iz njega izšel Odrešenik Jezus Kristus, in sicer prav kmalu potem, ko so Judje izgubili samostojnost in so jim Rimljani postavili tujega vladarja, kralja Heroda, l. 40. pred Kr.

Po Jakobovi smrti so njegovi sinovi s svojimi družinami srečno živeli v Egiptu pod Jožefovim varstvom. Jožef, lepa predpodoba Odrešenika, je umrl 110 let star; pred smrtjo je prerokoval bratom, da bodo njihovi otroci sicer mnogo trpeli v Egiptu, a da jih Gospod Bog povede nazaj v deželo Abrahama, Izakovo in Jakobovo.

S poročilom o Jožefovi smrti sklepa Mozes svojo prvo knjigo.

§ 56.

Poslednje štiri Mozesove knjige.

1. **Druga Mozesova knjiga** se imenuje „Exodus“ (*Ἔξοδος*), t. j. izhod, ker pripoveduje izhod Izraelcev iz Egipta. Popisuje nam zatiranje Izraelovih otrok v Egiptu, njihovo rešitev po

Mozesu, čudeže, s katerimi je Bog poveličeval izhod Izraelcev iz Egipta in njihovo potovanje do Sinajske gore¹⁾, kjer je ljudstvo med bliskom in gromom prejelo božje zapovedi.

a) Bivanje Izraelcev v Egiptu je trajalo okrog 430 let. (II. Moz. 12, 40.) Prišlo je v Egipt 70 moških oseb Jakobove rodbine (I. Moz. 46, 27); ob izhodu pa jih je bilo 600.000 mož brez žen in otrok (II. Moz. 12, 37), torej skupno okrog dva milijona oseb.

b) Voditelj Izraelcev je bil véliki Mozes. Čudežno rešen in za svoj poklic odgojen na kraljevem dvoru in v pregnanstvu v madianski deželi, je nastopil po božjem povelju z bratom Aronom. Ko si je s čudežnimi dejanji pridobil zaupanje rojakov, je tudi s čudeži zahteval od kralja, da izpusti izraelsko ljudstvo. Zaman so egipčanski vražarji navidezno posnemali nekatera izmed njegovih dejanj, n. pr., da so svoje palice izpremenili v kače. (II. Moz. 7, 12.) Osramočeni po Mozesovih čudežih, katerih tudi navidezno niso mogli posnemati, so morali naposled priznati: „To je prst božji.“ (II. Moz. 8, 19.)

Še dandanes se nahajajo, kakor se pripoveduje, v Egiptu in Indiji kačji zagovarjalci in glumači, ki znajo kače s sokom neke rastline tako omamiti, da popolnoma otrpnejo in so palicam podobne, pozneje pa se zopet vzbudé. Morda so bile tudi palice onih egipčanskih vražarjev take otrple kače, ki so se začele zopet gibati, ko so jih vrgli pred Faraona in njegove služabnike.

c) Ponižan po mnogih nadlogah, je Faraon končno izpustil Izraelce, ko je zadela deželo deseta po Mozesu napovedana nadloga, da so v eni noči pomrli vsi prvorojenci v Egiptu, izvzemši prvorojence Izraelcev, katerih hiše so bile zaznamovane z jagnjetovo krvjo. Hitro so odšli Izraelci. A Mozes jih ni vodil po najkrajši poti mimo Gaze v obljubljeno Kanaansko deželo, ampak v južni smeri proti Rdečemu morju, ker je bila božja volja, da se v puščavi pripravijo za svoj poklic ter postanejo popolnoma Bogu posvečeno ljudstvo. „Gospod Bog je hodil pred njimi podnevi v oblačnem, ponoči pa v ognjenem steburu.“ In ko je Faraon, skesavši se, da jih je izpustil, pohitel za njimi s svojo vojsko, jih je Bog rešil z novim

1) Svetopisemska Sinajska gora po razlagi novejših bogoslovskih pisateljev ni geografski Sinaj, ampak je bolj proti severovzhodu. Musil. Arabia Petraea.

čudežem: Rdeče morje se je razdelilo. Izraelci so ga srečno prekoračili, zasledujoče Egipčane pa so zagrnili valovi.

Da je bilo razdeljenje Rdečega morja pravi čudež, in da ni Mozes porabil le oseke, ob kateri voda po naravnih zakonih nekoliko upade, je jasno, ker oseka ne traja tako dolgo, da bi moglo številno ljudstvo priti črez; še manj bi bili, ko bi bila nastopila le navadna oseka, za Izraelci šli tudi Egipčani, ki so oseko poznali. Sveto pismo ne dopušča take razlage, ker popisuje čudoviti dogodek takole: „In ko je Mozes iztegnil roko nad morje, ... se je razdelila voda. In Izraelovi otroci so šli skozi sredo suhega morja; zakaj voda je bila kakor zid ob njihovi desnici in ob njihovi levici.“ (II. Moz. 14, 21—22.)

č) Z mnogimi čudeži je Bog skrbel za Izraelce tudi nadalje na njihovem potovanju. Ko jim je v puščavi Sin na Sinajskem polotoku nedostajalo jedi, jim je Bog poslal veliko množico prepelic, naslednjo jutro pa je prvič padla čudovita mana, s katero je Bog odslej štirideset let poleg druge hrane živil svoj izvoljeni narod v puščavi. (II. Moz. 16.)

Čudovita mana v puščavi je predpodoba presvetega Rešnjega Telesa.

d) Najveličastneje pa se je Bog razodel ob Sinajski gori, do katere so prišli Izraelci po dvamesečnem potovanju, potem ko so premagali bojovite Amalekite. Ondi so ostali do začetka drugega leta po izhodu iz Egipta. Tu je Bog na pretresljiv način oznanil ljudstvu svoj zakon: deset božjih zapovedi — „δεκάλογος“. (II. Moz. 20, 1—17.) Izraelski narod je bil odslej popolnoma Bogu posvečen, izvoljeni narod božji. Sveto zavezo, ki jo je Bog sklenil s svojim narodom, je potrdil Mozes s krvjo darovanih živali, s katero je pokropil ljudstvo, govoreč: „To je kri zaveze, ki jo je storil Gospod z vami.“ (II. Moz. 24, 8.)

Desetere božje zapovedi izražajo in razlagajo nravni zakon, ki je vsakemu človeku v srce zapisan. Zapovedujejo ali prepovedujejo to, kar vsakemu človeku že vest zapoveduje ali prepoveduje. Zato veljajo te zapovedi vsem ljudem do konca sveta, dasi jih je Bog neposrednje oznanil samo Izraelcem.

Poleg npravnega zakona je dal Bog Izraelcem po Mozesu tudi obredni in državljanski zakon.

Obredni zakon obsega natančne določbe o službi božji in verskem življenju izraelskega naroda. Po božjem povelju je postavil Mozes v puščavi sveti šator, v katerem je stala

umetno izdelana skrinja zaveze. O svetih osebah, ki naj bi opravljale službo božjo, je Mozes po božjem povelju ukrenil tako, da je bil ves Levijev rod Bogu posvečen. Mozes sam je bil iz tega rodu. Svojega brata Arona je posvetil za vélikega duhovnika, njegove štiri sinove pa za duhovnike. (III. Moz. 8, 9.) Vsi drugi sposobni možje iz Levijevega rodu — leviti — so stregli duhovnikom pri službi božji, skrbeli za red in snažnost v svetem šatoru ter ob času potovanja nosili skrinjo zaveze in sveti šator. (IV. Moz. 1.)

V spomin na rešitev izraelskih prvorojencev v oni noči, ko so pomrli vsi egipčanski prvorojenci, pa je bilo Bogu posvečeno tudi vse izraelsko prvorojenstvo moškega spola. (II. Moz. 13.) Prvorojeni dečki bi bili morali streči pri službi božji. Ker so pa to službo opravljali leviti, so se morali prvorojenci drugih rodov z darom reševati ter se takorekoč odkupovati od službe v svetišču Gospodovem. Izmed prvorojenih živali so se morala goveda, ovce in koze darovati, vse drugo prvorojenstvo domačega živalstva pa se je tudi reševalo ali odkupovalo z malim darom. (IV. Moz. 18.)

Državljanski zakon urejuje Izraelcem svetno, družabno življenje ter pravne razmere. Ker je bil izraelski narod na prav poseben način Bogu posvečen in njegova lastnina, zato je tudi državna uredba tega naroda imela neko posebno, temu razmerju do Boga primerno obliko: bila je teokracija ali bogovlada. Bog sam je bil narodu tudi vrhovni svétني vladar in nevidni kralj. Vidni vladar izraelskega naroda je bil le namestnik božji. On ni imel zakonodajalne oblasti, ampak le dolžnost, čuvati in izvrševati božji zakon.

Obredni in državljanski zakon sta bila dana izraelskemu narodu gledé na njegov posebni poklic. Zato nimata splošne veljave, kakoršno ima npravni zakon, ampak sta veljala samo Izraelcem in sta izgubila svojo veljavo, ko je prenehal posebni poklic tega naroda.

Čeprav so Izraelci ob Sinajski gori, ko so čuli božjo postavo, obljubili, da hočejo natančno izpolnjevati, kar je govoril Gospod, se je vendar prav kmalu pokazalo, kako nestanovitni in omahljivi so bili in kako potrebni še nadaljne vzgoje. Ko se je mudil Mozes na Sinajski gori štirideset dni in štirideset noči, je pozabilo ljudstvo na svojega Boga in na Mozesa. Ulilo si je zlato tele in ga molilo. Z izredno odločnostjo je Mozes malikovanje zopet zatrl.

2. Tretja Mozesova knjiga „Leviticus“ ima svoje ime odtod, ker je njena glavna vsebina uravnava službe božje, za katero je bil odbran Levijev rod. Nadaljujejo in izpopolnjujejo pa se določbe o službi božji tudi še v četrti knjigi.

3. Četrta Mozesova knjiga „Numeri“ (v grškem prevodu „Ἀριθμοί“, števila) pripoveduje v 1. in 26. poglavju, kako je Mozes po božjem povelju dvakrat preštel izraelski narod. Nadaljuje se v njej zgodovina potovanja skozi puščavo od drugega leta po izhodu iz Egipta do enajstega meseca v štiridesetem letu. Ta knjiga obsega torej blizu 39 let.

a) Od Sinajske gore so se napotili Izraelci dalje proti Kanaanskim pokrajinam. Mozes je poslal dvanajst oglednikov v obljubljeni deželo. Vrnivši se so le-ti sicer hvalili rodovitnost dežele, a hkrati so strašili narod, pripovedujoč, kako silni velikani so njeni prebivalci, ki stanujejo v obzidanih mestih. Jozue in Kaleb, ki sta tudi ogledala deželo, sta mirila strahopetneže; vendar je vse ljudstvo glasno godrnjalo zoper Mozesa in Arona. Želelo je, vrniti se v Egipet ali pa umreti v puščavi. Za kazen je Bog nehvaležnežem napovedal, da res pomrjo v puščavi vsi, ki so že dopolnili 20. leto, izvzemši Jozueta in Kaleba, in da šele njihovi otroci pridejo v obljubljeni deželo. Onih deset oglednikov pa, ki so zbegali narod s svojim pretiravanjem, je Bog kaznoval z naglo smrtjo. (IV. Moz. 14.)

Dve leti so bili že Izraelci na poti. Sedaj so morali pa še 37 let za kazen bivati v puščavi. A božje kazni so dobrote, ako jih človek uporablja v svoj prid. Tako je tudi ta kazen pripomogla, da se je zatrlo v Izraelcih nagnjenje do malikovanja, kakoršno so gledali v Egiptu, in da je vzrastle v puščavi nov, krepak rod, vzgojen pod neposrednim Mozesovim nadzorstvom in od mladosti privajen božji postavi.

b) Z novimi čudeži je Bog tudi v tej dobi razodeval svojo moč in pravičnost, pa tudi svoje usmiljenje in očetovsko skrb za izvoljeni narod.

Levit Kore, Mozesov sorodnik, in dva druga moža: Datan in Abiron iz Rubenovega rodu so se uprli Mozesu in Aronu, češ, da sta si samosilno prilastila eden vladarstvo drugi pa višje duhovstvo. Tem se je pridružilo še drugih 250 upornikov. Bog pa je vse očitno kaznoval. Zemlja se je razpočila pod nogami Koreja, Datana in Abirona, tako da so se s svojimi šatori vred pogreznili v brezdno. Ostalih 250 upornikov pa je pokončal ogenj, ki je šinil vanje iz oblačnega stebra. Da bi se dokazal Aronov božji poklic, so položili prvaki vseh rodov vsak svojo palico v sveti šator. Aron je zastopal Levijev rod. Naslednji dan je Aronova palica ozelenela in

bila vsa v cvetju. Odsihdob se je hranila v svetem šatoru. (IV. Moz. 16, 17.)

V začetku 40. leta svojega potovanja so prišli Izraelci v puščavo Zin. Tu so zopet mrmrali zoper Mozesu, ker niso našli vode in so morali trpeti žejo. Bog pa je zapovedal Mozesu, kakor nekdanj na gori Horebu, naj s palico udari na skalo, da voda priteče iz nje. Tu je Mozes nekoliko dvomil, bo li Bog s čudežem hotel pomagati mrmrajočemu ljudstvu; ta dvom se je polastil tudi Arona. Bogu pa ni bila vseč taka nezaupnost, zato je napovedal obema bratoma, da za kaznen tudi onadva ne prideta v obljubljeni deželo. Ko je Mozes po nekolikem obotavljanju drugokrat udaril na skalo, je priteklo iz nje toliko vode, da se je napilo ljudstvo in živina. Kmalu potem je umrl Aron, 123 let star. Naslednik mu je bil njegov sin Eleazar. Mozes sam je oblekel Eleazarja v oblačila velikega duhovnika. (IV. Moz. 20.)

Slednjič se je ljudstvo naveličalo vednega potovanja in je zopet razodevalo Mozesu svojo nejevoljo. Za kaznen je poslal Bog nezadovoljnežem strupenih kač. Njihov pik je pekel kakor ogenj. Skesanemu narodu pa je naredil Mozes po božjem povelju bronasto kačo ter jo obesil na kol. Pičeni, kateri so se z zaupanjem ozirali na to kačo, niso umrli, ampak so bili ozdravljeni. (IV. Moz. 21.)

Bronasta kača je predpoda Jezusa Kristusa na križu.

c) Že so prišli Izraelci v Moabsko deželo ob levi strani Jordana ter se utaborili nasproti Jerihi. Moabski kralj Balak se ni upal ustavljati številnemu ljudstvu. Hotel si je torej drugače pomagati. V Mezopotamiji je živel mož, z imenom Balaam, ki je poznal sicer pravega Boga, vendar pa se je pečal z vedeževanjem, kakor neverniki. Po tega vedeževalca je poslal Balak, naj bi prišel Izraelce preklinjat. Bog pa je navdihnil Balaama, da Izraelcev ni preklel, marveč jih je blagoslovil. Blagoslovu je dostavil še znamenito prerokbo: „Videl ga bom, toda ne zdaj; gledal ga bom, toda ne blizu. Zvezda vzide iz Jakoba, in žezlo se dvigne iz Izraela: in udaril bo moabske vojvode... Iz Jakoba bo, kateri bo gospodoval.“ (IV. Moz. 24, 15–19.)

Te besede se takole razlagajo: Vidim velikega zmagovalca iz Jakobovega rodu, ki pride v poznejših časih in razdene

moabsko kraljestvo. — Neposrednje je izpolnil to prerokbo David; posrednje pa se nanašajo te besede na obljubljenega Odrešenika, Jezusa Kristusa. Že v starem zakonu so razlagali, da „zvezda, ki vzide iz Jakoba,“ pomenja obljubljenega Odrešenika. Verjetno je, da so poznali to prerokbo tudi Modri iz Jutrovega, katere je zvezda privedla do novorojenega Odrešenika.

Na moabski planjavi sta Mozes in veliki duhovnik Eleazar drugikrat preštela ves narod. Izmed vseh Izraelcev, kateri so imeli ob izhodu iz Egipta dvajset ali več let, so živeli samo še Mozes, Jozue in Kaleb. Bližal se je torej konec Izraelovemu potovanju pa tudi Mozesovemu življenju, zakaj tudi njemu je bil zabranjen vhod v obljubljeno deželo. (IV. Moz. 26.)

4. Peta Mozesova knjiga „Deuteronomium“ (drugi zakonik) ponavlja ter natančneje razlaga že poprej dane zakone ter jih izpopolnjuje z nekaterimi novimi določbami. Zadnje poglavje te knjige je nekak dodatek, ki ga je bržkone Jozue dostavil Mozesovim knjigam. Pripoveduje se tu Mozesova smrt.

a) Ginljivo se poslavlja veliki mož in božji poslanec Mozes od svojega naroda. Spominja ga vseh dobrot, ki jih je prejemal od Boga ves čas od svojega izhoda iz Egipta. Ponavlja in razlaga deset božjih zapovedi ter razne druge določbe božje postave; živo priporoča natančno izpolnjevanje vsega zakona. Tudi obljubljenega Odrešenika napoveduje, govoreč vsemu Izraelu: „Preroka izmed tvojega naroda in izmed tvojih bratov, kakor mene, ti obudi Gospod, tvoj Bog; njega poslušaj!“ (V. Moz. 18, 15.)

b) Slednjič je postavil Mozes Jozueta za svojega naslednika, izročil levitom spisani zakonik ter jim ukazal, naj ga hranijo v presvetišču poleg skrinje zaveze in naj vsako sedmo leto vsega prečitajo ljudstvu. (V. Moz. 31.)

c) Kakor luč še enkrat svetlo vzplamti, preden ugasne, tako je Mozes pred svojo smrtjo še enkrat razodel vso velikost in lepoto svojega od Boga razsvetljenega duha v veličastni pesmi, ki jo je govoril svojemu narodu v slovo. (V. Moz. 32.) Potem je blagoslovil vse posamezne rodove, slednjič pa šel z moabskih planjav na goro Nebo, Jerihi nasproti, od koder mu je Bog pokazal obljubljeno deželo. Tu je veliki služabnik božji umrl, 120 let star. (V. Moz. 34.)

Mozesova pesem v slovo.

(V. Moz. 32, 1—11.¹⁾)

Poslušajte nebesa, kar govorim,
naj čuje zemlja besede mojih ust.

Kakor dež naj kaplja moj nauk,
kakor rosa naj se razliva moja beseda,
kakor dež na zelišče
in kakor kaplje na travo.

Zakaj klical bom Gospodovo ime;
dajte čast našemu Bogu!

Božja dela so popolna
in vsa njegova pota pravična:
Bog je zvest in brez krivice,
pravičen in resničen.

Grešili so zoper njega
in niso njegovi otroci v gnusobi,
rod hudoben in izprijen.

Ali to povračuješ Gospodu,
ljudstvo neumno in nespametno?
Ali ni on tvoj oče in ti njegova last,
ker te je naredil in ustvaril?

Spomni se nekdanjih dni,
premisli posamezne rodove:
vprašaj svojega očeta, in povedal ti bo,
prednike svoje, in naznanili ti bodo.

Ko je Najvišji razdeljeval narode,
ko je ločil Adamove sinove,
je postavil ljudstvom meje
po številu Izraelovih sinov.

Gospodov delež pa je njegovo ljudstvo,
Jakob je odmenjen za njegovo dediščino.

Našel ga je v pusti deželi,
v kraju strahote in grozne puščave:
vodil ga je okrog in učil
in varoval, kakor punčico svojega očesa.

¹⁾ Mozesova pesem ima v sv. pismu 43 vrstic; tu je navedenih le prvih 11.

Kakor orel kliče k letanju svoje mladice
in nad njimi leta in razprostira svoje peruti,
tako ga je vzdignil
in nosil na svojih ramah. (I. t. d.)

§ 57.

Jozue. Knjiga Sodnikov. Ruta.

1. Po Mozesovi smrti je **Jozue** prevzel vodstvo izraelskega naroda ter ga peljal črez Jordan v obljubljeno deželo (okrog l. 1400. pr. Kr.). Ko so stopili v Jordan, je obstala voda na zgornji strani, spodaj pa je odtekla, in ljudstvo je šlo po suhem na ono stran. Odslej je nehala padati mana.

Drugo pomoč so dobili ob Jerihi. Mesto je bilo obzidano in je imelo veliko brambovcev, ob bučanju trobent izraelskih duhovnikov pa se je razsulo mestno zidovje, in Izraelci so se mesta brez truda polastili.

Pri Gabaonu je premagal Jozue pet amorejskih kraljev. Amorejci so bežali pred Izraelci; tedaj je poslal Bog hudo točo nad bežeče, Jozue pa je molil h Gospodu, govoreč vpričo Izraelovih sinov: „Solnce ne gani se proti Gabaonu in luna ne proti dolini Ajalonski! In solnce ter luna sta stala, dokler se ni ljudstvo izmaščevalo nad svojimi sovražniki... Obstalo je solnce v sredi na nebu ter ni hitelo k zatonu celi dan. Ni bilo ne prej ne pozneje dneva, kakoršen je bil ta, ko je Bog poslušal glas človeka in se bojeval za Izrael.“ (Joz. 10, 12 sl.).

Sveto pismo pripoveduje tako, kakor se izražamo v navadnem življenju, da solnce vzhaja ali zahaja, ali da se pomika proti zatonu.

Umeva pa se ta dogodek različno. Najenostavnejša je sledeča razlaga: Da bi Izraelcem v boju pomagal, je Bog poslal hudo točo nad bežeče Amorejce. Toča je pa ovirala tudi Izraelce, da niso mogli zasledovati sovražnikov, kakor so želeli. Naravno je, da se je ob taki nevihti stemnilo, in zdelo se je, kakor da hoče pred časom nastopiti noč, v kateri bi Izraelci ne mogli izkoristiti svoje zmage. Tedaj je prosil Jozue, naj bi se to ne zgodilo. V poetičnih izrazih ogovarja solnce in luno, naj ne pospešujeta svoje poti na nebu, t. j., naj ne bo prikrajšan dan, in naj ne nastopi noč, dokler Izraelci popolnoma ne premagajo svojih sovražnikov. Prošnja je bila uslišana. Nebo se je zjasnilo;

solnce se je zopet pokazalo na nebu in ni hitelo k zatonu celi dan, t. j., dokler ni minul celi dan, tako dolg, kakor so navadni dnevi. — Po tej razlagi je dogodek scela naraven. Božja previdnost je ob ugodnem času pripustila naravni dogodek in ga na Jozuetovo prošnjo vodila tako, da je pripomogel Izraelcem do popolne zmage. Zato dostavlja sveti pisatelj, da je bil to za Izraelce nenavaden, veličasten dan, ker se je Bog sam na Jozuetovo prošnjo bojeval zanje.

V Sirahovi knjigi (46, 6) se imenuje ta dan: „en dan, kakor dva“. S tem ni rečeno, da je imel ta dan dolgost dveh dni, ampak bil je kakor dva dneva, ker se je po temi in nevihti vnovič pokazalo solnce, da so Izraelci mogli nadaljevati zasledovanje bežečih sovražnikov in so jih popolnoma premagali.

Po sedemletnem vojskovanju si je Jozue priboril vso Kanaansko deželo in jo po žrebu razdelil med posamezne rodove. Levijev rod ni dobil skupnega ozemlja. Leviti in duhovniki so stanovali po mestih, raztreseni med raznimi rodovi, in so živeli ob desetini in daritvah.

Sveti šator so Izraelci po osvojitvi in razdelitvi dežele postavili v Silo, kjer je ostal potem nekaj stoletij. Jozue je umrl 110 let star. Vodil je izraelski narod 27 let. Vsi dogodki iz tega časa so popisani v knjigi, ki se imenuje po njem Jozuetova knjiga.

2. Knjiga Sodnikov nadaljuje zgodovino izraelskega naroda. Dokler je živel rod, kateri je vzrastel v puščavi in videl toliko čudežev, so Izraelci zvesto služili Gospodu. Novi rod pa se je začel družiti z neverniki in se ob mejah udajal malikovanju. Zato je Bog omahljivce dajal v roke sovražnikom, ki so jih hudo stiskali. Ako so se pa zopet poboljšali, jim je pošiljal modrih in srčnih mož, ki so jih reševali iz rok sovražnikov. Ti možje so se imenovali „sodniki“.

Sodniki niso le ljudstva sodili, ampak so bili tudi vladarji in vojvode. Svoje oblasti niso podedovali, tudi jih ni ljudstvo volilo, marveč so si pridobivali svojo veljavo z junaškimi čini ob času nevarnosti in vojske.

Sodniki so vodili in vladali narod nad 300 let. Najznamenitejši izmed njih so: Gedeon, Jefte, Samson, veliki duhovnik Heli in njegov gojenec Samuel.

3. Rutina knjiga nam pripoveduje ginljivo družinsko dogodbo, ki se je pripetila v dobi sodnikov.

Neki mož iz Betlehema, Elimelek po imenu, se je preselil s svojo ženo Noemo in dvema sinovoma v Moabsko deželo, onstran Mrtvega morja. Po smrti Elimelekovi in obeh sinov, ki sta se bila oženila z Moabljankama Orfo in Ruto, pa umrla brez otrok, se je Noema vrnila v svojo domovino, kamor jo je spremljala dobrosrčna sinaha Ruta. Ob ječmenovi žetvi sta prišli v Betlehem. Da bi preživela svojo taščo in sebe, je šla Ruta na polje, popuščeno klasje pobirat, kar je bilo re-vežem po Mozesovi postavi dovoljeno. Bogat in dober mož iz Judovega rodu, Booz po imenu, sorodnik rajnega Noeminega moža, jo je dobil na svoji njivi. Ko je poizvedel njeno zgodbo in se prepričal o njeni dobrosrčnosti in pobožnosti, jo je vzel za ženo. Bog jima je dal sina Obeda, Obedov sin pa je bil Izaj (Jese), Davidov oče. Tako je bila Ruta, dasi pogan-skega rodu, po božji previdnosti uvrščena v rodovnik obljub-ljenega Odrešenika.

§ 58.

Štiri knjige Kraljev. Dve knjigi Kronike ali Paralipomenon.

Knjige Kraljev pripovedujejo zgodovino izraelskega na-roda in hkrati zgodovino razodevanja božjega v starem zakonu od časa sodnikov do babilonske sužnosti.

1. Zadnja dva sodnika v Izraelu sta bila Heli in Samuel. V nesrečni vojski s Filistejci sta padla Helijeva hudobna sinova Ofni in Finees, in skrinja zaveze je prišla Filistejcem v roke. Ko je Heli čul žalostno novico, je padel s stola ter umrl nagle smrti. Sedem mesecev je bila skrinja zaveze v Fili-stejski deželi, z raznimi nadlogami pa je Bog slednjič prisilil mali-kovalski narod, da je vrnil Izraelcem najdragocenejšo lastnino. Izraelci zdaj niso več prenesli skrinje zaveze v Silo, kjer je bil postavljen sv. šator, marveč so jo spravili v Kariatiarim, v hišo nekega levita, kjer je ostala dvajset let.

Samuel, Helijev naslednik, je premagal Filistejce ter je vladal potem mirno in pravično. Ko pa se je postaral, so za-htevali Izraelci od njega, naj jim postavi kralja, kakor so ga imeli drugi narodi. Samuel je želel, naj bi Gospod sam ostal Izraelov kralj, toda Bog mu je zapovedal, naj za kralja mazili Savla, moža iz Benjaminovega rodu, največjega izmed vsega ljudstva. Ko si je ljudstvo potem z žrebanjem izbiralo kralja, je zadel žreb prav tega že poprej maziljenega izvoljenca.

2. Savel je premagal in ponižal sovražnike izraelskega naroda in vladal izprva slavno in spodbudno. Ko je pa zoper voljo božjo daroval v Galgali žgalno daritev in premagavši Amalečane prizanesel njihovemu kralju in najboljšim čredam, mu je Bog naznanil po Samuelu, da ga je zavrzel, in da bo kraljestvo odvzeto njemu in njegovemu rodu.

Po božjem povelju je šel potem Samuel v Betlehem k Izaju, možu iz Judovega rodu, ter je mazilil njegovega najmlajšega sina Davida, da bi bil po Savlovi smrti izraelski kralj. David je ostal tedaj še v hiši svojega očeta. Kazen pa, s katero je udaril Bog Savla, je privedla Davida na kraljev dvor. Odkar je namreč Bog zavrzel Savla, je šel Duh Gospodov od njega, in polotil se ga je duh otožnosti in obupnosti, ki ga je hudo mučil. Da bi otožnega kralja razvedroval, je bil poklican na dvor David, ki je znal lepo na harfo brenkati. Kadar je hudi duh prišel nad Savla, mu je David zabrenkal ter zapel kako sveto pesem, in kralju je odleglo. Tako se je David kmalu jako priljubil Savlu, ki si ga je izvolil za svojega oproda, t. j. vojaka, ki mu je nosil orožje.

Ko pa je mladeniški David premagal velikana Goliata (I. Kralj. 17), se je polotila Savla tolika zavist, da je hotel Davida umoriti. Dolgo se je moral David skrivati pred njim, da si je rešil življenje. V tem ga je posebno podpiral iskreni prijatelj Jonatan, Savlov blagi sin. David pa se je vedel proti kralju ves čas spoštljivo in velikodušno.

Slednjič se je vnel nov boj med Izraelci in Filistejci. Veliko Izraelcev je padlo v boju, med drugimi tudi Jonatan in dva druga Savlova sina. Na pogorju Gelboe je zadela sovražna sulica tudi kralja Savla ter ga hudo ranila. Da ne bi prišel živ sovražnikom v roke, se je nesrečnik nataknil na svoj meč, in tako je umrl prvi izraelski kralj kot samomorilec (okrog l. 1013. pr. Kr.).

To tužno poročilo zaključuje prvo knjigo Kraljev.

3. David je imel ob Savlovi smrti 30 let. Po božjem povelju se je podal tedaj v mesto Hebron, in Judov rod si ga je ondi izvolil za kralja. Ostalim rodovom je dve leti kraljeval Savlov sin Izbozet. Šele po smrti poslednjega si je David pridobil splošno priznanje.

Sedem let in šest mesecev je kralj David stoloval v Hebronu. Potem pa se je dvignil s svojo vojsko ter si po hudem boju osvojil utrjeni grad Sion v sedanjem Jeruzalemu, takrat še malem mestu. Tega gradu si Izraelci ob svojem prihodu v obljubljeni deželo niso mogli osvojiti, in še od onega časa so tam prebivali Jebusejci. David pa jih je premagal in si izvolil Jeruzalem za svoje stolno mesto. Grad Sion je še bolj utrdil ter sezidal na njem kraljevsko palačo, poleg nje pa je postavil sveti šator, v katerega je ukazal iz Kariatiarima prenesti skrinjo zaveze. (II. Kralj. 5, 6.)

Kmalu potem je David sklenil, namesto svetega šatora Gospodu sezidati veličasten tempelj. Prerok Natan pa mu je po božjem povelju naznanil, da šele njegov sin (Salomon) postavi tempelj, in hkrati mu je razodel božjo obljubo, da ostane njegov zarod na kraljevem sedežu, in da njegov poznejši potomec (Kristus) sezida duhovni tempelj ter ustanovi duhovno kraljestvo, ki bode stalo na veke.

Natan je govoril Davidu med drugim: „In Gospod ti naznanja, da Gospod tebi sezida hišo (t. j., da na kraljevem prestolu ohrani tvojo rodovino). In ko se dopolnijo tvoji dnevi in boš počival s svojimi očeti, obudim za teboj tvojega potomca in utrdim njegovo kraljestvo. Ta sezida hišo mojemu imenu, in utrdim sedež njegovega kraljestva na veke. Jaz bom oče, on pa mi bo sin... In tvoje kraljestvo bo ostalo vekomaj,... in tvoj sedež bo trden vseh skozi.“ (II. Kralj. 7, 11—16.)

Te besede merijo deloma na Salomona, deloma na Kristusa. Da se Davidu izrečena obljuba mora umevati tudi o Kristusu, dokazujejo vsi izrazi o večnem kraljestvu. Tudi sveto pismo novega zakona se na te besede ozira in jih nanaša na Kristusa. (Luk. 1, 32—33.) Zato je ta obljuba nova mesijanska prerokba, ki določuje, da bo obljubljeni Odrešenik Davidov potomec.

Dasi David sam ni sezidal templja, je vendar zbral in pripravil prav mnogo zakladov za zidanje. Službo božjo pa je lepo uredil na Sionu v svetem šatoru.

A tudi najbolj kreposten človek, dokler živi tukaj na zemlji, ni popolnoma varen, da bi se ne pregrešil. David je bil mož po volji božji, in vendar je prekršil najprej šesto, potem

pa tudi peto božjo zapoved. Ko pa je bil posvarjen, se je greha tudi resnično kesal in se izpokoril. Svoj kes je izlil v preslavljeni spokorni psalm „Miserere“ (Ps. 50).

Bog je Davidu greh odpustil, vendar mu je za pokoro pošiljal mnogo časnih kazni. Umrl mu je najmlajši sin, za katerim je hudo žaloval. Najhujša pokora Davidu pa je bil nehvaležni sin Absalom. Ta se je uprl svojemu očetu. David, bežeč pred njim čez potok Cedron, je predpodoba trpečega Odrešenika.

Absalomov upor pripoveduje še druga knjiga Kraljev (15, 1—12). Tretja knjiga pa precej v prvem poglavju navaja podoben slučaj, kako je namreč poizkušal Adonija, Davidov četrtorojeni sin, zasesti očetov prestol, kar se mu pa tudi ni posrečilo.

David si je za naslednika izvolil svojega najmlajšega sina, Salomona, na prošnjo njegove matere Betzabeje in na pregovarjanje preroka Natana ter mu pred smrtjo izročil vladarsko oblast.

Kralj, prerok in pesnik David je umrl okrog leta 973. pred Kr., star 70 let. Pokopali so ga na Sionu.

4. Salomon je ljubil Boga in živel po naukih Davida, svojega očeta. Bog mu ni dal le izredne modrosti, katere je prosil, ampak tudi obilico bogastva in časti. Kmalu se mu je ponudila prilika, da je svojo modrost pokazal v pravdi med dvema ženama zaradi otroka, ki sta si ga lastili obe. (III. Kralj. 3, 16—28.)

Salomonova doba je bila zlata doba za Izraelce, in sveto pismo popisuje ta srečni čas z besedami: „Juda in Izrael sta prebivala brez kakega strahu vsakateri pod svojo trto in pod svojo smokvo.“ (III. Kralj. 4, 25.)

Gospodoval je Salomon od reke Evfrata do egipčanskih mej. Bližnji in daljni narodi in kralji so ga spoštovali in mu prinašali darov. Kraljica iz Sabe, t. j., iz Južne ali Srečne Arabije, je prišla celo sama gledat njegovo veličastvo in poslušat njegovo modrost. Čudila se je vsemu, kar je videla in slišala pri njem. (III. Kralj. 10; II. Kron. 9.)

Spomeniki Salomonove modrosti so tudi knjige, ki jih je spisal.

Največje Salomonovo delo pa je veličastni in prekrasni tempelj, ki ga je sezidal na hribu Moriji v Jeruzalemu. V sedmih letih je bila stavba dovršena. Potem so novi tempelj slovesno blagoslovili ter iz šatora na Sionu prenesli vanj skrinjo zaveze.

Zadnja leta Salomonove vlade pa niso bila srečna. Mož tolike modrosti je globoko padel. Premotile in preslepile so ga tuje, neverske žene, katerih si je bil v zakon vzel vkljub prepovedi Mozesove postave. Tem neverskim ženam na ljubo je Salomon sezidal več malikovalskih templjev. Zaradi tega pa se je Gospod nad njim razsrdil in mu napovedal, da po njegovi smrti razcepi njegovo kraljestvo. (III. Kralj. 11, 11—12.)

Salomon je umrl 58 let star okrog leta 933. pred Kr. Vladal je 40 let.

5. Kmalu po Salomonovi smrti se je pojavil napovedani razkol ali razcepitev kraljestva.

Že v poslednjih letih Salomonovega vladanja je postajalo ljudstvo vedno bolj nezadovoljno, ker je Salomon zidal svetišča malikom in utrjeval razna mesta ter zaradi tega nalagal ljudstvu vedno večje davke in hudo tlako. Na več krajih se je pojavljal upor zoper kralja, in med uporniki je bil najnevarnejši davčni in tlačanski nadzornik Jeroboam, ki je očitno govoril zoper potratne Salomonove stavbe ter s tem dražil in podpihaval ljudstvo. Poleg tega je prerok Ahija napovedal Jeroboamu, da Gospod iztrga kraljestvo iz roke Salomonovega sinu, in da hoče njemu (Jeroboamu) dati deset rodov. (III. Kralj. 11, 29—35.) Ker je Jeroboam razglašal to prerokbo, ga je hotel kralj umoriti. On pa je pobegnil v Egipt.

Po Salomonovi smrti sta Judov in Benjaninov rod v Jeruzalemu brez ugovora za kralja priznala njegovega sina Roboama. Da bi si pridobil tudi severne rodove, je šel Roboam v Sihem v Samariji. Tam se je zbralo ljudstvo, na čelu mu Jeroboam, ki se je povrnil iz Egipta, in je prosilo kralja, naj zlajša težki jarem, ki ga je njegov oče naložil svojim podložnikom. Roboam je poslušal svet neizkušenih mladeničev ter odgovoril predrzno: „Moj oče vas je tepel z biči, jaz pa vas bom tepel s škorpionji.“ (III. Kralj. 12, 14; II. Kron. 10, 11.) Tedaj se je ljudstvo uprlo. Roboam je moral bežati v Jeruzalem. Deseteri severni rodovi pa so si izvolili Jeroboama za kralja. Tako je bil narod razcepljen v dve kraljestvi: Judovsko in Izraelsko. Jeruzalem je ostalo glavno mesto Judovskemu kraljestvu. Poleg Judovega in Benjaminovega je ostal v tem kraljestvu tudi Levijev rod. Prestolnica Izraelskemu kraljestvu pa je bilo v začetku mesto Sihem, pozneje Samarija.

Žalostni nasledki razkola so se kmalu pokazali. Da bi utrdil svoje novo kraljestvo in zabranil zopetno združenje vsega naroda, je hotel Jeroboam popolnoma raztrgati vsako zvezo z Jeruzalemom. Ker je bil pa v Jeruzalemu tempelj in so Izraelci tja hodili opravljat svoje daritve, jih je hotel odvrniti tudi od tega in je zato pospeševal malikovanje. Mnoge družine, ki niso hotele opustiti češčenja pravega Boga, so se preselile v Judovsko kraljestvo. — Judovski kralj Roboam pa tudi ni mogel pozabiti odpada deseterih rodov; zato se je vojskoval z Jeroboamom vse dni svojega življenja. Tudi njuni nasledniki so bili v vedni vojski med seboj. Večkrat so še tuje, neverske narode klicali na pomoč. Žalostna je odslej zgodovina izvoljenega ljudstva in živo nam priča, kolika nesreča je za narod nesloga in razkol.

6. Izraelsko kraljestvo se je vzdržalo 211 let (namreč od l. 933. do 722. pred Kr.). Tu je vladalo 19 kraljev iz raznih rodovin. Mnogi izmed njih so si pridobili oblast z uporom proti svojim prednikom in njih umorom. Večimoma so bili hudobneži in malikovalci ter so tudi ljudstvo zapeljevali v malikovanje in razne pregrehe. Bog je pošiljal preroke kraljem in ljudstvu v svarilo, a njihovo svarjenje in opominjevanje je le malo pomagalo. Hudobni kralji so preroke preganjali, nekatere tudi umorili.

V tretji in četrti knjigi Kraljev je obširno popisano zlasti delovanje znamenitih prerokov Elija in Elizeja, ki sta delala velike čudeže in prerokovala mnogo prihodnjih reči. (III. Kralj. 17, 18, 19; IV. Kralj. 2, 4, 5.) Njune prerokbe so se natančno izpolnile.

Ko je bila v Izraelskem kraljestvu napolnjena mera hudobij, je prišla od prerokov napovedana božja kazen. Asirski kralj Salmanasar IV. je pridrl z veliko vojsko v deželo. Tri leta je brezuspešno oblegal prestolnico Samarijo, njegov naslednik Sargon II. pa jo je osvojil (l. 722. pred Kr.). Poslednjega izraelskega kralja Ozeja je zaprl v ječo, večino prebivalcev Izraelskega kraljestva pa je odvedel s seboj v Ninive in druga mesta Asirskega kraljestva v pregnanstvo, iz katerega se v celoti niso nikdar več vrnili. Pomešali so se z medijskim in drugimi vzhodnimi narodi, izgubivši večinoma svojo vero in svojo narodnost. Z druge strani pa se je prav po Izraelcih, živelih v pregnanstvu, med vzhodnimi narodi razširila vest o obljubljenem Odrešeniku in pospeševalo spoznanje pravega Boga.

Namesto odvedenih Izraelcev so pošiljali asirski kralji neverske naselnike iz svojega kraljestva v izpraznjeno deželo, zlasti v Samarijo. Ti asirski naselniki so se polagoma spojili z Izraelci, kateri so bili ostali v domovini. Imenovali so se Samarijani. Dasi večinoma neverniki, so se poprijeli Samarijani polagoma vendarle tudi češčenja pravega Boga; in to posebno ob času asirskega kralja Asor-Hadana, Salmana-sarjevega tretjega naslednika, ki je poslal v Samarijo enega izmed odvedenih izraelskih pravih duhovnikov. (IV. Kralj. 17.) Zato so Samarijani prav tako, kakor Judje, ohranili in v časti imeli petero Mozesovih knjig. Ker so pa ohranili še mnogo malikovalskih običajev pri službi božji, so jih Judje radi tega še huje sovražili nego nevernike. Samarijani so tudi pričakovali obljubljenega Odrešenika, kar je razvidno iz pogovora Samarijanke s Kristusom ob Jakobovem vodnjaku (Jan. 4, 25).*

7. Boljši od izraelskih kraljev so bili kralji Judovskega kraljestva. Zato je Bož to kraljestvo tudi dalje ohranil, namreč do l. 586. pred Kr. V tem kraljestvu je vladalo 19 kraljev in ena kraljica (Atalija). Vsi kralji so bili iz Davidove rodovine. Nekateri izmed njih so bili pobožni in dobri vladarji, mnogi pa so živeli po zgledu brezbožnih izraelskih kraljev. Zato tudi temu kraljestvu ni odšla božja kazen.

Kaldejci, ki so stanovali v severni Mezopotamiji, so porušili pod vodstvom Nabopolasarjevim Asirsko kraljestvo ter ustanovili novo mogočno kraljestvo v Babilonu. Nabopolasarjev sin Nabuhodonozor ali Nebukadnezar je l. 605. pred Kr. premagal egipčanskega kralja Nekaona pri Karkemišu (Circesium) ob Evfratu. Potem pa je šel z vojsko nad Jeruzalem, premagal kralja Joakima ter ga zvezanega peljal s seboj v Babilon in z njim vred mnogo odličnih mladeničev, med katerimi je najznamenitejši Daniel. Vzel je s seboj tudi del bogatih zakladov, ki so bili v jeruzalemskem templju. To je bil začetek sedemdesetletne babilonske sužnosti.

Joakim se je sicer kmalu vrnil v Jeruzalem in je še nekoliko časa kraljeval, ker se je zavezal, da bode Nabuhodonozorju plačeval davek. Za njim je vladal še Jehonija in za tem poslednji kralj Sedekija. Ta je odrekel Nabuhodonozorju pokorščino in davek. Zato pa je Nabuhodonozor zopet prišel

z vojsko nad Jeruzalem. Mesto se je moralo podati. Kralja Sedekija so vjetega privedli pred Nabuhodonozorja, ki je vpričo njega zapovedal pomoriti njegove sinove in mnogo odličnih Judov. Sedekiju samemu je ukazal iztekniti oči in je slepega peljal s seboj v babilonsko sužnost, kar je bil že prej napovedal prerok Jeremija. (Jerem. 33, 3.) Ecehiel pa je prerokoval, da Sedekija ne bo videl Babilona, pa bo vendar v Babilonu umrl. (Eceh. 12, 13.) Jeruzalem s templjem in kraljevim poslopjem vred je Nabuhodonozor porušil, odličnejše in imovitejše prebivalce pa odvedel v babilonsko sužnost l. 588. pred Kr. Le revnejše ljudstvo je smelo ostati v svoji domovini. Tem je postavil Nabuhodonozor deželnega oblastnika Godolija kot svojega namestnika. Godolija je skušal Judom z dobroto omiliti kaldejsko gospodstvo, a ti so se njegovi vladi že drugo leto uprli in so ga umorili; potem pa so pobegnili v Egipet, ker so od egipčanskih kraljev še vedno upali rešitve. Tako je l. 586. pred Kr. popolnoma prenehalo Judovsko kraljestvo.

V Babilon preseljenim Judom se ni posebno hudo godilo. Dovoljeno jim je bilo, živeti po svoji veri; samo v domovino se niso smeli vrniti. Tudi ujetega kralja Sedekija je Nabuhodonozor kmalu rešil iz ječe ter potem lepo ravnal z njim vse dni njegovega življenja. To poročilo je konec četrte knjige Kraljev.

8. Dve knjigi Kronike ali Paralipomenon, ki se nahajata v svetem pismu za knjigami Kraljev, segata v sveti zgodovini daleč nazaj, dasi sta bili spisani šele po vrnitvi naroda iz babilonske sužnosti. Prva knjiga nam podaja najprej Abrahamov rodovnik, začenši z Adamom. Potem našteva imena znamenitejših Abrahamovih potomcev, dokler ne pride do Davida; rodovino poslednjega pa obširno in natančno popisuje. Judje so rodovnike jako cenili in pridno zapisovali, posebno gledé na obljubljenega Odrešenika, o katerem je bilo prerokovano, da bo Abrahamov in Davidov potomec. V desetem poglavju prve Kroniške knjige se obširno pripoveduje nesrečni Savlov konec; potem pa se do konca te knjige popisuje Davidovo kraljevanje. V drugi Kroniški knjigi pa se pripovedujejo zgodbe kralja Salomona in njegovih naslednikov v Judovem kraljestvu do babilonske sužnosti. V zadnjem poglavju te knjige je še povedano, da je perzijski kralj Cir l. 536. pred Kr. izpustil Jude iz sužnosti.

§ 59.

Ezdra in Nehemija.

1. Ezdrova knjiga je nadaljevanje Kroniških knjig. Popisuje se v njej povrat Judov iz babilonske sužnosti v domovino, zidanje novega jeruzalemskega mesta in templja ter ureditev službe božje v novem templju.

Prerok Izaija je prerokoval blizu 200 let poprej, da je perzijski kralj Cir od Boga izbran, da si osvoji Babilonsko kraljestvo ter sveto ljudstvo reši iz babilonske sužnosti (Iz. 44, 45). Ko je Izaija zapisal to prerokbo, samostojnega Perzijskega kraljestva še ni bilo. A prerokba se je natančno izpolnila. Cir je postal mogočen perzijski kralj, prišel s svojo vojsko nad Babilon in si mesto osvojil (l. 538. pred Kr.). Babilonsko kraljestvo sta si razdelila perzijski kralj Cir in medijski kralj Darij (po Ksenofontu Kiaksar II.). Po Darijevi smrti (l. 536. pred Kr.) pa je združil Cir Perzijsko, Medijsko in poprejšnje Babilonsko in Asirsko kraljestvo.

Po poročilu Jožefa Flavija so Judje pokazali Ciru Izaijevo prerokbo. Cir je nagnila ta prerokba in pa naravna dobrotljivost ter državljanska modrost, da je dovolil Judom povrat v domovino in zidanje novega templja ter je tako za vse čase proslavil svoje ime med Judi in kristjani.

Že v prvem letu Cirovega samostojnega vladanja v Babilonu (l. 536. pred Kr.) se je preselilo 42.360 Judov iz Babilona v Judejo (tako se je namreč odslej imenovala dežela nekdanjega Judovega kraljestva). Tudi nekoliko pregnancev iz nekdanjega Izraelovega kraljestva, zlasti iz Simeonovega in Danovega rodu, se je z Judi vred vrnilo. Vodila sta jih knez Zorobabel iz kraljeve Davidove rodovine in veliki duhovnik Jozue. Svete posode, ki jih je bil Nabuhodonozor pobral iz Salomonovega templja in jih prinesel v Babilon, je ukazal Cir Judom vrniti, in vzeli so jih s seboj v Jeruzalem.

Sedem mesecev po svojem odhodu iz Babilona so se zbrali v domovino dospeli Judje v Jeruzalemu ter postavili na prostoru starega, razdrtega templja oltar za žgalne daritve, potem pa so obhajali praznik šatorov — po dolgih letih prva služba božja na domači zemlji!

Naslednje leto (535. pred Kr.) so položili temelj novemu templju. Mladina se je veselila, a mnogi duhovniki in leviti ter starejši ljudje, kateri so še videli veličastvo Salomonovega templja¹⁾, so glasno jokali, ker so videli, da ta tempelj ne bo tako lep in veličasten, kakor je bil prvi.

¹⁾ Salomonov tempelj je bil razrušen l. 588. pred Kr., torej 53 let poprej. (§ 58. 7.)

Ko se je začelo zidanje, so se ponudili Samarijani, da bi tudi oni Judom pomagali. A Judje se niso hoteli družiti s Samarijani, ker so le-ti poleg pravega Boga še vedno častili tudi svoje malike. Zaraditega so Samarijani Jude ovirali pri zidanju, slednjič nahujskali celo oblastnike perzijskega kralja, da so le-ti zidanje za nekaj let preprečili. Kralj Darij pa je potrdil po Ciru dano dovoljenje in je zidanje celo sam s kraljevsko darežljivostjo podpiral. V šestem letu Darijevega vladanja (l. 516. pred Kr.) je bil tempelj dodelan in slovesno posvečen. Imenuje se navadno Zorobabelov tempelj.

Ob prvem preseljevanju (l. 536. pred Kr.) se je le del Judov iz Perzijskega kraljestva povrnil v domovino. Drugi oddelek je vodil in privedel v Jeruzalem duhovnik Ezdra, (pisatelj po njem imenovane knjige,) in sicer v 7. letu vladanja kralja Artakserksa.¹⁾ (Ezdr. 7.) To je bilo leto 474. pred Kr.

Ezdra je prejel od kralja Artakserksa bogatih darov za jeruzalemski tempelj, in poleg tega ga je kralj pooblastil, naj omisli iz kraljevega zaklada vse, kar bi bilo še potrebno za tempelj in božjo službo.

Ko je prišel Ezdra v Judejo, je zapazil na svojo veliko žalost, da med Judi, kateri so se bili ob Cirovem času vrnili v domovino, ni več one verske navdušenosti, kakor v začetku. Mnogi Judje so se celo poročili z neverskimi ženami, kar je bilo po Mozesovi postavi prepovedano. Zahteval je torej, da so se ti zakoni razdrli, in da so Judje odslovili neverske žene. Potem je učil Jude natančnega izpolnjevanja božje postave. Tudi nekatere jako važne uredbe, ki so bile velikega pomena za Jude v poznejšem času, se pripisujejo Ezdru, morda neopravičeno, zakaj svetopisemska Ezdrova knjiga ne pove, da bi jih bil on uvedel. Sem spada zlasti ustanovitev „vélikega zbora“ in pa „shodnic“. Véliki zbor (Sanhedrin, Syne-drium) je bilo najvišje judovsko sodišče. Ta zbor je bil sestavljen iz 72 udov: duhovnikov, pismarjev in ljudskih starejšin, katerim je bil načelnik véliki duhovnik. Shodnice ali sinagoge, ki so se ustanovile skoraj po vseh večjih selih, pa so bile hiše za molitev in nekake učilnice. V njih so se opravljale skupne molitve, in duhovniki so tu ljudstvo učili in mu čitali ter razlagali sveto pismo.

2. Kar je bil Ezdra Judom, ki so se povrnil v domovino, gledé na versko življenje, to jim je bil **Nehemija** v svetnem, državljanskem oziru. Nehemija je kot pregnanec prišel v Suzo, kjer je postal točaj perzijskega kralja Artakserksa. Tudi v

¹⁾ Misliti nam je na Artakserksa I., s priimkom Dolgoroki (Longimanus); ta je bil Darijev vnuk ter sin Kserksov. Kserksov sovladar je bil od l. 480., in od tega leta šteje sv. pismo njegovo vladanje; samostojno je vladal od l. 465.—424. pred Kr.

tujini je ohranil iskreno ljubezen do svojega naroda. Svoje delovanje je sam popisal v zgodovinski knjigi, ki se po njem imenuje Nehemijeva knjiga in sledi v svetem pismu za Ezdrovo knjigo. Ker je poslednji tudi po svoji obliki jako podobna in jo po vsebini nadaljuje, se imenuje v Vulgati tudi druga Ezdrova knjiga.

Nehemija je na dvoru perzijskega kralja verno zasledoval življenje rojakov, ki so se povrnili v domovino. Ko je zvedel, da se jim v marsikaterem oziru slabo godi, in da zlasti v Jeruzalemu še vedno niso odpravljeni vsi sledovi nekdanjega poraza: da je mestno zidovje razdrto, in da so sneta vrata, ki bi zapirala sovražnikom dohod v Jeruzalem, je v 20. letu vladanja kralja Artakserksa, torej 13 let potem, ko je bil Ezdra z drugim oddelkom Judov odšel v domovino, prosil svojega kralja, naj mu dovoli iti v Jeruzalem, da zopet sezida porušeno mestno zidovje. Kralj mu je to dovolil. Dal mu je tudi listin do kraljevih oblastnikov in vojaško varstvo na pot. Judje so nato stavili mestno zidovje z orožjem v roki, ker so jih sovražno napadali Samarijani, na čelu Sanabalat, perzijski deželni oblastnik v Samariji. Ko je bilo mestno zidovje dodelano, je nateknil Nehemija mestna vrata ter postavil stražo k njim. Potem se je slovesno praznoval praznik šatorov. Ezdra, ki je še vedno deloval med Judi, je čital osem dni zaporedoma Mozesovo postavo in ljudstvo je ponovilo zavezo z Bogom. Slednjič so slovesno posvetili novo mestno zidovje in se je obhajal spravni dan. (Nehem. 12, 44.)

Dvanajst let je deloval Nehemija v Jeruzalemu, potem pa se je vrnil v Suzo. A prišel je vdrugič v Jeruzalem ter odpravil z veliko strogostjo nekatere razvade, ki so se bile vrinile ob njegovi odsotnosti. Med drugim se je bil poročil duhovnik Manase z Nikazo, neversko hčerjo perzijskega poveljnika Sanabalata iz Samarije. Nehemija ga je zato izločil izmed števila duhovnikov. Sanabalat pa je sezidal Samarijanom na gori Garizim poseben tempelj, in Manase je postal tamkaj véliki duhovnik. Samarijani so odslej na gori Garizim častili pravega Boga, imeli so svoj tempelj in svojega vélikega duhovnika in se niso več udajali malikovanju. Ohranili so pa svoje staro sovrašтво do Judov, ki ni prenehalo do Kristusovega prihoda.

§ 60.

Tobija. Judita. Estera.

1. **Tobija** je bil rojen iz Naftalijevega rodu v Izraelovem kraljestvu. Sredi pregrešnih rojakov, ki so se udajali celo malikovanju, je ostal pobožen in zvest pravemu Bogu. Hodil je

v Jeruzalem v Gospodov tempelj in opravljaj vse, kar je bilo zapovedano po Mozesovi postavi. Njegovi ženi je bilo ime Ana, njegovemu sinu pa tudi Tobija. Ko je asirski kralj Sargon II. uničil Izraelovo kraljestvo ter Izraelce odvedel v asirsko sužnost, je prišel Tobija s svojo rodbino v Ninive. Tudi tu je ostal pobožen in je natančno izpolnjeval Gospódove zapovedi. Zato mu je Bog naklonil srce asirskega kralja, in smel je svobodno hoditi po vsem Asirskem kraljestvu. Obiskoval je torej Izraelce, ki so bili z njim vred v sužnosti, tolažil jih, opominjal ter jim delil razne dobrote. Potujoč daleč naokrog je prišel tudi v medijsko mesto Rages, kjer je v pregnanstvu živečemu Izraelcu Gabelu posodil deset talentov srebra.

Ko je mislil stari Tobija, da se bliža konec njegovemu življenju, je poklical svojega sina k sebi in mu govoril one prekrasne opomine, ki so še dandanes zlato vodilo za modro življenje. Ob tej priliki je pa tudi izročil mlademu Tobiju Gabelovo dolžno pismo ter mu naročil, naj gre v mesto Rages, da izterja izposojene denarje. Mladega Tobija je spremljal na poti nadangel Rafael v podobi mladeniča. Srečno ga je vodil v daljno Medijsko deželo; pomagal mu je, da je dobil ne le izposojeni denar, ampak tudi pobožno in bogato nevesto. Ko ga je slednjič privedel nazaj v očetovo hišo, kjer je čudežno ozdravil slepega očeta, se je dal nebeški poslanec srečni družini spoznati, potem pa je izginil.

To je ginljiva in poučna zgodba, ki jo pripoveduje Tobijeve knjiga.

2. Juditina knjiga nam pripoveduje dogodek iz onega časa, ko so bili prebivalci severnega ali Izraelovega kraljestva že v asirski sužnosti.

Mogočni asirski kralj Asurbanipal je poslal svojega vojvoda Holoferna z veliko vojsko proti zahodu, da bi mu pridobil novih dežel. Holofern je res zmagovito prodiral vedno dalje proti zahodu, in tolik je bil strah pred njim, da se mu nihče ni upal ustavljati. Radovoljno so se podajale dežele in utrjena mesta. Mesto Betulija pa se ni hotelo brez boja podati predrznemu zmagovalcu. Imelo je sicer le malo prebivalcev, a bilo je dobro utrjeno in pričakovalo je pomoči iz Jeruzalema.

Prišedši pred trdnjavo, je zaprl Holofern prebivalcem vodo, ki je tekla v mesto. Prebivalci so trpeli silno žejo ter

so slednjič sklenili, da se podado, ako jim Bog ne pošlje pomoči v petih dneh.

Ta sklep je izvedela pobožna vdova Judita, imovita žena, ki je po smrti svojega moža živela na tihem v molitvi in strogem postu. Malosrčnost mestnih starejšin ji ni bila po volji, zato se je podala k njim ter jim očitala, kako predrzno je to, da so Gospodu čas odmerili, v katerem naj se jih usmili. — Po zaupni molitvi je šla, oblečena v svojo najlepšo obleko, v sovražni tabor. Tu se ji je posrečilo spečemu Holofernu odsekati glavo. Tako je postala rešiteljica svojega rojstnega mesta in obenem svojega naroda.

Judita je predpodoba preblažene Device Marije, ki je po svojem sinu Jezusu Kristusu premagala hudobnega duha.

3. **Estera** je bila pobožna Judinja iz Benjaminovega rodu. Živel je v pregnanstvu v perzijski prestolnici Suzi v onem času, ko se je bilo nekaj Judov že povrnilo v domovino in so v Jeruzalemu zidali novi tempelj. Ker so ji roditelji zgodaj pomrli, je skrbel zanjo stric in varuh Mardohej, pobožen in moder mož. Po božji previdnosti se je zgodilo, da si je kralj Asuer (to je najbrže Kserks I., ki je vladal 485—465 pred Kr.) — izbral Estero za svojo soprogo, ne vedoč, da je Judinja. Tako je postala Estera perzijska kraljica, njen stric Mardohej pa je dobil službo na kraljevem dvoru.

Mardohej je kmalu potem prišel na sled neki zaroti ter je rešil kralju življenje. To se je vpričo kralja zapisalo v knjigo, v katero so se vpisavale znamenite dogodbe.

Prvo službo na kraljevem dvoru je takrat opravljal Aman, človek, ki je v svoji ošabnosti zahteval zase skoraj božje čiščenje. Vsi dvorni služabniki so morali po jutrovi šegi poklekovati pred njim. Le Mardohej mu ni hotel skazovati te časti, ker se mu je zdelo, da bi bilo to malikovanje, ako bi svoje koleno upogibal pred človekom.

Ko je Aman zvedel, da je Mardohej Jud, je sklenil, zavoljo njega maščevati se nad vsem judovskim narodom. Jude je zatožil kralju, da so nepokoren narod, ki zaničuje kraljeva povelja. Zato ga je kralj pooblastil, da je v njegovem imenu razglasil ukaz, naj se pomoré v enem dnevu vsi Judje po celem Perzijskem kraljestvu.

A kraljica Estera je po Mardohejevem nasvetu razodela kralju, da je Judinja, proseč ga, naj prizanese njej in njenemu narodu. Kralj je uslišal Estero, in tako je postala rešiteljica svojega naroda ter je predpoda preblazene Device Marije.

Hudobnega Amana pa je zadela zaslužena kazen. Najprej je moral, dasi nerad, sovražnemu Mardoheju skazati javno odlikovanje, ko je kralj zvedel, da Mardohej še ni prejel nikakega plačila za odkritje one zarote; naposled pa je bil obešen na isti steber, katerega je bil sam pripravil Mardoheju.

Mardohej je postal Amanov naslednik v prvi dvorni službi. Judje pa so v spomin rešitve postavili nov praznik (Purim), in mnogo Perzov je pristopilo k judovski veri.

§ 61.

Dve knjigi Makabejcev.

Judje, vrnivši se iz Babilonske sužnosti v svojo domovino, so živeli okrog 200 let srečno pod gospodstvom perzijskih kraljev. Že Nehemija jim je pridobil nekako samostojnost, in pod vodstvom vélikih duhovnikov ter starejšin iz Davidove rodo-vine so mogli svobodno živeti po Mozesovi postavi.

Njihove sreče tudi ni kalil macedonski kralj Aleksander Véliki, ki je razdril Perzijsko kraljestvo; bil je Judom naklonjen. Ko je prišel pred Jeruzalem, mu je šel véliki duhovnik v svečanostni opravi naproti. Aleksander je šel z njim v Jeruzalem in je v templju opravil daritev. Judom je dovolil, da so smeli po vsem njegovem kraljestvu svobodno živeti po svojih postavah (332 pred Kr.). Odslej se je grška olika jela širiti po Palestini, kakor sploh po vzhodnih deželah. Mnogo Judov se je naselilo po raznih mestih Macedonske svetovne države. Zato so pozneje apostoli skoraj po vseh mestih Male Azije, Macedonije in Grecije našli judovske shodnice.

Ko je po Aleksandrovi smrti razpadlo njegovo kraljestvo, so prišli Judje pod oblast egipčanskega kralja Ptolomeja I. Lagi. Tedaj se je mnogo Judov preselilo v Egipet, kjer so se popolnoma udomačili. Kot spretni trgovci so si pridobili mnogo bogastva. Celo tempelj so si postavili v Egiptu, tako da so imeli Judje odslej dva templja, dasi jim Mozesova postava dovoljuje le enega. Samarijani pa so si bili že poprej postavili svoj tempelj

na gori „Garizim“. Tudi sveto pismo je bilo v Aleksandriji prevedeno na grški jezik. Ta prevod se imenuje „Septuaginta“, in sicer zato, ker neko staro poročilo pravi, da je prevajalo sveto pismo 72 učenih Judov, katere je baje k temu izpodbudil ter pri delu podpiral egipčanski kralj Ptolomej Filadelf (okrog l. 250. pred Kr.).¹⁾ Septuaginta je dosegla kmalu pri vseh Judih veliko veljavo, in pisatelji novega zakona navadno iz nje navajajo izreke svetega pisma starega zakona.

Hudi časi pa so se začeli za Jude, ko so prišli izpod oblasti učenih in za vedo vnetih Ptolomejcev pod oblast sirskih kraljev. Leta 203. pred Kr. je sirski kralj Antioh III. premagal egipčanskega kralja Ptolomeja IV. in si osvojil tudi Palestino. Izprva se je kazal Judom prijaznega, a kmalu se ga je polastila neka nezaupnost, ker se je bal, da bi se Judje ne zvezali zopet z Egiptom. Njegovi nasledniki pa so hrepeneli tudi po bogatih zakladih jeruzalemskega templja. Antioh IV. s priimkom Epifan (175—164 pred Kr.) je pobral iz templja vse zaklade in svete posode in celò dragoceno zagrinjalo. Hotel je tudi zatreti judovsko vero ter prisiliti Jude k malikovanju. Zgodovina ga imenuje sirskega Nerona; in res je z Neronovo grozovitostjo zatiral in mučil Jude, kateri so zvesti ostali svoji veri in Mozesovi postavi. Prava mučeniška doba je prišla tedaj nad judovski narod. Mnogo Judov je odpadlo od vere, drugi so zbežali v puščavo, prav mnogi pa so z junaško stanovitnostjo prestajali preganjanje in vse trpljenje ter z mučeniško smrtjo proslavili sveto vero svojih očetov.

Preganjanje in zatiranje svete vere je vzbudilo naposled med Judi junaško srčnost, s katero so se v bran postavili svojim zatiralcem. Navdušen za Gospodovo postavo in za svobodo svojega naroda, se je vzdignil duhovnik Matatija s svojimi peterimi sinovi ter mnogimi zvestimi tovariši zoper sirske zatiralce. Podirali so malikovalske oltarje in z obćudovanja vredno srčnostjo so vodili sveto vojsko, dokler Judje niso bili rešeni svojih tlačiteljev.

To mučeniško in junaško dobo judovskega naroda nam popisujeta zadnji zgodovinski knjigi starega zakona, ki se zove „knjigi Makabejcev“.

¹⁾ To poročilo se je sicer izkazalo za nepristno, a toliko je gotovo, da je več učenih prevajalcev izdelalo ta prevod.

Ime „Makabejec“ je bilo izprva priimek Matatijevega najstarejšega sinu Juda, ki je po očetovi smrti vodil boj zoper sirske kralje, in so ga zaradi njegovega vrlega junaštva nazivali Makabejca, t. j. Kladivarja ali Kovača (od hebrejske besede „makkaba“ = kladivo). Po njem pa imenujemo Makabejce vse, kateri so se z njim vred, ali malo pred ali za njim vojskovali za vero in svobodo.

Prva knjiga Makabejcev nam popisuje na drobno boje Makabejcev s sirskega vladarja od l. 176.—136. pred Kr. — Druga knjiga ni nadaljevanje prve, marveč pripoveduje dogodbe, ki so se vršile skoraj v istem času, s katerim se začne prva knjiga, namreč od l. 177.—161. pred Kr. Obširno in posebno lepo se pripoveduje v šestem in sedmem poglavju druge knjige junaška smrt Eleazarjeva in smrt makabejske matere ter njenih sedmero sinov.

Prvi Makabejci, Juda in njegovi bratje, so s svojim junaštvom osvobodili judovski narod tujega nasilstva. Njihovi nasledniki pa so bili v vednih prepirih med seboj. Bratje so se vojskovali z brati ter so drug drugega morili. Naposled so poklicali Rimljane na pomoč. Ti pa so se sami polastili Judeje ter postavili Judom tujega kralja, Idumejca Heroda (l. 40. pred Kr.). Kraljevo žezlo je bilo tedaj odvzeto Judovemu rodu, in približal se je čas, ko je imel priti obljubljeni Odrešenik, Jezus Kristus.

§ 62.

Poučne knjige starega zakona.

1. **Jobova knjiga.** Po mislih mnogih svetih očetov in razlagateljev svetega pisma je živel Job takrat, ko so bili Izraelci v egipčanski sužnosti. Prebival je v deželi Hus, v Pusti Arabiji. Bil je bogat pastirski knez, ki je imel mnogo družine in živine, mož poštenjak, ki je edino pravega Boga molil ter mu zvesto služil. Bog je hotel njegovo čednost poizkusiti ter jo še bolj utrditi in očistiti. Zato je dopustil, da mu je satan zadal veliko hudega. Najprej mu je pokončal imetje in otroke, potem pa ga je udaril s silno bolečimi turovi od temena do podplatov. Job je potrpežljivo prenašal hude udarce. Tudi očitane nadležne žene mu ni moglo skaliti dušnega miru. Popolnoma vdan v božjo voljo je govoril: „Ako smo dobro prejemale iz roke božje, zakaj ne bi hudega sprejeli?“ (Job 2, 10.)

Slednjič pa mu satan vzame tudi dušni mir, ki ga je doslej osrčeval tudi v najhujši nesreči. Zdelo se mu je, da je od Boga zapuščen in da ne more več prenašati hudih udarcev. Njegova volja je ostala sicer vedno vdana v božjo voljo, a njegova čutna narava je omagovala v hudih bolečinah in izkušnjavah. Bridko je tožil in se vpraševal: Od kod toliko trpljenja, in zakaj me Bog tako silno tepe? Želel si je smrti, ki bi ga rešila iz nadloge.

V teh hudih stiskah so obiskali Joba prijatelji (bržkone sosedni edomski knezi). A bili so mu slabi tolažniki. Ko so čuli njegove tožbe, so ga zaraditega grajali. Bogokletne so imenovali njegove pritožbe, ki so bile le zdihovanje trpeče in hudo izkušane narave, ne pa izrazi upornega duha in božjim sklepom nasprotujoče volje. Ti nadležni tolažniki so tiščali v Joba, naj svoje trpljenje spozna za kazen, katero mu je Bog poslal zavoljo njegovih grehov. Očitali so mu, da mora imeti na svoji vesti pač najhujše pregrehe, ker ga tako tepe pravični Bog, ki pošilja pobožnim ljudem srečo, hudobne pa kaznuje z nesrečo. Tako se je začel med Jobom in njegovimi obiskovalci daljši razgovor o vzrokih trpljenja. Job odgovarja prijateljem, da on sam ne taji svoje nepopolnosti in slabosti v primeri z Bogom, najsvetejšim in najpravičnejšim. Priznava, da Bog v vsakem človeku lahko najde dovolj vzrokov, da ga kaznuje; vendar pa ugovarja, da bi bil on tako velik grešnik, kakor mu očitajo. S prepričevalno zgovornostjo brani svojo nedolžnost glede na velike pregrehe, katere mu prijatelji podtikajo. Da bi jih popolnoma prepričal, želi, naj bi Bog sam odgovoril, zakaj mu pošilja toliko hudega, in kake namene ima, kadar pusti, da trpé tudi nedolžni.

Nazadnje res Bog sam razsodi med Jobom in njegovimi prijatelji. — Sviri sicer Joba, ker se je bil predrznil, da je njega zaradi trpljenja klical na odgovor; še bolj pa graja njegove prijatelje zavoljo nemile sodbe in krivega natolcevanja. Na Jobovo vprašanje, zakaj ga je zadelo trpljenje, ne odgovarja naravnost, ampak v veličastnem govoru kaže na svojo neskončno modrost in vsemogočnost ter s tem naznanja, da človek Boga ne sme predrzno na odgovor klicati, če tudi ne more vselej umeti njegovih sklepov. — Naposled je Bog bogato poplačal Jobovo zvestobo in potrpežljivost.

To je vsebina Jobovi knjigi, ki se odlikuje po vzvišenih mislih in poetično lepih izrazih. Povest ima zgodovinsko podlago. Job je res živel in trpel. Dasi na zgodovinski podlagi stoječ, se pa vendar pisatelj prosto giblje. Namen mu je pisati poučno knjigo v pesniški obliki. Brez dvombe se vsaj dolgi govori, ki se vrsté drug za drugim, niso vršili doslovno tako, kakor jih čitamo v knjigi.

2. Psalmi. Grška beseda „*ψαλμός*“ pomenja brenkanje na struno, potem pa tudi pesem, ki jo brenkanje spremlja. Knjiga psalmov je zbornik 150 svetih spevov, ki so jih zložili razni pesniki starega zakona, največ kralj David. Zbrala sta jih Ezdra in Nehemija po vrnitvi naroda iz babilonske sužnosti.

V biblijskem pesništvu sploh in tako tudi posebe v psalmih ne nahajamo naše pesniške mere, ne rime sedanjih jezikov. Lepota tega pesništva je zlasti notranja: vzvišene misli, izražene v veličastnih in živih podobah. Zunanje lepotičje so takozvana vzporedja ali paralelizmi, t. j. ista misel, izražena v dveh, včasih tudi v več zaporednih izrekih.

Po svoji vsebini so psalmi raznovrstni. Z nedosežno resničnostjo in krasnim pesniškim vzosom so izražena v teh spevih plemenita verska čuvstva od presrčne radosti in svetega veselja, ki napolnjuje srce bogoljubni duši, pa do najbridkejšega kesanja, ki pretresa spokornemu grešniku kosti in mozeg. Že Judom je bila knjiga psalmov najljubši molitvenik, a tudi v krščanski dobi se molijo in prepevajo psalmi pri službi božji, in dnevne molitve katoliških duhovnikov so večinoma sestavljene iz psalmov.

Najvažnejši so takozvani „mesijanski psalmi“, ki se nanašajo na obljubljenega Odrešenika ali Mesija ter prerokujejo o njem mnoge posameznosti:

a) Mesija bo Sin božji in kralj vseh narodov. Psalmist navaja v preroškem duhu Mesija govorečega: „Gospod mi je rekel: Moj Sin si ti, danes sem te rodil. Zahtevaj od mene, in daj ti bom narode v tvojo dediščino, in v tvojo last pokrajine zemlje.“ (Ps. 2, 7—8.)

b) O trpljenju Mesijevega je napovedanih mnogo podrobnosti. Kralj David, s preroškim duhom napolnjen, gleda trpečega Mesija, ki sam o sebi govori:

„Bog, moj Bog, ozri se name;
zakaj si me zapustil?
Jaz pa sem črv in ne človek;

v zasramovanje ljudem
in izvržek izmed ljudstva.
Vsi, ki me vidijo, me zasmehujejo.
Četa hudobnežev me je obdala.
Prebodli so mi roke in noge;
vse kosti so mi prešteli.
Razdelili so si moja oblačila,
in za mojo suknjo so vadljali.“ (Ps. 21.) —
„Dajejo mi žolča v jed,
in v moji žeji me napajajo s kisom.“ (Ps. 68, 22.)

Čitajočim to prerokbo se nam zdi, kakor da bi stali pod Kristušovim križem in poslušali njegovo tožbo: „Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil?“ (Mat. 27, 46.)

c) Prerokovano je Odrešenikovo vstajenje in vnebohod: „Moje meso bo počivalo v upanju, ker ne boš pustil moje duše v peklju, in tudi ne boš dal svojemu Svetniku gledati trohnobe.“ (Ps. 15, 9—10.) „Šel si v višavo, vzel si (s seboj) jetnike“ (t.j. duše pravičnih, ki so pred peklom čakale odrešenja). (Ps. 67, 19.)

č) Slednjič imenuje psalmist (kralj David) v 109. psalmu Mesija svojega Gospoda in govori o njegovem večnem duhovstvu in kraljestvu.

Psalm 109.

Gospod je rekel mojemu Gospodu:
Sédi na mojo desnico,
dokler ne denem tvojih sovražnikov v podnožje tvojih nog.

Mogočno tvoje žezlo pošlje Gospod s Siona;
vladaj sredi svojih sovražnikov.

S teboj je gospodstvo na dan tvoje moči
v svetem blišču;
iz sebe sem te rodil pred zgodnjo danico.

Prisegel je Gospod in ne bo se kesal:
Ti si duhovnik vekomaj
po Melkizedekovem redu.

Gospod na tvoji desnici
bo zdrobil kralje na dan svoje jeze.

Sodil bo narode,
dopolnjeval poraze,
razdrobil bo glave v deželi mnogoterih.

Iz potoka na potu bo pil;
zato bo povzdignil glavo.

Jezus Kristus se sam sklicuje na ta psalm, dokazujoč farizejem, da Mesija ni le sin Davidov, ampak tudi Sin božji. (Mat. 22, 41 sl.)

O Mesijevem kraljestvu govori tudi psalm 71, 8. 11.:

In vladal bo od mórja do morja
in od reke do zemeljskih mej.
In molili ga bodo vsi zemeljski kralji;
vsí narodi mu bodo služili.

Pisatelj in pesnik je bil tudi Davidov sin in naslednik Salomon. Prva doba srečnega in sijajnega Salomonovega vladanja je zlata doba izraelskega slovstva. Tri poučne knjige starega zakona se prilastujejo kralju Salomonu, in sicer knjiga Pregovorov, Pridigar in Visoka pesem.

3. **Knjiga pregovorov** je zbirka kratkih in krepkih izrekov, s katerimi modri Salomon uči svoj narod prave modrosti v prikupni pesniški obliki, po šegi vzhodnih narodov, ki niso spisovali učenih in urejenih modroslovnih razprav, marveč so radi gojili modroslovje v obliki pregovorov. Salomonova modrost ima svoje korenine v božjem razodetju. Bistvo modrosti mu je natančno umevanje božje postave, ki naj bo človeku tudi stalno vodilo za življenje.

4. **Pridigar** (Ecclesiastes) je knjiga, v kateri kralj Salomon, sklicujoč se na lastno izkušnjo, razlaga, kako minljive in ničemurne so radosti in dobrote tega sveta, in da človek v njih ne more najti prave sreče.

Sklepa se iz vsebine, da je Salomon to knjigo spisal proti koncu svojega življenja. Kdo bi laže govoril o ničemurnosti posvetnega uživanja, nego on, ki je bil najmogočnejši, najbogatejši in najmodrejši izraelski kralj, pa mu je bogastvo in uživanje prineslo le bridko prevaro in nemir srca? Zato mnogi po pravici menijo, da je Salomon v svoji starosti spoznal in obžaloval svoje prejšnje zmote in umrl spokorjen.

5. **Visoka pesem** (Canticum canticorum) je knjiga, v kateri opisuje Salomon v pesniški obliki, polni živih podob,

božjo ljubezen do izvoljenega izraelskega ljudstva. Ta ljubezen je pa hkrati predpoda one ljubezni, s katero nebeški ženin Jezus Kristus ljubi svojo nevesto, sveto katoliško Cerkev, in vsako posamezno pravično dušo, posebno pa tiste duše, ki se mu posvečujejo v popolni čistosti in vednem devištvu. Ker nobena duša ni bila v popolnejši čistosti posvečena Bogu, nego duša brezmadežne Device Marije, sveta Cerkev posebno nanjo nanaša to Salomonovo pesem in ob nekaterih Marijinih praznikih za berilo pri sv. maši določuje najlepše oddelke iz te knjige.

6. Knjiga modrosti. Vsebina tej jako poučni knjigi je v glavnih potezih sledeča: Prava modrost, t. j. sveta vera in življenje po njej, osrečuje človeka že na tem svetu, vlivajoč mu v dušo sladak mir in tolažec ga v bridkostih in trpljenju. Kako srečni pa bodo modri šele pri sodbi, kjer bodo krivičniki in hudobneži spoznali njih srečo ter obžalovali svojo nespamet, a prepozno!

7. Sirahova knjiga (Ecclesiasticus). To je poslednja poučna knjiga svetega pisma starega zakona. Spisal jo je okrog l. 180. pred Kr. v hebrejskem jeziku pobožen Jud v Jeruzalemu z imenom Jezus-Sirah, po katerem se tudi imenuje. Kakih petdeset let pozneje je bila v Egiptu prevedena v grški jezik.

Vulgata imenuje to knjigo „Ecclesiasticus“ (sc. liber), t. j. „Cerkvena knjiga“.

Sirahova knjiga je sestavljena po vzoru Salomonovih Pregovorov in Pridigarja. Posamezni izreki, opomini in nauki se vrste v knjigi brez tesnejše medsebojne zveze. Nauki so tako tehtni in vsestranski, da je knjiga prekoristno berilo vsem stanovom in vsaki starosti. Poglavar in podložnik, učenjak in preprost človek, bogatin in ubožec, stariši in otroci: vsi nahajajo tu krepkih budil in nagibov k čednosti ter pobožnosti.

§ 63.

O prerokih.

Preroki so bili poslanci božji, od Boga navdihnjeni in poučeni. Hebrejsko so se imenovali „nebiim“, t. j. navdihnjeni, od Boga poučeni. Imeli so dvojno nalogo: bili so oznanjevalci in čuvarji božje postave pa tudi napovedovalci prihodnjih reči;

od tod grško ime „προφῆται“.1) Zlasti so napovedovali prihod obljubljenega Odrešenika, da so v Izraelskem narodu vedno na novo poživljali upanje vanj in hrepenenje po njem. Svoje božje poslanstvo so dokazovali s čudeži, deloma pa tudi s takimi prerokbami, ki so se izpolnile v bližnji bodočnosti; uresničenje teh prerokeb je bilo poročstvo za to, da se ob svojem času izpolni tudi ono, kar so napovedovali o bolj oddaljenih dogodkih, zlasti o pričakovanem Odrešeniku.

Preroki niso bili iz kakega določenega rodu ali iz kake izvoljene rodbine, kakor duhovniki in kralji; tudi se preroški poklic ni dedoval. Bog je dajal po svoji previdnosti in neskončni modrosti preroškega duha možem različnega stanu in poklica. Prerok David je bil kralj, Daniel iz odlične rodbine, Amos preprost pastir. Ker Bog po besedah sv. Pavla (I. Kor. 12, 7 sl.) preroškega duha daje ne zavoljo prerokov samih, ampak drugim ljudem v prid, zato preroški dar ni vedno združen z osebno svetostjo. Večinoma so bili sicer preroki pobožni in sveti možje, vendar pa se nahaja med njimi ne le Jona, ki se je upiral božjemu povelju, ampak celo Balaam, ki se je pečal z vedeževanjem, kakor neverniki.

Izraelci so imeli tudi preroške učilnice ali šole, ki so imele nekako samostansko uravnavo. Predstojnik taki šoli je bil kak prerok. Učenci so ga imenovali svojega očeta, sami pa so se zvali prerokovi sinovi. V takih učilnicah so se gojenci le splošno poučevali o božji postavi ter se vadili v lepem in pobožnem življenju. Prerokovanja se tu niso mogli naučiti, ker to ni kaka veda, ampak preroški duh je božji dar. Zato tudi niso vsi gojenci takih šol postali preroki. Vendar je pa Bog marsikateremu izmed njih podelil preroškega duha.

Prihodnje reči je razodeval Bog prerokom ali tako, da jim je neposrednje razsvetljeval samo duha, da so spoznali to, kar je bilo skrito drugim ljudem, ali pa tako, da so v čutnih pojavih, v sanjah ali zamaknjenju tudi s svojimi telesnimi čutili opazovali, gledali ali poslušali razne dogodke, kakor da bi se vršili v njihovi navzočnosti. Zato so jih Izraelci imenovali tudi „roim“, t. j. vidce ali gledalce. Čas in prostor ne omejujeta prerokovega zaznavanja. Dogodke pozne bodočnosti gleda

1) Od προφηται, kar pomenja 1. namesto koga drugega govoriti (prim. II. Moz. 7, 1) — 2. prihodnje reči oznanjevati.

v sedanjosti, in kar se vrši v oddaljenem kraju, vidi v preroškem zamaknjenju neposrednje pred seboj. Zato govore preroški o prihodnjih rečeh večkrat v sedanjem ali celo v preteklem času, ker pripovedujejo ali zapisujejo to, kar vidijo ali slišijo, ali kar so videli ali slišali v preroškem zamaknjenju. Večkrat tudi združujejo bližnje dogodke z najbolj oddaljenimi, ker je bilo namreč v preroški sliki, ki so jo gledali, oboje tesno spojeno. Zato so pa tudi nekatere prerokbe težko razumljive in se popolnoma pojasnijo šele tedaj, kadar se izpolnijo.

Le od sedemnajstih prerokov imamo preroške knjige, v katerih so zapisane njihove prerokbe. Nekateri štejejo le 16 knjig, ker knjižico preroka Baruha priklopljajo Jeremijevi preroški knjigi. Poleg teh sedemnajstih pa je še mnogo drugih prerokov, katerih prerokbe so zapisane v zgodovinskih svetopisemskih knjigah in v psalmih. Takim prerokom moramo iz starejših časov prištevati zlasti Mozes, potem Jozueta, Samuela, Davida in še nekaj drugih, manj znamenitih. V rekoliko poznejši dobi pa sta bila posebno sloveča preroka Elija in Elizej, katerih delovanje je popisano v tretji in četrti knjigi Kraljev. (Prim. § 58. 6.)

Iz vsebine preroških knjig hočemo navesti le najznamenitejše mesijanske prerokbe.

§ 64.

Veliki preroki.

1. **Izaija** je izvrševal preroški poklic v Judovem kraljestvu. Nastopil je l. 747. pred Kr. ter deloval nad 50 let. Sveti Justin pripoveduje, da ga je ukazal umoriti brezbožni kralj Manase, ki ni hotel več poslušati njegovih opominov.

Prerok Izaija nam opisuje Mesijevo življenje 700 let pred njegovim prihodom s toliko natančnostjo, da ga smemo po sodbi sv. Hieronima imenovati „evangelista starega zakona“.

a) Hrepenenje po obljubljenem Odrešeniku: „Rosite ga, nebesa, od zgoraj, in oblaki, dežite Pravičnega; odpre naj se zemlja in rodi naj Zveličarja.“ (Iz. 45, 8.)

b) Prihod in delovanje Mesijevega napovedovalca, sv. Janeza Krstnika: „Glas vpijočega v puščavi: Pri-

pravite pot Gospodu, poravnajte v samoti steze našemu Bogu.“ (Iz. 40, 3.)

c) Odrešenik bo iz Davidove rodovine: „In po-
žene mladika iz Jesejeve korenine. (Jese je bil Da-
vidov oče.) In Gospodov duh bo na njem počival: duh
modrosti in razumnosti, duh sveta in moči, duh
vednosti in pobožnosti, in duh strahú božjega ga
bo napolnjeval.“ (Iz. 11, 1—3.)

č) Devica mu bo mati: „Glej, Devica bo spo-
čela in rodila Sina, in njegovo ime se bo imeno-
valo Emanuel“ (Bog z nami). (Iz. 7, 14.)

d) Odrešenik bo pravi Bog in pravi človek.
Steječ v preroškem zamaknjenju pred novorojenim Odreše-
nikom in v duhu opazujoč njegovo prihodnje delovanje govori
prerok: „Dete nam je rojeno, in Sin nam je dan, in
na njegovi rami je poglavarstvo, in imenoval se
bo: Prečudni, Svetovalec, Bog, Močni, Oče prihod-
njih časov, Poglavar miru. Njegovo kraljestvo se
bo razširjalo, in miru ne bo konca; na Davidovem
sedežu in v njegovem kraljestvu bo sedel, da ga
bo utrjeval in podpiral s sodbo in pravico zdaj in
vekomaj.“ (Iz. 9, 6—7.)

e) Narodi se mu bodo klanjali, in iz Jutrove
dežele pridejo kralji ter mu prinesó darov: „Vstani,
bodi razsvetljen, Jeruzalem, ker prihaja tvoja
luč, in Gospodovo veličastvo vzhaja nad teboj.
Zakaj glej, tema pokriva zemljo in mrak ljudstva;
nad teboj pa vzide Gospod, in njegova čast se bo
videla v tebi. In narodi bodo hodili v tvoji luči in
kralji v svetlobi, katera tebi vzide ... Povodenj
velblodov te zagrne, dromedarji iz Madiana in
Efe; vsi pridejo iz Sabe ter prinesó zlata in ka-
dila in bodo oznanjevali Gospodovo hvalo.“ (Iz. 60,
1—6.)

f) Da bo Mesija čudeže delal, prerokuje Izaija z
besedami: „Bog sam bo prišel in vas bo rešil. Tedaj
se bodo slepim odprle oči, in ušesa gluhih bodo
odmašena. Tedaj bo hromi skakal kakor jelen, in
jezik mutastih bo razvezan.“ (Iz. 35, 4—6.)

g) Občudovanja vredna je Izaijeva prerokba o Mesijevem trpljenju: „Nima ne podobe ne lepote; videli smo ga... zaničevanega in najzadnjega med ljudmi, moža bolečin in izkušenega v slabosti; in kakor zakrito je bilo njegovo obličje, in bil je zaničevan... Resnično, on je prevzel naše bolezni in nosil naše bolečine; in nam se je zdel, kakor go-bav in udarjen od Boga in ponižan; on pa je bil ranjen zavoljo naših grehov, potrta zavoljo naših hudobij; pokorjenje je bilo nad njim zavoljo našega miru, in z njegovimi ranami smo bili mi ozdravljeni... Gospod je nanj naložil pregreho nas vseh. Darovan je bil, ker je sam hotel, in ni odprl svojih ust. Kakor ovco ga peljejo v zaklanje in kakor jagnje, ki molči pred njim, ki ga striže, in ne odpre svojih ust... In med hudobneže je bil štet..., in je prosil za hudodelnike.“ (Iz. 53.)

Na drugem mestu navaja prerok Odrešenika samega govorečega: „Svoje telo sem dal njim, ki so me bili...; svojega obličja nisem obrnil od njih, ki so me zasramovali in v mé pljuvali.“ (Iz. 50, 6.)

h) Slednjič prerokuje Izaija Mesijevo poveličanje: „Oni dan bo Jesejeva korenina stala v znamenje ljudstvom; njega bodo narodi molili, in njegov grob bo častitljiv.“ (Iz. 11, 10.)

Izaija pa ni prerokoval le o obljubljenem Odrešeniku, ampak je napovedoval tudi dogodke bližnje bodočnosti. Posebno zanimiva je prerokba o rešitvi judovskega naroda iz babilonske sužnosti. (Iz. 44, 24—28; 45, 1—4.) Ko je živel Izaija, so bili Judje še v domači deželi. A on jim je prerokoval ne le babilonsko sužnost, ampak tudi to, da je perzijski kralj Cir od Boga izvoljen, da si osvoji Babilonsko kraljestvo ter Jude reši iz sužnosti. Prerokba se je natančno izpolnila. (Prim. § 59. 1.)

2. **Jeremija** je deloval eno stoletje pozneje od Izaija, in sicer tudi v Judovem kraljestvu. Še mladenič je bil od Boga pozvan v preroško službo l. 626. pred Kr. To službo je izvrševal potem 42 let. Doživel in preživel je razrušenje Jeruzalema l. 588. pred Kr. V babilonsko sužnost ga niso odpeljali, ampak ostal je z nekaterimi bolj ubožnimi Judi v domači deželi. Po-

zneje je šel s temi v Egipet, kjer so ga (po poročilu Epifanija) nehvaležneži umorili, ker jih je ostro karal zaradi malikovanja.

a) Hudi časi so bili takrat, ko je živel prerok Jeremija. Pregrehe so se širile med Judi, vera v pravega Boga je ugaševala, narod se je vdajal malikovanju. Prerok v tužnih podobah popisuje ta propad, potem pa z odločnimi besedami napoveduje konec Judovemu kraljestvu in sedemdesetletno babilonsko sužnost. (Jer. 25, 8—11.) Vendar pa sebe in ljudstvo tolaži s tem, da bo ta sužnost le začasna kazen, in da se povrnejo Izraelcem srečnejši časi, ko iz Davidove korenine požene nova mladika, obljubljeni Mesija: „One dni in oni čas bom dal pognati Davidu mladiko pravičnosti..., in to je ime, s katerim jo bodo imenovali: Gospod, naš Pravični.“ (Jerem. 33, 15—16.)

Ko pride obljubljeni Odrešenik, bo sklenil Bog novo zavezo s svojim ljudstvom: „Glej, dnevi pridejo, govori Gospod, in naredil bom z Izraelovo hišo in z Judovo hišo novo zavezo, ne take zaveze, kakoršno sem bil naredil z njihovimi očeti oni dan, ko sem jih bil za roko prijel, da sem jih izpeljal iz Egipčanske dežele, katero zavezo so prelomili; in zaradi tega sem jih pestil, pravi Gospod. Ampak taka bo zaveza, ki jo naredim z Izraelovo hišo po teh dneh, govori Gospod: Dal jim bom svojo postavo v osrčje, in v srce jim jo bom zapisal; in jaz bom njihov Bog, oni pa bodo moje ljudstvo..., ker jim bom odpustil hudobijo in se njihovega greha ne bom več spominjal. (Jerem. 31, 31 34.)

Mesijanska je tudi prerokba o umoru betlehemskih otrok. Glasi se: „Glas na visokem se je zaslišal: plakanja, žalovanja in joka Rahele, ki objokuje svoje otroke in se ne da utolažiti zavoljo njih, ker jih ni več.“ (Jerem. 31, 15.)

b) Jeremijevi preroški knjigi so priklopljene njegove „žalostinke“ (*ᾠαῖς*, lamentationes), to je petero spevov, v katerih prerok, sedeč na razvalinah razrušenega Jeruzalema, izraža svojo žalost zavoljo grozne nesreče, ki je zadela sveto mesto.

V izvirniku se v teh spevih — izvzemši petega — vsaka vrstica začenja z drugo črko po vrsti hebrejske abecede. V katoliški Cerkvi se te žalostinke prepevajo v jutranjicah zadnje tri dni vélikega tedna. Opevaje grozne kazni, ki so zavoljo greha zadele sveto mesto in njegove prebivalce, kaže sveta Cerkev na Jezusa Kristusa, trpečega za grehe vsega človeštva. Hkrati pa so te žalostinke pretresljiv klic do nas, naj žalujemo zavoljo svojih lastnih grehov, ki so bili tudi vzrok Odrešenikovemu trpljenju.

c) Neposrednje za Jeremijevimi žalostinkami se nahaja v Vulgati mala preroška knjiga njegovega učenca Baruha.

Baruh je z Jeremijem vred doživel poraz jeruzalemskega mesta in je spremljal potem svojega učitelja tudi v Egipt. Od tod je potoval v Babilon, kjer so bili Judje v pregnanstvu. Iz Babilona je pisal list onim Judom, ki so še ostali v domači deželi. Temu listu je pridejan preroški pouk, da je Izrael zato kaznovan, ker je zapustil modrost ali božjo postavo, da pa ni popolnoma prepuščen pogubi, marveč da se vesel povrne v svojo domovino. Ta list s preroškim poukom vred je vsebina Baruhove knjige. V poslednjem poglavju je dostavljeno Jeremijevo pismo, namenjeno Judom v Babilonu.

3. **Ecehiel** je bil s kraljem Jehonijem vred dvanajst let pred porušenjem Jeruzalema odveden v babilonsko sužnost. Tu v pregnanstvu je izvrševal svoj preroški poklic v istem času, ko je v domači deželi prerokoval Jeremija.

Vsebina Ecehielovi preroški knjigi je napoved hudih kazni, ki bodo zadevale Judovo kraljestvo, pa tudi napoved rešenja in ustanovitve novega Jeruzalema in srečnega Mesijevega kraljestva. Prerok imenuje Mesija „Dobrega pastirja“. (Eceh. 34, 23.)

Ecehiel je gledal prihodnje reči v preroških slikah ali vizijah. Pomen teh vizij mu navadno Bog sam razlaga. Veličastna je preroška slika v 37. poglavju, kjer prerok opisuje, kako je videl v zamaknjenju veliko polje, polno človeških kosti, ki so vse oživele. S to vizijo mu je Bog razodel, kako hoče v pregnanstvu potrti narod po prestani kazni obuditi k novemu življenju. Po vsem obsegu pa se ta vizija izpolni šele ob vstajenju mrtvih.

4. **Daniel** je deloval med Judi, ki so bili v pregnanstvu v Babilonu. Že pred Ecehielom je prišel v pregnanstvo l. 605. pred Kr. Takrat je odvedel Nabuhodonozor iz Jeruzalema v Babilon del templjevih zakladov in mnogo odličnih Judov, med poslednjimi tudi Daniela in njegove tri tovariše, Ananija, Mizaela

in Azarija. (Prim. § 58. 7.) Na kraljevem dvoru so vzgajali Daniela in tovariše, da bi vstopili pozneje v Nabuhodonozorjevo službo. Danielu so dali kaldejsko ime Baltazar. Pridno se je nadarjeni mladenič učil kaldejske modrosti, ob tem pa ni pozabil svoje domače vere: molil je pravega Boga in zvesto izpolnjeval njegovo postavo. S svojo modrostjo je dosegel kmalu veliko slavo med rojaki v pregnanstvu, ker je smrti rešil po nedolžnem obsojeno Suzano. (Dan. 13, 5 sl.) Pa tudi kralj Nabuhodonozor ga je jako čislal, zlasti ker mu je razložil sanje o štirih velikih kraljestvih pred Kristusovim rojstvom.

Velika kraljestva: Asirsko-babilonsko, Medijsko-perzijsko, Macedonsko kraljestvo Aleksandra Velikega in Rimsko cesarstvo bodo drugo za drugim razpadla, za njimi pa pride večno Mesijevo kraljestvo. O poslednjem govori Daniel takole: „V dnevih onih kraljestev pa bo nebeški Bog obudil kraljestvo, ki vekomaj ne bo razdejavano, in njegovo kraljestvo ne bo dano drugemu narodu; razdrobilo in pokončalo pa bo vsa kraljestva, in samo bo stalo vekomaj.“ (Dan. 2, 44.)

Po Nabuhodonozorjevi smrti je bil Daniel bržkone odslovljen s kraljevega dvora in je živel v samoti, ker so morali poslednjega babilonskega kralja, Baltazarja, Nabuhodonozorjevega vnuka, šele opozoriti nanj, da mu je razložil na steni zapisane besede: Mane, Tekel, Fares. Razložil pa mu jih je takole: Mane = Seštel — je Bog leta tvojega kraljevanja, in so že pri koncu. Tekel = Tehtan — si bil na tehtnici in prelahak najden. Fares = Razdeljeno — je tvoje kraljestvo in dano Medom in Perzom. (Dan. 5, 25 sl.)

Ta razlaga je bila prerokba, ki se je hitro izpolnila. Še tisto noč je prišel perzijski kralj Cir s svojo vojsko v Babilon, in kralj Baltazar je bil umorjen. Medijski kralj Darij (po Ksenofontu Kiaksar II.) in Cir sta premagala Babilonsko kraljestvo in sta si ga razdelila l. 538. pred Kr.

Že Darij je zopet povzdignil Daniela do velike časti. A prav tedaj, ko mu je mislil dati še večjo oblast, so ga zatožili njegovi sovražniki, da je nepokoren kraljevim poveljem. Zato je bil vržen v levnjak, kjer pa se mu ni nič žalega zgodilo.

Še bolj nego Darij, je Daniela spoštoval in ljubil njegov naslednik Cir. Daniel je odkril Ciru lokavost malikovalskih duhovnikov, ki so ponoči používali, kar so podnevi ljudje darovali maliku Belu. Kralj je ukazal malikovalske duhovnike pomoriti, Danielu pa je dal oblast, da je pokončal malika Bela in njegov tempelj. Tudi je Daniel ugonobil zmaja, katerega so

Babilonci po božje častili. Radi upora med ljudstvom je moral kralj sicer pripustiti, da je druhal Daniela vdrugo pehnila v levnjak, a tudi takrat se mu ni zgodilo nič žalega.

Izmed Danielovih prerokovanj je brez dvombe najvažnejša njegova prerokba o času Mesijevega prihoda in Mesijeve smrti. V prvem letu Darijevega kraljevanja, t. j. l. 537. pred Kr., je premišljeval Daniel Jeremijevo prerokbo o sedemdesetletni babilonski sužnosti judovskega naroda in molil, da bi kmalu prišla rešitev. Po tej molitvi mu je razodel angel Gabriel, kaj se bo zgodilo, in Daniel je zapisal prerokbo:

„Sedemdeset tednov je okrajšanih nad tvojim ljudstvom in nad tvojim svetim mestom... Veditorej in razumej: Od dane besede, da se zopet sezidaj Jeruzalem, do Kristusa vojvoda bo sedem tednov in dvainšestdeset tednov; in zopet se bodo zidale ulice in zidovi v težavnih časih. In po dvainšestdesetih tednih bo Kristus umorjen, in ljudstvo, ki ga bo zatajilo, ne bo (več) njegovo. In mesto ter svetišče bo porušilo ljudstvo z vojvodom, ki pride, in njegov konec bo razdejanje, in po končani vojski je odmenjena pustota. Sklenil pa bo z mnogimi zavezo v enem tednu, in sredi tedna bo prenehala klavna in jedilna daritev; in v templju bo gnusoba razdejanja, in do končanja in konca bo trajalo razdejanje.“ (Dan. 9, 24—27.)

Da razvidimo, kako se je prerokba izpolnila, moramo vedeti prvič, od katerega časa, in drugič, do katerega časa nam je šteti napovedane letne tedne.

1. Čas, od katerega moramo šteti Danielove letne tedne, je določen v prerokbi takole: „Od dane besede, da se zopet sezidaj Jeruzalem“ — (Ab exitu sermonis, ut iterum aedificetur Jerusalem).

Že kralj Cir je l. 536. pred Kr. dovolil Judom, da so se vrnili v svojo domovino ter si zopet sezidali mesto Jeruzalem in tempelj. A mesto je ostalo še brez utrdbe ter bilo v vedni nevarnosti, da ga napadejo sovražniki. Tedaj je domoljubni Jud Nehemija prosil perzijskega kralja Artakserksa, naj mu dovoli iti v Jeruzalem, da bi ondi zopet sezidal porušeno mestno zidovje ter tako dovršil začetno delo svojih rojakov. Kralj mu

je to dovolil. (Glej § 59. 2.) S tem je bila dana kraljeva beseda, ki je dovoljevala sezidati Jeruzalem kot utrjeno mesto. Nehemijeva knjiga pripoveduje, da se je to zgodilo v 20. letu kralja Artakserksa. (Neh. 2, 1—8.) Da določimo, katero leto je bilo to, moramo primerjati ta podatek svetega pisma z zgodovinsko knjigo Jožefa Flavija, ki piše o istem dogodku, in pravi, da je šel Nehemija v Jeruzalem v 25. letu kralja Kserksa. (Jos. Flav. Antiq. L. 11. C. 5. n. 7.) 25. Kserksovo leto je torej vzporedno z 20. letom Artakserksa. Kserks je začel vladati l. 485. pred Kr. To je njegovo prvo leto; 25. leto je torej leto 461. pred Kr. To je tudi 20. leto Artakserksa, ki je bil od l. 480. pred Kr.¹⁾ Kserksov sovladar.

Beseda, da se zopet sezidaj Jeruzalem, pa ni le kraljevo dovoljenje, da se sme zidati, ampak je tudi božja obljuba, da se zidanje izvrši. Šteti nam bo torej od časa, ko se je izpolnila tudi božja beseda, t. j. od časa, ko je bilo zidanje mestnih utrdeb že izvršeno.

Ko je prišel Nehemija v Jeruzalem, se je začelo zidati mestno zidovje. Nehemijeva knjiga popisuje ovire, ki so delo obteževale. Koliko časa so trajale te ovire, tega ne pove, ampak samo to, da je bilo slednjič delo dokončano v 52 dneh. Mora pa se umevati: v 52 dneh po odstranjenih ovirah. Vsega dela bi tudi v bolj ugodnih okoliščinah ne bilo možno izvršiti v 52 dneh. Jožef Flavij (Antiq. L. 11. C. 5, 8) piše, da je vse delo trajalo dve leti in štiri mesece ter je bilo dokončano v 28. letu Kserksove vlade; to je leto 458. pred Kr. Zidovje so potem slovesno blagoslovili in obhajal se je spravni dan dne 10. tišrija, to je 11. dan našega meseca oktobra. (Neh. 12, 27. 44.) Z mesecem oktobrom l. 458. pred Kr. se torej začenjajo Danielovi letni tedni. Takrat je bila izvršena od kralja Artakserksa dana beseda, da se Jeruzalem zopet sezidaj; takrat je bila izpolnjena prva v prerokbi izrečena božja obljuba.²⁾

2. Čas, do katerega nam je šteti $7 + 62 = 69$ letnih tednov ali 483 let, je v prerokbi naznanjen z besedami „do Kristusa vojvoda“ — (usque ad Christum ducem). Vojvoda se

¹⁾ To leto je šel Kserks na vojsko proti Greciji, in ob taki priliki je bila navada, da si je kralj izvolil namestnika in sovladarja. Prim. Herodot 7, 2.

²⁾ Prim. „Zur Berechnung der 70 Wochen Daniels“ von Johann Raška, emer. Prof. in Budweis. Quartalschrift 1904. Stran 13 sl.

je pokazal Mesija šele, ko je javno nastopil, začeni ustanavljati svoje kraljestvo. To pa se je zgodilo potem, ko je bil Kristus od Janeza Krstnika v Jordanu krščen. Do Kristusovega krsta v Jordanu mora biti torej 69 letnih tednov. Njegova smrt pa je napovedana v sredini 70. tedna, t. j. tri in pol leta pozneje.

Vedeti moramo torej le še, katerega leta je bil Jezus Kristus rojen, kdaj je začel javno učiti in kdaj je umrl. O tem učenjaki do najnovejšega časa niso bili edini. Dasi štejemo leta po Kristusovem rojstvu, vendar je gotovo, da naša štetev ni pravilna, ampak za nekaj let prepozna. Vzrok je ta, ker so šele v 6. stoletju začeli šteti po Kr. rojstvu, takrat pa so se v računih zmotili, ker nekaterih poročil niso upoštevali, druga pa so napačno tolmačili.

Sedaj se računi:

a) Jezus Kristus je bil rojen dne 25. decembra 749 p. U. c., to je 5. leto pred začetkom naše štetve.¹⁾

b) Jezus Kristus je javno nastopil potem, ko je bil v Jordanu krščen. Takrat je imel po sporočilu sv. evangelista Luka blizu 30 let — „erat incipiens quasi annorum triginta.“ (Luk. 3, 1.) To je bilo torej proti koncu l. 779. p. U. c., ali po naši štetvi proti koncu l. 26. po Kr.²⁾ Od začetka Danielovih tednov, t. j. od

¹⁾ Cerkveni očetje sporočajo staro krščansko izročilo, da je bil Jezus Kristus rojen v 41. letu cesarja Avgusta. Tako Tertulijan (Adv. Jud. c. 8), Hieronim (In c. 2. Isaiae), Irenej (Adv. haeres. III. 25). To krščansko izročilo so cerkveni očetje umevali in tolmačili v smislu Rimcev, ki so šteli Avgustova leta šele od onega časa, ko je nastopil konzulat, t. j. od l. 711. p. U. c., po naši štetvi od l. 43. pred Kr. Potem bi bilo 41. leto cesarja Avgusta po naši štetvi 3. leto pred Kr. To pa ni pravo. Kot krščansko izročilo so zgoraj navedena poročila cerkvenih očetov judovsko-krščanskega izvora in se morajo tolmačiti v judovsko-krščanskem smislu. Judje pa so šteli Avgustova leta že od smrti Julija Cezarja. Julij Cezar je bil umorjen 15. marca 710 p. U. c., ali l. 44. pred Kr. Tudi so šteli Judje leta od jeseni do jeseni, Rimci pa od pomladi do pomladi. Prvo Avgustovo leto je torej od marca 710 p. U. c. do jeseni 710 p. U. c., ali 44. leto pred Kr. Drugo leto je do jeseni 711 p. U. c., ali 44—43 pred Kr. 41. leto torej od jeseni 749 do jeseni 750 p. U. c., ali 5—4 pred Kr. Kristus je bil torej rojen 25. decembra 749 p. U. c., ali po naši štetvi 25. decembra l. 5. pred Kr.

²⁾ Sv. evangelist Luka sporoča tudi, da je bil Jezus Kristus v Jordanu krščen v 15. letu cesarja Tiberija. (Luk. 3, 1.) Tudi tega poročila ne smemo umevati v smislu Rimljanov, namreč o Tiberijevi samovladni, ampak v smislu judovskih kristjanov o njegovem sovladanju z Avgustom. Tiberij je bil tri leta Avgustov sovladar. 15. leto cesarja Tiberija je torej 12. leto njegove

11. oktobra 458 pred Kr. do Kristusovega javnega nastopa je torej $457 + 26 = 483$ let ali 69 letnih tednov.

c) Jezus Kristus je umrl v petek 7. aprila l. 783. p. U. c., to je po naši štetvi l. 30. po Kr. Od njegovega javnega nastopa do njegove smrti je tri in pol leta; umrl je torej, kakor napoveduje prerokba, v sredi 70. Danielovega tedna.¹⁾

Da je Jezus Kristus res umrl po naši štetvi l. 30. po Kr., se je astronomično dokazalo po luninih izpreminih, ki so se preračunili za nazaj. Potrjuje pa to tudi izročilo, ki govori, da je umrl Kristus v 15. letu (samovlade) cesarja Tiberija. Tako Klemen Aleksandrijski (Strom. I. 21, 25), Tertulijan (Adv. Jud. c. 8), Laktancij (Institut. div. IV. 10) in drugi.

§ 65.

Mali preroki.

Malih prerokov je (brez Baruha) **dvanajst**; živeli in delovali so v raznih časih in okoliščinah med 9. in 4. stoletjem pred Kr. Vulgata jih navaja v sledečem redu: Ozej, Joel, Amos, Abdija, Jona, Mihej, Nahum, Habakuk, Sofonija, Agej, Caharija in Malahija.

Gledé na čas in kraj njihovega delovanja jih lahko razvrstimo v sledeče tri skupine:

1. V Izraelovem kraljestvu so prerokovali: Ozej, Amos in Jona.

2. V Judovem kraljestvu: Joel, Abdija, Mihej, Nahum, Habakuk in Sofonija.

3. Po babilonski sužnosti so delovali med Judi, ki so se povrnili v domovino: Agej, Caharija in Malahija.

Posebe hočemo omeniti le nekaterih malih prerokov.

a) **Joel** napoveduje prihod Svetega Duha z besedami: „Svojega Duha bom izlil nad vse meso (t. j. nad vse ljudi), in prerokovali bodo vaši sinovi in vaše hčere.“ (Joel 2, 28.)

samovlade, in to je leto 779. p. U. c., ali 26. po Kr. Tertulijan (Adv. Marcion. I. 15) sporoča navidezno v nasprotju s sv. evangeliem, a po zgoraj navedeni razlagi v popolnem soglasju z njim, da je bil Kristus krščen v 12. letu cesarja Tiberija. Sv. Luka šteje Tiberijeva leta v smislu judovskih kristjanov, Tertulijan pa v smislu Rimljanov.

1) Prim. Natur und Offenbarung 1904: „Zur Datierung des Todestages Christi“ von R. Handmann S. I.

b) **Jona** pripoveduje v svoji knjigi, kako se mu je godilo, ko ga je Bog poslal v Ninive. Dasi ta povest ni prerokba, ampak resnična zgodba, vendar naznanja tudi bodočnost v obliki predpodob. S svojimi spokornimi govori je dosegel Jona izpreobrnjenje Ninivljanov; tako je v predpodobi pokazal, da so tudi neverniki poklicani v Kristusovo kraljestvo ali v sveto Cerkev. Ko pa je bil tri dni v trebuhu morske ribe, ki ga je slednjič vrgla na suho, je bil predpodoba Kristusovega tridnevnega počivanja v grobu in njegovega častitljivega vstajenja.

Velika riba, katera je preroka požrla, je bila bržkone „morski volk“ (canis carcharias), ki je do 9 m dolg, želodec pa ima tako velik, da ima človek dosti prostora v njem. To pa seveda je bil velik čudež božje vsemogčnosti, da je Jona tri dni prebil v ribi, in da ga je tretji dan nepoškodovanega vrgla na suho.

c) **Mihej** naznanja kraj Mesijevega rojstva: „In ti, Betlehem Efrata, majhen si med tisoči v Judu; iz tebe mi pride Gospodovalec v Izraelu, in njegov izhod je od začetka, od večnih dni.“ (Mih. 5, 2.)

Ko so Modri iz Jutrove dežele v Jeruzalemu iskali novorojenega Odrešenika, so razlagali pismouki, oprti na to prerokbo, da mora Mesija biti rojen v Betlehemu. Modri so tudi našli nebeško Dete, a oni, katerim je bila prerokba dana, in ki so jo tudi prav razlagali, so bili tako malomarni, da se za prerokbo in prerokovanega Odrešenika niso dalje menili.

č) **Agej** je prerokoval Judom, kateri so se vrnili iz babilonske sužnosti. Ko se je dozidaval v Jeruzalemu Zorobabelov tempelj, je živelo še nekaj starih mož, ki so pomnili Salomonov tempelj. Ti so bili žalostni, ker so videli, da novi tempelj ne dosega starega ne po velikosti, ne po krasoti. (Prim. § 59. 1.) Tedaj jih je tolažil prerok Agej, napovedujoč, da bo novi tempelj še veličastnejši od Salomonovega, ker Mesija sam povelicha ta tempelj s svojo navzočnostjo. Ta prerokba slove: „To govori Gospod vojnih čet: Še malo časa je, ... in pride Zaželeni vsem narodom; in napolnil bom to hišo z veličastvom, govori Gospod vojnih čet... Večje bo veličastvo te poslednje hiše, nego prve, ... in na tem kraju bom dal mir, govori Gospod vojnih čet.“ (Ag. 2, 7—10.)

d) **Caharija** je prerokoval istodobno z Agejem. Načrtal je mnogo novih potez iz življenja in trpljenja obljubljenega Odrešenika. Mesija, kralj miru, bo jezdil na oslici v Jeruzalem: „Raduj se, hči jeruzalemska! Glej, tvoj kralj pride k tebi, pravičen in Odrešenik; reven je in sedeč na oslici, in sicer na mladem osličinem žrebetu.“ (Cah. 9, 9.)

Mesija bo „Dobri pastir“, ki ga bo nehvaležno ljudstvo zavrglo; odločilo bo njegovemu izdajalcu sramotno plačilo 30 srebrnikov. Prerok gleda že izvršeno to nečastno kupčijo, zato navaja „Dobrega pastirja“ govorečega:

„In rekel sem jim: Če se vam prav zdi, dajte mi plačilo; in če ne, pustite. In odtehtali so mi plačilo trideset srebrnikov. In Gospod mi je rekel: Vrzi jo lončarju, lepo ceno, po kateri so me cenili. In vzel sem trideset srebrnikov in sem jih vrgel v hišo Gospodovo lončarju.“ (Cah. 11, 12—13.)

Isto podobo „Dobrega pastirja“ slika prerok tudi v naslednji prerokbi, s katero napoveduje, da se razkropé Mesijevi učenci, ko bodo sovražniki prijeli učenika: „Udari Pastirja, in ovce se bodo razkropile.“ (Cah. 13, 7.)

Na trpečega Odrešenika nanaša sv. Cerkev v svojih molitvah tudi prerokove besede: „In reklo se mu bo: Kaj so tiste rane sredi tvojih rok? In rekel bo: S temi sem bil ranjen v hiši onih, ki so me ljubili.“ (Cah. 13, 6.) Istotako besede: „In gledali bodo v mene, katerega so prebodli.“ (Cah. 12, 10.)

e) **Malahija**, poslednji izmed prerokov, je deloval okrog l. 420. pred Kr., ko je bil novi Zorobabelov tempelj že dodelan in se je zopet opravljala v njem po Mozesovi postavi zapovedana služba božja.

O daritvah starega zakona napoveduje, da prenehajo, in da na njihovo mesto pride nova, čista daritev (t. j. daritev svete maše). Piše namreč: „Niste mi po volji, govori Gospod vojnih čet, in darú ne bom sprejemal iz vaših rok. Zakaj od solnčnega vzhoda do zahoda je moje ime veliko med narodi, in na vseh krajih se daruje in se opravlja mojemu imenu čista daritev; zakaj veliko je moje ime med narodi, govori Gospod vojnih čet.“ (Mal. 1, 10—11.)

Tudi Mesijevega predhodnika napoveduje Malahija ter slednjič zatrjuje, da kmalu pride Mesija sam, gospodovalec in angel zaveze. Piše namreč: „Glej, jaz pošljem svojega angela, in bo pot pripravljaj pred mojim obličjem. In zdajci pride k svojemu templju gospodovalec, ki ga vi iščete, in angel zaveze, ki ga želite. Glej, pride, govori Gospod vojnih čet.“ (Mal. 3, 1.)

„Glej, pride!“ — to je poslednji preroški vzklik v starem zakonu. Za tem vzklikom je utihnilo prerokovanje. V tihoti so pričakovali Judje in tudi drugi narodi obljubljenega Odrešenika, ki ga je naposled pokazal sv. Janez Krstnik, govoreč: „Glej, Jagnje božje!“ (Jan. 1, 36.)

II. Zgodovinska verodostojnost svetopisemskih knjig starega zakona.

§ 66.

Sveto pismo starega zakona je pristno.

A. **Mozesove** knjige so **pristne**, t. j. spisal jih je res Mozes okrog leta 1500 pred Kr. To dokazujejo:

I. **Notranji razlogi.** Vsebina in oblika teh knjig kaže, da so nastale v Mozesovem času, in da jih je spisal Mozes.

1. Poslednje štiri Mozesove knjige so brez dvombe nastale v Mozesovem času.

a) Te knjige imajo toliko in tako natančnih podatkov iz Mozesovega časa, da jih nikakor ni mogel spisati kak poznejši pisatelj. Kdor tako piše, kakor so pisane te knjige, je moral sam doživeti in videti vse to, kar pripoveduje. Natančno so popisani posamezni kraji, v katere so prihajali Izraelci ob svojem potovanju po puščavi, točno je povedano, kateri dan se je kaj zgodilo, imenovane so tudi malo pomenljive osebe in druge nevažne okoliščine.

b) Posamezni zakoni, raztreseni po vseh štirih knjigah, se nahajajo v istem redu, v katerem jih je ljudstvo prejemale, kar jasno priča, da jih je pisatelj zapisoval sproti. Kak poznejši pisatelj bi jih bil uredil po vsebini. Vse te zapovedi in uredbe je na ta način mogel zapisati le kak Izraelec, kateri je vse to sam doživel; najlaže zakonodajalec sam.

c) Premnogi zakoni kažejo že po svoji vsebini na to, da so morali biti dani narodu, živečemu v puščavi. Tako n. pr. je zapovedano v tretji knjigi, da se morata tele in kozel zaklati in darovati v spravo za greh ter sežgati zunaj taborišča. (III. Moz. 16, 27.) Drugi zakoni se navajajo z uvodom, ki kaže, da so bili Izraelci takrat šele na poti v obljubljeno deželo, ko so bili dani in zapisani ti zakoni. Tako n. pr.: „Ko pridete v Kanaansko deželo, ki vam jo hočem dati, ...“ (III. Moz. 14, 34.)

2. Jasno je tudi, da prva Mozesova knjiga, ki pripoveduje dogodke iz davne preteklosti, ni mogla biti spisana pozneje od poslednjih štirih, ker je ta knjiga naslednjim nekak uvod in z njimi v najtesnejši zvezi. Ta zveza je razvidna precej iz začetnih besedí druge knjige: „To so imena Izraelovih sinov, ki so prišli z Jakobom v Egipt...“ (II. Moz. 1, 1.) Prva knjiga se pa končuje s poročilom o Jakobovi smrti v Egiptu. Tudi sicer se naslednje knjige večkrat ozirajo in sklicujejo na vsebino prve.

Vse te knjige so torej nastale v Mozesovem času. Spisal jih je Izraelec, ki je sam potoval takrat iz Egipta skozi puščavo v obljubljeno Kanaansko deželo.

3. Vse pa dalje kaže na to, da pisatelj teh knjig ni nihče drugi nego Mozes sam.

a) Mozes je bil za tako delo najspособnejši. Bil je vzgojen na Faraonovem dvoru ter izurjen v egipčanskih vedah. Njemu je bilo možno, seznaniti se z običaji na kraljevem dvoru in z upravo egipčanskega kraljestva tako natančno, kakor se kaže pisatelj teh knjig veččega o vsem tem, zlasti v ginljivi povesti o Jožefu.

b) V peti knjigi je naravnost povedano, da je pisatelj Mozes: „Mozes je torej zapisal ta zakon in ga je dal duhovnikom, Levijevim sinovom, ki so nosili skrinjo zaveze Gospodove, in vsem starejšinam Izraelovim.“ (V. Moz. 31, 9.) In nekaj vrstic pozneje zopet: „Potem torej, ko je bil Mozes zapisal besede tega zakona v knjigo in jo je dokončal, je ukazal levitom, ki so nosili skrinjo zaveze, rekoč: Vzemite to knjigo in položite jo poleg skrinje zaveze Gospoda svojega Boga.“ (V. Moz. 31, 24.)

II. Zunanji razlogi.

1. Ves judovski narod priča, da je Mozes spisal te knjige. Nikjer se ne imenuje kak drug pisatelj, marveč v vseh časih so bili Judje trdno prepričani, da je Mozes pisatelj njihovega zakonika. Uprav zaradi tega prepričanja so imeli te knjige v toliki časti, dasi so jim nalagale težke dolžnosti, in dasi večkrat opisujejo značaj judovskega naroda jako neugodno. Pričevanje judovskega naroda je važno, ker so Judje knjige prejeli iz pisateljevih rok; knjig s tako vsebino ne bi bili sprejeli, ako ne bi bili vedeli, kdo jih je spisal. Tudi Samarijani so imeli Mozesove knjige, ter prav tako, kakor Judje, izpričujejo njihovo pristnost.

2. Pisateljem naslednjih svetopisemskih knjig starega zakona so Mozesove knjige dobro znane. Večkrat se sklicujejo nanje ter imenujejo Mozesa pisatelja teh knjig.

3. Slednjič Jezus Kristus sam izpričuje pristnost Mozesovih knjig. Govori namreč: „O mrtvih pa, da vstanejo, niste li čitali v Mozesovi knjigi, kako je Bog z njim govoril v grmu, rekoč: Jaz sem Bog Abrahamov in Bog Izakov in Bog Jakobov?“ (Mark. 12, 26.) „Nikar ne mislite, da vas bom jaz tožil pred Očetom; Mozes, v katerega zaupate, on je, ki vas toži. Ako bi namreč Mozesu verovali, bi pač verovali tudi meni, zakaj on je o meni pisal. Ako pa njegovim spisom ne verujete, kako boste verovali mojim besedam?“ (Jan. 5, 45—47.)

Nekak dodatek Mozesovim knjigam je poslednje poglavje pete knjige, kjer se pripoveduje Mozesova smrt. Bržkone je to poročilo, s katerim se naravno završuje povest o čudovitem delovanju vélikega voditelja in od Boga razsvetljenega zakonodajalca izraelskega naroda, spisal in Mozesovim knjigam dostavil Jozue.

Tudi to je možno, da se nahaja v pentatevhu poleg Jozuetovega dodatka o Mozesovi smrti še kaj drugih malih dostavkov iz poznejšega časa. S takimi dostavki se zlasti nekatera določila Mozesovega zakonika natančneje razlagajo ali izpopolnjujejo. Ko so prišli Izraelci v obljubljeno deželo, je bilo treba v marsikaterem oziru novim okoliščinam primernih novih določil. Kritiki menijo, da je nekaj takih določil v smislu in duhu Mozesovega zakonika napisal in Mozesovim knjigam

pridejal že Jozue, nekaj pa Samuel. Oba ta dva moža sta bila, kakor Mozes, od Sv. Duha razsvetljena pisatelja, torej opravičena, razlagati in izpopolnjevati Mozesovo postavo.

B. Tudi vse druge svetopisemske knjige starega zakona so pristne.

I. Notranji razlogi :

1. Iz vsebine posameznih knjig se more sklepati, da so bile spisane v onem času, v katerega jih stavi ustno izročilo. Popisujejo namreč razne dogodke, osebe in kraje prav tako, kakor jih spoznavamo iz drugih zgodovinskih virov, govorečih o istem času.

2. Jezik in slog sta v različnih knjigah različna; natančno se opazuje v njih razvoj hebrejskega jezika in vpliv tujih jezikov na one pisatelje, kateri so pisali v pregnanstvu ali so bili sicer v dotiki s tujimi narodi.

3. Vse te knjige so v tako tesni zvezi med seboj, da druga drugi jamčijo pristnost. Pisatelji poznejših knjig se sklicujejo na prejšnje in so prepričani, da je vsebina prejšnjih knjig njihovim čitateljem znana.

II. Zunanji razlogi :

1. Najvažnejši razlog je sodba judovskega naroda, ki je bil popolnoma prepričan o pristnosti teh knjig. Judje niso imeli velikega slovstva, zato jim je bilo lahko, natančno poznati svoje knjige in njih pisatelje. Knjige so bile namenjene javnemu življenju; večkrat so se narodu čitale, nalágale so mu verske in državljanske dolžnosti. Brez dvoma se je torej vprašalo, ko se je prvič čitala nova knjiga: „Kdo jo je pisal?“ V teh knjigah se večkrat riše značaj judovskega naroda v jako neugodni luči, kakor v Mozesovih knjigah. Ako bi narod ne bil prepričan o njihovi pristnosti, bi jih ne bil sprejel in bi jim ne bil skazoval tolikega spoštovanja.

2. Sodbi judovskega naroda o pristnosti teh knjig se pridružuje tudi sodba prvih kristjanov. Pisatelji svetopisemskih knjig novega zakona in razni drugi cerkveni pisatelji se neprestano sklicujejo na sveto pismo starega zakona, kar dokazuje, da so bili prepričani o njegovi pristnosti.

§ 67.

Sveto pismo starega zakona se je ohranilo nepokvarjeno.

Nihče ne more dokazati, da bi se bila svetopisemskim knjigam starega zakona vsebina kdaj bistveno izpremenila. Ob prepisovanju teh knjig se je sicer tuintam zgodilo, da so se v posamezne rokopise vrinile vkljub pazljivosti kake nebistvene razlike ali pomote v pisavi; zlasti je verjetno, da so se večkrat napačno prepisovale razne številke, ker so bile pisane s hebrejskimi črkami, ki so si včasih tako podobne, da se prav lahko druga z drugo zamenjajo. To dela poleg drugih vzrokov biblično kronologijo nezanesljivo. Tudi je za nekatere knjige starega zakona dokazano, da so v tej obliki, v kateri so nam ohranjene, in v kateri jih je za svete knjige sprejel in častil judovski narod, nastale polagoma, tako namreč, da je sveti pisatelj, kateri je knjigo izdal, porabil razne starejše zapiske drugih pisateljev, ali da so se priklopili že spisani knjigi mali dodatki poznejših od Sv. Duha razsvetljenih mož, kakor smo zgoraj omenili o Mozesovih knjigah. A z vsem tem vsebina svetih knjig ni bistveno izpremenjena ali pokvarjena. Bistveni so pred vsem verski in nravni nauki, ki nam jih podaja sveto pismo kot božje razodetje, in pa zgodovinski dogodki, ako se božje razodetje nanje naslanja, zlasti čudeži in prerokbe, ki dokazujejo resničnost božjega razodetja.

Da so v svojem bistvu vse svetopisemske knjige starega zakona ostale nepokvarjene, za to imamo zadosti tehtnih **razlogov**:

1. Judje so imeli veliko spoštovanje do svojih svetih knjig. Hranili so jih v templju, pozneje v sinagogah, in Mozes je izrečno zapovedal, da se morajo njegove knjige hraniti v presvetišču, poleg skrinje zaveze. Zato si ne moremo misliti, da bi se bil kdo predrznil, kvariti katero izmed svetopisemskih knjig. Vsak tak poizkus bi se bil smatral za bogoskrunsko početje.

2. Vsebina teh knjig je bila narodu znana, in ako bi bil kak prepisovalec v svojem prepisu bodisi po pomoti, bodisi z namenom kaj bistvenega izpremenil, bi taka izprememba ne bila mogla ostati dolgo prikrita. Zlasti je bila vsemu narodu dobro znana vsebina Mozesovih knjig. Te so bile Izra-

elcem verski in državljanski zakonik. Po njem so se morali vesti duhovniki, po njem so sodniki sodili. Iz teh knjig se je mladina učila, in duhovniki so jih morali vsemu ljudstvu večkrat čitati in razlagati. Po razdelitvi kraljestva v Izraelsko in Judovsko so ohranile Mozesove knjige v obeh kraljestvih enako veljavo, in prav tako svete so bile tudi Samarijanom, ki so skrbno hranili star rokopis Mozesovih knjig. Razmerje med Izraelskim in Judovskim kraljestvom je bilo vedno napeto, istotako razmerje med Judi in Samarijani: z bistrim očesom so opazovali drug drugega, in kar so mogli, so očitali drug drugemu. A da bi bili kje pokvarili Mozesove ali katere druge svetopisemske knjige, tega ni mogla nobena stranka drugi očitati. — Tudi preroki, ki so brezobzirno bičali vsakoršne napake in hudobije svojega naroda, niso nikdar nikomur očitali, da bi bil pokvaril svete knjige; take graje tudi pozneje niso izrekli ne Kristus, ne apostoli.

3. Ako bi se bilo v teh knjigah katerikrat kaj izpreminjalo ali kvarilo, bi se bila gotovo izpustila ali izpremenila pred vsem drugim taka mesta, ki niso častna za izraelski narod; a prav takih mest je v svetopisemskih knjigah starega zakona obilo.

4. Slednjič je bilo zlasti v poznejših stoletjih prav mnogo prepisov svetopisemskih knjig v rokah posameznih Judov in po judovskih shodnicah. Ti prepisi, kakor tudi prevodi svetega pisma so še bolj varovali svete knjige, da se jim vsebina ni mogla bistveno izpremeniti.

§ 68.

Pisatelji svetopisemskih knjig starega zakona so osebno verodostojni.

I. Vsi pisatelji svetopisemskih knjig starega zakona so bili dobro poučeni o tem, kar so pisali, tako da so **mogli** poročati resnico.

A. **Mozes** je bil dobro poučen in je mogel pisati resnico.

1. Kar pripoveduje v štirih poslednjih knjigah, je sam doživel, videl in slišal. On sam je poglobljena oseba skoraj v vseh dogodkih, katere tu popisuje.

2. Onih dogodkov, katere pripoveduje v prvi knjigi, sam sicer ni doživel, vendar pa se je tudi o njih lahko poučil, tako da se smemo zanašati na njegovo besedo. Viri, iz katerih je Mozes zajemal, so bili poleg božjega razodetja *a)* ustno izročilo in *b)* najbrže tudi starejši pisмени zaznamki.

B. Kakor Mozes, tako so bili tudi **pisatelji vseh drugih knjig** svetega pisma starega zakona dobro poučeni o tem, o čemer so pisali. Mnogo dogodkov so sami doživeli, o drugih pa so zajemali svoja poročila iz zanesljivih javnih zapisnikov.

II. Pisatelji svetega pisma starega zakona so bili pa tudi **resnicoljubni**; zanašati se smemo, da so **hoteli** pisati resnico.

1. Pisatelji so bili pobožni in sveti možje, ki gotovo niso imeli namena, poročati kaj neresničnega.

2. Prav posebno nam iz najstarejše Mozesove knjige odseva pisateljeva popolna odkritosrčnost in resnicoljubnost. V svoji prvi knjigi je imel Mozes priložnost, izmišljevati si dogodke in jih poetično olepšavati. A tega ni storil. Kar vé iz najstarejše dobe, to poroča preprosto in popolnoma trezno. Česar pa ne vé, o tem molči; cela stoletja preskoči, ne da bi izpopolnjeval nedostatna poročila z izmišljotinami, kar tako radi delajo drugi pisatelji najstarejše zgodovine raznih narodov.

3. Vsi pisatelji svetega pisma razodevajo svojo nepristranost in odkritosrčnost tudi s tem, da ne popisujejo samo dobrih strani, ampak tudi slabosti in napake svojega naroda in večkrat tudi svoje lastne pogoške. (N. pr. IV. Moz. 20, Jon. 1.) Nočejo se prilizovati svojemu narodu, marveč brez ovinkov strogo grajajo vse, kar je graje vrednega, dasi morajo mnogi zaradi tega trpeti preganjanje.

III. **Neresnice** bi ti možje celo **ne bili mogli poročati**, ako bi bili tudi hoteli. Njihovi vrstniki bi bili neresnico lahko spoznali, in potem bi njihovih knjig ne bili sprejeli med svete knjige in bi jih ne bili v toliki časti imeli. Ustno izročilo o starih časih je bilo tudi vrstnikom pisateljev znano; in ker jim je bilo to izročilo sveto, bi se bili gotovo z vso silo uprli, ako bi bil kateri izmed pisateljev poročal kaj nasprotnega. Viri, iz katerih so zajemali pisatelji svetih knjig, so bili bolj ali manj pristopni vsem Judom, istodobne dogodke pa so poznali iz lastne izkušnje.

III. Stari zakon je božja uredba.

§ 69.

Mozes je božji poslanec.

Na podlagi zgodovinske verodostojnosti svetopisemskih knjig starega zakona hočemo dokazati, da je stari zakon **božja uredba**, ali da verski nauki ter zapovedi, ki se nahajajo v svetem pismu starega zakona, niso iznajdbe človeškega uma.

Najznamenitejša oseba starega zakona in pisatelj petorice najstarejših ter velevažnih svetopisemskih knjig je Mozes. O njem hočemo najprej dokazati, da ni bil le zanesljiv in vesten zgodovino pisec ter moder zakonodajalec, ampak da je bil božji poslanec. Zato tudi njegove knjige niso le plod njegovega bistrega duha, ampak so delo Duha božjega, — Svetega Duha, ki je navdihoval pisatelja.

Da je bil **Mozes res božji poslanec**, je razvidno iz sledečih razlogov:

1. Mozes sam določno pravi, da je božji poslanec. V tretjem poglavju druge knjige pripoveduje, kako se mu je Bog prikazal v gorečem grmu in ga je poslal, naj reši izraelsko ljudstvo iz egipčanske sužnosti. V naslednjih knjigah ponavlja zatrjuje, da mu je Bog govoril, kaj naj stori in kaj naj Izraelcem ukaže. Tudi ustvarjenje sveta in prvotno zgodovino človeštva in izraelskega naroda pripoveduje kot božje razodetje.

Ako Mozesova trditev, da je božji poslanec, ni resnična, je hotel Mozes ali druge v zmotu zapeljati, ali pa je bil sam v zmoti. Prvega si ne moremo misliti, ker nimamo prav nikakega razloga, da bi takemu možu podtikali sleparstvo. Mozesov značaj je vzvišen in čist. Ne vodi ga ne slavohlepnost, ne dobičkaželjnost, ampak čista in nesebična ljubezen do Boga in do bližnjega. Pa tudi drugo je nemožno, da bi bil Mozes sam v zmoti. Njegovi zakoni so trezni in polni modrosti.

2. Vsebinska Mozesovih knjig je tako vzvišena, in njegovi verski nauki tako čudovito presegajo vse, kar se nahaja v drugih narodih istega časa, da se ta vzvišenost more razlagati le iz neposrednjega božjega pouka. Kake pojme so imeli takratni in tudi poznejši narodi o Bogu! Niti Sokrat, Platon, Aristotel — prvi mislitelji izobraženega naroda — niso imeli tako po-

polnega spoznanja, kakor voditelj Izraelcev; njihovi nauki o Bogu so nejasni in le deloma resnični. Mozes pa je jasno spoznal edinega, večnega, osebnega Boga. Ako Mozes ne bi bil zapisal ničesar drugega, nego le oni čudoviti pogovor z Bogom v gorečem grmu, kjer mu je Bog povedal svoje ime (II. Moz. 3), bi že morali soditi, da je bil božji poslanec. Kako trezen, in vendar kako vzvišen je dalje Mozesov nauk o ustvarjenju sveta, ako ga primerjamo s tem, kar si je o postanku vseh reči izmišljeval človeški razum, in kar so o tem predmetu ugibali najmodrejši možje raznih narodov! Občudovanja vreden je npravni zakon, ki ga je Mozes tako na kratko, pa tako nedosežno dobro zapisal v deseterih božjih zapovedih. Te zapovedi so pristen izraz onega svetega zakona, ki je vsakemu človeku zapisan v srce, in so še dandanes podlaga vsemu pravu in vsej npravnosti. — Vse to pač jasno izpričuje, da je Mozesovega duha razsvetljevala višja, nebeška luč: božje razodetje.

3. Najtrdnější dokaz za božje poslanstvo Mozesovo pa so čudeži, ki jih je delal vpričo Egipčanov in vpričo izraelskega ljudstva. (Prim. § 56.) S temi čudeži je prisilil Faraona, da je izpustil Izraelce iz Egipta. Na te čudeže je oprl svoj verski in državljanski zakon z vsemi strogimi zahtevami. Vse to je bilo le možno, ako so bili čudeži tako očitni, da se ni moglo dvomiti o njihovi resničnosti. Mozes se tudi naravnost sklicuje na svoje čudeže, trdeč, da so neovržni dokazi njegovega božjega poslanstva. Piše namreč: „Po tem boste spoznali, da me je Gospod poslal delat vse, kar vidite.“ (IV. Moz. 16, 28.)

4. Isto, kar čudeži, dokazujejo slednjič tudi prerokbe, ki jih je Mozes mnogo izrekel; vse so se natančno izpolnile. Že čudeže, s katerimi je dokazoval svoje božje poslanstvo, je navadno poprej napovedoval prav tako, kakor so se potem resnično dogajali. Tako je napovedal desetero čudovitih nadlog, s katerimi je Bog kaznoval Egipčane (II. Moz. 3, 20; 7, 17 i. dr.), potem čudežno razdelitev Rdečega morja (II. Moz. 14, 13. 16), mano v puščavi (II. Moz. 16, 8), in slednjič je napovedal, da zemlja žive požre upornike Koreta, Datana in Abirona, kar se je precej potem zgodilo. (IV. Moz. 16, 29—33.) Dalje je Mozes prerokoval, da izmed Izraelcev, kateri so imeli ob izhodu iz

Egipta nad 20 let, samo Jozue in Kaleb dospeta v obljubljeni deželo (IV. Moz. 14, 29—30), kar je mogel vedeti le po božjem razodetju. Tudi mesijanske prerokbe, zapisane v Mozesovih knjigah, dokazujejo ne le Odrešenikovo božanstvo, ampak tudi Mozesovo božje poslanstvo. Pomenljivo je dalje Mozesovo zagotovilo, da bode Bog ljudstvu pošiljal časnega blagoslova, ako bo živelo po njegovih zakonih, ako pa ne, da ga bodo zadevale časne kazni. (V. Moz. 11, 13—17.) Ako bi se te prerokbe ne bile izpolnjevale, bi bil Mozes z njimi sam omajal in uničil veljavo svojim zakonom. A Mozes je vedel, da se bo vse to natančno izpolnilo, ker mu je Bog tako razodel, in zato je te prerokbe zapisal v svojo knjigo.

§ 70.

Tudi drugi preroki in sveti možje starega zakona so bili božji poslanci.

Kakor Mozes, tako so bili tudi drugi preroki in sveti možje, zlasti pa pisatelji vseh svetopisemskih knjig starega zakona **božji poslanci ter od Boga navdihnjeni.**

1. Preroki sami pravijo, da jim je Bog govoril to, kar so zapisali, ali da so v nadnaravnih preroških slikah gledali prihodnje reči, katere napovedujejo. Tako n. pr. piše prerok Izaija: „Poslušajte nebesa, in zemlja vleci na ušesa, ker Gospod govori.“ (Iz. 1, 2.) Ecehiel začena svojo preroško knjigo z zagotovilom, da je videl „božje prikazni in mu je bila razodeta Gospodova beseda.“ (Eceh. 1, 1—2.) Podobno se izražajo drugi preroki. (Prim. Dan. 2, 27 sl.) Pa tudi v drugih svetopisemskih knjigah starega zakona se navajajo verski nauki in uredbe v tem smislu, da so božje razodetje in božja povelja. Tako n. pr. pripoveduje prva knjiga Kraljev (3, 4 sl.), kako je Bog v spanju poklical Samuela, in kaj mu je razodel. V Tobijevi knjigi (12, 6 sl.) daje angel Rafael Tobiju lepih nravnih naukov.

Preroki in pisatelji svetopisemskih knjig torej sami trdijo, da so božji poslanci, da so pisali božjo besedo, božje razodetje. Ako ta trditev ni resnična, so hoteli ali v zмотo zapeljati druge, ali pa so bili sami v zmoti. A ne moremo si misliti ne enega, ne drugega. Preroki so sveti možje, natančni v izpolnje-

vanju svojega težavnega poklica; preganjanje mogotcev jih ne plaši; mnogi izmed njih so pretrpeli mučeniško smrt. Vsi pisatelji svetih knjig in vsi tisti, ki so posredovali božje razodevanje, stoje s svojim mirnim, trezno mislečim duhom, s svojim kremenitim značajem in drugimi osebnimi vrlinami visoko nad svojimi vrstniki.

2. Kakor Mozesovim, tako je tudi drugim svetopisemskim knjigam starega zakona vsebina v verskem in nravnem oziru tako vzvišena nad vse, kar se nahaja v drugih narodih istega časa, da se more razlagati le iz neposrednjega božjega pouka ali iz božjega razodetja. Pisatelji teh knjig svojih naukov o Bogu in našem razmerju do Boga niso mogli zajemati iz verskih naukov sosednih narodov, zakaj ti so živeli v brezdnu nevednosti in malikovanja. Pa tudi iz svoje lastne moči bi se Izraelci ne bili mogli povzdigniti v verskem oziru tako visoko nad vse druge narode ter se ohraniti na tej stopnji, ako bi jih ne bilo razsvetljevalo vedno razodevanje božje. Okoliščine namreč, v katerih so živeli: v egipčanski sužnosti, v puščavi, pozneje v Palestini, strogo ločeni od vseh drugih izobraženih narodov, slednjič v asirski in babilonski sužnosti, — take okoliščine niso bile primerne, da bi se bil mali narod s svojo lastno močjo brez nadnaravne božje pomoči popel tako visoko nad vse druge narode ter se vzdržal na tej višini. Tudi izraelski narod je bil nagnjen k malikovanju in se mu je večkrat hudo udal, in gotovo bi bil izgubil spoznanje in češčenje pravega Boga, ako bi ga ne bilo varovalo in tudi po hudem padcu vselej zopet dvignilo božje razodevanje.

3. Tudi čudeži dokazujejo božje poslanstvo prerokov in drugih svetih mož starega zakona. Kakor Mozes, tako so delali čudeže tudi Jozue (§ 57. 1), Elija in Elizej (§ 58. 6); s čudežem je bil ozdravljen slepi Tobija (§ 60. 1), ohranjen Daniel v levnjaku (§ 64. 4) in trije mladeniči v razbeljeni peči (Dan. 3) ter Jona v trebuhu morske ribe (§ 65. b). Da so se ti čudeži res zgodili, je razvidno iz zgodovinske verodostojnosti svetopisemskih knjig starega zakona, ki smo jo dokazali. Pisatelji teh knjig torej tudi resnico trdijo, ako sami sebe imenujejo božje poslance in vsebino svojih knjig božje razodetje.

4. Ta dokaz potrjujejo in dovršujejo tudi izpolnjene prerokbe, ki se navajajo v teh knjigah. Jeremija je napovedoval

70letno babilonsko sužnost in konec Babilonskega kraljestva (Jer. 25), Ecehiel porušenje takrat mogočnega Tira (Eceh. 26), Daniel štiri svetovne države, ki bodo druga drugi sledile, slednjič pa se bodo vse morale umekniti duhovnemu kraljestvu božjemu, ki bo stalo na veke (§ 64. 4). Te in vse druge prerokbe, zapisane v svetem pismu starega zakona, so se deloma že izpolnile, deloma pa se še izpolnjujejo. In kako natančno so preroki naslikali obljubljenega Odrešenika! Vse poteze te slike so se v lepo celoto združene prikazale na Jezusu Kristusu, ki je prišel, ko se je dopolnil čas obljube.

§ 71.

Pričakovanje obljubljenega Odrešenika.

Več nego 4000 let je minulo, odkar je človeški rod bival na zemlji. Srečen je bil začetek tega bivanja — v raj. To je bila zlata doba človeškega rodu. Po prvem grehu je bilo konec te srečne dobe; zemlja je postala solzna dolina, vendar je že prvim starišem precej v začetku posijal žarek veselega upanja: to je bila **prva obljuba** Odrešenika. Ta obljuba **se je ponavljala** potem od časa do časa v različnih oblikah, in preroki so vedno določneje napovedovali in vedno jasneje slikali obljubljenega Odrešenika. Slednjič je bila njegova podoba v značilnih potezah dovršena ter začrtana v svetih knjigah, ki jih je hranilo izvoljeno izraelsko ljudstvo. Zgodovina razodevanja božjega v starem zakonu, ki je zapisana v teh knjigah, je tudi zgodovina pripravljanja človeškega rodu na obljubljenega Odrešenika.

Ko je potekal čas obljube in se je bližal Odrešenikov prihod, je bil **človeški rod pripravljen**, da ga sprejme. Ne le Judje so hrepeneli po njem, ampak tudi poganski narodi so čutili potrebo Rešitelja iz nebes.

Judje so videli, da poteka prerokovani čas Mesijevega prihoda. Sedemdeset letnih tednov v Danielovi prerokbi se je nagibalo h koncu. Že dolgo je stal Zorobabelov tempelj, o katerem je prerokoval Agej, da vstopi vanj „vsem narodom Zaželeni“. Judovemu rodu je bilo vzeto „kraljevo žezlo“. Do leta 40. pred Kr. so bili Judovi potomci narodu načelniki. To leto pa je rimski senat Idumejca Heroda imenoval judovskim kraljem. — Čim več znamenj je bilo dopolnjenih, tem

bolj splošno je bilo med Judi pričakovanje Odrešenikovega prihoda, tem silnejše je bilo hrepenenje po njem. Odkar je Ezdra Judom, kateri so se vrnili iz babilonske sužnosti, zopet uredil službo božjo, so opravljali v judovskih shodnicah posebno molitev, v kateri se izraža upanje in prošnja, da bi kmalu prišel zaželeni Davidov potomec. Večina ljudstva je po zgledu farizejev sicer pričakovala, da bo Odrešenik mogočen zemeljski kralj, in da reši Jude rimskega gospodstva ter zopet ustanovi mogočno Davidovo kraljestvo, a mnogi pobožni Judje, n. pr. Caharija, Simeon, Ana, Marija, so bili popolnoma vdani v božje namene, naj bi se izvršili kakorkoli.

Pa tudi **poganski narodi** so spoznali potrebo neposrednje božje pomoči. Zabredli so bili v tako globoko brezdno nevednosti in zmote v verskih rečeh in v tako globok nravni prepad, da si sami niso znali in niso mogli pomagati. Poleg tega je sužnost in mnogotero drugo zlo trlo tako velik del človeštva, da tudi najboljši in najrazumnejši možje niti razmišljevali niso več, kje bi našli uspešnega leka tako splošni bolezni. Zato je umevno, da so se radi poprijeli misli in upanja na posebno božjo pomoč. Tako upanje so mogli poganski narodi zajemati prvič iz prvotnega veselega oznanila v raju, ki je bilo sicer zelo zatemnjeno, vendar pa se je v svojem bistvu ohranilo v pravljičah raznih narodov. Drugič pa so prav mnogi narodi na vzhodu in na zahodu prišli z Judi v dotiko; nekateri so se mogli seznaniti tudi z njihovimi verskimi, t. j. svetopisemskimi knjigami. — Zahodni narodi so pričakovali božjega Rešitelja od vzhoda, vzhodni pa (n. pr. Kitajci) od zahoda.

Tudi po zunanje je bil svet pripravljen na Mesijev prihod. Mnogoštevilni narodi so bili zedinjeni v mogočnem Rimskem cesarstvu. V najbolj oddaljene dežele so vodile dobre ceste, in daleč na okrog sta se glasila in umevala grški in latinski jezik, v katerih je bilo možno prvim oznanjevalcem sv. evangelija govoriti najraznovrstnejšim narodom. Po širnem Rimskem cesarstvu so ponehale vojske, Janovo svetišče je bilo zaprto: — in tedaj se je porodil v hlevu na betlehemskih poljanah kralj miru, obljubljeni Odrešenik Jezus Kristus. Angeli na nebu so prepevali ob njegovem rojstvu:

„Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!“

IV. Poučne knjige in preroška knjiga novega zakona ter pisatelji teh knjig.

§ 72.

Listi sv. apostola Pavla.

Dve tretjini izmed poučnih knjig novega zakona je spisal sv. apostol Pavel, namreč 14 listov, poslanih raznim krščanskim občinam, deloma tudi posameznim osebam. Iz teh neprecenljivih pisem odseva pisateljev mogočni duh in vzorni značaj.

O življenju in delovanju sv. Pavla.¹⁾

Prvotno ime Pavlovo je Savel. Bil je Izraelec iz rodu Benjaminovega in je zagledal luč sveta v Tarzu, glavnem mestu Cilicije, približno v oni dobi, kakor Jezus Kristus in sv. Štefan, prvenec krščanskih mučencev. Oče Simon, rimski državlján, je odločil svojega nadarjenega sina za rabija ali pismouka. Zgodaj ga je poslal v Jeruzalem, da je poslušal tamkaj glasovite učitelje, posebno Gamaliela, slovečega učitelja svetega pisma. Tu se je učil tako uspešno svetopisemskih knjig starega zakona, da je bil še prav mlad prišteti učenim farizejem in je v vernosti in gorečnosti prekašal svoje součence. (Gal. 1, 14.)

V dobi Savlovega bivanja v Jeruzalemu se je naglo širil Jezusov nauk po palestinski prestolnici, kakor tudi po ostalih mestih, trgih in vaseh Palestine in sosedne Sirije. Mladega in vročerkvnega farizeja je oznanjevanje doslej še nepoznanih resnic hudo razpalilo, ker je menil, da ti nauki nasprotujejo judovski veri. Njegov ognjevití značaj ga je silil k odločnemu odporu, tako da v svoji gorečnosti za Mozesovo postavo ni poznal plemenitejšega boja, nego zalezovati spoznavalce in zagovornike Kristusovega nauka, vklepati jih in izročevati sodnikom. Ko je razdivjana množica kamenjala sv. Štefana, je bil Savel navzoč. Molitev sv. Štefana za sovražnike pa mu je izprosila nenavadno milost božjo, ki ga je kmalu čudovito preobrazila. Neposrednje po Štefanovi mučeniški smrti je sicer v Savlovem srcu le še rastlo sovraštvo do

¹⁾ Primerjaj: Sveti Pavel, apostol sveta in učitelj narodov. Njegovo življenje in delovanje — opisal dr. Mihael Napotnik, knez in škof lavantinski. Druga, popravljena in pomnožena izdaja.

Kristusove vere, in kmalu mu več ni zadostovalo preganjanje vernikov v Jeruzalemu. Gnalo ga je v Damask, kjer si je novi nauk pridobil že prav mnogo spoznavalcev. A pred vrati slovečega sirskega mesta ga je prehitela božja milost, ki ga je poklicala na čudovit način v drugačen stan. Od nebeške svetlobe na tla podrt, je zaslišal besede: „Savel, Savel, zakaj me preganjaš?“ Savel je odgovoril z vprašanjem: „Kdo si, Gospod?“ — „Jezus nazareški sem, katerega ti preganjaš,“ — mu je zadonelo na uho. Da je ta dogodek izpreobrnil Savla, glasno priča njegov modri odgovor: „Gospod, kaj hočeš, da naj storim?“ — Poslan je bil po tem svojem vprašanju v Damask k Ananiju, možu po volji božji. Telesno oko Savlovo je sicer ob tej nenavadni prikazni oslepelo, a notranje oko žive vere, neomahljivega upanja in plameneče ljubezni je izpregledalo ter je v trenutku razjasnilo in osvetlilo njegovo dušo. Iz Savla, preganjalca Kristusove vere, je postal Boga ljubeč in od Boga ljubljeni Pavel, apostol narodov.

Dospevši v Damask je Pavel molil in se postil tri dni. Bila je ta doba — doba duhovnih vaj in duševne izpremembe. — Ananija, prišedši po božjem povelju k izpreobrnjenemu Savlu, ga je krstil. Tedaj se mu je povrnila tudi luč njegovih telesnih oči.

Pavel, prerojen po svetem krstu, je začel nemudoma Judom v Damasku govoriti o Jezusu, da je on Kristus, obljubljeni Mesija. Potem pa se je podal v Arabsko puščavo, da bi se pripravljaj na vzvišeni poklic, za katerega je bil izvoljen na tako čudovit način. Njegovo izpreobrnjenje se je izvršilo približno v drugem letu po Kristusovi smrti. V samoti pa je bival potem tri leta. Tukaj — v tihi puščavi — je dobival Pavel nedvomno od Gospoda Jezusa Kristusa razno-tera razodetja, o katerih večkrat govori v svojih listih.

Iz samotne Arabske puščave se je napotil sv. Pavel najprej nazaj v Damask. Tu je takoj javno nastopil v judovski shodnici in je prepričevalno dokazoval strmečemu ljudstvu, da je Jezus Kristus Sin božji. Toda moral se je hitro umekniti razkačenim rojakom. Da si je rešil življenje, so ga verniki po noči spustili v košu črez mestno ozidje. Od tod je potoval v Jeruzalem, da se je sešel s sv. Petrom, prvakom apostolov in poglavarjem vesoljne Cerkve. Iz Jeruzalema je šel v

svoje rojstno mesto Tarz, od tod pa v Antiohijo. Tu se je trudil Pavel dolgo in mnogo, dokler ni postala Antiohija ognjišče krščanstva poganom, kakor je bil Jeruzalem Judom. V Antiohiji je prejel z Barnabom vred posvečenje v apostolsko službo; potem pa je nastopil svoja tri velika misijonska potovanja po širnem svetu.

Prepotoval je goreči apostol skoraj ves tedanji omikani svet. V premnogih krajih je osnoval krščanske občine. Skoraj vsa velika in slavna mesta starega veka so gledala v svoji sredini apostola poganov ter strmé poslušala nove nauke iz ust učitelja narodov.

Ko je prehodil Palestino, Sirijo in velik del Male Azije, mu je bilo na stari klasiški zemlji trojanski — v Troadi po skrivnostni prikazni macedonskega moža naročeno, naj se poda črez Helespont v Evropo, da prižge tudi v tem delu sveta luč svetega evangelija. In napotil se je brez odloga v Macedonijo ter obiskal macedonski mesti Filipe in Solun. Potem je prepotoval Grško, obiskal in za sveto vero pridobil slavne Atene in bogati Korint. Svoje življenje pa je sklenil v Rimu. Dvakrat je bil jetnik v rimski ječi. Po prvem, dve leti trajajočem zaporu je dobil zopet svobodo in je potem še potoval dalje proti zapadu: kako daleč, se ne more natančno določiti; verjetno je, da je prišel celo v Španijo. Neron je obsodil sv. Pavla vdrugič v ječo, in sicer v mamertinsko temnico hkrati s sv. Petrom; 29. dan meseca junija leta 67. po Kristusovem rojstvu so oba prvaka apostolov, sv. Petra in sv. Pavla, odpeljali v mučeniško smrt.

Listi sv. Pavla ne razpravljajo verskih in нравnih resnic v kakem določenem redu, ampak so priložnostni spisi. Kjer se je pokazala potreba, tam je sv. Pavel, ako ustno ni mogel, po svojih listih učil, opominjal, karal ali tolažil, zdaj posamezne vernike, zdaj cele krščanske občine. Vendar pa je vsebina teh listov nad vse bogata. Ni je skoraj verske ali нравne resnice, za katero bi ne našli dokaza in primerneга izraza v Pavlovih pismih. V vseh okoliščinah zasebnega in javnega življenja nahajamo v teh spisih jasnih navodil in večno veljavnih pravil, po katerih se nam je vesti. Cerkveni pisatelji od dobe cerkvenih očetov pa do današnjega dne so zajemali in še zajemajo iz Pavlovih listov. Sv. Pavel uči, opominja in

svari, tolaži, povzdiguje in navdušuje iz ust krščanskih učiteljev in duhovnih pastirjev.

V svojih listih razpravlja o milosti božji in našem odrešenju, o svobodi človeške volje, o njeni slabosti pa tudi o krepkosti, do katere se more povzdigniti s pomočjo milosti božje. Tu piše o zakonu in o devištvu, o dolžnostih škofov in duhovnih pastirjev, o medsebojnem razmerju gospodarjev in služabnikov, vladarjev in podložnikov, o cerkveni in državni oblasti, o ljubezni do Boga in do bližnjega, več ali manj skoraj o vseh krščanskih čednostih. Kdo pač more povedati, koliko blagoslova, koliko luči ter moči in tolažbe je prihajalo in še vedno prihaja iz Pavlovih pisem?

Težko bi bilo z malo besedami povedati vsebino vseh posameznih listov. Namestu tega sledé tu deslovno nekateri značilni Pavlovi izreki.

Notranji boj v človeku, boj med „mesom in duhom“, opisuje z besedami: „Dobrega, kar hočem, ne delam, ampak hudo, kar sovražim, to delam... Zakaj jaz vem, da ne prebiva v meni, to je v mojem mesu, dobro; zakaj hotenje, to je pri meni, a da bi dovršil dobro, tega ne nahajam... Zakaj veselim se postave božje po notranjem človeku, ali v svojih udih vidim drugo postavo, ki se ustavlja postavi mojega uma in me spravlja pod jarem grešne postave, katera je v mojih udih. O jaz nesrečni človek! kdo me otme iz telesa te smrti? Milost božja po Jezusu Kristusu, Gospodu našem.“ (Rim. 7, 15 sl.)

Da nas milost božja dviga do nadnaravne časti otrok božjih in dedičev nebeškega kraljestva, zatrjuje z besedami: „Duh sam namreč izpričuje našemu duhu, da smo otroci božji. Če smo pa otroci, smo tudi dediči; in sicer dediči božji, sodediči pa Kristusovi.“ (Rim. 8, 16–17.)

O državni oblasti piše: „Vsak človek bodi višjim oblastem podložen; ni namreč oblasti, razen od Boga, katere pa so, so postavljene od Boga. Kdor se torej ustavlja oblasti, se ustavlja božji naredbi. Kateri se pa ustavljajo, sami sebi pridobivajo pogubljenje... Zato morate biti podložni,

ne samo zavoljo jeze, ampak tudi zavoljo vesti.“ (Rim. 13, 1 sl.)

O ljubezni, prvi in temeljni krščanski čednosti, nahajamo v Pavlovih listih polno najlepših izrekov. „Sedaj pa ostanejo: vera, upanje, ljubezen, — to troje; največja izmed teh pa je ljubezen.“ (I. Kor. 13, 13.) „Ko bi govoril človeške in angelske jezike, ljubezni pa bi ne imel, bi bil kakor bučeč bron ali zvoneč zvonec... Ljubezen je potrpežljiva, je dobrotljiva; ljubezen ni nevoščljiva, ne ravna napačno, se ne napihuje, ni častilakomna, ne išče svojega, se ne dá razdražiti, ne misli hudega; se ne veseli krivice, veseli se pa resnice; vse prestaja, vse veruje, vse upa, vse prenaša.“ (I. Kor. 13, 1 sl.)

Mnogo je v Pavlovih listih kratkih in krepkih izrekov, polnih tolažbe in resnice, luči in kreposti. N. pr.: „Mislim namreč, da se trpljenje sedanjega časa ne dá primerjati prihodnji slavi, ki se razodene nad nami.“ (Rim. 8, 18.) „Kristus nam mora kraljevati“ (I. Kor. 15, 25.) Kristus mora vladati v Cerkvi, v državi, v šoli in v družinah, ako hočemo, da bo človeški rod srečen. — „Znanost (brez ljubezni) napihuje, ljubezen povzdiguje.“ (I. Kor. 8, 1.) S tem je apostol preresnično označil praznoto človeške vednosti brez božje ljubezni.

Izredno nadarjeni in od Boga razsvetljeni duh, kakor tudi ljubezni plamteče srce sv. Pavla se razodeva ne le v vsebini, ampak tudi v slogu njegovih listov. Najkrasnejše ideje se vrsté včasih tako hitro druga za drugo, da ne moremo lahko slediti njihovemu toku. Odtod prihaja, da so Pavlovi listi na mnogih mestih težko razumljivi.

Kdaj je sv. Pavel spisal posamezne liste, se pri vseh ne da natančno določiti. Vulgata jih ne navaja po časovnem redu, marveč se ozira bolj na važnost krščanskih občin, katerim so bili poslani. Najverjetneje je, da so nastali posamezni listi v sledečem redu:

a) Na svojem drugem misijonskem potovanju okrog l. 53. je pisal sv. Pavel iz Korinta prvi in drugi list Tesaloničanom.

b) Na tretjem misijonskem potovanju (55—58) je pisal štiri liste: Iz Efeza Galačanom in prvi list Korinča-

nom, iz Macedonije drugi list Korinčanom in iz Korinta Rimljanom.

c) Štiri liste je napisal, ko je bil prvičkrat v rimski ječi (61—63), in sicer po en list: Filipljanom, Efežanom, Kološanom in Filemonu.

č) V času med prvim in drugim jetništvom (63—66) je pisal Hebrejcem, prvi list Timoteju in Titu.

d) Drugi list Timoteju pa je pisal malo pred svojo smrtjo iz drugega zapora l. 66. ali 67.

§ 73.

Listi drugih apostolov in Skrivno razodetje sv. Janeza.

1. **List sv. apostola Jakoba.** Apostol Jakob mlajši, Kristusov sorodnik in škof v Jeruzalemu, je pisal okrog l. 61. onim Judom, ki so sprejeli krščansko vero, pa so bili raztreseni po raznih deželah izven Palestine. V listu zatrjuje zlasti potrebo dobrih del: „Kaj pomaga, moji bratje, če kdo pravi, da ima vero, del pa nima? Ga bo li vera mogla zveličati?... Kakor je namreč telo brez duše mrtvo, tako je tudi vera brez del mrtva.“ (Jak. 2, 14. 26.) Piše tudi o svetem poslednjem olju. (Jak. 3, 14 – 15.)

2. **Dva lista sv. apostola Petra.** Oba sta bila namenjena krščanskim občinam v Mali Aziji in spisana v Rimu. Prvi list je napisal sv. Peter, preden je cesar Neron začel preganjati kristjane. Z njim je hotel vernike nekako pripraviti na preganjanje. Priporoča jim stanovitnost v veri, v potrpežljivosti in vseh krščanskih čednostih zlasti z ozirom na to, da bi neverniki kristjanom ne mogli ničesar po pravici očitati. Vse pismo preveva duh krotkosti, ki je duh Gospoda Jezusa Kristusa.

Drugi list je pisal sv. Peter neposrednje pred svojo mučeniško smrtjo leta 66. ali 67. Prvak apostolov in vidni poglavar vesoljne Cerkve si je svest, da se bliža konec njegovemu zemeljskemu življenju. Zato še poslednjič izvršuje svoj poklic, „brate potrjevati v veri,“ pišoč: „Oznanjevali smo vam moč in pričujočnost Gospoda našega Jezusa Kristusa, ne kakor bi se držali izmišljenih pravljic, marveč ker smo postali priče njegovega veličastva.“ (II. Petr. 1, 16.) V dokaz temu pripoveduje, da je videl Kristusa veličastno izpremenjenega na gori. Potem se sklicuje

na preroke, ki so že v davni preteklosti napovedovali to, kar so apostoli doživeli in gledali, ter dostavlja: „Od Svetega Duha navdihnjeni so govorili sveti možje božji.“ (II. Petr. 1, 21) Svari tudi vernike, naj se ne dajo premotiti zapeljivcem, ki se posmehujejo nauku o drugem Gospodovem prihodu k sodbi ter živijo po svojem poželenju. Gospod sicer odlaša, a pride gotovo, zakaj „en dan je pri Gospodu kakor tisoč let, in tisoč let kakor en dan.“ (II. Petr. 3, 8.)

3. Trije listi sv. apostola Janeza. Kakor evangelij, tako tudi listi sv. Janeza razodevajo apostola ljubezni.

Prvi list je nekaka spremnica evangeliju sv. Janeza. Glavna misel tega lista je: „V tem se je pokazala ljubezen božja do nas, da je Bog svojega edinorojenega Sina poslal na svet, da bi po njem živeli.“ (I. Jan. 4, 9.) Iz tega pa sledi: „Ako nas je Bog tako ljubil, moramo tudi mi drug drugega ljubiti.“ (I. Jan. 4, 11.)

Drugi list je pisal sv. Janez neki „izvoljeni gospé in njenim otrokom“, to so bržkone: neka cerkvena občina in verniki tiste občine. V listu priporoča krščansko ljubezen, ki se razodeva v izpolnjevanju božjih zapovedi. Prepoveduje pa zaupno občevanje z nasprotniki Kristusovega nauka.

Tretji list, enako kratek kakor drugi, je bolj zasebnega značaja. Sv. apostol ga je poslal nekemu Gaju; hvali ga zavoljo njegove gostoljubnosti.

V obeh listih izraža upanje, da se kmalu vidijo ter ustno kaj več pogovoré.

4. List sv. apostola Juda Tadeja. Ta apostol je bil brat Jakoba mlajšega, jeruzalemskega škofa. Po starem izročilu je oznanjal sv. evangelij v Mezopotamiji. Po mučeniški smrti Jakobovi so poskušali neverniki in razni krivoverci begati kristjane v Palestini. Zato je Juda opozoril svoje rojake na pretečo nevarnost z listom, ki je po svoji vsebini precej podoben drugemu listu sv. Petra.

5. Skrivno razodetje sv. Janeza. To je edina preroška knjiga novega zakona. Živeč v pregnanstvu na otoku Patmu je videl sv. Janez, od Svetega Duha razsvetljen, bodočo usodo Mesijevega kraljestva, t. j. katoliške Cerkve. V veličastnih, a težko razumljivih preroških slikah napoveduje hude boje in končno zmago sv. Cerkve nad judovstvom in neverništvom ob koncu

sveta. Kristus bo kraljeval s svojimi izvoljenci v novem, nebeškem Jeruzalemu vekomaj.

V zadnjem oddelku (Skr. raz. 20, 11—12; 21, 1—6) slika konec sveta, poslednjo sodbo, prenovljeno in poveljano naravo in v posebno lepih podobah zveličanje izvoljenih v nebesih: „In videl sem velik bel sedež in Njega, ki je na njem sedel, izpred čigar obličja sta pobegnila zemlja in nebo, in jima ni bilo najti mesta. In videl sem mrtve, velike in male, stati pred sedežem;...in knjiga se je odprla, katera je knjiga življenja; in mrtvi so bili sojeni po tem, kar je bilo zapisano v knjigi, po svojih delih... In videl sem novo nebo in novo zemljo, zakaj prvo nebo in prva zemlja sta prešla... In jaz Janez sem videl sveto mesto, novi Jeruzalem, priti z neba od Boga, opravljeno kakor nevesto, ozališano svojemu ženinu. In slišal sem velik glas govoriti s sedeža: Glej, prebivališče božje z ljudmi, in prebival bo z njimi!... In Bog bo obrisal vse solze z njih oči, in smrti ne bo več; tudi ne bo več ne žalovanja, ne vpitja, ne bolečine, zakaj prejšnje je minulo. In kateri je sedel na sedežu, je rekel: Glej, novo storim vse. In rekel mi je: Zgodilo se je. Jaz sem Alfa in Omega, začetek in konec.“

COBISS 2042100

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000426798

